פאר גרוים און קליין

פון אפרים אויערבאך

היברו פאבלישינג קאמפאני

52-50 עלרידוש סטריט

ניו יארק

יצחק פערלמן,
361 בריס סטריט,
סאוטבאי, קאליפארניא.

Presented to him by
Mr. Jacob Day his Hebrew
teacher on the day of his
Bar Mitzvah. March 11, 1934

ספריה עממית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטא
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO
MAY - 1987

אפרים אויערבאך

פאר גרוים און קליין

1) ביבלישע ערציילונגען מיט בילדער
פון פראפעסאר דאָרע

2) מעשה'לאך, אילוסטריט פון ז. מאוד

HEBREW PUBLISHING COMPANY
50-52 Eldridge St., New York
1921

Copyright 1921 *by the Hebrew Publishing Co. New York, N. Y.*

מיין הערשעלען א מתנה

משה

משה'ס געבורט

נאָך יוסף'ס טויט איז אויפגעשטאַנען אַ נייער קעניג אויף מצרים. דער קעניג איז געווען זייער אַ שלעכטער, און ער האָט שטאַרק פיינט געהאַט די אידן, וואָרים זיי האָבען זיך געמערט און פֿארנומען דאָס לאַנד. דער שלעכטער פֿרעה האָט ניט געוואָלט געדיינקען, וואָס יוסף, דער אידישער שני-למלך, האָט אַמאָל געטאָן פֿאַר מצרים, און ער האָט געזוכט עצות, ווי אַזוי די אידן צו פֿאַרביטערן דאָס לעבען.

האָט ער גערופען צו זיך די קלוגע לייט פון'ס לאַנד מצרים און האָט ביי זיי געפֿרעגט, וואָס זאָל מען טאָן מיט די אידן, וואָס מערען זיך אַזוי און שטאַרקען זיך. האָבען די קלוגע לייט געזאָגט פֿרעה'ן, ער זאָל מאַכען די אידן פֿאַר קנעכט און געבען זיי שווערע אַרבעטען, וועלען זיי זיך אַזוי ניט מערען. האָט פֿרעה אַרויפגעלייגט שווערע צינזען אויף די אידן און זיי געגייט צו בויען פֿאַר אים פעסטונגס-שטעט פיתום און רעמסס, און ער האָט פֿאַרביטערט זייער לעבען מיט קנעטען ליים און מאַכען ציגעל און מיט אַלערליי שווערע אַרבעטען אויפֿן פעלד.

ער האָט אַוועקגעשטעלט איבער זיי אויפזעערס, בייזע מצרים, און זיי האָבען געפֿיניגט די אידן און געמאַכט זיי שוואַר דאָס לעבען. אין דער פֿריה, איידער דער מאַרגענשטערן איז נאָך אויפגעגאַנגען, פלעגען שוין קומען די מצרים און מיט זייערע ריטער אויפֿוועקען די אידן:

— שטייט אויף, קנעכט, צו דער ארבעט.

די אידען האָבען געאַרבעט פון פאַרטאָג ביז שפּעט אין דער נאַכט. די בייזע אויפזיעערס האָבען זיי אונטערגעטריבען מיט זייערע ריטער:

— ארבעט, קנעכט, רוט ניט!

אָבער וואָס שוועריר די מצרים האָבען מיט די אידען גע־ארבעט, אַלץ מער האָבען זיי זיך געמערט און האָבען פאַרפלייצט דאָס לאַנד מצרים. פּרעה און זיינע קלוגע לייט האָבען ניט געקענט געפינען קיין עצה, וואָס צו טאָן, אַז די אידען זאָלען זיך אַזוי ניט מערען.

איינמאָל זיינען געקומען צו פּרעה'ן די שטערענזיעערס פון מצרים און האָבען צו אים אַזוי געזאָגט:

— גרויסער האַר, מיר האָבען געזען אויפ'ן הימעל אויפגיין א נייעם שטערען. א זון וועט ביי די אידען געבאָרען ווערען, וואָס וועט זיי באַפרייען פון קנעכטשאַפט און ארויסנעמען פון מצרים.

אַז פּרעה האָט דאָס דערהערט, האָט ער מורא געהאַט, אַז ער וועט בלייבען אָהן קנעכט, האָט ער באַפוילען, אַז וען בא א אידישער מוטער וועט געבאָרען ווערען א אינגעל, זאָל מען אים אין טייך אַרייננוואַרפען.

אין יענער צייט איז בא יוכבד'ן, עמרם'ס ווייב, פון שבט לוי, געבאָרען געוואָרען א זון. יוכבד האָט מורא געהאַט, אַז די מצרים זאָלען ביי איר ניט צונעמען דאָס אינגעל און אַרייננוואַרפען אין טייך, האָט זי אים באַהאַלטען אין א הייל, אַז קיינער זאָל פון אים ניט ווייסען.

משה אויפֿן נילוס

משה אויפֿן טייך נילוס

לאַנג אַבער האָט יוכבד ניט געקענט באַהאַלטן דאָס אינגעל, ווײַל די מצרים האָבן זיך נאָך געקענט דערוויסן און אים צו-נעמען, האָט זי געמאַכט א קעסטל פון האָלץ און אויסגעשמירט עס פון דרויסן מיט פּעך און פון אינעווייניג מיט ליים, כדי עס זאָל ניט אַריינקומען קיין וואַסער. שטילערהייט איז זי אַרונטערגע-גאַנגען אין דער הייל מיט איר טאָכטער מרים'ן, און זיי האָבן אַריינגעלייגט דאָס אינגעל אין קעסטל. די מוטער האָט געווײַנט, געקושט דאָס אינגעל, געבענטשט אים, אַז ס'זאָל אים קיין בייז ניט געשען, אַוועקגעטראָגן דאָס קעסטל צום טייך נילוס און אַראָפּגעלאָזן אין וואַסער ביים ברעג וואו ס'האָט געוואַקסן ראָר.

אין דער זעלבער צייט איז געקומען בתיה, פּרעה'ס טאָכטער, מיט אירע באַדינערינס זיך באַדען אין טייך. זי האָט דערזען, אַז א קעסטל שווימט אום אויפֿן טייך, האָט זי געשיקט איינע פון אירע דינסטען, זי זאָל אַרויסציען דאָס קעסטל. די דינסט איז אַריינגעגאַנגען אין טייך, האָט אַרויסגעצויגען דאָס קעסטל פון וואַסער און האָט עס געבראַכט צו בתיה'ן פּרעה'ס טאָכטער.

אַז בתיה האָט אויפֿגעעפֿנט דאָס קעסטל, האָט זי דערהערט א געוויין און דערזען, אַז זייער א שיין קינד ליגט אין קעסטל. האָט זי רחמנות געהאַט אויפֿן קינד און האָט געזאָגט:

— דאָס איז א אידיש אינגעלע.

בתיה פרעה'ס טאכטער, האָט געשיקט רופען א זייגערען, זי זאָל אָנזייגען דאָס קינד. אָבער דאָס אינגעל האָט זיך אָפגעקערט און האָט ניט געוואָלט זייגען פן דער אמ'ס מילך.

מרים, די שוועסטער פון דעם אינגעל, איז געשטאנען פון ווייטען און האָט דאָס געזען, איז זי צוגעקומען צו בתיה'ן און האָט זי געפרעגט:

— זאָל איך גיין רופען פאר דיר א אידישע אם, זי זאָל אָנזייגען דאָס קינד?

האָט בתיה געזאָגט צו מרים'ן:

— גיי און רוף מיר א אידישע אם.

איז מרים געגאנגען און האָט גערופען איר אייגענע מאמען יוכבד'ן, אָנצוזייגען דאָס אינגעלע. יוכבד איז געקומען, האָט געזומען דאָס קינד פון בתיה'ס הענט און געגעבען זייגען, און בתיה האָט געזאָגט צו יוכבד'ן:

— נא דיר דאָס אינגעל, און זייג אים אוים פאר מיר. איך וועל דיך דערפאר באלוינען.

האָט יוכבד געזומען איר אינגעל צו זיך אהיים און אים געזויגען.

משה אין פרעה׳ס הויז

אז יוכבד האָט אַנטווײַנט דאָס אינגעל, האָט זי אים אָפּגע-
בראַכט צו בתיה׳ן אין פרעה׳ס הויז. בתיה האָט אים זייער ליב
געקראָגן, און האָט אים אַ נאָמען געגעבען משה.

משה איז געווען ביי איר ווי אַן אייגען קינד, און פרעה אַליין
האָט אים אויך זייער ליב געהאַט, ווײַל משה איז געווען אַ שיין
און געראָטען קינד. פרעה פלעגט אים נעמען צו זיך אויף די הענט
און זיך שפּילען מיט אים.

איינמאָל זענען געווען בא פרעה׳ן אין פּאַלאַץ די אַלטע לייט
און די קלוגע לייט פון׳ם לאַנד מצרים. פרעה איז געזעסען אויף זיין
גאָלדענער שטול, פלוצלונג האָט משה אַראָפּגענומען די גאָלדענע
קרוין פון פרעה׳ס קאָפּ און אָנגעטאָן זי אויף זיין קאָפּ. פרעה׳ן איז
די שפּיל געפעלען געוואָרען, אָבער די חרטומים האָבען זיך זייער
דערשראָקען.

און איינער פון זיי האָט זיך אויפגעשטעלט, זיך געבוקט פאַר׳ן
קעניג און געזאָגט:

— גרויסער האַר, דאָס איז אַ שלעכטער סמן. משה וועט בא
דיר צונעמען די קרוין, וועט זי אויף זיך אָנטאָן און וועט ווערען אַ
קעניג איבער מצרים.

האָט זיך פרעה אויך דערשראָקען, און האָט שוין געוואָלט
הייסען טייטען משה׳ן. דאָ איז אויפגעשטאַנען אַן אַנדערער פון די
חרטומים, אַ גוטער מצרי, האָט זיך געבוקט פאַר׳ן קעניג און האָט
געזאָגט:

— גרויסער האר. דאָס איז אַ שלעכטער סמן. משה וועט בא
ניט ווייסן, צו האָט ער געמיינט מיט דעם צונעמען דיין קרוין.
מיר וועלען אים אויספּראָווען מיט פייער און מיט גאָלד, וואָס פון
די ביידע זאכען ער וועט נעמען. וועט ער נעמען דאָס גאָלד, וועלען
מיר ווייסן, אַז ער איז אַ קלוגער, און דו וועסט אים הייסן טייטען.
טאָמער וועט ער אָבער נעמען דאָס פייער, וועסטו אים לאָזען לעבען.

איז פּרעה'ן געפּעלען געווארען, וואָס דער גוטער פון די חרטומים
האָט געזאָגט, און ער האָט געהייסען זיינע דינער זיי זאָלען בריינגען
צוויי כלים: איינע מיט פייער, די אַנדערע מיט גאָלד.

האָבען די באָדינער געבראכט צוויי טאָצען. אויף איין טאָץ
איז געלעגען אַ שטיק לויטער גאָלד, אויף דער אַנדערער — פייערדיגע
קוילען. מען האָט צוגעטראָגען משה'ן די ביידע טאָצען צו זען וואָס
ער וועט נעמען. משה האָט אויסגעשטרעקט זיין האַנט און געוואָלט
נעמען דאָס גאָלד. איז געקומען פון הימעל דער מלאך גבריאל, האָט
אַוועקגענומען זיין האַנט פונ'ם גאָלד און צוגעטראָגען זי צום פייער.
משה האָט געכאַפּט אַ ברענענדיגע קויל און זי אַריינגענומען אין מויל.
אַז פּרעה און די חרטומים האָבען דאָס געזען, האָבען זיי ניט געוואוסט,
אַז אַ מלאך פון הימעל האָט צוגענומען משה'ס האַנט פונ'ם גאָלד.
זיי האָבען געמיינט, אַז ער איז אַ נאר, און האָבען אים דערפאר
געלאָזט לעבען.

משה אנטלויפט פון פרעה׳ס הויז

און משה איז ווייטער געבליבען ביי פרעה׳ן אין פאלאץ. ער איז געוואקסען אין רייכקייט און אין גרויסקייט, ווי א קעניגס א זון. נאר אז ער איז גרוים געוואָרען, האָט אים געזומען ציען צו זיינע ברידער, די אידען, וואָס זענען געווען קנעכט בא פרעה׳ן. ער האָט זיך דערוואוסט, אז פרעה ארבעט מיט זיי שווער, אז זיי קנעטען ליים און מאכען ציגעל און אז זיי טוען אלערלייי שווערע ארבעטען אויפ׳ן פעלד, און דאָס האָרץ האָט אים ווי געטאָן פאר זיי.

ער האָט ניט געקוקט אויף זיין הויכען ראַנג, וואָס ער איז אויס-געוואקסען אין קעניגס פאלאץ, און אלע טאָג פלעגט ער ארויסקומען צו זיינע ברידער, וואו זיי האָבען געארבעט. ער פלעגט זיי טרייסטען, כדי צו מאכען זיי גרינגער אויפ׳ן האַרצען, און ער פלעגט זיי אויך העלפען ארבעטען.

איינמאָל איז ער ארויסגעקומען אין פעלד און האָט געזען, ווי א בייזער אויפזעער שלאָגט א שוואכען אידען, וואָס האָט שוין קיין כח ניט צו ארבעטען. האָט עס משה׳ן שטארק ווי געטאָן, און זיין צאָרן האָט זיך אין אים אָנגעצונדען. ער האָט זיך א לאָז געטאָן צום בייזען מצרי און האָט אים דערשלאָגען אויף טויט.

אויף מאָרגען איז משה ווידער ארויסגעקומען אין פעלד און האָט געזען, ווי צוויי אידען קריגען זיך, און איינער פון זיי, א שלעכטער, שלאָגט זיין חבר, האָט ער געזאָגט צום שלעכטען אידען:

— רשע, פאר וואָס זאלסטו שלאָגען דיין אייגענעם ברודער? האָט אים דער שלעכטער איד געענטפערט:

— וועי האָט דיך געמאכט פאר א הערשער און פאר א ריכטער איבער אונז? ווילסט מיך אפשר אויך טייטען, ווי דו האָסט געטייט נעכטען דעם מצרי?

האָט זיך משה דערשראָקען, אז פרעה זאָל זיך ניט דערוויסען, דאָס ער האָט געטייט א מצרי, און אז ער נעמט זיך אַן פאר די אידען, האָט ער גאָרנישט געענטפערט דעם שלעכטען אידען און האָט זיך אומגעקערט צוריק אין פאלאץ.

אָבער צו פרעה'ן איז שוין דערגאָנגען, וואָס משה האָט נעכטען געטאָן, און אז משה איז געקומען אין פאלאץ, האָט פרעה געזוכט א שווערד און געוואלט אים אראָפהאקען דעם קאָפּ. האָט גאָט געמאכט משה'ס האלז הארט ווי שטיין, און פרעה'ס שווערד האָט זיך צובראָכען. משה האָט דערזען, אז פרעה זוכט אים צו טייטען, איז ער אנטלאָפען פון פאלאץ.

משה אין דער מדבר

משה איז אַנטלאָפֿען פון דער שטאָט, וואו פֿרעה האָט געוואונט, און איז אַזוי לאַנג געלאָפֿען, ביז ער איז געקומען אין דער מדבר. ער האָט געוואַנדערט אין דער מדבר איבער די הייסע זאַמדען. די זון האָט אים געברענט דעם קאָפּ, און דאָס זאַמד האָט אים געברענט די פֿיס.

משה האָט אַזוי לאַנג געוואַנדערט אין דער מדבר, ביז ער האָט דערזען פון ווייטען גרינע לאַנקעס און סטאַדעס שאָף, וואָס האָבען זיך דאָרטען געפּיטערט. דאָס זענען געווען די לאַנקעס פון דער שטאָט מדין און די פֿאַסטוכער פון דאָרטען.

משה איז געקומען צום טויער פון דער שטאָט און האָט זיך געזעצט באַם ברונען.

יתרו, דער עלטסטער כהן פון מדין, האָט געהאָט זיבען טעכטער, און זיי האָבען געפּיטערט זייער פֿאַטערס שאָף, זענען זיי אַנגעקומען פֿאַרנאַכט צום ברונען אַנצוטרינקען זייערע דאָרשטיגע שאָף. זיי האָבען אַנגעשעפּט וואַסער פון ברונען און אַנגעפּילט די קאָריטעס. זענען געקומען די אַנדערע פֿאַסטוכער פון מדין, האָבען פֿאַרטריבען די זיבען שוועסטער און אויסגעגאָסען דאָס וואַסער פון די קאָריטעס.

אז משה האָט דאָס דערזען, האָט ער זיך אַנגענומען פֿאַר יתרו'ס טעכטער. ער האָט פֿאַרטריבען די פֿאַסטוכער, האָט אַנגעשעפּט פֿאַר זיי אַנדער וואַסער, און זיי האָבען אַנגעטרונקען זייערע שאָף.

משה איז געבליבען באַם ברונען, אין די שוועסטער זענען געקומען אַהיים מיט זייערע סטאַדעס.

האָט זיי יתרו, זייער פֿאָטער, געפֿרעגט:

— פֿאַרוואָס זענט איר היינט אַזוי פֿרי אַהיים געקומען?

האָבען אים די טעכטער געענטפערט:

— א מצרי, וואָס איז געזעסען באָם ברונען, האָט זיך אָנגע-נומען פאַר אונז, און האָט פאַרטריבען די אָנדערע פאַסטוכער. ער האָט אויך אָנגעשעפט פאַר אונז וואַסער פון ברונען.

האָט יתרו זיי געזאָגט:

— פאַר וואָס זשע האָט איר אים איבערגעלאָזען באָם ברונען? גייט בריינגט אים, און זאָל ער עסען מיט אונז ברויט.

זענען די טעכטער צוריקגעלאָפען צום ברונען, האָבען געפּופען משה'ן צו זייער פאַטער אין הויז אַריין און משה איז מיט זיי געגאַנגען.

יתרו האָט אים באָגעגענט מיט גרויס כבוד און האָט פאַר אים געמאַכט א מאָלצייט.

פון דאַמאָלסט אָן איז משה פאַרבליבען אין יתרו'ס הויז. ער האָט געפּיטערט זיינע שאָף אויף די לאָנקעס פון מדין, און דער-פאַר האָט ער געגעסען ביי אים ברויט און געטרונקען וואַסער.

ער האָט זיך זייער צוגעבונדען צו יתרו'ן און זיין הויזגעזינט, און ער האָט גענומען אירינע פון יתרו'ס זיבען טעכטער צפורה'ן פאַר א ווייב. צפורה האָט אים געבאָרען א זון, און משה האָט אים א נאָמען געגעבען גרשום.

משה און דער דאַרענבוים

משה האָט זייער ליב געהאַט די שאָף און לעמלאַך, וואָס ער האָט געפּיטערט. ער פלעגט פּאַר זיי אויסזוכען די בעסטע פּאַשע, ער פלעגט זיי אָנטרינקען פּונ׳ם קלאָרסטען און ריינסטען וואַסער. און אַז די יונגע לעמלאַך פלעגען זיך אין אַ זוניגען טאָג צעטאַנצען אויף דער לאָנקע, פלעגט משה פּאַר זיי שפּילען אויף זיין הילצערנעם פּייפּעל.

די שאָף און די לעמלאַך האָבען אים אויך ליב געהאַט, און וען אַ שטורעם פלעגט אָנקומען אין דער מדבר, פלעגען זיך אַלע סטאַדעם צונויפזאַמלען ארום משה׳ן און שטומערהייט בעטען אים, ער זאָל זיי ארונטערפירען אונטער אַ דאַך. און אַז אַ לעמלע איז געווען שוואַך און האָט נית געקאָנט נאָכהאַלטען דער סטאַדע, האָט עס משה גענומען אויף די פלייצעס און געטראָגען.

איינמאָל, אין אַ הייסען זומער טאָג, האָט משה געפּיטערט יתרו׳ס שאָף. ער האָט געזוכט פּאַר זיי בעסערע פּאַשע און ער איז דעריבער פּאַרגאַנגען וויט אין דער מדבר.

ער איז געקומען צו אַ הויכען בארג און האָט זיך אָפּגעשטעלט פּיטערען די סטאַדעם. די שאָף האָבען זיך צעשפּרייט איבער די לאָנקעס, און משה האָט זיך געזעצט אונטער׳ן בארג און אכטונג געגעבען אַז זיי זאָלען זיך נית צעלויפען.

פלוצלונג האָט זיך משה׳ן באַוויזען אַ וואונדערליך בילד: ער האָט דערזען פון וויטען אַ פּייער, וואָס האָט געברענט מית אַזאַ פלאַם, וואָס ער האָט נאָך קיינמאָל אַזוינס נית געזען. און ער האָט געזען, אַז אַ דאַרענבוים ברענט און ברענט און ווערט נית פּאַרברענט.

אַז משה איז צוגעגאַנגען נענטער, האָט ער דערהערט אַ שטים, וואָס איז געקומען פונ׳ם ברענדיגען דאַרענבוים. די שטים האָט געזופען צו אים:

משה פאר פרעה'ן

— משה, משה! איך רייד צו דיר, דער גאָט פון דיינע עלטערן. צי ארונטער די שיך פון דיינע פיס, ווארים די ערד, וואָס דו שטייסט אויף איר, איז א הייליגע.

האָט משה אראָפגעצויגען די שיך פון די פיס. און דערנאָך האָט ער פאַרדעקט זיין געזיכט, ווארים ער האָט מורא געהאַט צו קוקען אויף גאָט.

און גאָט האָט וויטער גערעדט צו משה'ן:

— איך האָב געהערט די קרעכצען און די געווויינען פון מיין פאָלק, די אידען, וואָס זענען קנעכט ביי פרעה'ן אין מצרים, און איך האָב זיך דערמאָנט אָן דער שבועה, וואָס איך האָב געשוואָרען צו זייערע אורעלטערן: אברהם יצחק און יעקב, אריינצובריינגען זיי אין דעם לאַנד כנען. און איצטער גיי, איך וועל דיך שיקען צו פרעה'ן, און נעם ארויס די אידען פון מצרים און בריינג זיי אין דעם לאַנד כנען, ווי איך האָב צוגעזאָגט זייערע אורעלטערן.

האָט משה געענטפערט:

— ווער בין איך, וואָס איך זאָל גיין צו פרעה'ן און זאָל ארויס-נעמען די אידען פון מצרים?

האָט גאָט געזאָגט צו משה'ן:

— איך וועל זיין מיט דיר, וואוהין דו וועסט גיין.

האָט משה געזאָגט צו גאָט:

— די אידען וועלען מיר ניט גלייבען: זיי וועלען זאָגען, אז גאָט האָט זיך צו מיר ניט באַוויזען.

האָט גאָט געזאָגט צו משה'ן:

— וואָס האָלטסטו אין דיין האַנט?

האָט משה געענטפערט:

— א שטעקן.

און גאָט האָט געזאָגט:

— וואַרף אים צו דער ערד.

האָט משה געוואָרפען דעם שטעקן צו דער ערד, און ס'איז פון אים געוואָרען א שלאַנג. ער האָט זיך דערשראָקען פאַר דער שלאַנג און איז אַנטלאָפען פון איר.

האָט אים גאָט געהייסען, ער זאָל אויסשטרעקען זיין האַנט און אָנהאַלטען די שלאַנג באַם עק. האָט משה אָזוי געטאָן, און פון דער שלאַנג איז צוריק געוואָרען א שטעקען אין זיין האַנט.

דערנאָך האָט גאָט געהייסען משה'ן ער זאָל אַרײַנלייגען זיין האַנט אין בוזעם. משה האָט אָזוי געטאָן, און אז ער האָט די האַנט צוריק אַרויסגעצויגען פון בוזעם, איז זי געווען ווײַס ווי שניי. האָט אים גאָט געהייסען ווידער אַרײַנלייגען די האַנט אין בוזעם, און אז ער האָט זי דערנאָך אַרויסגעצויגען, איז זי געווען צוריק ווי גע-ווינטליך.

און גאָט האָט געזאָגט צו משה'ן:

— אויב די אידען וועלען דיר ניט וועלען גלייבען, ווען דו וועסט זיי ווייזען דעם ערשטען צייכען מיט'ן שטעקען, וועלען זיי גלייבען דעם צווייטען צייכען מיט דער האַנט און אויב זיי וועלען ניט גלייבען די בוידע צייכענס און וועלען אַלץ נאָך זאָגען, אז איך האָב דיך ניט געשיקט, זאָלסט נעמען אַביסעל וואַסער פון טייך און אַרויסגיסען אויף דער טריקענישׂ, וועט ווערען בלוט פונ'ם וואַסער.

אָבער משה האָט ווייטער געזאָגט, אז ער וויל ניט גיין, ווייל ער איז א שטאַמלער: בעת ער איז געווען א קינד, האָט אים פרעה אויסגעפרואווט מיט פייער און מיט גאַלד. ער האָט געכאַפט א ברענענדיגע קויל אין מויל און האָט זיך אָפּגעברענט די צונג.

האָט גאָט פאַרדראָסען אויף משה'ן, און ער האָט געזאָגט:

— אהרן דיין ברודער וועט רעדען פאַר דיר. איר וועט זיך באַגעגענען אויפ'ן וועג, און דו זאָלסט אים איבערגעבען אַלע מיינע רייד צו דיר, וועט ער פונדיינטוועגען רעדען פאַר פרעה'ן. און דעם שטעקען זאָלסטו מיטנעמען מיט זיך, וואָרים מיט אים וועסטו באַווייזען די צייכענס.

משה רעדט צו די אידען

דער דאָרעמבוים איז פּאַרלאָשען געוואָרען. משה האָט צונויפּ-געזאַמלט די צעשפּרייטע שאָף און האָט זיך אומגעקערט אהיים צו זיין שוועד יתרו'ן, און ער האָט געזאָגט צו אים:

— איך וועל זיך אומקערען צו מיינע ברידער אין מצרים און זען, צו זיי לעבען נאָך.

האָט אים יתרו זיין שוועד געבענטשט אויפ'ן וועג און משה האָט געזאַמלט זיין וויב צפורה מיט זיינע צוויי זין, האָט זיי אַרויפ-געזעצט אויף אַן אייזעל און ער האָט זיך אומגעקערט אין מצרים צו זיינע ברידער די אידען, וואָס זענען דאָרטען געווען קנעכט.

אויפ'ן וועג האָט ער זיך באַגעגענט מיט זיין ברודער אהרנ'ען, און זיי זענען אינאיינעם געגאַנגען דורך דער מדבר, ביז זיי זענען געקומען אין מצרים. יענער קעניג פון מצרים, וואָס האָט געזוכט צו טייטען משה'ן, איז שוין איצט געווען טויט, אין משה האָט קיין מורא ניט געהאַט אַריינצוקומען אין לאַנד. און געקומען זענען משה מיט אהרנ'ען גלייך צו די אידען אויפ'ן פעלד. זיי האָבען צונויפ-געזאַמלט אַלע אַלטע אידען פנ'ם לאַנד און זיי האָבען זיי דערציילט, וואָס גאָט האָט געזאָגט צו משה'ן; זיי האָבען זיי אויך באַווויזען די וואונדער מיט'ן שטעקען.

וועז די אידען האָבען דערהערט, אז גאָט האָט זיך אַן זיי דערמאָנט, זענען זייערע הערצער אָנגעפילט געוואָרען מיט פרייד, און זיי האָבען געגלייבט אַלצדינג, וואָס משה מיט אהרנ'ען האָבען זיי געזאָגט.

פּרעה מאכט שוועריר דאס לעבען פון די אידען

משה מיט אהרנ'ען האָבען פּארלאָזט די אידען, זענען געגאַנגען צו פּרעה'ן, דעם מלך פון מצרים, און האָבען צו אים אַזוי געזאָגט:

— אַזוי האָט געזאָגט גאָט, דער גאָט פון די אידען: דו זאָלסט ארויסשיקען מיין פּאָלק און זאָלען זיי מיר דינען און מאַכען מיר א פייער-טאָג אין דער מדבר.

האָט פּרעה זיי געענטפערט:

— ווער איז ער, דער גאָט, וואָס איך זאָל אים הערען און ארויסשיקען די אידען?

פּרעה האָט די אידען ניט געוואָלט ארויסשיקען, און ער האָט נאָך יענעם טאָג אָנגעזאָגט די באַצווינגערס און די אויפזעערס איבער די אידען, זיי זאָלען מער ניט געבען די אידען קיין שטרוי אויף אַריינצומישען אין די ציגעל, און די צאָל ציגעל, וואָס זיי האָבען געמאַכט ביז אַהער, מוזען זיי ווייטער אויך מאַכען, עס טאָר ניט געמינדערט ווערען.

זיינען ארויסגעגאַנגען די באַצווינגערס און די אויפזעערס און האָבען געזאָגט צו די אידען:

— אַזוי האָט געזאָגט פּרעה: איך גיב אייך מער ניט קיין שטרוי. איר גייט און נעמט זיך אַליין שטרוי, וואו איר וועט געפינען, און פון אייער ארבעט זאָל גאָרנישט ניט ווערען געמינדערט.

האָבען זיך די אידען פאַרשפרייט איבער'ן גאַנצען לאַנד מצרים צו קלייבען שטרוי, און די באַצווינגערס האָבען זיי אונטערגעטריבען און געזאָגט:

— טוט אַפּ אייער ארבעט אַלע טאָג, ווי איר האָט געטאָן, בעת איר האָט געהאַט פּארטיג שטרוי.

די אידישע אויפזעערס האָבען ניט געקענט צוזען, ווי זייערע בריידער ארבעטען אַזוי שוואר, ווי זיי האָבען ניט קיין רו אַפילו בייגאַכט, זענען זיי געקומען צו פּרעה'ן אין פּאַלאַץ און האָבען געזאָגט:

— פֿאַרוואָס זאָלסטו אַזוי טאָן צו דיינע קנעכט? קיין שטרוי וועלט ניט געגעבען צו דיינע קנעכט, און ציגעל היימט מען אונז מאכען! דיינע קנעכט וועלען דערפֿאר געשלאָגען, און דיין פֿאָלק, די מצרים זינדיגען.

האָט פֿרעה זיי געענטפֿערט:

— איר פוילט זיך, דערפֿאר זאָגט איר: מיר וועלען גיין דינען גאָט. אַצינד גייט צו דער אַרבעט: קיין שטרוי וועט אייך ניט געגעבען וועלען, און די צאָל ציגעל זאָלט איר אַרויסגעבען.

וועז די אידישע אויפזעערס זענען אַרויסגעגאַנגען פון פֿרעה'ן, האָבען זיי באַגעגענט משה'ן און אהרנ'ן. האָבען די אויפזעערס געזאָגט צו זיי:

— זאָל גאָט אייך משפט'ען דערפֿאר, וואָס איר האָט אונז ערגער געמאַכט דאָס לעבען אין געגעבען פֿרעה'ן אין די מצרים א שווערד אין די הענט צו טייטען אונז.

משה האָט געהערט, וואָס די אידישע אויפזעערס האָבען אים דערציילט, אין דאָס האָרץ האָט אים ווי געטאָן אויף זיינע ברידער, די אידען. איז ער אַרויסגעגאַנגען אויפֿ'ן פעלד, האָט אויפגעהויבען זיין פֿנים צום הימעל אין האָט געבעטען צו גאָט:

— מיין האַר, וואָס האָסטו געהאָט צו די אידען? נאָכוואָס האָסטו מיך געשיקט? זינט איך בין געקומען צו פֿרעה'ן אין גערעדט צו אים אין דיין נאָמען, האָט ער נאָך מער שלעכטס געטאָן דעם פֿאָלק, אין אויסלייזען האָסטו זיי ניט אויסגעלייזט.

אין גאָט האָט געזאָגט צו משה'ן:

— אַצינד וועסטו זען, וואָס איך וועל טאָן צו פֿרעה'ן. מיט בייזען וועט ער זיי מוזען אַרויסשיקען, אין ער וועט זיי אַליין אַרויס-מרייבען פֿן זיין לאַנד.

— גייט צו פֿרעה'ן אין זאָגט אים, ער זאָל אַרויסשיקען די אידען פֿון מצרים, אין ער וועט ניט וועלען, וואָרים איך וויים, אַז זיין האָרץ איז בייז אין שלעכט. זאָלט איר אים זאָגען, אַז איך וועל אויף אים אַנברייגען א פּלאָג אין ער וועט זיי מוזען אַרויסשיקען.

נאט שטראפט פרעה'ן

זענען געקומען משה מיט אהרן צו פרעה'ן און האבען געטאן, ווי גאט האט זיי אנגעזאגט. אהרן האט געווארפען זיין שטעקען פאר פרעה'ן און פאר זיינע קנעכט, און ער איז געווארען א שלאנג. האט פרעה גערופען זיינע כשוף-מאכער, און זיי האבען מיט זייערע שפרוכען אויך אזוי געטאן. זיי האבען געווארפען זייערע שטעקענס, און סע איז פון זיי געווארען שלאנגען. אבער צוריק מאכען פון זיי שטעקענס, האבען זיי מיט זייערע שפרוכען נים געקענט. אהרן אבער האט אנגעהאלטען ביים עק פון דער שלאנג, איז פון איר צוריק געווארען א שטעקען אין זיין האנט.

נאר פרעה האט געשטארקט זיין הארץ און האט ניט געוואלט ארויסשיקען די אידען.

איינמאל, אין א פרימארגען איז משה ארויסגעגאנגען צום וואסער, און פרעה איז אויך ארויסגעקומען צום וואסער. האט זיך משה געשטעלט קעגען אים און האט געזאגט:

— דער גאט פון די אידען האט מיך געשיקט צו דיר, און געהייסען דיר זאגען: „שיק ארוים מיין פאלק, און זאלען זיי מיר דינען אין דער מדבר. דו האסט ביז איצט ניט געוואלט הערען, און דערפאר וועל איך ברייגען אויף דיין לאנד א פלאג".

משה האט אויפגעהויבען זיין האנט צום הימל, און ס'איז געקומען א האגעל איבער'ן גאנצען לאנד מצרים: אויף די מענשען, אויף די בהמות און אויף אלע גראזען פון פעלד. עס האט געדונערט און דער האגעל איז געפאלען אויף דער ערד, אויסגעמישט מיט פייער, און האט אלץ פארדארבען. נאר אין לאנד גושן, וואו די אידען האבען געוואוינט, איז קיין האגעל ניט געווען.

פרעה איז אנטלאפען אין זיין פאלאץ, האט געשיקט רופען משה'ן מיט אהרן'ען און צו זיי געזאגט:

— איך האָב דאָס מאָל געזינדיגט. גאָט איז דער גערעכטער, און איך און מיין פאָלק זענען די רשעים. מאַכט, אַז סע זאָלען אויפהערן די דונערן, און דער האָגעל זאָל אויפהערן, און איך וועל אייך אַרויסשיקען אין דער מדבר צו דינען אייער גאָט.

איז משה ארויסגעגאַנגען הינטער דער שטאָט, און האָט אויסגעשפרייט זיינע הענט צום הימל. גלייך האָבען אויפגעהערט די דונערן, און דער האָגעל און רעגען זענען געבליבען היינגען אין לופטען, צווישען ערד און הימל, און זענען צו דער ערד ניט אַראָפּגעפאַלען.

ווי נאָר פרעה האָט דערזען, אַז דער האָגעל האָט אויפגעהערט, האָט ער וויטער געשטאַרקט זיין האַרץ און האָט ניט אַרויסגעשיקט די אידען.

איז משה וויטער געקומען צו פרעה'ן און האָט אים געזאָגט:

— אַזוי האָט גאָט געזאָגט: „ביז ווי לאַנג נאָך וועסטו מיך ניט וועלען הערען? שיק אַרויס מיין פאָלק, און אויב דו וועסט ניט וועלען, וועט גאָט ברייגען אַ היישעריק אין דיינע גרעניצען. און ער וועט אַזוי באַדעקען דאָס לאַנד, אַז איר וועט אַזש די ערד ניט אַרויסזען".

האָט פרעה ניט געוואָלט הערען משה'ן, און משה איז פון אים אַוועקגעגאַנגען.

אַז משה איז אַוועקגעגאַנגען, זענען געקומען פרעה'ס דינער צו פרעה'ן און האָבען צו אים געזאָגט:

— ביז ווי לאַנג וועסטו ברייגען אויף אונז שלעכטס? שיק ארויס די אידען, איידער מצרים גייט פאַרלאָרען.

פרעה האָט געזען, אַז זיינע דינער שרעקען זיך, איז ער וויכער געוואָרען, און האָט געשיקט איינעם פון זיינע מענטשען, ער זאָל אומקערען משה'ן מיט אהרנ'ן פונ'ם וועג, און פרעה האָט צו זיי געזאָגט:

— גייט און דינט אייער גאָט. וואר פון אייך וועט אָבער גיין?

האָט משה געזאָגט:

— אונזערע יונגע און אונזערע אלטע וועלען גיין, אונזערע זין און אונזערע טעכטער, אונזערע שאף און אונזערע רינדער וועלען גיין, וואָרים ס׳איז א גרויסער פייער-טאג צו אונזער גאט.

האָט פרעה געזאגט:

— גיין, ניט אזוי וויי דו זאגסט. איך וועל ארויסלאזען נאר די מענער, און זאלען זיי דינען צו גאט.

משה האָט אויף דעם ניט איינגעשטימט. און פרעה האָט דערפאר פארטריבען משה׳ן מיט אהרנ׳ען פון זיין פאלאץ.

איז משה ווידער ארויסגעגאנגען הינטער דער שטאָט, האָט אויסגעשפרייט זיין האנט, און דער יישעריק איז אנגעפאלען אויפ׳ן לאנד מצרים. ער האָט אויפגעגעסען דאס גאנצע גראז פונ׳ם פעלד, וואס דער האגעל האָט איבערגעלאזט, און אלע פרוכטען פון די ביימער האָט ער אויפגעגעסען. עס איז ניט איבערגעבליבען קיין גרין בלעטעלע אויף די ביימער, און קיין גרין גרעזעלע אויף דער ערד אין גאנצען לאנד.

אז פרעה האָט געזען, ווי דער יישעריק האָט באדעקט גאנץ מצרים, האָט ער געשיקט רופען משה׳ן מיט אהרנ׳ען און האָט צו זיי געזאגט:

— איך האָב געזינדיגט צו גאָט און צו אייך. אצינד פארגיט מיר נאָך דאס מאל מיין זינד און בעט אייער גאָט, ער זאל צונעמען פון מיין לאנד דעם יישעריק, וועל איך ארויסשיקען די אידען.

משה איז ארויסגעגאנגען הינטער דער שטאָט און האָט געבעטען צו גאָט, איז געקומען א שטארקערווינט פון מזרח זייט און ער האָט פארטראגען דעם יישעריק צום ים. ס׳איז ניט איבערגעבליבען קיין איין יישעריק אין די גרעניצען פון מצרים.

אבער ווי נאר פרעה האָט דערזען, אז דער יישעריק איז שוין נישטא מער אין זיין לאנד, האָט ער ווייטער געשטארקט זיין הארץ און האָט ניט געוואלט ארויסשיקען די אידען.

איז משה ארויסגעגאנגען אויפ׳ן פעלד, האָט אויסגעשפרייט זיין האנט צום הימעל, און ס׳איז אנגעפאלען א שטאק-פינסטערניש

אויף מצרים. די מצרים האָבען ניט געזען איינער דעם צווייטען. זיי האָבען אפילו מורא געהאַט צו רירען זיך פון זייערע פלעצער ווי זיי זענען געזעסען בשעת די פינסטערניש איז אָנגעקומען, אזוי זענען זיי געבליבען זיצען אויף זייערע ערטער. און אזוי געדויכט איז געווען די פינסטערניש, אז די מצרים האָט זיך געדאַכט, אז סע איז פאר זיי אויגעווואקסען א וואנט.

בא די אידען אָבער אין די געצעלטען איז געווען ליכטיג, ווי אלע מאל.

די פינסטערניש האָט געדויערט דריי טעג. און די גאנצע דריי טעג זענען די אידען ארומגעגאנגען אין דער ליכטיגקייט, און די מצרים זענען געזעסען אין זייערע הייזער, אָדער זיי זענען געשטאַנען אין די גאַסען און האָבען מורא געהאַט זיך צו רירען.

נאָך די דריי טעג איז אין מצרים צוריק געוואָרען ליכטיג, און פרעה האָט ווידער ניט געוואָלט ארויסשיקען די אידען. משה האָט אויף מצרים געבראַכט נאָך אַנדערע פלאָגען, אָבער פרעה'ס בייז האַרץ האָט אים ניט דערלאָזט, ער זאָל באַפרייען די אידען.

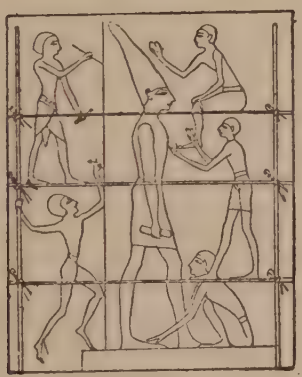

משה פירט ארויס די אידען פון מצרים

עס איז געקומען די נאכט אויפ'ן פופצענטען טאג אין חודש ניסן, און אין האלבער נאכט האט גאט געבראכט אויף מצרים די לעצטע פלאג. עס זענען אויסגעשטאנען אלע ערשטגעבאָרענע זין פון מצרים, פון פרעה'ס ערשטגעבאָרענעם זון, ווָאם איז געווען אין קעניגליכען פאלאץ, ביז'ן ערשטגעבאָרענעם זון פונ'ם גפאנגענעם, ווָאם איז געווען פארשפארט אין גרוב.

ס'איז ניט געווען קיין הויז אין מצרים, ווָאו ס'איז ניט געווען קיין טויטער. אין אלע הייזער האט מען געווויינט, און גרויס איז געווען דאס געשריי אין מצרים.

האט פרעה געפרופען משה'ן און האט געזאגט צו אים:

— שטייט אויף און גייט ארויס פון מיין לאנד צו דינען אייער גאט, ווי איר האט געוואלט. נעמט אויך מיט אייערע שאף און אייערע רינדער, ווי איר האט געוואלט, און בענטשט מיך אויך.

און די מצרים האבען געאיילט די אידען, זיי זאלען ווָאם פריער פארלאזען דאס לאנד, ווייל זיי האבען מורא געהאט, זיי זאלען ניט אויסשטארבען אלע.

פון גרויס אויילעניש האבען די אידען ניט געקענט באקען קיין ברויט פאר זיך, און זיי האבען גענומען אויף זייערע פלייצעס דאס טייג, נאך איידער ס'איז זויער געוואָרען, און זיי זענען ארויסגענגען פון מצרים זעקס הונדערט טויזענט מאן.

משה האט אויך מיטגענומען יוסף'ס בוינער, ווָארים יוסף האט באשוואָרען די אידען פאר זיין טויט:

— אז גאָט וועט זיך דערמאָנען אָן אַיִך, און וועט אייך ארײַנברײַנגען אין לאַנד כנען, זאָלט איר מיטנעמען מיט זיך מיינע ביינער.

אויפֿ'ן צוויטען טאָג, נאָכדעם ווי פּרעה האָט ארויסגעשיקט די אידען פון מצרים, האָט ער זיך באַדינקט און האָט געזאָגט צו זיינע הארן:

— וואָס האָבען מיר געטאָן? נאָכוואָס האָבען מיר ארויסגעשיקט די אידען? זיי וועלען דאָך איצט שוין מער נים זיין אונזערע קנעכט.

האָט פּרעה געהייסען אײַנשפּאַנען זיין רייטוואָגען, ער האָט געגומען מיט זיך זעקס הונדערט אויסגעקליבענע רייטערס און האָט זיך געלאָזט נאָכיאָגען די אידען.

אז פּרעה איז ארויסגעקומען אין דער מדבר אן האָט דערזען ווי די אידען רוען באַם ים, האָט ער געמיינט, אז זיי בלאָנדזשען אין דער מדבר, און דעריבער וועט ער זיי קאָנען אַניאָגען און כאַפּען.

אז די אידען האָבען אויפגעהויבען זייערע אויגען און האָבען דערזען, ווי דאָס זאַמד אין דער מדבר הייבט זיך אויף צום הימעל, און רייטער באַווייזען זיך פון ווייטען, האָבען זיי זיך זייער דערשראָקען, און האָבען אויפגעהויבען א געווײַן צו גאָט.

האָט משה געזאָגט צום פֿאָלק:

— איר זאָלט קיין מורא נים האָבען, איר וועט זען, וואָס גאָט וועט היינט טאָן פֿאַר אייך. היינט זעט איר נאָך די מצרים, אָבער מער וועט איר זיי שוין קיינמאָל נים זען.

ווען ס'איז געקומען די נאַכט, האָט זיך א וואָלקען-זייל געשטעלט צווישען די אידען און צווישען פּרעה'ן מיט זיינע רייטער און האָט זיי אָפּגעטיילט אויף פון די אַנדערע. צוליב דעם האָבען די מצרים נים געקענט זען די אידען.

די אידען גייען אריבער דעם ים אין דער טריקענישׂ

משה האָט אויסגעשפרייט זיין האַנט איבער'ן ים, און ס'איז געקומען א שטאַרקער מזרח-ווינט. א גאַנצע נאַכט האָט דער מזרח-ווינט געבלאָזען, און ער האָט צעשפּאַלטען די וואַסערען. ווי צוויי מויערען זענען די וואַסערען געבליבען שטיין, און אינמיטען איז געווען טריקעניש. זענען די אידען דורכגעגאַנגען צווישען די צוויי פּאַרפּרוירענע וואַסער-וועלט, און ווען דער מצרענשטערן איז אויפ-געגאַנגען, זענען זיי שוין געווען אויף דער אַנדערער זייט ים.

די מצרים האָבען געזען, ווי די אידען זענען איבערגעגאַנגען דעם ים אין דער טריקענישׂ, האָבען זיי געמיינט, אַז זיי וועלען אויך קענען אזוי איבערגיין, און זיי זענען אַריין צווישען די צוויי מויערען וואַסער.

דאָ אָבער האָט משה ווידער אַמאָל אויסגעשפרייט זיין האַנט איבער'ן ים, און די וואַסערען זענען זיך צונויפגעקומען און האָבען צוגעדעקט די מצרים. זייערע רייטווועגען און זייערע רייטער און דאָס גאַנצע חיל פּרעה'ס האָבען די וואַסערען צוגעדעקט, נאָר פּרעה אַליין איז געבליבען לעבען און איז אַנטלאָפען צוריק קיין מצרים.

די אידען האָבען דערזען, אַז די מצרים זענען פּאַרשוואונדען, האָבען זיי זיך זייער געפּרייט. משה און אַלע אידען האָבען געזונגען א לויב-געזאַנג צו גאָט.

און געמומען האָט מרים, אהרן'ס שוועסטער, די פּויק אין איר האַנט, און סע זענען נאָכגעגאַנגען נאָך איר אַלע אידישע טעכטער מיט פּויקען, און זיי האָבען אַלע געטאַנצט, און מרים האָט געזונגען:

זינגט צו גאָט, וויל גרוים איז ער,
פּרעה'ס פּערד און רייטווועגען
האָט ער אין ים אריינגעוואַרפען.

און די אידען האָבען געמאַכט א גרויסען יום טוב. דער יום טוב איז פּאַרבליבען אויף אייביג. דאָס איז דער יום טוב פּסח.

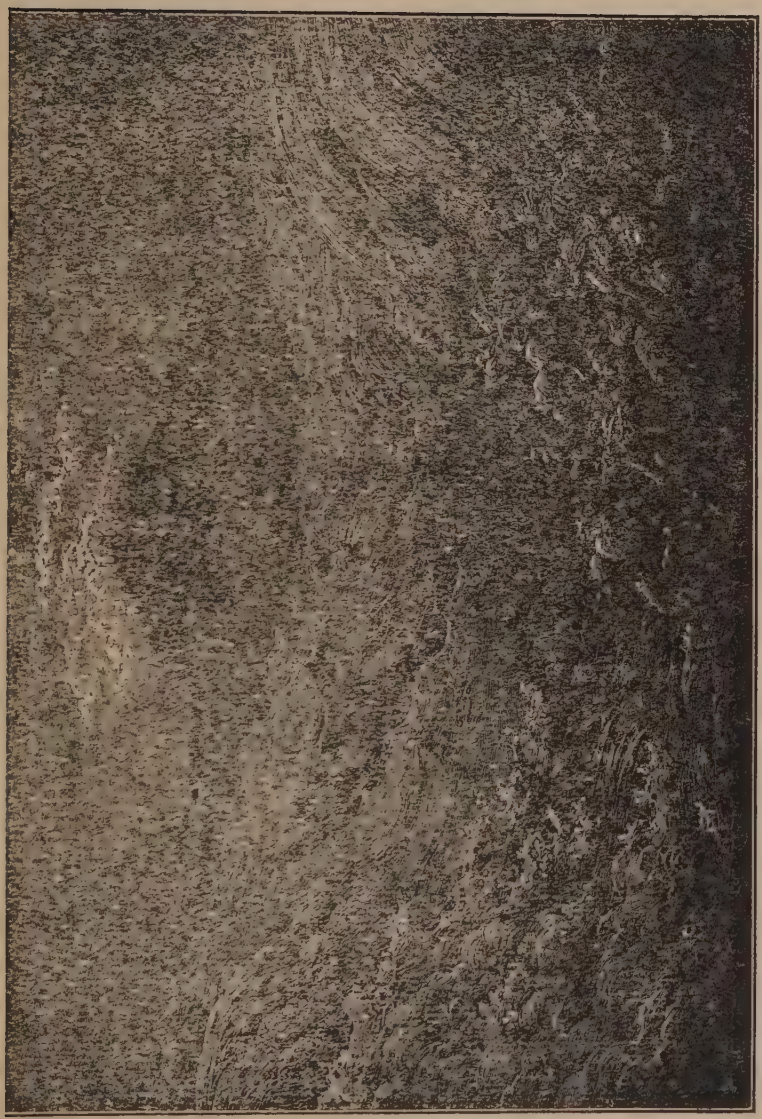

פּרעה און וויגע מענשען זינקען אין ים

משה שלאגט דעם שטיין

דורך דער אַנגעגליטער מדבר האָט משה געפירט די אידן. באַטאָג איז פֿאר זיי געגאַנגען אַ וואַלקען-זייל און באַנאַכט אַ פֿייער-זייל, צו ווייזען זיי דעם וועג צום לאַנד כנען. משה איז געווען מיט אַלע אידן, געלערנט זיי גערעכטיגקייט און אונטערגעגעבען זיי מוט זיי זאָלען קענען איבערטראָגען דאָס שווערע לעבען אין דער היסער מדבר.

אַז צוויי אידן האָבען געהאַט צווישען זיך אַ קריג, זענען זיי געקומען צו משה'ן, אויסדערציילט פֿאר אים זייערע טענות און ער האָט געמאַכט צווישען זיי שלום. אַלע האָבען משה'ן ליב געהאַט און האָבען געהאַט פֿאר אים גרוים אָפּשיי. ער האָט געלערנט די אידן ליב צו האָבען אייניער דעם אַנדערען, העלפֿען דעם צווייטען ווען ער איז אין נויט, און אַנדערע גוטע מדות.

איינמאָל אין זייער א הייסען טאָג, דאָס זאָמד פון דער מדבר האָט געבריט די פֿיס, די זון פון אויבען האָט געברענט, אויף מיילען ווייט איז ניט געווען קיין בוים, אַפילו קיין גרעזעלע און קיין וואַסער איז ניט געווען, —

זענען געקומען די אידן צו משה'ס געצעלט און האָבען אַנגעהויבען צו קריגען אויף אים, וואָרים זיי זענען געווען דאָרשטיג, זיי זענען אויסגעאַנגען נאָך א טרונק.

— נאָכוואָס האָסטו אונז ארויסגעפירט פון מצרים, — האָבען זיי געטענה'ט צו משה'ן, — כדי מיר זאָלען דא שטאַרבען אין דער מדבר פון דאָרשט? דאָרטען אין מצרים האָבען מיר געהאַט גענוג וואַסער צום טרינקען און ברויט און פיש צום עסען, און דא איז ארום וויסטעניש, נישטא קיין ברונימער און קיין ברויט וואָקסט ניט. נאָכוואָס, משה, האָסטו אונז ארויסגענומען פון מצרים צו טייטען אונז דא?

משה איז געשטאַנען אויף דער טיר פונ'ם געצעלט און זיין האַרץ איז אים צעריסען געוואָרען ווען ער האָט געזען זיין פֿאָלק, די אידן, ווי זיי זענען אויסגעצערט פונ'ם וואַנדערען אין דער

מדבר. און נאָכמער האָט אים ווייַ געטאָן וואָס זיי ווילען בעסער זיין קנעכט אין מצרים, אַבי צו זיין אָנגעטרונקען און אָנגעגעסען. איז ער אַרויסגעגאַנגען הינטער'ן געצעלט, האָט אויסגעשטרעקט די הענט צום הימעל און האָט געזאָגט:

— גאָט, דערהער די געשרייען פון דיין פֿאָלק, דערזע די ליידען פון די אידען, זיי גייען אויס פון דאָרשט, שיק זיי וואַסער.

האָט אים גאָט געזאָגט:

— דו זעסט דעם שטיין פֿאַר דיינע אויגען, רעד צו אים און ער וועט געבען וואַסער פֿאַר די אידען צום טרינקען.

אָלע אידען האָבען זיך צונויפגענומען אַרום משה'ן און ווען ער האָט אָנגעהויבען צו רעדען צום שטיין און געבעטען בא אים וואַסער, האָבען די אידען ניט געקענט מער אויסהאַלטען דעם דאָרשט און געשריען צו אים:

— מיר גייען אויס, נעם דיין שטעקען, וואָס מיט אים האָסטו באַוויזען וואונדער פֿאַר פּרעה'ן און געשפּאָלטען דעם ים מיט אים, און שלאָג דעם שטיין, וועט ער באַלד גיבען וואַסער. מיר גייען אויס פון דאָרשט, מיר קענען ניט וואַרטען ביז דער שטיין וועט דערהערען דיינע רייד.

האָט משה רחמנות געקראָגען אויף די אידען און ער האָט מיט'ן שטעקען געשלאָגען דעם שטיין. א פּרישער שטראָם וואַסער האָט אַרויסגעשלאָגען פון שטיין, אָלע אידען האָבען זיך אָנגעטרונקען און זענען זיך צעגאַנגען אין זייערע געצעלטען. משה איז געבליבען אַליין הינטער'ן געצעלט און האָט געקוקט אויפ'ן שטראָם וואַסער, וואָס שלאָגט פון שטיין. פּלוצלינג האָט ער דערהערט די שטים פון גאָט:

— משה, דו האָסט ניט צוגעהערט צו מיינע רייד, איך האָב דיר געהייסען זאַלסט רעדען צום שטיין און דו האָסט אים געשלאָגען, דערפֿאַר וועסטו ניט אַריינקומען אינ'ם לאַנד כנען, וואו דאָס פֿאָלק ישראל וועט בויען זיין היים און וועט רוען אין זיינע געצעלטען.

משה האָט זיך געבוקט פֿאַר גאָט און איז אַריינגעגאַנגען צו זיך אין געצעלט.

באם בארג סיני

אין אייגעם אַ פרימאַרגען האָט משה צונויפגענומען אַלע אידען און האָט צו זיי אַזוי געזאָגט:

— זעט וואָס גאָט טוט פאַר אייך, פון היינט אָן וועט ער אייך שיקען דעם מן אינדערפרי און דעם סליו פאַרנאַכט. דער מן וועט זיין אייער ברויט און דער סליו וועט זיין אייער פלייש און איר וועט האָבען צו עסען די אַלע יאָרען וואָס איר וועט וואַנדערען אין דער מדבר. פערציג יאָר וועט איר וואַנדערען אין דער מדבר, דערפאַר וואָס איר האָט אַלע מאָל געוואָלט צוריקלויפען אין מצרים. איר וועט אין כנען ניט אַריינקומען, נאָר איר וועט אויסשטאַרבען דאָ אין דער מדבר, וואָרים איר זענט נאָך אַלץ קנעכט, כאָטש איר זענט שוין אַרויס פון מצרים. אייערע קינדער, וואָס וועלען אויס-וואַקסען אין פרייהייט, זיי וועלען אַריינקומען אין לאַנד כנען.

און פון דעם טאָג אָן, פלעגט אַלע אין דערפרי זיך פאַרשפרייטען אויף דער ערד דער מן, וואָס איז געווען וויים ווי שניי און קיילעכיג ווי גרויפען, און די אידען האָבען אים אָנגעזאַמלט אין זייערע קיישלאָך. פאַרנאַכט איז געפאַלען דער סליו, אַזעלכע שוואַרצע פייגעל, און דאָס איז געווען זייער פלייש. די אידען האָבען געהאָט וואָס צו עסען און האָבען שוין מער ניט געוואָלט צוריקגיין אין מצרים. זיי האָבען אַלע געגלייבט אין משה'ן און האָבען אויף אים ניט געקריגט.

אַזוי האָבען די אידען געוואַנדערט אין דער מדבר ביז זיי זענען צוגעקומען צום בארג סיני. דאָ, באָם צופוסענס פונ'ם הויכען בארג, האָבען זיי אויסגעשטעלט זייערע געצעלטען און האָבען גערוט. משה האָט זיי אָנגעזאָגט זיי זאָלען דריי טעג זיך הייליגען, וואָשען זייערע לייבער און באַפרייען זיך פון אַלע שלעכטע געדאַנקען, וואָרים גאָט וועט זיי געבען די תורה און וועט שליסען מיט זיי אַ הייליגען בונד אַז זיי זאָלען אויף אויבינ זיין זיינע געליבטע קינדער.

די אידן האָבען געטאָן ווי משה האָט זיי געהייסן: דריי טעג האָבען זיי געוואַשען זייערע לייבער, האָבען געפאַסט און זיך געגרייט אָנצונעמען די תורה. אויפ'ן דריטען טאָג האָט משה אוים-געשטעלט אַלע אידען צופוסענם פון בארג סיני און אַליין איז ער ארויף אויפ'ן בארג.

פול מיט פלאַמען איז דער בארג געווען און אַז משה איז ארויף אויף אים, איז ער אויך געוואָרען א שטיק פייער. די אידען זענען געשטאַנען און האָבען געזען ווי משה ווערט פאר-שוואונדען אין פייער און זייערע הערצער זענען פול געוואָרען מיט פחד און מיט אָפשיי פאר זייער פירער. ס'האָט אָנגעהויבען צו דונערען. די ערד אַרום האָט געציטערט, מיט יעדער דונער האָבען די אידען געהערט א ניי געבאָט. גאָט האָט זיי געלערנט ווי צו פירען זיך, ווי צו לעבען גום צווישען זיך און ווי ערליך צו האַלטען די עלטערען. צען געבאָט האָט ער זיי געגעבען און די אידען האָבען געשוואָרען אַז זיי וועלען זיי אַלע אויספאַלגען. און דערפאר האָט ער זיי צוגעזאָגט אַז זיי וועלען לעבען אינ'ם לאַנד כנען רואיג און וועלען ניט געשטערט ווערען פון קיין פיינד.

דער בארג סיני איז פארלאָשען געוואָרען, די אידען זענען זיך צעגאַנגען אין זייערע געצעלטען און משה איז געבליבען אויפ'ן בארג אויסצוהאַקען די צען געבאָט אויף שטיינערנע טאָוולען. און אַז ס'זענען איבערגאַנגען עטליכע טעג און משה איז ניט געקומען צוריק, זענען די אידען געקומען צו אהרנ'ען זיין ברודער און געמאַנט ביי אים א גאָט. זיי האָבען אַזוי געזאָגט:

— משה איז פארשוואונדען געוואָרען, וואר וויסט צי די פלאַמען האָבען אים ניט פארצערט, מיר ווילען א גאָט וואָס מיר זאָלען אים קענען זען מיט די אויגען ווי מיר זענען געוואוינט געווען אין מצרים. מאַך פאר אונז א גאָט, אהרן, און מיר ווילען צו אים דינען.

האָט אהרן זיי געהייסן קומען שפעטער מיט דריי טעג וועט ער זיי גיבען אַן ענטפער. געמיינט האָט ער אַז אין די דריי טעג וועט משה צוריק ארויפקומען פונ'ם בארג סיני. אָבער משה

איז ניט צוריקגעקומען און די אידען האבען נאך די דריי טעג ווידער געמאנט ביי אים א גאט און ער האט זיי אפגעלייגט אויף נאך דריי טעג. און אז די אידען זענען אין דריי טעג ארום געקומען צו אהרנ'ען און משה איז נאך אלץ ניט געווען, האט זיי אהרן געהייסען זיי זאלען אים ברייננען גאר זייער גאלד און זילבער, וועט ער זיי מאכען א גאט.

די אידישע טעכטער האבען אראפגענומען פון זיך די גאלדענע בראסלעטען, די האלז־בענדער און די אוירינגלאך און האבען עם געבראכט צו אהרנ'ען. א גאנצער בארג מיט גאלד האט זיך אנגע־קליבען און אהרן האט צעלייגט א גרוים פייער און ארייננעווארפען דאס גאנצע גאלד. דאס גאנצע פאלק איז געשטאנען ארום פייער און אלע האבען געזען ווי פונ'ם גאלד האט זיך אין אנגעהויבען אויסצופורעמען א קאלב. אז דאס פייער איז אויסגעלאשען געווארען, איז אויף דעם ארט געבליבען שטיין א גאלדענער קאלב. אלע אידען, גרויס און קליין, האבען זיך צונויפגענומען ארום דעם קאלב און געטאנצט און געפאטשט אין די הענט און געזונגען:

— דאס איז אונזער גאט, געלויבט איז אהרן, וואס האט פאר אונז א גאט געמאכט.

געווען איז עס אויפ'ן פערציגסטען טאג זינט משה איז ארויף אויפ'ן בארג און צו אים האבען געגרייכט די פרוידיגע געשרייען פון די אידען, און געהערט האט ער זייער געזאנג און ער האט אראפגענידערט מיט די צוויי שטיינערנע טאוולען, וואס אויף זיי האט ער אויסגעקריצט די צען געבאט. מיט פרייד איז משה גע־קומען צום אידישען לאגער, וואס ער האט געמיינט אז די אידען לויבען און זינגען צום איינציגען גאט אין הימעל, צו דעם גאט, וואס האט זיי געגעבען די תורה. און אז ער האט דערזען דעם גאלדענעם קאלב, וואס שטייט איבער אלע אידען, האט ער שוין פארשטאנען אז די אידען האבען זיך געמאכט א גאלדענעם גאט, האט אין אים אויפגעברענט דער צארען און ער האט אויסגעשריען:

— איר האט שוין פארגעסען אן אייער גאט און האט זיך געמאכט א גאט פון גאלד. דערפאר וועל איך ניט ברייננען

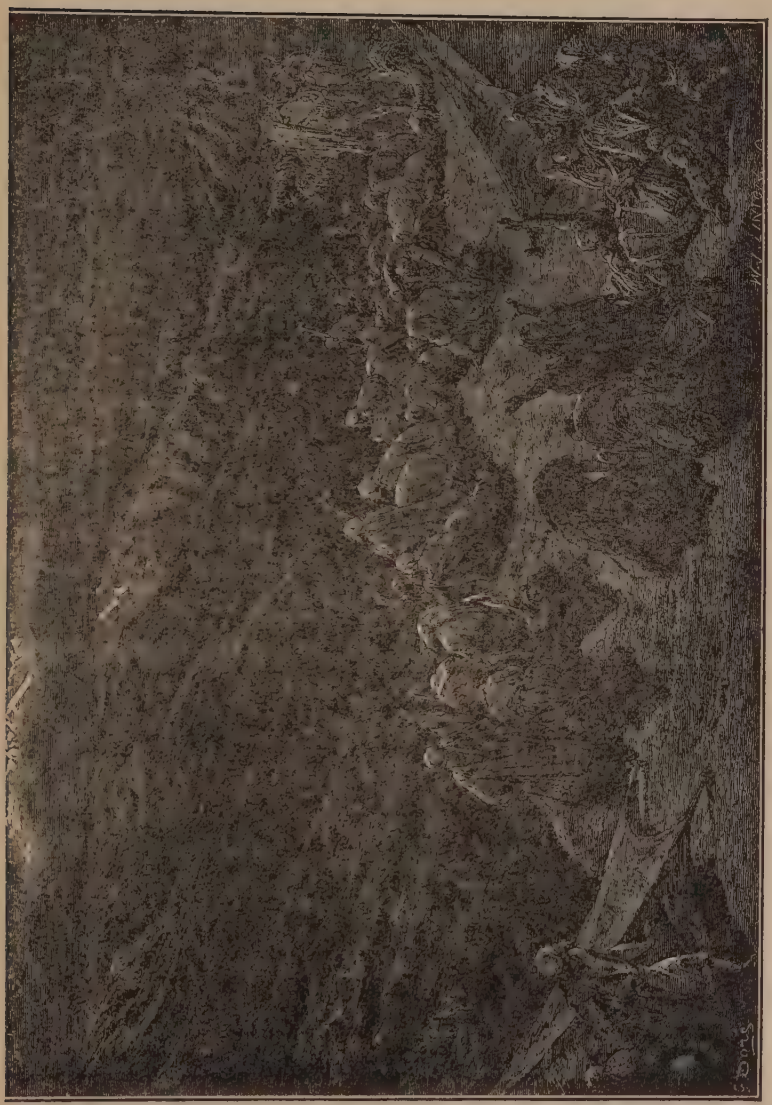

די אידען באם בארג סיני

זיינע געבאָט, וואָס האָבען געדאַרפט ארויסגעבען פרייד אין אייערע הערצער און שטאַרקען די האָפענונגען אין אייך. איר זענט ניט ווערט צו האָבען זיין תורה.

און משה האָט אין זיין גרימצאָרן אויפגעהויבען די צוויי שטיינערנע טאָוולען און זיי געוואָרפען צו דער ערד. די טאָוולען זענען צעשפרונגען אויף אַלע זייטען און נאָר פיצלאַך שטיין איז פון זיי איבערגעבליבען. די אידען האָבען געזען משה'ס צאָרן און זיי האָבען זיך דערשראָקען פאַר אים, וואָרים א העליש פייער האָט פון אים געזעצט. זיי זענען זיך אַלע צעלאָפען און משה האָט צעבראָכען דעם גאָלדענעם קאַלב,אַריינגעוואָרפען די שטיקלאַך גאָלד אין פייער און זיי פאַרברענט. דאָס איז האָט ער צעשפרייט אויפ'ן וואַסער און קיין געדעכעניש איז פון דעם ניט געבליבען.

אין דריי טעג זאָרום האָט משה צונויפגערופען די אידען און זיי געזאָגט אַז ער גייט ווידער אַרויף אויפ'ן באַרג סיני אויסקריצען די צען געבאָט אויף נייע טאָוולען און ער וועט זיך דאָרטען זאַמען פערציג טעג. די אידען האָבען איצט שוין צוגעהערט צו משה'ס רייד און זענען זיך צעגאַנגען אין זייערע געצעלטען.

אין פערציג טעג זאָרום איז משה אַראָפגעקומען פונ'ם באַרג סיני מיט די צוויי שטיינערנע טאָוולען אין זיינע הענט. די אידען האָבען מיט פורכט דערזען אַז א זוניגע קרוין רינגעלט אַרום זיין קאָפּ און זיין פנים איז אַזוי ליכטיג, אַז קיין מענש קען אין דעם ניט קוקען. האָבען זיי פאַרשטאַנען אַז א געטליך ליכט רוט אויף אים און זיי האָבען געקוקט אין זיין זייט מיט גרויס ציטערניש אין זייערע הערצער.

פאַר די צוויי שטיינערנע טאָוולען האָבען די אידען געמאַכט א קאַסטען פון טענעהאָלץ און פאַר דעם קאַסטען האָבען זיי געמאַכט אזא געצעלט. פון די טייערסטע געוועבען האָבען זיי דאָס געצעלט געמאַכט אין אינווייניג האָבען זיי עס באַצויגען מיט פעל פון לעמ-פערטען און פון אַנדערע חיות. דאָס געצעלט האָט מען געקענט צענעמען און די אידען האָבען עס מיט זיך מיטגעפירט אין דער מדבר וואו זיי האָבען געוואַנדערט.

קורח און זיינע חברים

צווישען די אידען איז געווען איינער א קורח, זייער א אַנ-געזעענער מענש, וואָס איז אויך, אזוי ווי משה, ארויסגעקומען פון שבט לוי. האָט קורח אין איינעם א טאָג צונויפגענומען זיינע חברים און אידען פון זיין משפחה און זיי זענען געקומען צו משה'ס געצעלט און געזומען קריגען אויף אים. קורח האָט געזאָגט:

—פֿאַרוואָס, משה, ביזטו געווָארען א הערשער איבער אונז? פֿאַרוואָס דאַרפֿען מיר צוהערען צו דיינע רייד און זיך בייגען פֿאַר דיר? איך קום אויך ארויס פון שבט לוי און בין אזא הייליגער מענש ווי דו, איך וויל דו זאָלסט דיין פּירערשאפֿט איבערגעבען מיר מיט מיינע מענשען.

און אז אלע אידען האָבען דערהערט קורח'ס ווערטער, האָבען זיי אויך אַנגעהויבען צו קריגען אויף משה'ן פֿאַרוואָס ער האָט זיי ניט אַרייַנגעבראַכט אינ'ם לאַנד כנען און לאזט זיי אויסשטאַרבען אין דער מדבר.

משה איז ארויסגעקומען אויף דער שוועל פון זיין געצעלט. ער איז שוין געווען גרוי, אָבער ער איז נאָך געווען הויך און שטאַרק. מיט זיין פייערדיגען בליק האָט ער אַנגעקוקט קורח'ן מיט זיינע חברים און אז די אידען האָבען אים דערזען, האָבען זיי שוין חרטה געהאַט אויף דעם וואָס זיי האָבען אַנגעהויבען צו קריגען אויף אים, וואָרים זיינע אויגען האָבען דורכגעלעכערט זייערע הערצער. אלע אידען האָבען זיך אָפּגערוקט פונ'ם געצעלט, נאָר קורח מיט זיינע חברים זענען געבליבען און האָבען געמאַנט ביי משה'ן ער זאָל זיי ענטפערען.

האָט משה זיי געהייסען זיי זאָלען אַריינגיין אין זייערע געצעל-מען, וועט ער זיי אָפּענטפערען אויף זייערע טענות. און צו אַלע אידען האָט ער געזאָגט:

— איר דערוויטערט זיך אַלע פון די געצעלטען וואו קורח מיט זיינע מענשען זענען דאָ, וועט איר זען וואָס ס'וועט זיין.

האָבען זיך אַלע אידען דערוויטערט פון די געצעלטען און משה האָט אויסגעשטרעקט זיינע הענט צום הימעל און געבעטען צו גאָט. האָט די ערד געעפענט איר מויל און די געצעלטען, וואו קורח מיט זיינע מענשען זענען געווען, זענען איינגעזונקען געוואָרען אין דער ערד. דערנאָך האָט די ערד צוריק פאַרמאַכט איר מויל און ס'איז גאָר ניט געווען צו דערקענען אז אויף דעם אָרט זענען אַמאָל געשטאַנען געצעלטען. אַלע אידען האָבען עס געזען מיט זייערע אייגענע אויגען און זיי האָבען שטאַרק געפאָרכט פאַר משה'ן. זיי האָבען ווידער געזען אז משה איז א הייליגער מאַן און אז גאָט איז שטענדיג מיט אים.

די מרגלים

די יאָרן זענען געגאַנגען און די אידען זענען געקומען אַלץ נעענטער צו די גרעניצען פונ׳ם לאַנד כנען. און אַז ס׳איז געקומען אויפ׳ן פערציגסטען יאָר זינט זיי האָבען אַנגעהויבען צו וואַנדערען אין דער מדבר, זענען זיי שוין געשטאַנען ביי די גרעניצען פונ׳ם לאַנד. משה האָט צונויפגענומען די אידען און האָט זיי געזאָגט זיי זאָלען זיך גרייט מאַכען מלחמה צו האַלטען מיט די איינוואוינער פון כנען. וואָרים די צייט איז שוין געקומען זיי זאָלען פאַרנעמען דאָס לאַנד. אָבער די אידען האָבען געזאָגט אַז זיי ווילען ניט גלייך אריינ-טרעטען אין לאַנד, זיי ווילען פריער שיקען מענשען וואָס זאָלען דאָס לאַנד אויסקוקען און אויספאָרשען און אַז זיי וועלען קומען אין דער-ציילען ווי אַזוי דאָס לאַנד איז און וואָסער אַ מענשען סע וואוינען דאָרטען, וועלען זיי דאַמאָלסט אנריכטען אַ מלחמה געגען די איינ-וואוינער.

משה האָט נאָכגעגעבען דעם פאָרלאַנג פון די אידען. זיי האָבען אויסגעקליבען צוועלף מענשען, פון יעדער שבט איינעם, און זיי געשיקט אויסצופאָרשען דאָס לאַנד. אין פערציג טעג אַרום זענען די מרגלים צוריקגעקומען. אָלע אידען האָבען זיך פאַרזאַמלט צו הערען דעם גרוס פונ׳ם לאַנד, וואָס צו דעם האָבען זיי זיך געצויגען פערציג יאָר, געלעבט אין דער מדבר און אויסגעשטאַנען אַזוי פיל סכנות.

די מרגלים האָבען געבראַכט מיט זיך די פרוכטען פונ׳ם לאַנד צו באַווייזען די אידען און זיי האָבען אַזוי געזאָגט:

— מיר זענען אויסגעאַנגען דאָס גאַנצע לאַנד, פון מזרח ביז מערב און פון דרום ביז צפון. מיר האָבען געזען די מענשען פונ׳ם

לאַנד און זייערע פירונגען. דאָס לאַנד איז גוט, פרוכטען וואקסען דאַרטען גרויסע און געשמאקע, די ערד גיט פֿרוים ענוג ברויט, אַבער מיר וועלען קיינמאָל אַהין נישט קענען אַריינקומען, וואָרים די מענשען וואָס וואוינען דאַרטען זענען ריזען און מיר זענען קאַרליקעס קעגען זיי. איר זעט די פרוכטען ווי גרוים זיי זענען? אַזעלכע פרוכטען האָבען מיר נאָך אין קיין לאַנד ניט געזען און אויך אַזעלכע מענשען האָבען מיר נאָך אין ערגעץ ניט געזען. וואָס קומט אונז אַרוים פונ׳ם גוטען לאַנד, אַז די מענשען וועלען אונז אויסטייטען אייניציגווייז און מיר וועלען אַהין נים אַריינקומען?

נאָר צוויי זענען געווען צווישען די מרגלים, כלב בן יפונה און יהושע בן נון, וואָס האָבען געראַדט אַנדערש ווי זייערע חברים.

— אמת, די מענשען זענען טאקע דאַרטען ריזען, — האָבען זיי געזאָגט, — אָבער מיר דאַרפען פאָר זיי ניט פאַרכטען, וואָרים מיר וועלען זיי באזיגען. האָט אונז דען גאָט ניט אַרויסגעפירט פון מצרים, האָט ער דען ניט באַוויזען פאָר אונז דעם גרויסען וואונדער וואָס ער האָט געשפאָלטען פאָר אונז דעם ים און אונז אַריבערגעפירט אין דער טריקענים? און איצט וועט ער אויך זיין מיט אונז און וועט איבערענטפערען אונזערע שונאים אין אונזערע הענט און וועט אונז אריינברייגען אין לאַנד ווי ער האָט צוגעזאָגט אונזערע עלטערען. מיר דאַרפען גלייבען אין אים און אין משה׳ן.

און דאָמאָלסט איז אויפגעשטאַנען משה און האָט מיט זיינע אויגען געמאכט ציטערען די הערצער פונ׳ם גאַנצען פאָלק. ער האָט געשטראָפט דאָס פאָלק פאַרוואָס סע פאַרכט אריינצוגיין אין כנען און פאַרוואָס סע השרט צו צו דיר רייד פון די מרגלים, וואָס זענען אליין שרעקעדיגע מענשען.

— זעט דאָס לאַנד, — האָט ער זיי געזאָגט, — זיינע פרוכטען זענען גוטע, די ערד איז א פעטע, מילך און האָניג רינט אין לאַנד און די מענשען וועט איר בייקומען ווען איר וועט שטאַרקען אייערע הערצער, ווען איר וועט ניט וויסען פון קיין פורכט. גורט אַן אייערע לענדען, ציט אַן אייערע בויגענס און גייט מלחמה האַלטען מיט די

איינוואוינער פון כנען און אז איר וועט דאס לאנד איינגענעמען, וועט איר זיך באזעצען אין דעם און אייערע פעלדער און אייערע וויינגערטנער וועלען זיין געבענטשט. איר וועט עסען די פרוכטען פון דער ערד און איר וועט רוען אין אייערע געצעלטען.

משה'ס רייד האבען די אידען דערמוטיגט און זיי האבען נים צוגעהערט צו די רייד פון די מרגלים, ווען האבען אנגעווארפען אויף זיי א פחד. זיי האבען זיך אלע געגרייט אנצוריכטען א מלחמה געגען די איינוואוינער פון כנען און אין זייערע הערצער האט געברענט משה'ס גרויסער גלויבען. נאר א קליינע מחנה אידען האט זיך אוועקגעלאזט אויפ'ן וועג צוריק קיין מצרים.

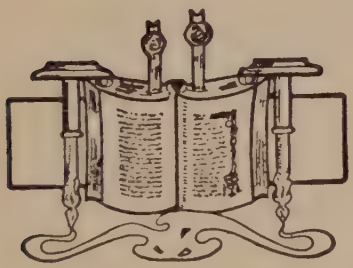

בלעם

די אידן זענען ארומגעגאנגען דאם לאנד אדום, כדי עם ניט אנצורירן און ניט פארפירן קיין מלחמה מיט דעם. זיי האבן מלחמה געהאלטן מיט'ן שטארקן קעניג סיחון פון אמור און האבן אים באזיגט. זיי האבן אויך צוקלאפט דעם ריזיגן עוג, דעם קעניג פון בשן און זענען צוגעקומען צו מואב. און מואב האט זיך זייער דערשראקן פאר די אידן, ווייל זיי זענען געווען שטארק און האבן באזיגט סיחונ'ן און עוג'ן. קעניג איבער מואב איז געווען בלק, דער זון פון צפור. האט ער געשיקט די אלטע לייט פון מואב און פון מדין צו בלעם'ן דעם זון פון פעור, וואס האט גע-וואוינט אין פתור, אים צו זאגען אז א פאלק איז ארויסגעגאנגען פון מצרים, וואס איז שטארק און מוטיג און סע רוט איצט ביי די גרעניצען פונ'ם לאנד מואב.

— איך וויים אז די אידן זענען שטארקער פון מיר און אז איך וועל מיט זיי מלחמה האלטן, וועלען זיי מיך פארטרייבן פונ'ם לאנד. קום דו אין מיין לאנד, וואהרים איך וויים אז וועמען דו שעלטסט, איז ער פארשאלטן און וועמען דו בענטשט, איז ער געבענטשט.

זענען געגאנגען די אלטע לייט פון מואב און פון מדין, מיט מתנות אין זייערע הענט און זענען געקומען צו בלעם'ן און גע-רעדט צו אים בלק'ס וועדטער. האט בלעם זיי געזאגט אז זיי זאלען דא איבערנעכטיגען די נאכט און מארגען וועט ער זיי ענט-פערען. אינדערפרי האט בלעם געזאגט צו די אלטע לייט אז ער קען נים גיין מיט זיי וואהרים גאט איז מיט די אידן. אבער בלק האט וויטער געשיקט צו בלעם'ן:

— איך וועל דיר געבען גאר דאם גאלד און דאם זילבער פון מיין לאנד, אבי קום און שעלט די אידן, וואהרים זיי האבן אנגעוואהרפן א פאר אויף אונז.

האָט כּלעם אָנגעזאָטעלט זיין אייזעל און האָט געריטען אינ׳ם לאַנד מואב. ער האָט געריטען אויפ׳ן אייזעל און זיינע צוויי דינער זענען אים נאָכגעגאַנגען. אויפ׳ן וועג האָט דאָס אייזעל דערזען א מלאך, וואָס האָט זיך געשטעלט אינמיטען וועג מיט אַן אויסגע־ שטרעקטער שווערד. האָט זיך דאָס אייזעל אָפּגעקערט פונ׳ם וועג און ס׳איז געגאַנגען מיט׳ן פּעלד. האָט בלעם געשלאָגען דאָס אייזעל אז ס׳זאָל צוריק אַרויפּגיין אויפ׳ן גלייכען וועג. האָט זיך דער מלאך אַוועקגעשטעלט אויפ׳ן שטעגעלע צווישען די ווייננערטנער, וואָס זענען געווען אַרומגעצוימט מיט פּלויטען. און אז דאָס אייזעל, האָט ווידער דערזען דעם מלאך און זיין אויסגעשטרעקטע שווערד, האָט זיך עס צוגעשפּאַרט צו דער וואַנט און האָט צוגעדריקט בלעם׳ס פוס. און ער האָט דערפּאַר נאָך שטאַרקער געשלאָגען דאָס אייזעל. איז פּלוצלינג געשען א וואונדער און דאָס אייזעל האָט אָנגעהויבען צו רעדען.

— וואָס האָב איך דיר געטאָן, — האָט דאָס אייזעל געזאָגט, — וואָס דו שלאָגסט מיך? פּאַרוואָס פייניגסטו מיך אַזוי, בלעם?

— ווייל דו מאַכסט פון מיר חוזק, — האָט בלעם געענטפערט, — וועז איך וואָלט געהאַט א שוֹוערד אין מיין האַנט, וואָלט איך דיך געטייט.

— אָבער איך בין דאָך דיין אייזעל, וואָס דו רייטסט אויף מיר שוין פון יאָרען און איך האָב דיר שטענדיג געדינט געטרייַ...

האָט בלעם אויפגעהויבען זיינע אויגען און האָט דערזען דעם מלאך וואָס האָט ניט געלאָזט דאָס אייזעל דורכגיין דעם וועג. איז ער אַראָפּגעקראָכען פונ׳ם אייזעל און האָט זיך געבוקט ביז צו דער ערד פאַר׳ן מלאך. האָט דער מלאך געזאָגט צו בלעם׳ען:

— פּאַרוואָס האָסטו דריי מאָל געשלאָגען דאָס אייזעל? איך האָב זיך געשטעלט און דיר איינג געמאַכט דעם וועג. וועז דאָס אייזעל וואָלט ניט אַראָפּגענייגט פונ׳ם וועג, וואָלט איך דיך געטייט און אים וואָלט איך גלאָזט לעבען.

האָט בלעם זיך געבוקט און געזאָגט:

— כ׳האָב געזינדיגט, ווּאַרים איך האָב ניט געוואוסט אַז דו שטייסט אַנטקעגען מיר. און איצט, אויב דיר געפעלט ניט, וואָס איך גיי אין מואב, וועל איך זיך אומקערען.

האָט אים דער מלאך געזאָגט אַז ער זאָל ווייטער גיין זיין וועג, אָבער ער זאָל גאָר ניט טאָן ביז ער וועט זיך ניט אַנפרעגען בא אים. און בלעם איז ווייטער געגאַנגען מיט די אַלטע לייט פון מואב און פון מדין, אָבער ער האָט גוט געדיינקט וואָס דער מלאך אים האָט אַנגעזאָגט.

און אַז בלעם איז געקומען אין מואב איז אים בלק אַרויס-געגאַנגען אַנטקעגען און האָט אים אַרויפגעפירט אויף א בארג און פון דאָרטען געוויזען די אידען.

האָט בלעם געהייסען בלק׳ן אויסבויען זיבען מזבחות און בריי-גען אים זיבען אָקסען און זיבען באַראַנעס. און אַז מ׳האָט אים אויסגעבויט די זיבען מזבחות און געבראַכט די אָקסען מיט די באַראַנעס, האָט ער געבראַכט קרבנות צו דעם גאָט בעל און האָט זיך אָפּגעזונדערט צו הערען גאָט׳ס שטים. איז אויף בלעם׳ן אָנגע-פאַלען א שלאָף און ער האָט געהערט ווי גאָט האָט צו אים גערעדט און אַזוי געזאָגט:

— דו גיי צו בלק׳ען און זאָלסט רעדען די וואָרטער וואָס איך וועל דיר אַריינלייגען אין דיין מויל. דו זאָלסט מיר ניט וויידערשפּע-ניגען, ווּאַרים איך וועל אויף דיר בריינגען מיין שווערע שטראָף.

אינדערפרי האָט בלק גענומען בלעם׳ן אויף׳ן שפּיץ פון בארג און אים געהייסען שעלטען די אידען. און בלעם האָט אויפגעהויבען זיין שטים און אַזוי געזאָגט:

— ווי קען איך שעלטען די, וואָס גאָט האָט זיי נישט גע-שאָלטען? און ווי קען איך צערנען אויף די, וואָס גאָט האָט אויף זיי ניט געצערנט? איך זע זיי פון די שפּיצען פון די בערג ווי זיי רוען אָפּגעטיילט פון אַלע פעלקער. וואָר קען ציילען יעקב׳ס שטויב? איך וויל אַז מיין סוף זאָל זיין אַזאַ גליקליכער ווי זייערער און איך זאָל שטאַרבען מיט׳ן טויט פון גערעכטע.

אז בלק האָט דערהערט בלעם׳ס רייד, האָט ער אויסגעשריען:

— וואָס האָסטו געטאָן? איך האָב דיך גערופען דו זאָלסט זיי שעלטען און צום סוף בענטשטו נאָר זיי...

האָט אים בלעם געענטפֿערט:

— איך האָב דאָך דיר געזאָגט אז איך וועל רעדען די ווערטער, וואָס גאָט וועט מיר הייסען.

האָט בלק געפירט בלעם׳ן צו אַן אָרט, פון וואַנעט ס׳האָט נאָר אָנגעזען א טייל פון די אידען און ער האָט געמיינט אז דאָ וועט ער זיי שוין יא קענען שעלטען. ס׳האָט ווייטער אויסגעבויט זיבען מזבחות און בלעם האָט געברענט קרבנות. בלעם האָט זיך געשטעלט מיט׳ן פנים צום אידישען לאַגער און האָט ווייטער גע־בענטשט די אידען. ער האָט געזאָגט אז דאָס אידישע פאָלק וועט אויפשטיין ווי א יונגער לייב און וועט ניט לייגען זיך רוען ביז ער וועט ניט אויפעסען זיין פאַרצוקעכץ.

האָט בלק געזאָגט צו בלעם׳ן:

— איך בעט דיך שוין נישט דו זאָלסט שעלטען די אידען, אָבער בענטש זיי נישט אויך. און איצט וועל איך פֿרואווען נאָך א דריט מאָל, אפשר וועסטו זיי קענען שעלטען פון אַן אַנדער בארג.

האָט ער אים אַרויפגענומען אויפ׳ן בארג פעור, וואָס קוקט צו דער מדבר און זיי האָבען אויך געברענט קרבנות. און אז בלעם האָט אויפגעהויבען זיינע אויגען און האָט געזען ווי די אידען רוען אין זייערע געצעלטען, ווי איבער זיי איז פאַרשפרייט א שטילע רואיגקייט, האָט ער געזאָגט:

— ווי גוט זענען דיינע געצעלטען, יעקב, דיינע וואוינונגען, ישראל. זיי ציען זיך ווי טייכלאָך, ווי ווייניגערטנער אויפ׳ן בארג ארויף.

בלק, דער מלך פון מואב, האָט שוין פאַרשטאַנען אז בלעם וועט די אידען נאָר בענטשען, נישט שעלטען, האָט ער אים אַוועק־געשיקט אין זיין לאַנד.

משה׳ס טויט

משה איז שוין אלט געווען הונדערט מיט צוואנציג יאר, ווען די אידען זענען צוגעקומען נאענט צו די גרעניצען פונ׳ם לאנד כנען. האט גאט צו אים איינמאל אזוי געזאגט:

— גיי ארויף, משה, אויפ׳ן בארג און איך וועל דיר ווייזען דאס לאנד וואס איך גיב אפ צו די אידען און דערנאך וועסטו שטארבען.

משה איז ארויפגעגאנגען אויפ׳ן בארג, ווי גאט האט אים געהייסען, און ער האט געזען פון וויטען דאס לאנד. ער האט געזען די בערג, פארפלאנצטע מיט ווייניגערטנער; ער האט געזען די מאלען, וואו ס׳האבען זיך געפיטערט שאף און רינדער; די פליינען האט ער געזען, וואס קארן וויין און געשטען האבען אויף זיי געוואקסען און אין זיין הארץ האט געברענט א פארלאנג אריינצוקומען אין דעם לאנד מיט אלע אידען, זען ווי זיי לעבען זיך אין זייערע געצעלטען, ווי זיי עסען די פרוכטען פון די ביימער און די ברויטען פון דער ערד און דערנאך ערשט שטארבען. ער האט דאך אזוי ליב געהאט זיין פאלק. און ער האט זיך געבעטען:

— גאט, דו האסט אנגעהויבען צו וויזען צו דיין קנעכט דיינע גרויסקייטען און דיין שטארקע האנט, פיר מיך איצטער אריבער מיט מיין פאלק דעם ירדן און לאמיך זען מיט מיינע אייגענע אויגען דאס גוטע לאנד און דעם שיינעם בארג לבנון.

אבער גאט האט אים צארנדיג געענטפערט:

— וועגד דיינע אויגען צו מזרח און מערב, צו צפון און דרום, ווענסטו זען דאס לאנד, אבער אריינקומען אין דעם וועסטו ניט.

און פאר׳ן טויט האט משה צונויפגענומען אלע אידען און האט זיי געלערנט ווי צו לעבען און ווי צו פירען זיך. ער האט זיי אנגעזאגט אז יעדער איינער זאל ליב האבען דעם צווייטען ווי זיך

אַליין, אז דער שטאַרקער זאָל ניט דריקען דעם שוואַכען, אז די אידען זאָלען גיין אין גאַט׳ס וועגען און דערפאַר וועלען זיי לעבען אין זייער לאַנד כנען און די ערד וועט זיין געבענטשט און וועט אַרויס-געבען ברויט און די הימלען וועלען ניט פאַרמיידען צו ברייגען רעגען. די אידען האָבען צוגעהערט צו די רייד פון זייער אלטען פירער און האָבען געווייגט.

און דערנאָך האָט משה געזונגען פאַר די אידען דאָס דאָזיגע געזאַנג:

האזינו *)

פאַרנעמט, איר הימלען, און איך וועל רעדען.
און זאָל די ערד הערען די זאָג פון מיין מויל.

זאָל טריפען ווי א רעגען מיין לערע,
זאָלען פאַלען ווי טוי מיינע ווערטער.

ווי א טריף-רעגען אויפ׳ן גרינס,
ווי א שפּריי-רעגען אויפ׳ן גראָז. —

דען יהוה׳ס נאָמען טו איך רופען, —
גיט גרויסקייט צו אונזער גאָט.

*

ער איז א פעלז. זיין ווערק איז גאַנץ,
און אַלע זיינע וועגען זענען רעכט.
ער איז א וואַרהאַפטיגער גאָט;

ער פאַרטראָגט ניט קיין אומרעכט.
נערעכט און רעכטפערטיג איז ער.

*

טוסטו דאָס יהוה׳ן אזוי בעצאָלען,
דו שאַלקהאַפטיג און נאריש פאָלק?

ער איז דאָך דיין פאָטער, דיין נעסט-בויער.
ער האָט דאָך דיך באשאפען און האָט דיך אויפגעריכט.

---

*) שרויסגענומען פון דוד אויגנאָטאָווס אויבערזעצונג.

געריינק די טעג פון אמאל!
פארשטיי די יאָרען פון דורות און דורות.

פרעג דיין טאטען, וועט ער דיר דערציילען,
דיינע זיידעס, און זיי וועלען דיר זאָגען:

וועז דער אייבערשטער האָט פאָנאנדערגעטיילט די פעלקער,
וועז ער האָט פאָנאנדערגעשיידט די מענשענקינדער,

האָט ער אויפגעשטעלט פעלקער-גרענעצען נאָך דער צאָל פון ישראל;
וואָרים דער טייל פון יהוה איז זיין פאָלק,

און יעקב איז דער מעסט-שטריק פון זיין ערבשאפט.

*

ער האָט אים געפונען אין וויסטען לאנד,
אין גרויליענדיגען קלאָנגען פון פוסטער וויסטעניש.

ער האָט אים ארומגערינגעלט,
ער האָט אים געהיט און געשיצט, ווי דאָם שוואַרצאפעל פון זיין אויג.

ווי אן אדלער הויערט איבער זיין נעסט,
שוועבענדיג איבער זייגע יונגעע. —

ער שפרייט פאָנאנדער זיינע פליגעל,
נעמט זיי, טראָגט זיי אויף זיין רוקען, —

אזוי האָט יהוה אליין געפירט.

און אז משה האָט געענדיגט דאָם געזאָנג, איז ער ארויפגעגאנגען אויפ'ן בארג און איז געשטאָרבען. קיינער וויסט ניט ביז היינטיגען טאָג וואו זיין קבר איז.

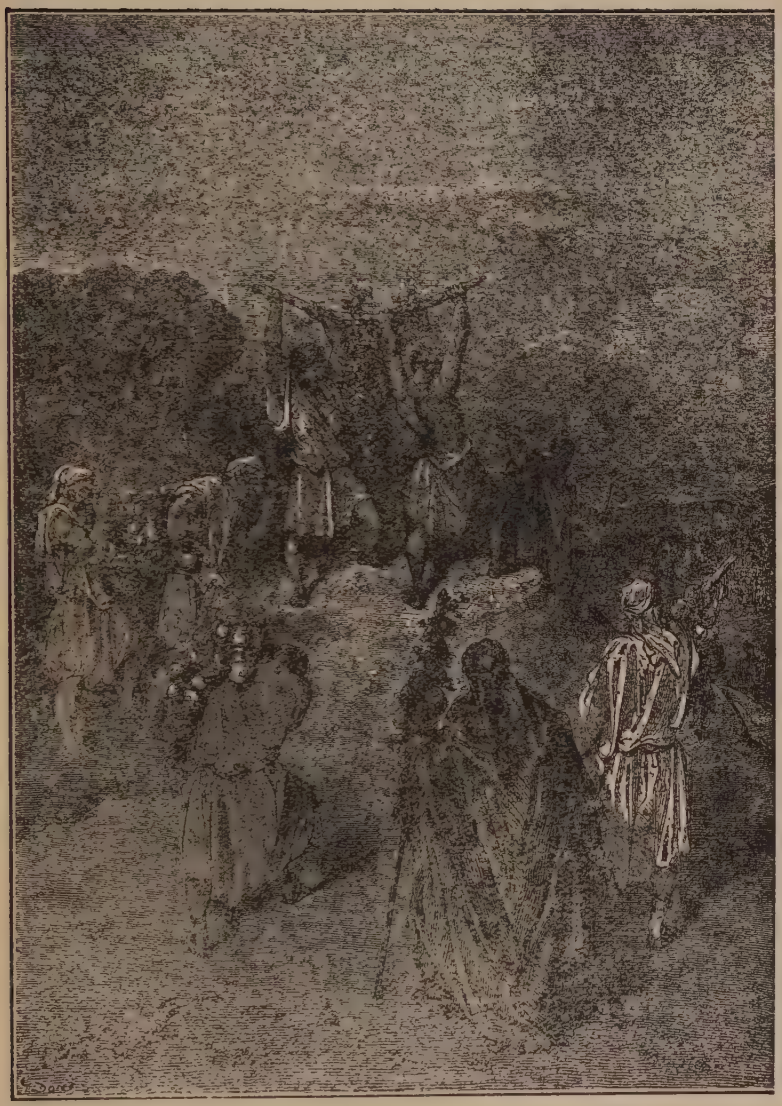

די מרגלים קערען זיך אום פון כנען

שמשון הגבור

צופּוסענס פּונ׳ם בּאַרג גלבוע

אינ׳ם דערפּעל צרעה, צופּוסענס פּונ׳ם בּאַרג גלבוע, האָט גע־ וואוינט דער איד מנוח מיט זיין וויב דינה. זייער פּעלד איז געווען דאָס פּעטסטע פון אַלע פּעלדער אַרום און די ברויטען, וואָס מנוח פלעגט אַלע יאָר אַראָפּנעמען פון דעם, זענען געווען די גערַאָטענסטע. דער וויץ זיינער איז געווען רויט ווי אָנגעגליטער קופּער און אַזוי שוואר איז ער געווען, אַז וועז מנוח האָט אָנגעשאָטען א מעסטעל און אַרויפּגעשטעלט אויף דער וואָג, איז דאָס צינגעל אַראָפּגעזונקען, ווי א גאַנצער בּאַרג וואָלט געפּאַלען אויף דער וואָג. און זיין קאַרען האָט אַרויסגעגעבען גוט געשמאַק מעל און זיין גערשטען האָט מען אַלע יאָר אָפּגעקויפט פּאַר די פּערד פונ׳ם קָעניג הויף.

נאָר דינה האָט מנוח׳ן קיין קינדער ניט געבוירען און זיין לעבען איז אים דערפּאַר געווען פּאַרביטערט, און אויך דינה איז געווען פּאַראומערט און זיך ניט געפּרייט, ווי אַלע אידישע טעכטער, וועז די שניטערס האָבען געשניטען די ברויטען אויף אירע פעלדער. מנוח׳ם געצעלט איז געשטאַנען האַרט באַם בּאַרג גלבוע און זיין וויינגאָרטען האָט פּאַרנומען א שטיק פונ׳ם בלויען באַרג, און סע איז געווען, אַז די וויינטרויבען פון זיין וויינגאָרטען זענען צייטיג געווָארען און האָבען זיך אָנגעגאָסען מיט רויטער זאפט און די ענגלען האָבען זיך געבויגען צו דער ערד, זענען געקומען די שניטערס און שניטערינס, אַלע יונגע, פּאַרברוינטע, און האָבען מיט די שערען און מעסערס געשניטען די טרויבען. דאָס געזאַנג זייערס האָט זיך געקייקעלט פונ׳ם בּאַרג אַראָפּ וויז זילבערנע פּעסלאָך אָנגעפּילט מיט גאָלדענע גלעקלאָך. און דער שאַרפער ריח פון די וויינטרויבען האָט זיך פּאַרשפּרייט אַרום און פּאַר׳שכר׳ט די איינוואוינער פונ׳ם דערפּעל צרעה.

נאָר דינה איז געזעסען אויף דער שוועל פון איר געצעלט און די פרייד האָט איר האַרץ ניט אָנגעריבט, וואָרים געבּיינקט האָט

זי נאָך אַ קינד. מנוח איז געווען פֿאַרנומען אין ווייגאָרטען, צי אויפֿ'ן פעלד און אַז ער איז אַהיימגעקומען און געזען זיין ווייב דינה'ן אַ פֿאַראומערטע, האָט ער אַ טיפֿען זיפֿץ געטון און פֿריינגעגאַנגען אין געצעלט. אויך זיין הַארץ איז אויסגעגאַנגען נאָך אַ קינד און געטראַכט האָט ער זיך: „וואָס דאַרף איך מיינע ווייצען, קאָרנס און גערשטענס, וואָס קומט מיר אַרויס פונ'ם רויטען,שפּילעוודיגען וויין, אַז איך האָב ניט קיין זון, וואָס זאָל טראָגען מיין נאָמען נאָך מיר?" אַזוי האָט זיך געטראַכט דער איד מנוח און אויפֿ זיין גע- זיכט האָט זיך אָנגערוקט אַ וואָלקען.

— דינה, — האָט מנוח איינמאָל געזאָגט צו זיין ווייב, — געגנוג דיר שוין צו ווייגען און צו קלאָגען. אַז סע איז ניט באַשערט, וועט ניט העלפֿען דיין ווייגען און דיין זייַן אייביג פֿאַראומערט. גיי אַרויס, איצט שניידען מיינע יונגען און מוידען די ווייגטרויבען פונ'ם ווייגאָרטען און דו וועסט אַבטונג געבען אויפֿ זיי, וואָרים איך דאַרפֿ גיין אויפֿ'ן פעלד, וואו די דרעשערס דרעשען דעם ווייץ.

און געמיינט האָט מנוח אַז וען דינה וועט קומען צווישען יונגע פרייַדיגע שניטערס און שניטערינס, וועט זי פֿאַרגעסען איר טרויער און איר געזיכט, וואָס איז אייביג פינסטער, וועט אויפשיינען. דינה האָט געפֿאָלגט מנוח'ן און איז אַרויפֿגעגאַנגען אויפ'ן בּאַרג גלבוע, וואו דער ווייגאָרטען איז געווען. אַ גאַנצען טאָג איז זי געווען צווישען די יונגען און די מוידען, אָבער אַפֿילו קיין שמייכעל האָט זיך אויפֿ איר געזיכט ניט געוויזען.

פֿאַרנאַכט, וען אלע זענען זיך צעגאַנגען און געבליבען זענען נאָר די שאָטענס פון די וועגען, וואָס די טרויבען זענען אויפֿ זיי געווען אָנגעלייגט, האָט זיך דינה אַוועקגעזעצט אונטער אַ ווייַ- שטאָק און זיך פֿאַרטיפֿט אין געדאַנקען. אַ לייכט ווינטעל האָט זיך געקייקעלט פונ'ם בּאַרג גלבוע און געכאַפּט האָט עס די ריחות פון אַלע ווייגערטנער אַרום און צוגעטראָגען צו דינה'ן. האָט איר אין קאָפּ אָנגעהויבען צו רוישען, אויפ'ן הַארץ איז איר געוואָרען גוט און די אויגען האָבען זיך איר פון זיך אַליין געשלאָסען.

און ווי זי האָט נאָר פֿאַרמאַכט די אויגען, האָט זיך איר אויס- געדאַכט אַז עמיצער רעדט צו איר מיט אַזא שטילער שטים און

גלייך אין איר אויער אריין. און אפשר רעדט גאָר קיינער ניט, נאָר דאָס ווינטעל כוואַליעט זיך אויף איר אויער? אָבער דינה האָט קלאָר געהערט די שטים און איר האַרץ האָט דערביי געציטערט:

— דינה, דו וועסט געבוירען א זון, אָבער געדיינק, דו זאָלסט זיינע האָר ניט שערען און קיין ווין און קיין ביר זאָל ער ניט טרינקען, וועט ער ווערען א האר און א הערשער איבער ישראל און וועט בריינגען חילף צום פאָלק, וואָס קרעכצט אונטער יאָך פון די פלשתים.

און אז דינה האָט זיך אויפגעכאפט, האָט זיך איר אויסגעדאכט אז אָט די מינוט, איז אימעצער צווישקגעפלויגען פון איר אויער. אז זי האָט אויפגעהויבען די אויגען, האָט זי געזען א טיפען בלויען הימעל אויסגעשפרייט איבער איר קאָפּ און זילבערנע שטערען ווינקען און שמייכלען צו איר. פונ׳ם בארג האָט זיך דערטראָגען דאָס קוויטשעדיג געווויין פון די שאקאלען און דאָס פייפען פון די וועכטער־יונגען, וואָס האָבען געהיט אז די דאָרשטיגע גרויע חיות זאָלען ניט אויפפרעסען און צעטרעטען די ווינטרויבען פון מנוח׳ם ווייגארטען. פונ׳ם טאָל, וואו איר געצעלט איז געשטאַנען, האָט דינה געזען א קליין פייערל פינקלען. און זי האָט זיך אויפגעכאפט און מיט א שרעקעדיג האַרץ איז זי אַנטלאָפען א חיים.

— וואו ביסטו געווען אזוי שפעט? — האָט זי מנוח איר מאַן באַגעגענט, — און וואָס ביסטו אזוי בלייך און צעשראָקען?

האָט אים דינה דערציילט אלצדינג וואָס מיט איר האָט זיך געטראָפען און פון איר וואונדערליכער זעאונג האָט זי אים אויך דערציילט. און געפלאָטערט האָט זי ווי א טויב אין א שטורעם און געקוקט האָט זי דעם מאַן גלייך אין די אויגען אריין צו הערען זיינע ווערטער. און מנוח׳ם געזיכט איז ליכטיג געוואָרען און ער האָט געזאָגט:

— דינה, א צייכען איז געגעבען געוואָרען אז דו וועסט געבוירען א זון און דו דאַרפסט האָפען און גלייבען.

אויף מאָרגען האָט מנוח געגומען א וויים ציגעלע און האָט עס געקוילעט און דער נאָך פאַרברענט אויף א שטיין. אזוי איז יענע צייטען געווען דער איינפיר. און אז דער פלאָם האָט זיך צעברענט און דער רויך האָט זיך געדרייט ארויף צום הימעל, האָט זיך מנוח׳ן

אויסגעדאכט אז ער האָט געזען א פיגור, א ליכטיגע, מיט שניי-
ווייסע פליגלען אינ'ם פלאָם. און איידער ער האָט נאָך גוט אָנגעקוקט
די דאָזיגע פיגור, איז זי באַלד פאַרשוואונדען און דער פלאָם האָט
זיך פאַרלאָשען. מנוח איז געשטאַנען א לאַנגע צייט און געקוקט
אויפ'ן שטיין, וואו סע האָט זיך נאָך גערייכערט און ער האָט פאר-
שטאַנען אז דאָס איז אים אויך געווען א צייכען אז זיין ווייב דינה
וועט אים אינגיכען געבוירען א זון, ווי סע האָט זיך איר נעכטען
גע'חלום'ט ווען זי איז געזעסען אין זיין ווייננאַרטען.

אין א יאָר פֿרום האָט דינה געבוירען א זון און מנוח האָט
געפֿופען זיין נאָמען שמשון. אין געצעלט בא זיי האָט געהערשט
א גרויסע פֿרייד און טאָטע מאָמע האָט זיך אויסגעדאכט אז שמשון
האָט זיי אַרײַנגעבראַכט ליכטיגקייט.

שמשון און זיין חבר דן

און אויף שמשונ׳ס קאָפּ איז קיין שער ניט געקומען. זיינע האָר זענען געווען געדיכטע און געקרויזטע און לאַנג זענען זיי געווען, אַז זיי האָבען זיך אים אַלע מאָל געקויקעלט אויף די אַקסלען. אַז שמשון איז אַלט געווען פינף יאָר, איז ער געווען הויך און קרעפטיג און אַלע פונ׳ם דערפעל צרעה האָבען גערעדט צווישען זיך אַז דער דאָזיגער יונג וועט אויסווּאַקסען א העלד.

און כאָטש שמשון איז געווען אַזוי שטאַרק, האָט ער דאָך געלעבט גוט מיט אַלע קינדער און קיינמאָל זיך ניט געשלאָגען מיט זיי. ער האָט ליב געהאַט שווּאַכע קינדער און ער פלעגט זיך שטענדיג מיט זיי שפילען. צווישען זיינע חברים איז געווען איינער א אינגעלע דן, וואָס די עלטערען האָבען קיין פעלד ניט געהאַט און קיין וויינגאָרטען אויך ניט און אין זייער געצעלט איז שטענדיג געווען טרויעריג צוליב דער גרויסער אָרימקייט. איז שמשון שטענדיג אַרומגעגאַנגען מיט דעם דאָזיגען בלייכען אינגעלע און ער פלעגט זיך שפילען מיט אים גאַנצע טעג.

און אַז אין וויינגאָרטען פון שמשונ׳ס עלטערען זענען צייטיג געוואָרען די וויינטרויבען, האָט שמשון געזומען זיין חבר דן און אים אַרויפגעפירט אויפ׳ן וויינגאָרטען און אים געגעבען א גרויסען קויש און געהייסען זיך אָנרייסען ענגלען טרויבען וויפיל ער וועט נאָר אַליין וועלען. דאָס בלייכע אינגעלע האָט מיט גרוים פרייד געריסען די וויינטרויבען, א פולען קויש האָט ער אָנגעריסען און אַז ער האָט דעם קויש געוואָלט אויפהייבען, האָט ער ניט געקענט. און שמשון האָט דעם שווערען קויש אויפגעהויבען וויִ א לייכט שפילעכעל און אים אַוועקגעטראָגען אין געצעלט פון דנ׳ם אָרימע עלטערען.

און אַלע, וואָס האָבען אים געזען ווי ער טראָגט דעם שווערען קויש, האָבען זיך געוואונדערט און גערעדט האָבען זיי צווישען זיך אַזוי:

— זעט נאָר ווי שמשון טראָגט אַזא שווערען קויש, וואָס א דערוואַקסענער מאַן וואָלט ניט געקענט פאַרטראָגען.

— ווי אַלט איז דען שמשון?

— וועז מע האָט געשניטען דעם געשטעז, איז ער אלט גע־
וואָרען פינף יאָר...

— א וואונדער, א גרויס וואונדער. ניט קיין מענשליכער כח
איז עס...

— זעט זיינע לאַנגע קרויזיגע האָר. זיי זענען שוואַרץ ווי די
וואָלקענס וואָס ברויגען שפּריצרעגען אין די טעג פון פּסח...

אָבער שמשון האָט ניט געהערט די שמועסען וועגען אים. זיין
יונג האַרץ איז פול געווען מיט פרייד וואָס זיין יונגער חבר דן וועט
האָבען גוטע וויינטרויבען צום עסען און וואָס דנ׳ם עלטערען וועלען
זיין זאָט. און אז ער האָט געבראכט דעם קויש אין אָרימען געצעלט
אריין, האָט ער אים אויף גיך צוועקגעשטעלט און איז אַנטלאָפען.
און אז שמשון איז אהיימגעקומען, האָט אים זיין מוטער באַגעגענט
און געזאָגט:

— איך האָב געזען, זון מיינער, וואָס דו האָסט געטון. ביזט א
גוטער זון און דו וועסט אויסווּאקסען א גוטער מענש. מע דאַרף
העלפען אָרימע מענשען.

די פּלשתים, וואָס האָבען געדריקט די אידען, האָבען געהאָט
אין צרעה פיל פון זייערע הארען און די דאָזיגע הארען האָבען
געהאָט קינדער. פּלעגען די קינדער פון די פּלשתי׳ש הארען רייצען
זיך מיט שפּשונ׳ען און זאָגען אויף אים אז ער איז א מיידעל, וויל ער
האָט אזעלכע לאַנגע האָר. אָבער שמשונ׳ען האָט עס ניט געאַרט
און ער האָט זיך אפילו ניט צוגעהערט צו זייערע געשרייען. נאָר
איינמאָל האָבען די דאָזיגע קינדער אַרומגערינגעלט שמשונ׳ען אין
אים ניט אַרויסגעלאָזט פון זייער קרייז. זיי זענען געווען א סך
און צווישען זיי זענען געווען גרויסע דערוואַקסענע קינדער.

איז שמשון געשטאַנען אין מיטען קרייז און האָט געקוקט אויף
די ווילדע פּלשתי׳ש קינדער און ער האָט געשמייכעלט. עס איז
אים אויסגעקומען אזוי נאַריש וואָס אַט די דאָזיגע קינדער האָבען
אים אַרומגערינגעלט און לאָזען אים ניט אַרויס. ער האָט
געוואוסט אז ווען ער זאָל נאָר וועלען, וועט ער זיי אלע צעטרייבען
און דערפאַר האָט ער געשמייכעלט און געקוקט אויף זיי. אָבער
איינער א גרויסער געזונטער יונג, מיט שפּיציגע און קרומע אויגען
איז צוגעקומען נאָהענט צו שמשונ׳ען און אים געגומען רייסען די האָר.

אין שמשון'ען האָט זיך אָנגעצונדען דער צאָרן און ער האָט געכאפט דעם יונג און מיט זיינע קלייניע הענט האָט ער אים צוגעדריקט צו זיך אזוי שטאַרק, אז יענער איז בלייך געוואָרען און די קרומע אויגען האָבען אים אַרויסגעזעצט פון זייערע לעכער. ער האָט אפילו ניט געקענט שרייען אזוי האָט אים פאַרדריקט באָם האַרצען.. און דערנאָך האָט אים שמשון אָפגעלאָזט און דער יונג איז אוועקגעגאַנגען, וואָקלענדיג זיך ווי א שוואַכע זאַנג וועג עם קומט א שטורעמווינט. און אלע קינדער זענען זיך צעלאָפען דערשראָקענע און געלאָזט שמשון'ען אליין אינמיטען פעלד. אליין איז ער געבליבען א שטילער און א שווייגענדיגער. און אז דן זיין חבר איז צוגעקומען, האָט אים שמשון געזאָגט:

—דן, איך האָב גאָר ניט געוואוסט אז איך בין אזוי שטאַרק. שפיל זיך מיט מיר ניט מער, וואָרים איך בין ווילדער פון א לייב... הערסט דן, חבר מיינער, שפיל זיך ניט מיט מיר...

און דן איז נאָך מער בלייך געוואָרען ווי ער איז אלעמאָל געווען און ער האָט מורא געהאַט פאר שמשון'ען. ער האָט זיך געמומען אָפרוקען פון שמשון'ען און אז ער איז שוין געווען א ביסעל ווייט פון אים, האָט ער געמומען לויפען ניט אומקוקענדיג זיך אפילו. און שמשון איז ווידער געבליבען אליין צווישען די בערג וואָם האָבען אַרומגערינגעלט די פעלדער. ער האָט ניט פאַרשטאַנען וואָם מיט אים איז, אָבער ער האָט געפילט אז ער וויל איצט זיין אליין און אז אפילו דער ווינט זאָל ניט בלאָזען און שויבערען זיינע האָר. אזוי איז ער אומגעגאַנגען צווישען די פעלדער ביז סע איז געוואָרען פאַרנאַכט און די שאַטענס האָבען אים אַרומגענומען מיט זייערע לייכטע פינגער.

און אז שמשון איז אהיים געקומען, האָט ער געטראָפען זיינע עלטערן זיצען פאַר דער שוועל פון זייער געצעלט. זיי האָבען אים באָגעגענט מיט פרייד, אָבער ער האָט געשוויגען און ניט געענטפערט ווי אלעמאָל אויף זייערע גוטע ווערטער צו אים. ער איז אריינגעגאַנגען אין געצעלט און זיך צעלייגט אויף דער געדיכט האַריגער לייבען פעל מיט'ן געזיכט אַראָפּ. און גוט איז אים געווען דאָ צו ליגען און געדאַכט האָט זיך אים אז ער האָלט אין זיינע אַרעמס א לייב, א בייזען שטאַרקען לייב...

די מוטער איז שטיל צוגעקומען צו אים, געזעצט זיך לעבן אים און גענומען גלעטען זיינע האָר.

— מאַמע, — האָט זיך שמשון פלוצלינג אויפגעכאַפּט, — האָסט שוין אַמאָל געזען א לייב?

— וואָס פרעגסטו, זון מיינער? איך האָב קיין לעבעדיגען לייב קיינמאָל ניט געזען און א טויטען האָט א מאָל געבראַכט אין אונזער הויז א יעגער פון תמנה. דיין פאַטער האָט געקויפט די פעל זיינע.

און שמשון האָט זיך אויפגעכאַפּט און מיט א מעכטיגער שטים האָט ער געשריען:

— איך וויל א לעבעדיגען לייב. א לייב מיט א רויטער גריווע און מיט ברענענדיגע, בייזע אויגען...

האָט זיך די מוטער דערשראָקען פאַר זיין געשריי און זי האָט שטאַרק צוגעדריקט זיין קאָפּ צו איר האַרץ און זי האָט געקעמט זיינע האָר מיט אירע לאַנגע דינע פינגער און גערעדט האָט זי:

— וואָס רעדסטו, זון מיינער? צו וואָס דאַרפסטו האָבן א לייב? א לייב צעריסט דאָך מענשן.

און שמשון איז געוואָרען רואיגער און ער האָט זיך איינגע־טוליעט אין דער מוטערס האַרץ און געזאָגט:

— מאַמע, פאַרוואָס שערסטו מיר ניט אָפּ מיינע האָר? איך האָב דאָך שוין באַלד צעפּ ווי דו. אָלע אינגלאַך שערט מען די האָר און נאָר מיינע ניט. זאָג מיר, גוטע מאַמע, פאַרוואָס?

— ווייל אזוי, שמשון, האָט מען מיר אָנגעזאָגט אין חלום ווען איך בין געזעסען אין ווינגאַרטען...

און שמשון איז דאָמאָלסט אָלט געווען צען יאָר און ער האָט אויסגעזען ווי ער וואָלט שוין אָלט געווען פופצען יאָר, אזוי הויך און אזוי שטאַרק איז ער געווען.

שמשון צעריסט א לייב

וען שמשון איז אויסגעוואקסען, איז צו אים קיין גלייכען ניט געווען ניט צווישען די אידען און ניט צווישען אלע פעלקער וואס האבען געוואוינט ארום. ער איז געווען שלאנק ווי דער צעדער פונ׳ם בארג לבנון און זיין געזיכט איז געווען ברוין ווי די זון אין די מיט-זומערדיגע פארנאכטען. זיין קאפ איז געזעסען שטאלץ אויף די אקסלען און די אויגען זיינע האבען געברענט מיט אן אייביג פייער. און אז ער איז געגאנגען, האט זיך געדאכט אז יעדער טראט זיינער האט געזונגען אן אנדער געזאנג. זיינע האר זענען שוין געווען אזוי לאנג, אז ער האט געמוזט אויספלעכטען פון זיי זיבען צעפ, אניט האבען זיי פארשטעלט זיין געזיכט.

אינמאל איז שמשון געווען אין דער שטאט תמנה, וואו עס האבען געוואוינט א סך פלשתים און ער האט דארט דערזען א מיידעל פון די פלשתי׳שע טעכטער און זי איז אים זייער געפעלען געווארען. איז ער אהיימגעקומען צו זיינע עלטערען און ער האט צו זיי אזוי געזאגט:

— איך האב אין תמנה געזען א מיידעל און איך וויל זי מיר נעמען פאר א ווייב.

האט אים זיין פאטער מנוח געענטפערט:

— איז דען נישטאָ צווישען די טעכטער פון דיינע ברידער די אידען א שיין מיידעל, וואס דו האסט זיך אויסגעוויילט א מיידעל פון די פלשתים וואס זיי זענען אונזערע פיינט?

אבער שמשון האט זיך געהאלטען ביי זיינעם:

— דאס מיידעל געפעלט מיר, נעם זי מיר פאר א ווייב.

האבען אים זיינע עלטערען נאכגעגעבען, וואריים זיי האבען געמיינט אז דאס איז אויך א צייכען און אז אזוי דארף עס זיין. און זיי זענען אלע דריי געגאנגען אין דער שטאט תמנה צו נעמען דאס מיידעל שמשונ׳ען פאר א ווייב.

און אז זיי זענען צוגעקומען צו די וויינגערטנער וואס האבען ארומגערינגעלט די שטאט תמנה, האט זיך שמשון אוועקגענומען

אין דער זייט אַריין און איז זיך אַליין געגאַנגען אויפֿן וועג. סע איז געווען אין מיטען העלען ברענענדיגען טאָג. די זון האָט געהרוט אויף די געדיכטע וויינשטאָקען. קיין ווינט האָט ניט געבלאָזען און קיין פויגעל האָט ניט געצוויטשעט.

שמשון איז געגאַנגען אַליין, ווייל אַזוי האָט ער געוואָלט, ווייל אַזוי איז אים געווען בעסער. זיין קאָפּ האָט ער געהאַלטען פֿאַר־ריסען צום הימעל, וואָס קיין פּיצעל וואָלקען איז אויף אים ניט געווען און זיינע אויגען האָבען זיך געמרונקען אינ׳ם וואונדער־ליכען בלויקייט.

פּלוצלינג האָט שמשון דערהערט דאָס ברילען פון א לייב און זיין הארץ האָט אויפֿגעציטערט. א לייב, אַן אמת׳ער לייב! און ער האָט זיך אין איין רגע דערמאָנט אַן דעם ווי ער איז אמאָל קליינערהייט געלעגען אַן אומעטיגער אויף דער געדיכט האַריגער פעל פון א לייב און ווי סע האָט אין זיין הארץ געברענט דער פֿאַר־לאַנג צו באַגעגענען זיך מיט א לעבעדיגען לייב. זיין יונג בלוט האָט אַנגעהויבען צו לויפען אין זיינע אַדערען אַזוי שנעל און גע־ברענט האָט עס ווי צעלאָזען בליי. ער האָט דערפילט אין זיך אַן אומגעהויערע קראַפט. זיינע הענט זענען געוואָרען הארט ווי שטיין. אין איין רגע און דער לייב איז שוין געשטאַנען לעבען שמשון׳ען און געקוקט אויף אים מיט זיינע ברוינע אויגען. שמשון האָט אויך געקוקט אויף אים און דער יונגער לייב האָט אים געצויגען צו זיך. סע האָט זיך אים געוואָלט צו פאַלען צו זיין גרייוע און איינורען אין איר דעם קאָפּ זיינעם און פילען זיך אַזוי נאָענט מיט אים, דעם קעניג פון אַלע חיות.

דער לייב האָט אָבער לאַנג ניט געוואָרט און ער האָט זיך געגעבען א וואַרף אויף שמשון׳ען מיט איין מעכטיגען שפרונג. און שמשון האָט גאָר פּאַרגעסען אז ער איז א מענש, נאָר ער האָט דערפילט אין זיך א פּאַרלאַנג צו קעמפען מיט דער חיה. ווי ער וואָלט אַליין געווען א חיה. און ער האָט מיט זיינע שטיין־הארטע הענט א קלאַפּ געטון דעם לייב אין געזיכט אין אים אומגעשליידערט. און דערנאָך האָט ער זיך אַוועקגעזעצט אויפֿן רוקען פון דער חיה, האָט אויפֿגעריסען איר בריייטען פיסק און האָט מיט איין מאָל אַזא

רים געטון, אז ער האָט אים צעריסען אויף צווייען אזוי גרינג ווי דער לייב צעריסט א ציגעלע.

און ער איז ווייטער געגאַנגען אויפ'ן וועג קיין תמנה. ביי די טויערן פון דער שטאָט האָט ער באַגעגנט זיינע עלטערן און ער איז מיט זיי געגאַנגען. ער האָט זיי ניט דערציילט וועגן זיין באַגעגעניש מיט'ן לייב, נאָר ער איז געגאַנגען און געשוויגען.

און אז זיי זענען אַלע דריי געקומען אין שטאָט, זענען זיי אַרײַנ-געגאַנגען אין געצעלט פונ'ם פּלשתי'שען מיידעל. ער האָט מיט איר געריידט און זי איז אים נאָך מער געפעלען געוואָרען. און ער האָט זי געזומען פּאַר א ווייב פּאַר זיך. שפּעטער מיט עטליכע טעג איז ער ווידער געגאַנגען מיט זיינע עלטערן אין תמנה צו נעמען דאָס ווייב זיינס אין זיין געצעלט. אויפ'ן וועג איז ער ווידער צוועקגע-גאַנגען אויפ'ן זייטיגען וועג צו זען דעם צעריסענעם לייב. און ער האָט געפונען ווי טויזענטער בינען האָבען זיך געמאַכט א בינשטאָק אינ'ם בויך זיינעם און האָניג האָט געטריפט מיט שווערע גאַלדענע טראָפענס. האָט שמשון געזומען מיט זיינע הענט דעם האָניג און ער האָט געגעסען. און ער האָט אויך געגעבען זיינע עלטערן און זיי האָבען אויך געגעסען. און ניט געזאָגט האָט ער זיי אז דער האָניג האָט געטריפט פונ'ם טויטען לייבם קערפער.

און אז זיי זענען געקומען אין תמנה, האָט שמשון געמאַכט א גרויסע סעודה, ווייל אזוי האָט זיך דאַמאָלסט געפירט אז די בחורים, וואָס האָבען געזומען ווייבער פּאַר זיך, האָבען געמאַכט סעודות אין די געצעלטען פון זייערע ווייבערס עלטערן. און געווען זענען אויף דער סעודה דרייסיג יונגע, געזונטע פּלשתי'שע בחורים. האָט שמשון צו זיי געזאָגט:

— איך וועל אייך פּרעגען א רעטעניש און אויב איר וועט עס טרעפען אין די זיבען טעג פון דער סעודה, וועל איך אייך געבען דרייסיג לייליכער און דרייסיג גאַרניטערס קלייַדער. און אז איר וועט ניט טרעפען, וועט איר מיר דאַרפען גיבען דרייסיג לייליכער און דרייסיג גאַרניטערס קלייַדער.

און די דרייסיג יונגע פּלשתי'שע בחורים האָבען געזאָגט צו שמשון'ן:

— זאָג אונז דיין רעטענישׁ, וועלען מיר הערן.

און שמשון האָט זיי געפרעגט דאָס רעטענישׁ:

וואָס איז עס, פון איינעם וואָס עסט אַליין איז אַרויסגעקומען עסען און פון אַ בייזען איז אַרויסגעקומען אַ זיסע שפּייז?

און די דרייסיג בחורים האָבען זיך געבראָכען די קעפּ און זיי האָבען דאָס רעטענישׁ ניט געקענט טרעפען. און עס איז שוין גע-קומען דער זיבעטער טאָג און זיי האָבען געזאָגט צו שמשון'ס ווייב:

— רעד דו איבער שמשון'ן ער זאָל דיר דעם באַשייד פון'ם רעטענישׁ זאָגען און דו וועסט אונז אויסזאָגען, וואָרים אַניט וועלען מיר פֿאַרברענען דיך און דיין פֿאָטערס הויז אין פייער. וואָס מיינסטו, האָסט אונז פֿאַרבעטען אַהער צו באַרויבען אונז?

און שמשון'ס ווייב איז דאָך אַליין געווען אַ פּלשתי'שע טאָכטער, האָט זי געהאַלטען מיט די מענשען פון איר פֿאָלק. און זי האָט געווויינט איבער שמשון'ן און געזאָגט:

— דו האָסט מיך גענומען פֿאר אַ ווייב, אָבער דו האָסט מיך נים ליב. האָסט געפרעגט אַ רעטענישׁ בא די זין פון מיין פֿאָלק און מיר האָסטו גאָר ניט געזאָגט.

און שמשון האָט איר געענטפערט:

— צו מיינע אייגענע טאָטע מאַמע האָב איך ניט דערציילט, זאָל איך דיר יאָ דערציילען?

אָבער שמשון'ס ווייב האָט געהאַלטען אין איין ווויינען און ער האָט איר געזאָגט דעם באַשייד פונ'ם רעטענישׁ. און אַז סע איז געקומען דער זיבעטער טאָג פון דער סעודה פֿאַרנאַכט, איידער די זון איז אונטערגעגאַנגען און די יונגע פּלשתי'שע בחורים האָבען אים געזאָגט:

— אָט דאָס איז דער באַשייד פון דיין רעטענישׁ: פון אַ לייב, וואָס האָט אַליין געגעסען, איז אַרויסגעקומען אַן עסען און פונ'ם בייזען לייב איז אַרויסגעקומען זיסער האָניג.

און שמשון האָט פֿאַרשטאַנען אַז זיין ווייב האָט זיי אויס-געזאָגט דעם באַשייד פונ'ם רעטענישׁ, אָבער ער האָט געהאַלטען ווארט. ער איז אָבער געווען אַרים און האָט ניט געהאַט אַזוי פיל זאָכען צו געבען, האָט ער זיך אַזוי געטראַכט:

— די פּלשתים זענען מיינע פּיונט, אָפילו מיין אייגען ווייב האָט מיך אָפּגענאָרט. איך וועל באַצאָלען מיין חוב, אָבער איך וועל עס נעמען טאַקע בּא די פּלשתים אַליין.

און שמשון איז געגאַנגען אין דער פּלשתי׳שער שטאָט אשקלון און ער האָט דאָרטען געטויט דרייסיג מענשען און האָט בּא זיי צוגענומען זייערע קליידער און האָט זיי אָפּגעגעבען צו די דרייסיג יונגע פּלשתים. און זיין ווייב האָט ער איבערגעלאָזט, ווייל זיין צאָרען האָט אין אים געברענט אויף איר און ער איז געגאַנגען צוריק אין געצעלט פון זיינע עלטערען אינ׳ם שטעטעל צרעה, וואָס איז געלעגען באַם צופּוסענם פּונ׳ם בלויען בארג גלבוע.

און שמשון איז שוין דאָמאָלסט געווען א דערוואַקסענער מאַן. אַלע אידען האָבען געגלייבט אין אים און זיי האָבען אים געמאַכט פּאָר זייער שופט. ער האָט געמשפט דאָם פּאָלק מיט קלוגשאַפּט און גערעכטיגקייט און אַלע האָבען אים דערפּאָר ליב געהאַט. צוליב זיין שטאַרקייט האָבען די פּלשתים מורא געהאַט צו טון שלעכטס די אידען און שמשון איז געווען גליקליך מיט דעם וואָס ער קען דינען זיינע געדריקטע ברידער.

שמשון צעריסט דעם לייב

שמשון פארברענ פלשתי׳שע פעלדער

און געווען איז איינמאל אין דער צייט ווען מע האָט געשניטען דעם ווייץ. שמשון איז געווען אין גדי עזים און צוזאמען מיט אַנדערע האָט ער געשניטען דעם גאָלדיגען ווייץ. סע איז געווען וואונדער-ליך שיין אין דרויסען. פון די בערג האָט געבלאָזען אַ לינד ווינטעל. פון אַלע זייטען האָט זיך געטראָגען אַ פריידיג געזאַנג. און אין איינעם מיט דער פרייד איז אויך געקומען אַזאַ גוטער און ליכטיגער טרויער. שמשונ׳ס מעכטיגע ברוסט האָט אַריינגעאָטעמט די פרישע שמעקענדיגע לופט און אים האָט זיך געדאַכט אַז זי איז געוואָרען בריייטער. אַך, ווי גוט און טרויעריג עס איז איצט.

און דער פּאַרנאַכט האָט אַראָפּגענידערט. די זון האָט געזונקען אַרונטער די בערג און האָט געלאָזט אַ הימעל מיט שטיקער גאָלדענע וואָלקענס. שמשון האָט זיך אַוועקגעלאָזט מיט׳ן וועג בלאָנקען איבער די פעלדער און זיין האַרץ איז פול געווען מיט געזאַנג. און ווי ער איז געגאַנגען, האָט ער זיך פלוצלינג דערמאָנט אַן זיין ווייב פון תמנה וואָס ער האָט זי פאַרלאָזען דערפאַר וואָס זי האָט אויסגעזאָגט צו די דרייסיג יונגע פלשתים דעם באַשייד פון זיין רעטענישׂ. און ער האָט זיך אַזוי געטראַכט:

— איך וועל גיין צו מיין ווייב. זי איז געווען יונג, האָט זי מיך אַפּגענאַרט, אָבער איצט וועט זי מיר שוין זיין געטריי. זי איז דאָך מיר אַזוי געפעלען געוואָרען וועו איך האָב זי געזען און גערעדט מיט איר. איך וועל גיין צו איר און זי איבערבעטען.

און ער איז געקומען קיין תמנה צו זיין ווייבס געצעלט, אָבער איר פאָטער האָט אים ניט אַריינגעלאָזט צו איר. ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט פאַר דער טיר פונ׳ם געצעלט און געזאָגט:

— זי איז שוין איצט ניט דיין ווייב, ווארים איך האָב זי אַוועקגעגעבען צו אַן אַנדערען. אָבער איך וועל דיר גיבען איר אינגערע שוועסטער, זי איז שענער און קליגער פון איר.

האָט עס שמשונ'ען פּאַרדראָסען. ער האָט ניט געוואָלט איר שוועסטער און ער האָט צו זיך געזאָגט:

— איך זע אז די פּלשתים זענען מיינע פיינט און די פיינט פון מיין פאָלק. איך וועל זיי אָפּטון שלעכטס פאַר'ן שלעכטס וואָס זיי האָבען מיר געטון.

און ער איז אַרויסגעגאַנגען אויפ'ן פעלד און האָט געכאַפט דריי הונדערט שאַקאַלען און ער האָט צונויפגעבונדען זייערע עקען און צווישען די עקען האָט ער אַריינגעפלאָכטען ברענענדיגע פאַקעלען און האָט זיי אַריינגעטריבען אין די שטייענדיגע ברויטען פון די פּלשתי'שע פעלדער. און געלאָפען זענען די שאַקאַלען איבער די פּלשתי'שע פעלדער און האָבען אונטערגעצונדען אַלע ברויטען. און זיי זענען אויך אַריינגעלאָפען אין די מאַנדעלגערטנער און האָבען זיי אויך אונטערגעצונדען.

און געווען איז עס אין מיטען נאַכט און די פלאָמען האָבען באַלויכטען א שטיק פון דער נאַכט. און אז די פּלשתים האָבען דאָס דערזען, האָבען זיי געפרעגט ווער סע האָט עס געטון, האָבען די איינוואוינער פון תמנה געענטפערט:

— שמשון האָט עס געטון דערפאַר וואָס דער שווער זיינער האָט בא אים צוגענומען זיין ווייב און זי אוועקגעגעבען צו אַן אַנדערן.

זענען זיי געקומען צום געצעלט פון שמשונ'ס שווער און זיי האָבען עס אונטערגעצונדען און ער מיט זיין גאַנץ הויזגעזינד זענען פאַרברענט געוואָרען. און אז שמשון האָט געהערט וואָס די פּלשתים האָבען געטון מיט זיין ווייב, האָט עס אים שטאַרק פאַדראָסען און ער האָט זיך געוואָלט נוקם זיין אַן זיי. און ער איינער אַליין איז באַפאַלען די אונטערצינדער און האָט א סך פון זיי געטייט.

און אז שמשון האָט דאָס געטון, האָט ער פארשטאַנען אז די פּלשתים וועלען אים וועלען דער'הרג'ענען, איז ער אַנטלאָפען און האָט זיך באַהאַלטען אין א הייל, וואָס איז געווען אויסגעהאַקט אין א שטיין. קיינער פון די פּלשתים האָט ניט געוואוסט וואו שמשון געפינט זיך, נאָר די אידען האָבען יא געוואוסט. זיין מוטער

פלעגט אים אלע מאל ברייגען עסען און זי האט מיט אים געדעדט און געטרייסט אים. אבער שמשון האט איר געענטפערט:

— דו דארפסט מיך ניט טרייסטען, גוטע מאמע מיינע. מיר איז דאָ גוט, ווארים איך האב דאָ ליב צו זיין אליין. און דאָ, אין דער שטיינערנער הייל טראכט איך מיר מיינע געדאנקען און קיינער שטערט מיר ניט. אז איך וויל זען דאס ליכט פונ'ם טאג, גיי איך ארויס פון דער הייל און איינער אליין קוק איך אויף דער זון און אויף די ווייטע בערג. זיי ניט פארזארגט, מיר איז דאָ גוט...

און די פלשתים האבען צונויפגענומען זייערע ארמייען און זיי זענען באפאלען די אידען אין יהודה. האבען די מענשען פון יהודה געפרעגט די עלטסטע פון די פלשתי'שע ארמייען:

— פארוואס זענט איר אונז באפאלען און פארוואס אונטעריאכט איר אונז נאך מער ווי פריער?

און די עלטסטע האבען געענטפערט:

— מיר ווילען פאנגען שמשון'ן און טון מיט אים ווי ער האט אונז געטון.

און דריי טויזענט מענשען פון יהודה זענען געקומען צו שמשון'ן אין דער שטיינערנער הייל וואו ער איז געווען באהאלטען און זיי האבען צו אים אזוי געזאגט:

— דו ווייסט דאך, שמשון, אז די פלשתים געווען איבער אונז, מיר זענען די שוואכע און זיי זענען די שטארקע, פארוואס זשע האסטו דאס געטון? זיי וועלען דאך אונז אלע פארטיליגען.

— וואס זשע ווילט איר פון מיר איצטער? — האט שמשון געפרעגט.

— מיר וועלען דיך בינדען און איבערגעבען אין די הענט פון די פלשתים און זיי וועלען אונז ניט אזוי פיל שלעכטס טון. זיי האבען אנגעשיקט אויף אונז זייערע ארמייען...

האט שמשון זיי געהייסען קומען שפעטער, וועט ער זיי גיבען אן ענטפער. און אז די מענשען פון יהודה זענען אוועקגענגען און שמשון איז ווידער געבליבען אליין, האט אים דאס הארץ אנגעהויבען ווייי צו טון אויף זיינע בריידער די אידען און ער האט צו זיך אזוי געזאגט:

— איך וועל זיך לאָזען איבערענטפערען אין די הענט פון די פלשתים און זאָלען מיינע ברידער ניט ליידען צוליב מיר. די פלשתים וועלען נאָך ברייגען אויף זיי הונגער און שטראָף, זיי וועלען מאָרדען זייערע קינדער און פאַרברענען זייערע געצעלטען.

און אַז די מענשען פון יהודה זענען געקומען צוריק צו שמשון'ן אין חייל, האָט ער זיי געזאָגט:

— איך וועל זיך לאָזען בינדען און איר וועט מיך ברייגען צו די פלשתים. אָבער א י ר זאָלט מיר גאָרניט טאָן.

און מע האָט שמשון'ן געבונדען מיט צוויי נייע שטריק וואָס געפלאָכטען זענען זיי געווען אין דרייען. און געבראַכט האָבען אים די מענשען פון יהודה צו די פלשתים אַ געבונדענעם. און אַז זיי האָבען אים איבערגעגעבען אין זייערע הענט, האָט שמשון אַ צי געטון זיינע אָרעמס און די שטריק זענען געוואָרען אַזוי ווי איבער-געברענטער פלאַקס און ער האָט זיי מיט איין מאָל צעריסען.

און ער האָט זיך אַרויסגעריסען פון די פלשתי'שע הענט און האָט געכאַפט דעם קינבאַק פון אַ טויטען אייזעל וואָס ער האָט געפונען און האָט מיט דעם געוואָרפען זיך אויף די פלשתי'שע אַרמייען. די פלשתים האָבען געהאָט בויגענם און פיילען, אָבער איידער זיי האָבען זיך נאָך אַרומגעקוקט, האָט ער זיי שוין געזומען שלאָגען רעכטס און לינקס. און די פלשתים זענען געפאַלען ווי די פליגען אונטער די קלעפּ פון שמשון'ן.

טויזענט פלשתים האָט שמשון געטייט און די איבעריגע זענען זיך אין טויט שרעק צעלאָפען. קיין איין פלשתי איז ניט געבליבען אַרום אים. און שמשון איז אַוועקגעגאַנגען צו זיך אַהיים.

איינמאָל איז שמשון געקומען אין דער שטאָט עזה און ער איז דאָרטען געבליבען נעכטיגען. און די פלשתים האָבען זיך דער-וואוסט אַז שמשון איז דאָ אין שטאָט, האָבען זיי פאַרשלאָסען די טויערען פון שטאָט און האָבען געזאָגט איינע צו די אַנדערע:

— פון שטאָט וועט ער איבערנאַכט שוין ניט קענען אַרויסקומען און מאָרגען גאַנץ פרי, וועלען מיר אים כאַפען און מיר וועלען אים טייטען, וועלען מיר ניט האָבען מער קיין שרעק.

אָבער שמשון האָט פֿאַרשטאַנען וואָס די פּלשתים ווילען אים טון, וואָרים ער איז געווען געבענטשט מיט אַ וואונדערליכען פֿאַרשטאַנד און ער איז אויפֿגעשטאַנען אינמיטען נאַכט און ער איז אַוועקגעגאַנגען צו די טויערען פון שטאָט. ער האָט געהערט ווי פון יענער זייט דרייען זיך אַרום די פּלשתי׳שע היטער און רעדען צווישען זיך וועגען אים:

— אָ, איצט איז ער שוין אין אונזערע הענט, — האָט איינער געזאָגט.

— מיר וועלען זיך מיט אים אָפּרעכענען פֿאַר אַלע טויזענטער אונזערע, וואָס ער האָט געטייט...

— כאַ-כאַ-כאַ! אוי, וועט ער זיך עס צאָפּלען אין אונזערע קייטען, אָט דער שמשון...

און אַרום איז געווען שטיל, די גאַנצע שטאָט איז געשלאָפען. בלויז די עטליכע פּלשתי׳שע היטער האָבען געוואַכט פון יענער זייט טויערען און שמשון פון דער זייט. אין געווען זענען די טויערען פון שוערען דעמבענהאַלץ און דיק זענען זיי געווען פינף אויילען די דיק. און די זיילען, וואָס אויף זיי זענען זיי געהאַנגען, זענען געווען פון שטאַרקען שטאָל און די שלעסער אויף די טויערען זענען געווען אויך שטאָלענע מיט אייזערנע ריגלען איבער זיי.

האָט שמשון אָנגענומען די שטאָלענע זיילען מיט זיינע מעכטיגע הענט און זיי האָבען זיך אָנגעהויבען צו וואַקלען. און דערנאָך האָט ער זיי מיט איינמאָל אויסגעריסען פון זייערע גרונטען און ער האָט געזומען די זיילען מיט די טויערען אינאיינעם אויף זיינע פּלייצעס און האָט זיי איבערגעטראָגען אויפֿן שפּיץ פונ׳ם באַרג. און ער איז אַוועקגעגאַנגען פון דער שטאָט עזה און די פּלשתים האָבען אים ניט געכאַפּט.

שמשון און דלילה

שפעטער האָט שמשון זיך געזומען פאר אַ ווייב איינע אַ פּלשתי׳שע פרוי וואָס האָט געהייסען דלילה. ער האָט זי באַגעגענט אַין׳ם טאָל שורק און געווען איז זי זייער אַ שיינע, מיט שוואַרצע האָר און ברענענדיגע אויגען. אָבער זי איז, ווי אַלע פּלשתי׳שע מעכטער, געווען אַ פיינט פון די אידען. און סע זענען געקומען צו איר די הַארען און האָבען צו איר אַזוי געזאָגט:

— דו ווייסט דאָך אַז שמשון איז אונזער שטאַרקסטער פיינט. מיר קענען אים ניט בייקומען, ווייל ער האָט אַ באַהאַלטענע קראַפט אין זיך און מיר ווייסען ניט אין וואָס זיין קראַפט איז. דו ביזט דאָך זיין ווייב און אַז דו וועסט אים איבערעדען, וועט ער דיר אויסגעבען דעם סוד פון זיין קראַפט און מיר וועלען ווייסען ווי אים בייצוקומען. דו ביסט דאָך אַ פּלשתי׳שע טאָכטער און דו דאַרפסט דינען דיין פאָלק. און מיר וועלען דיר נאָך דערפאַר גיבען יעדער איינער צו טויזענט און הונדערט שטיקער זילבער.

און וועג שמשון איז געווען מיט דלילה׳ן אין געצעלט, איז זי צוגעקומען צו אים און געפרעגט:

— זאָג מיר, שמשון, מיט וואָס איז דיין קראַפט אַזוי גרוים אַז קיינער אויף דער וועלט קען דיך ניט בייקומען. ביסט אַזאַ שטאַרקער, מיין גוטער שמשון, זאָג, מיט וואָס מע קען דיך בייקומען...

און שמשון האָט ניט געוואוסט אַז דלילה איז אונטערגעקויפט פון די פּלשתי׳שע הַארען און ער האָט געשמייכעלט אויף איר פראַגע, וואָרים ער האָט אַליין ניט געוואוסט אין וואָס זיין באַהאַלטענע קראַפט איז. און געזאָגט האָט ער צו איר אַזוי:

— אַז דו וועסט מיך בינדען מיט זיבען פייכטע שטריק וואָס זענען נאָך קיינמאָל אויסגעטריקענט געווארן, וועל איך פאַר-לירען מיין קראַפט און איך וועל קראַנק ווערען און ווערען גלייך מיט אַלע מענשען.

און די פּלשתי׳שע האַרען האָבען שטילערהייט געבראַכט דלילה׳ן זיבען פּייכטע שטריק, וואָס זענען נאָך קיינמאָל ניט טרוקענ געוואָרען און דלילה מיט עטליכע פּלשתים האָבען שמשון׳ען געבונדען די הענט און די פּים מיט די דאָזיגע שטריק. זיי האָבען איבערגעלאָזט אין געצעלט און זענען אַוועקגעגאַנגען. פּלוצלינג איז דלילה אַריינ־געפאַלען מיט אַ געשריי אין געצעלט וואו שמשון איז געלעגען:

— שמשון, די פּלשתים האָבען אַרומגערינגעלט דאָס געצעלט און זיי וועלען דיך באַלד פאַנגען.

און שמשון האָט צעריסען די זיבען פּייכטע שטריק ווי מע צעריסט אַ פּלאַקסענעם פאָדעם...

אַז דלילה האָט דאָס געזען, האָט זי אָנגעהויבען צו ווויינען און רעדען צו שמשון׳ען:

— דו האָסט געשפּאָסט פון מיר, האָסט מיך אָפּגענאַרט. זאָג מיר איצט מיט וואָס דיין קראַפט איז גרוים.

און שמשון האָט צו איר געזאָגט:

— אַז דו וועסט מיך בינדען מיט נייע שטריק, וואָס זיי זענען נאָך קיינמאָל ניט גענוצט געוואָרען, וועל איך ווערען שוואַך און מען וועט מיך קענען בייקומען וויי איינעם פון אַלע מענשען.

האָט אים דלילה געבונדען מיט נייע שטריק, ווי ער האָט גע־זאָגט, און האָט אויסגעשריען:

— שמשון, פּלשתים קומען אויף דיר!...

און ער האָט די שטריק צעריסען ווי מען צעריסט אַ דינעם פאָדעם פון באַוועל.

און דלילה האָט ווידער געווויינט איבער אים און גערעדט מיט אירע פאַלשע רייד:

— דו האָסט מיך איצט אויך אָפּגענאַרט. דו האָלטסט אין איין שפּאָסען פון מיר... זאָג מיר איצט אין וואָס ליגט דיין באַהאַלטענע קראַפט. איך וויל עס אַזוי שטאַרק וויסען...

און שמשון האָט צו איר געזאָגט:

— אַז דו וועסט צונויפּבינדען מיינע זיבען צעפּ מיט דעם פאַרהאַנג און דו וועסט דעם פאַרהאַנג אַריינקלאַפּען מיט׳ן אייזערנעם

פלאָקען פונ׳ם געצעלט אין דער ערד, וועל איך ווערען אָפגעשוואכט און אָפילו אַ קליין קינד וועט מיך קענען בייקומען. איך וועל ווערען אַ קראַנקער, שוואכער מענש...

און סע איז געווען אין אייגער אַ נאַכט אוז שמשון איז געשלאָפען אין זיין געצעלט, האָט דלילה צונויפגעבונדען זיינע זיבען צעפּ מיט׳ן פּאַרהאַנג און דעם פּאַרהאַנג האָט זי אַרײַנגעקלאַפּט מיט׳ן אייזערנעם פלאָקען פונ׳ם געצעלט אין דער ערד אַריין. און צונויפגערופען האָט זי אַלע האַרען און האָט זיי דערציילט אַז איצט איז שוין שמשון אין זייערע הענט, ער וועט שוין מער ניט קענען אַרויסרייסען זיך פון זיי. זיי האָבען שוין צוגעגרייט דאָס זילבער פאַר דלילה׳ן און האָבען זיך געפרייט מיט זייער נצחון. און דלילה איז אַרײַנגעקומען אין געצעלט, וואו שמשון איז געשלאָפען און זי האָט אויסגעשריען:

— שמשון, פלשתים קומען אויף דיר!...

און שמשון האָט זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף און מיט איין רים האָט ער אויסגעריסען דעם אייזערנעם פלאָקען פון דער ערד און מיט די הענט האָט ער צעריסען די צעפּ, וואָס זענען געווען צונויפגעבונדען מיט׳ן פּאַרהאַנג. און די פלשתי׳ש האַרען זענען אין איינע שרעק אַנטלאָפען און האָבען מיטגענומען מיט זיך דאָס זילבער וואָס זיי האָבען געבראַכט פאַר דלילה׳ן דערפאַר וואָס זי האָט אויסגענארט בא שמשון׳ן דעם סוד פון זיין באַהאַלטענער קראַפט. און דלילה אַליין איז געשטאַנען אַ דערשראָקענע און האָט ניט געקענט אַרויסרעדען קיין וואָרט. אירע שוואַרצע אויגען זענען געווען בריַיט אויפגעריסען און די האָר צעשויבערט. און שמשון׳ן איז געפעלען געוואַרען איר שרעק און ער האָט זיך צעלאַכט.

— האָסט זיך דערשראָקען פאַר מיר, דלילה? — האָט שמשון געזאָגט, — נא, אָט האָסטו די שטיקלאָך פונ׳ם פּאַרהאַנג און דעם פלאָקען פונ׳ם געצעלט... און די פלשתים דיינע זאָלסטו זאָגען, אַז שמשון׳ן וועלען זיי אַזוי גיך ניט פאַנגען...

האָט דלילה זיך צעווײַנט און זי איז געפאַלען צו זיינע פיס און זיך געקנויולט ווי אַ שלאַנג.

— אזוי האסטו מיך אפגענארט שוין דריי מאל. איך וועל זיך שעמען פאר אלע מיינע חבר'טעס, האסט מיך ארויסגעשטעלט צו שאנד פאר מיין גאנצען פאלק.

און שמשון האט אפגעשטויסען פון זיך דלילה'ן און זיין גע-זיכט האט זיך אנגעצונדען:

— שמשון נארט קיינמאל ניט אף, הערסט, דלילה, שמשון זאגט קיין ליגען ניט. שמשון האט דיך פיינט דערפאר. זאלסט זיך קיינמאל ניט באוויזען פאר שמשונ'ס אויגען...

און אז ער האט געזען ווי דלילה האט נאס געמאכט די ערד מיט אירע טרערען, ווי זי דרייט זיך און קריכט צו זיינע פיס, איז ער ווידער גוט געווארען צו איר און ער האט זי אויפגעהויבען אין אווקגעזעצט לעבען זיך און געזאגט:

— זיי ניט קיין נאר, דלילה, איך וואלט דיר געזאגט, אבער איך וויים אליין ניט אין וואס עס ליגט מיין באהאלטענע קראפט. איך בין שטארק, ווייל איך בין אזוי...

— דו וויסט, נאר דו ווילסט מיר ניט זאגען, — האט דלילה אלץ ווייטער געווינט פאר אים.

שמשון דערציילט דעם סוד פון זיין קראפט

און אזוי האָט זי געווויינט פאר שמשונ'ן עטליכע טעג נאָכא-נאנד ביז סע איז געקומען איינער א טאָג, א הייסער, זומערדיגער טאָג. שמשון איז געזעסען פאר דער טיר פון זיין געצעלט און האָט געקוקט אויף דער וואונדערליכער בלויער ווייטקייט. ער איז ערשט געקומען פונ'ם וואלד וואו די ביימער האָבען אים צוגעדעקט מיט זייערע גרינע צווייגען און וואו די וועווערקעלאך זענען געשפרונגען איבער אים.

און איצט איז דאָ אזוי גוט צו זיצען און פיהלען דעם לייכטען ווינט, וואָס כוואליעט די לופט. און ווי ער איז אזוי געזעסען, איז צו אים צוגעקומען דלילה. ער האָט זי ניט געזען צוקומען, נאָר פלוצלינג האָט ער דערפילט א לייכטען קיצעל אויפ'ן געזיכט און אז ער האָט זיך אומגעקוקט, האָט ער דערזען אז דלילה קיצעלט אים מיט א דינעם צווייג פון א יונגען אייליבירטבוים. און איר געזיכט איז געווען באָאָסען מיט'ן שיין פון דער זון און אירע אויגען האָבען אזוי פריידיג געברענט און געשמייכעלט האָט זי ווי א גליקלאָך קינד וואָס האָט צום ערשטען מאָל דערזען די זון אין דעם בלויען הימעל.

שמשון איז אויפגעשפרונגען מיט אן אויסגעשריי וואָס האָט געקלונגען ווי א געזאנג:

— א, דלילה, דו ביזט שוין צוריק די פריערדיגע דלילה, די ליכטיגע, די פריידיגע...

און דלילה האָט געזומען קאָמען אירע פעך-שווארצע האָר מיט אירע לאָנגע זוניגע פינגער און מיט אירע אויגען האָט זי זיך גע'-חנ'דעלט פאר שמשונ'ען. ער האָט זיך אָנגעפאָנגען דרייען ארום איר אין א ווילדען טאנץ, פון זיין האָרץ האָבען זיך אים ארויסגע-ריסען אזעלכע געזאָנגען, וואָס האָבען אָפגעקלונגען אין ווייטקייט ווי די דונערען.

און אז דלילה האָט דאָס געזען, האָט זי אינגאַנצען צעווארפען אירע האָר און זי האָט אַנגעכאַפּט שמשון'ען בא א פאַלע פון זיין קלייד און אים מער ניט געלאָזט טאַנצען.

— זען זיך אַוועק מיט מיר אונטער'ן שאַטען פונ'ם פייגענבוים, — האָט זי צו אים געזאָגט, — דער טאָג איז אזא חייסער אז אַלע הינט אין גת גייען ארום מיט ארויסגעשטעקטע צינגער. קום, שמשון, און מיר וועלען רוען אונטער'ן שאַטען פונ'ם פייגענבוים.

און שמשון איז איר נאָכגענאַנגען ווי א פאר'כישופ'טער. דער פייגענבוים איז געווען א צעוואקסענער און דער שאַטען ארום אים האָט זיך צעלייגט אויף דער ערד ווי א שוואַרצע קרוין.

— די צווייגען וועלען אונז צודעקען, — האָט דלילה וויטער גערעדט, — און די היץ וועט אונז ניט קענען גרייכען. קום, דא, טיפער אונטער דער קרוין... א, סע איז דא פינסטער ווי אינמיטען נאכט. שפּאר אַן דיין קאָפּ, שמשון, אויף מיין אקסעל און פאַרמאַך דיינע אויגען...

און שמשון האָט אַנגעשפּארט זיין קאָפּ אַן דלילה'ס אקסעל און ער האָט פארמאַכט זיינע אויגען. און דלילה האָט געמומען זיינע האָר מיט אירע פינגער און געזונגען שטיל איינס פון די געזאַנגען פון איר פאָלק די פלשתים. און שמשון האָט געשמייכעלט ווי פון שלאָף.

— דיינע פינגער ברענען און קילען, — האָט ער גערעדט, — דיין אקסעל איז ווייכער פון א לייבען-פעל. א, דלילה, מויז גוטע, ליכטיגע דלילה...

און אז זיי זענען אזוי אפגעזעסען א לאנגע צייט, האָט דלילה אים אריינגעשושקעט אין אויער און איר אטעם האָט אויף זיס א בלאָז געטון ווי מיט א חייסען מדבר ווינט:

— זאָג מיר איצט, שמשון, אין וואָס איז דיין באַהאַלטענע קראפט. מיין הארץ ווערט אין מיר פארברענט. מיר דאכט זיך אז אַלע מיינע חבר'טעס קוקען אויף מיר מיט שפּאָמישע בליקען. זיי זאָגען אז דו נארסט מיך שטענדיג. זאָג מיר, שמשון, אין וואָס איז דיין באַהאַלטענע קראפט. ביזט דאָך שטארקער פון אַלע מענער פון די פלשתים.

שמשון און דלילה

און שמשון האָט אַ שטילען שמייכעל געטון און ער האָט זיך געזומען באַרימען:

— אַז איך זאָל וועלען, קען איך נעמען אָט דעם פּייגענבוים-וואָס שטייט שוין דאָ ווער ווייסט וויפיל הונדערטער יאָרען, און אים אַרויסרייסען און אַוועקטראָגען צו אונזער געצעלט און אַוועקשטעלען פּאַר אונזער טיר... אַז איך זאָל וועלען, קען איך צעריסען אַלע לייבען פּונ׳ם וואָלד און צעשמעטערען די קעפּ בּאַ אַלע טיגערען. דעם גאַנצען וואָלד קען איך אַרויסרייסען מיט די וואָרצלען. זאָג מיר נאָר וואָס דו ווילסט, וועל איך טון...

— איך ווייס, שמשון, אַז דו ביזט דער שטאַרקסטער מאַן פון גאַנץ ישראל און פון אַלע לעבּדער אַרום. און איצט זאָג מיר ווו-ו ליגט דיין קראַפט, זיי אַ גוטער און אַ געטרייער, מאַך דיין דלילה׳ן ניט צו שאַנד.

— איך ווייס ניט, דלילה, איך ווייס נאָר אַז מיינע הענט קענען אויסרייסען בערג און מיינע אַרעמס קענען צעברעכען פּעלזענשטיינער. אַז סע מאַכט זיך אַ געפּאַר, דערפּיל איך ווי איך וואָלט געוואָרען אַ נייער מענש, ווי עמיצער וואָלט אין מיר פאַריינגעגאָסען איבער-מענשליכע קראַפט.

— יאָ, שמשון, איך האָב געזען ווי דו האָסט צעריסען די זיבענמאָל געפלאָכטענע שטריק, ווי דו האָסט אויסגעריסען די פּלעקער פּונ׳ם געצעלט. שמשון מיינער, גבור מיינער, דו ביזט דאָך דער וואונדערליכסטער מאַן אין ישראל און אין פּלשתים-לאַנד...

אַזוי האָט גערעדט דלילה און זי האָט זיך געלאָסטשעט צו שמשונ׳ען און געצערטעלט אים. פּלוצלינג האָט זיך שמשון אויפ-געכאַפּט מיט פּריידיגע אויגען און האָט געזומען טאַנצען און דרייען זיך אַרום דלילה׳ן און זיינע האָר האָבען זיך דערביי צעוואָרפען איבער די אַקסלען און האָבען דערגרייכט ביז אַריבער דעם גאַרטעל זיינעם. און ער האָט מיט אַ גליקליכער שטים געשריען:

— איך ווייס, דלילה, איך האָב ערשט איצט פּאַרשטאַנען וואו מיין קראַפט ליגט באַהאַלטען. דו וועסט שוין מער ניט זיין צו קיין שאַנד, דלילה מיינע, די פּלשתים וועלען פון דיר ניט לאַכען, וואָרים איצט ווייס איך שוין...

און א וואָרף טוענדיג זיינע האָר אַזוי אַז זיי זענען געפאַלען אויף זיין ברוסט ווי א שוואַרצע כוואַליע, האָט ער געוויזען:

— אָט, דאָ איז מיין קראָפט.

ביי דלילה'ן האָבען זיך די אויגען אָנגעצונדען, זי האָט אַזש אויפגעציטערט, אין די אויערען האָט איר שוין געגומען קלינגען דער זילבערנער קלאַנג פונ'ם זילבער, וואָס די פּלשתים וועלען איר אָפּציילען פּאַר אויסזאָגען דעם סוד פון שמשונ'ס גבורה.

אָבער צו שמשונ'ען האָט זי גערעדט שטיל און זי האָט זיך געמאַכט ווי זי גלייבט אים גאָרנישט. זי האָט גאָר אָנגעהויבען צו ווייגען, איינגורעדיג דעם קאָפּ אין די הענט. שמשון האָט אויפגעהערט צו טאַנצען און ער איז געבליבען שטיין א דערשראָקענער ווי א קינד, מיט אַן אָפּען מויל און ברייט געעפענטע אויגען.

— וואָס וויינסטו, דלילה? איך האָב דאָך דיר שוין איצט געזאָגט דעם אמת...

— ניין, — האָט דלילה וויטער געכליפּעט, — דו האָסט מיר איצט אויך דעם אמת ניט געזאָגט, איך דערקען אַז ניט. וואָרום ווי קומען האָר צו גבורה? דו לאַכסט פון מיר, שמשון...

שמשון האָט דלילה'ן געטרייסט, אויסגעווישט איר די טרערען מיט זיינע קרויזען און אַז זי האָט אויפגעהויבען די אויגען אין האָט א שמייכעל געטון, איז ער געווען דער גליקליכסטער אין דער וועלט. זי האָט אים אַריינגעפירט אין געצעלט און האָט אים געלייגט שלאָפען אויף דער טיפהאָריגער לייבענפּעל.

— דו ביסט מיד, שמשון, — האָט זי צו אים גערעדט, — רו זיך אָפּ, שלאָף זיך אויס און מאָרגען וועלען מיר ווידער רעדען.

און אַז שמשונ'ס אויגען האָבען זיך צוגעשלאָסען און אַז זיין כראָפּען האָט אָנגעפּילט אַלע ווינקלעך פונ'ם געצעלט, האָט זיך דלילה שטיל ווי א קאַץ אַרויסגעשאָרט און איז אַוועקגעלאָפּען צו די פּלשתי'שע האָרען. אַיידער זי האָט נאָך אפילו איבערגעכאָפּט דעם אָטעם, האָט זי שוין אויסגעשריען:

— דאָס זילבער! נעמט מיט די זעק מיט זילבער און קומט מיט מיר, איך ווייס שוין.

און די פּלשתי'שע האָרעז האָבען אַנגעלייגט זעק מיט זילבער און זענען נאָכגעגאַנגען דלילה'ן צו שמשון'ען אין געצעלט אריין. און שמשון איז דאָרט געשמאַק געשלאָפען און האָט ניט גהערט ווי דלילה האָט זיך פֿאַרגנב'עט צו זיין בעט. און א שער האָט דלילה געהאָט, שארפֿ און גלאַנציג, און זי האָט אַריינגענומען אַלע זיינע זיבען צעפּ אין אירע ציטערדיגע הענט און מיט איינמאָל האָט זי זיי אָפּגעשאָרען. די פּעך שוואַרצע האָר זענען שוין געלעגען בא אירע פּים. און אז זי האָט דאָס דערזען, האָט זי זיך צעלאָכט:

כא-כא-כא! פּלשתים קומען אויפֿ דיר!...

און שמשון האָט זיך אויפֿגעכאָפּט. זיין אָפּגעשאָרענער קאָפּ האָט אויסגעקוקט ווי א לייב ווענען מען האָט אָפּגעשאָרען זיין גרייווע. ער האָט זיך געוואָלט אַרויסרייסען פון געצעלט, אָבער די פּלשתים האָבען אים פאַרשטעלט דעם וועג. זיי האָבען אים גע-שמידט אין קייטען און געפירט. זיי האָבען זיך נאָך ניט געגלייבט אז שמשון האָט שוין טאַקע אינגאַנצען פאַרלאָרען זיין קראַפט און זיי האָבען זיך געוואָלט אין דער זייט אריין אז טאָמער וועט שמשון צעריסען די קייטען, זאָלען זיי קענען אַנטלויפען. נאָר שמשון האָט געפילט ווי זיינע הענט זענען אים אָפּגעשוואַכט און אז ער קען שוין מער ניט באַווייזען די וואונדערליכע גבורות וואָס אמאָל, וועז ער האָט געהאָט זיינע צעפּ.

און דלילה איז אים נאָכגעגאַנגען און אַלע מאָל איז זי אַרוים-געלאָפען פאָר אים און מיט א ווילד געלעכטער אים געוויזען שטיקער זילבער, געקלונגען מיט זיי און מיט אויסגעשטעלטע אויערען זיך צוגעהערט צום קלאַנג. און געשריען האָט זי:

— נא, זעסט, פאָר דיר, פאָר דיינע זיבען פּעך שוואַרצע צעפּ, פאָר דיין באַהאַלטענער גבורה... כא-כא-כא, שמשון מיינער...

און שמשון איז געגאַנגען מיט אַן אַראָפּגעלאָזענעם קאָפּ אין האָט אָפּילו אויפֿ דלילה'ן ניט געוואָלט קוקען. און אז ער האָט איינמאָל יא אויפּגעהויבען אויפֿ איר די אויגען, האָט זי זיך דער-שראָקען און איז אַנידערגעפאַלען בא זיינע פּים. ער האָט זי צוועק-געשטויסען מיט זיינע פּים און איז ווייטער געגאַנגען מיט אַן אַראָפּ-געלאָזטען קאָפּ און געשמידטע הענט.

און געבראַכט האָבען אים די פּלשתי׳שע האַרען אין דער שטאָט עזה און האָבען אים אַריינגעוואָרפּט אין געפּיינקעניש. זיי האָבען אים אויסגעשטאָכען די אויגען און איינגעשפּאַנט צו דרייען די מיל־שטיינער פון דער מיל אין געפּיינקעניש. אויף באַנאַכט האָבען זיי אים געוואַרפּען אין אַ פּינסטערען גרוב, וואו סע איז געווען נאַס און פון די וועגט האָט געטריפּט בלאָטע און גרינע פּייכטקייט.

אינדערפרי זענען געקומען די געפּיינקעניש אויפּזעער, האָבען אַראָפּגעלאָזט אַ שטריק, אַרויסגעשלעפּט שמשון׳ען פון׳ם גרוב אין אים איינגעשפּאַנט אין די מילשטיינער. די שווערסטע שטיינער פון׳ם גאַנצען לאַנד האָבען זיי געבראַכט, כדי שמשון׳ען אויסצו־מאַטערען און עסען האָבען זיי אים געגעבען נאָר ברויט מיט וואַסער. און אַז ער איז געבליבען שטיין אין מיטען און וווּיטער ניט געקענט דרייען זיך אין צירקעל, האָבען די בייזע אויפּזעער אים געקאַטעווועט מיט די בייטשען, וואָס אויף זייערע שפּיצען זענען געווען אַזעלכע עקדעשען געמאַכט פון בלוי. און שמשון׳ם לייב, וואָס אַמאָל איז עס געווען קלאָר און שיין, אַז אַלע האָבען זיך זאַט ניט געקענט אָנקוקען אויף דעם, איז איצט געווען פול מיט וואונדען, מיט בלויע פּאַסען פון די שנייד־ענדיגע בייטשען. און זיינע הענט זענען געווען וואונדיג און זיין געזיכט, איז געווען פינסטער ווי דער גרוב וואו ער איז געזעסען.

אָבער שמשון האָט קיינמאָל קיין קרעכץ ניט אַרויסגעלאָזט און ער איז געווען גליקליך וואָס זיינע אויגען זענען אויסגעשטאָכען און ער קען ניט זען די שפּאָטישע געזיכטער פון די פּלשתי׳שע האַרען און זייערע קנעכט. די בייטשען האָבען אים ניט אַזוי פיל ווייּ געטון ווי זייערע געלעכטערען און שפּעטעריין. אָבער זייערע שמייכלען האָט ער ניט געזען און אויך ניט זייערע אויגען פול מיט חזק. האָט ער געשלעפּט די מילשטיינער און זיין האַרץ האָט געברענט דער פּאַרלאַנג צו נעמען נקמה פון זיינע באַצווינגער די פּלשתים.

שמשון אין געפיינקעניש

איינמאל איז געקומען אין געפיינקעניש דלילה און זי האָט זיך אַוועקגעשטעלט פון דער זייט און געקוקט ווי שמשון שלעפט די מילשטיינער, ווי זיין וואונדיגע ברוסט שפּאַרט זיך אָן אָן דעם האַלץ און איר געזיכט איז געווען פאַרקרימט פון אַ שמייכל. איר האַלז איז געווען באַהאַנגען מיט טייערע שוועריע פערל, גרויסע דימענטענע אוירינגלאַך האָבען זיך געבאָמבעלט אויף די אויערען און גאָלדענע בראַסלעטען האָבען אַרומגעכאַפּט אירע הענט און אירע פּיס. דאָס אַלץ האָט זי געקויפט פאַר זילבער וואָס זי האָט באַקומען פון די פּלשתי׳שע האַרען.

און זי איז צוגעגאַנגען צו שמשון׳ען נאָענט און האָט אָנגעהויבן מיט איר האַנט זיין אַקסעל. האָט שמשון אַ שטומער זיך אָפּגע־שטעלט און מיט די פינסטערע אויגען־לעכער האָט ער געקוקט אויף איר. אַ ציטער איז דורכגעלאָפען איבער דלילה׳ס לייב. און זי האָט געזאָגט:

— שמשון, ווייסט ווער סע שטייט לעבען דיר?

— איך דערקען די שטים פון דער פאַלשער פּלשתי׳שער פּרוי, — האָט שמשון געזאָגט און האָט געגומען שלעפען די מילשטיינער.

און דלילה האָט פאַרגראָבען איר געזיכט אין אירע הענט און פון איר האַלז האָט זיך אַרויסגעריסען אַ פאַרשטיקט געווײַן. שמשון האָט שטאַרקער געגומען שלעפען די מילשטיינער און ער האָט זיך פלוצלינג צעלאָכט מיט אַזאַ געלעכטער אַז די פאַרשטיקטע לופט פונ׳ם געפיינקעניש האָט אַזש אָנגעהויבען צו ציטערען. און דלילה האָט געציטערט און איר האַרץ האָט געקלאָפט ווי מיט טויזענט האַמערען. פלוצלינג האָט זי אַרויסגעכאַפּט די בייטש באַם אויפזעער און מיט אַ שוים פון צאָרען אויף אירע ליפּען איז זי צוגעלאָפען צו שמשון׳ען און האָט אים געגומען קאָטעווען איבער

די הוילע וואונדען. און זי האָט געלאַכט דערביי און אירע אויגען זענען אומגעלאַפּען ווי בא א קראַנקער פֿאַרוואונדעטער חיה אין איר גאַנצער קערפּער האָט געציטערט.

כאַ-כאַ-כאַ! נאַ, שמשון, א גבור ביסטו געווען, בערג האָסטו אויסגעריסען, לייבען צעשפּאַלטען. קנעכט, שלעפּ די מילשטיינער...

אַזוי האָט זי געשריען ווען איר בייטש איז געפּאַלען אויף שמשון'ס לייב. און זי איז פּלוצלינג אַנידערגעפּאַלען לעבען שמשון'ן און ער האָט זי אַוועקגעשליידערט מיט זיינע פּיס און איז ווייטער שטומערהייט געגאַנגען אין אויסגעטראַטענעם צירקל.

און אַמאָל האָט זיין מוטער זיך פֿאַרשטעלט פֿאר א פּלשתי'שער בעטלערין און איז צוגעקומען צו די טויערן פון'ם געפּיינקעניש וואו איר זון איז געווען פֿאַרשפֿאַרט און אַנשפּאַרענדיג זיך אויף איר שטעקען, האָט זי געזאָגט צו די טויערן וועכטער:

— לאָזט מיך אַריין אין געפּיינקעניש, איך וויל אַנשפּייען אין געזיכט שמשון'ן. ער האָט אין א שלאַכט מיין מאַן געטויט...

און די וועכטער האָבען פֿאר איר אויפגעעפענט די טויערן און זי אַריינגעלאָזט. אין וועלן זי האָט דערזען איר שמשון'ן מיט די אויסגעשטאָכענע אויגען, אַן אָפּגעשאָרענעם, ווי ער שפּאַנט אין צירקעל, דרייענדיג די שוועריע מילשטיינער, איז זי אומגעפּאַלען מיט א געשריי. שמשון האָט איר שטים דערקענט, אָבער ער האָט גאָרניט געזאָגט, וואָרים ער האָט פֿאַרשטאַנען אַז זי איז אַריינגעקומען אַהער, וויל זי האָט געזאָגט אַז זי איז א פּלשתי'שע פּרוי און אַז די אַלטע מוטער האָט זיך צוריק אויפגעשטעלט אויף די פּיס, איז זי צוגעקומען צו שמשון'ן און האָט אים אַנגעשפּיגען אין געזיכט אַריין.

— דו האָסט מיין מאַן געטויט מיט דיין טייוועלשער גבורה, — נאַ, דו גבור, דו קנעכט וואָס דו ביסט...

שמשון האָט זיך אָפּגעשטעלט, האָט אויפגעהויבען די הענט מיט די שוועריע קייטען אויף זיי און האָט שטיל געפּרעגט:

— מוטער מיינע, ווי לעבט דאָס פֿאָלק ישראל? זענען די אידען פּריי פון די פּלשתים, אָדער זיי זיינען אונטערדריקט?

— די פלשתים טוען אן דעם פאלק ישראל א סך צרות. זיי פארנעמען די שטעט און די דערפער, זיי לייגען ארויף שווערע שטייערען און די ברויטען פון די פעלדער און די פרוכטען פון די גערטנער נעמען זיי צו. דאס פאלק קרעכצט אונטער'ן פלשתי'שען יאך...

און פון שמשון'ס הארץ האט זיך ארויסגעריסען א קרעכץ אז די וועגט פון'ם געפיינקעניש האבען א ציטער געטון. ער האט וויטער שטומערהייט געגומען שפאנען אין שפאן, וואס ער האט דערהערט וון די בייטש פון'ם באצווינגער האט א פיוף געטון אין לופטען. די מאמע זיינע האט זיך ווידער איינגעבויגען, געגומען איר בעטלער טארבע אויף די העגט און אנשפארענדיג זיך אויפ'ן שטעקען, איז זי ארויסגעגאנגען פון די טויערען פון'ם געפיינקעניש.

שמשון נעמט נקמה פון די פלשתים

מיט דער צייט האָט ביי שמשון'ן ווידער אָנגעפאַנגען צו וואַקסען האָר און ער האָט געפילט אַז זיין קראַפט קערט זיך צו אים ווידער אום.

און וואָס גרעסער זיינע האָר זיינען געוואָרען, אַלץ שטאַרקער איז געוואָרען זיין האָפענונג אַז זיין אַמאָליגע קראַפט וועט זיך נאָך צו אים אומקערען. ער וועט נאָך וועלן צוריק דער אַמאָליגער שמשון און ער וועט זיך אָפרעכענען מיט די פלשתים. פאַר זיך און פאַר'ן פאָלק ישראל וועט ער זיך אָפרעכענען און זיי וועלען מער ניט אונטערדריקען די אידן.

סע איז געווען אַ יום-טוב טאָג ביי די פלשתים. די האַרען זייערע האָבען געמאַכט אַ גרויסען מאָלצייט אינ'ם טעמפעל פונ'ם גאָט דגון. זיי האָבען געקוילעט יונגע שעפסלאָך פאַר אים, געגאָסען וויין און געבראַכט פייראָפערען. דריי טויזענט פלשתים זענען געווען אינ'ם טעמפעל. אַלע האָבען געטרונקען אין געגעסען אין געפריים יך מיט'ן גרויסען פייער טאָג, מיט'ן יום טוב פונ'ם גאָט דגון. אין דער טעמפעל דגון איז געווען פול מיט גאָלד און זילבער, דימענטען און בריליאַנטען. אַלערליי דימענטען זענען דאָרטען געווען: רויטע ווי די זון ווען זי פאַרגייט אין אַ זומערדיגען פאַרנאַכט; פורפערנע, ווי די וואָלקענס אַרום דער פאַרגייענדיגער זון; שוואַרצע ווי די נאַכט אין סוף חודש; גרינע ווי די וויטע לאָנקעס פון ישראל אין פרילינגס צייט און גלעט, ווי די גלעט קאָרען בלימלאָך. און דימענטען פון אַלערליי קאָלירען מיט אַמאָל זענען אויך געווען אינ'ם טעמפעל פונ'ם גאָט דגון.

און אַז אַלע האַרען זענען שוין געווען גוט אָנגעטרונקען מיט'ן ווין, האָבען זיי זיך דערמאָנט אַן שמשון'ן. און זיי האָבען אַזוי געזאָגט אייגע צו די אַנדערע:

— דער גאָט דגון האָט איבערגעענטפערט שמשון'ן אין אונז-ערע הענט. איצט, אַז סע איז זיין יום טוב, וועלען מיר בריינגען דעם בלינדען אידישען גבור אויף דער שמחה און זיך לוסטיג מאַכען איבער אים. אונזער גאָט וועט זייער צופריידען זיין פון דעם...

שמשון נעמט נקמה פון די פלשתים

און זיי האָבען געשיקט בריינגען שמשונ'ען פון געפיינקעניש. און זיי האָבען אים אַוועקגעשטעלט פאַר זייער גאָט דגון און יעדער איינער פון די דריי טויזענט שכור'ע האַרען איז צוגעקומען צו אים און האָט אים אַ רים געטון און אַ צופּ געטון. אייניגע האָבען אים גע־שמאַכען מיט נאָדלען; אַנדערע האָבען אָנגעגליט אייזענס און האָבען זיי צוגעלייגט צו זיין קערפער. און געלאָכט האָבען זיי און געטאַנצט אַרום אים. שמשון האָט קיין איין קרעכץ נית אַרויסגעלאָזט. ער האָט אַיינגעביסען זיינע ציין אין די ליפּען אַז בלוט האָט אַזש גע־טריפט פון זיי. און אַז די פּלשתים האָבען דערזען דאָס בלוט, האָבען זיי עס גענומען לעקען מיט זייערע צונגען ווי די דאָרשטיגע חיות אין דער מדבר.

אַז די האַרען זענען מיד געוואָרען צו שפּעטען איבער שמשונ'ען, האָבען זיי אים איבערגעלאָזט מיט'ן וועכטער און זענען געגאַנגען טאַנצען און הוליען. דער טעמפּעל האָט געהאַט אַ באַלקאָן און ער איז געווען אונטערגעשפּאַרט מיט זיילען. צווישען די זיילען האָבען זיי געלאָזט שמשונ'ען.

— לאָז מיך אַפּ, — האָט שמשון געזאָגט צום וועכטער, — איך וועל מיך אַליין אַנשפּאַרען אַן די זיילען.

און אַז דער וועכטער האָט אים אַפּגעלאָזט, האָט שמשון אַנגע־נומען צוויי זיילען מיט זיינע הענט און ער האָט פלוצלינג דערפילט ווי זיין קראַפט האָט זיך צו אים אומגעקערט, פון זיין האַרץ האָט זיך אַרויסגעריסען אַ געשריי:

— איך וויל שטאַרבען אינאיינעם מיט די פּלשתים!...

און אַז די פּלשתים האָבען דערהערט דאָס געשריי, זענען זייערע הערצער אַפּגעשטאַרבען אין זיי, וואָרום זיי האָבען דערקענט דעם אַמאַליגען שמשונ'ען. זיי האָבען זיך געלאָזט צו שמשונ'ען, אַבער אַידער זיי זענען צוגעקומען, האָט שוין שמשון אַ שטויס געטון די זיילען און זיי האָבען זיך אַנגעהויבען צו וואַקלען. באַלד האָבען זיי זיך איבערגעבראָכען און זענען געפאַלען, דער גאַנצער טעמפּעל, וואָס האָט זיך אויף זיי געהאַלטען, איז אויך אומגעפאַלען און באַגראָבען אונטער זיך די פּלשתי'שע האַרען.

און שמשון אַליין איז אויך געטייט געוואָרען.

מנחם

דאם דערפעל דגניה

צווישען די בערג אינ׳ם לאַנד גליל, וואָס געפינט זיך אין ארץ ישראל, איז געווען א קליין דערפעל. אינגאַנצען עטליכע שטיינערנע הייזלאַך, וואָס זענען געווען צעוואַרפען אין וויט איינם פון ס׳אַנדערע. דאָס דערפעל איז געווען אָפּגערוסען פון דער גאַנצער וועלט, וואָרים קיין גלייכער וועג האָט אַהין נית געפירט, נאָר קרומע וועגלאַך צווישען די בערג און אז א פרעמדער זאָל שוין אָפילו יא געווען וועלען קומען אין דעם דאָזיגען דערפעל, וואָלט ער אַהין נית גע־טראָפען. ער וואָלט זיך אזוי לאַנג געדרייט אויף די קרומע וועגלאַך, ביז ער וואָלט זיך געווען פאַרבלאַנדזשעט און נית געוואוסט וואו ער איז אין דער וועלט. דאָס דערפעל האָט געהייסען דגניה, דערפאַר וואָס אין די טאָלען אַרום דעם האָט געוואקסען פעטער און רויטער קאַרען און פון אים האָבען זיך געשפייזט די מענשען און אויך די בהמות. פלאָקס האָט אויך דאָרט געוואקסען, האָבען די טעכטער פון דגניה אים געווייקט אין די קליינע טייכלאַך, דערנאָך אים אויסגעקלאַפט, געשפונען אויף די שפינראָדען פאָדים, אויסגעוועבט לייוועט אויף קליידער פאַר די איינוואוינער פון דגניה. און פון די שאָף איז געווען וווייסע און שוואַרצע און רויטע וואָל האָט מען אויסגעוועבט די שענסטע פאַרביגע קליידער, וואָס מען האָט זיי אַנגעטאָן אָלע שבת און יום־טוב.

נאָר איין מאָל אין יאָר זענען די מענשען פון דגניה, מיט זייערע וויבער און מיט זייערע קינדער, מיט זייערע אָלטע לייט און מיט זייערע יונגע לייט געאַנגען אין דער קרוינשטאָט ירושלים צו פרייען זיך אינאיינעם מיט אָלע אידען פונ׳ם גאַנצען לאַנד מיט׳ן יום־טוב פון שניט. דאָס איז געווען די פריילאַכסטע צייט פונ׳ם יאָר פאַר די מענשען פון דגניה, ווי פאַר די אידען פון גאַנץ ארץ ישראל. יעדער איד האָט געזומען די ברויטען פון זיין פעלד, די פרוכטען פון זיינע בוימער, אריינגעלייגט אין קאַרבען און מיט א פריידיג

האָרץ איז ער געגאַנגען דעם ווייטען וועג קיין ירושלים. קיינער האָט ניט געוואוסט פון קיין מידיגקייט, קיינעם איז דער וועג ניט געווען צו שווער, ווארים די פרייד פון׳ם יום-טוב אין ירושלים האָט אַנגעפילט יעדענס האָרץ מיט מונטערקייט. כאָטש די אידען פון דגניה זענען געווען אַפגעריסען פון די אידען פון׳ם גאַנצען לאַנד, האָבען זיי אָבער דאָס גאַנצע יאָר געשפייזט זייערע הערצער מיט די עראינערונגען פון׳ם פאַרגאַנגענעם יום-טוב פון שניט אין ירושלים און מיט די דערוואַרטונגען אויפ׳ן קומענדיגען יום-טוב. זיי האָבען א גאַנץ יאָר איבערגערעדט וועגען דעם קאַרניוואַל אויפ׳ן הר-הזתים, וועגען די טענץ און געזאַנגען, וואָס האָבען אַנגעפילט די גאַסען פון ירושלים, וועגען די יונגע לויים, אין די וויסע זיידענע העמדער, וואָס האָבען פון זייערע פידלען, קלאַרנעטען, פייקלאַך און אַנדערע

. . . מיט זייערע וויבער און מיט זייערע קינדער, מיט זייערע אלטע לייט און מיט זייערע יונגע לייט זענען זיי געגאַנגען אין דער קרוינשטאָט ירושלים צו פרייען זיך אינאיינעם מיט אַלע אידען מיט׳ן יום-טוב פון׳ם שניט.

כלים, ארויסגעבראכט וואונדערבארע מעלאדיען. און וועגען בית המקדש האָבען די איינוואוינער פון׳ם דערפעל דגניה גערעדט, וועגען דעם גאָלד און זילבער, וועגען די דימענטען, בריליאַנטען און די טייערע אויידעלשטיינער, וואָס האָבען מיט זייער שיין אין טויזענטער

קאַלירען געבלענדט די אויגען און דערפריים דאָס האַרץ. וועגען די טייערע וויירוכען און שמעקדיגע גראָזען, וואָס בארוישען און פאר־שיכור'ען.

און איצט איז שוין דריי יאָר זינט ירושלים איז באַלאַגערט און די איינציגע פרייד איז צוגענומען געוואָרען ביי די אידען פונ'ם דערפעל דגניה. שוין דריי שבועות'ען קענען זיי ניט אריינקומען אין דער קרוינשטאָט ירושלים, וואָרים דער שונא, די רוימער, האָבען פארנומען אַלע וועגען אהין, האָבען בא די טויערען אַוועקגעשטעלט זייערע חילות און לאָזען ניט אַרוים פון דאָרטען קיינעם און ניט אריין קיינעם אהין. מיט גרויס בייזקעניש דערמאָנען זיך די אידען פון דגניה אַן יענע טעג, וועז פון אַלע וועגען האָבען זיך, ווי שטילע וואַסערען, געצויגען מחנות אידען קיין ירושלים אויפ'ן יום־טוב פון שניט.

פאַראומערט גייען זיי אַרום, ס'גייט זיי ניט אין דער שפריי־רעגען, וואָס קומט אין לאַנד און בריינגט ברכה אין די פעלדער; זיי פרייען זיך נישט מיט די יונגע זאָנגען, וואָס חייבען זיך אַן צו גאַלדיגען אויף דער זון,—זייער גליק איז זיי פארשטערט. אמאָל נאָר נעמען זיי אַפּ גרוסען פון די אַנטרונענע פון ירושלים און זייערע הערצער ווערען אַנגעפילט מיט שטאַלץ, וואָרים זיי הערען ווי די איינוואוינער פון דער קרוינשטאָט זענען מוטיג ווי די יונגע לייבען און גיבען זיך ניט איבער דעם שונא אין די הענט.

יהודה

געווען איז צווישען די איינוואוינער פון דגניה א פשוט׳ער, באשיידענער איד. געוויפען האָט מען אים יהודה און ווייל ער איז געווען זייער א שטילער מענש, האָט מען אים דערפאר גערופען „יהודה דער שטילער". וויט פונ׳ם דערפעל, צווישען צוויי בערג, האָט דער איד יהודה געהאט זיין פעלד. אלע פאַרטאָג, איידער די זון איז נאָך אויפגעגאנגען, האָט ער פארלאָזט זיין הויז און איז געגאנגען אויף זיין פעלד, אמאל צו פקערען, אמאל צו זייען און אמאל צו שניידען. און אז די זון האָט אריינגעקוקט אין דעם טאָל, האָט זי אים שוין געפונען ביי דער ארבעט און אז זי איז פארגאנגען, האָט זי אים נאָך געלאָזט אין פעלד.

וען די וועגען קיין ירושלים זענען נאָך געווען אפען, איז יהודה מיט אלע אידען פון דגניה, געגאנגען אויף אלע שבועות אהין צו פרייען זיך מיט׳ן גרויסען יום-טוב. דאָרטען איז ער גאָר געווארען אן אנדער מענש. דאָס געזאנג פון דער שטאָט האָט אנגעפילט זיין הארץ און אים פאר׳שיכור׳ט. זיינע שווארצע אויגען האָבען געברענט ווי צוויי שווארצע פייערען; זיינע פים זענען געווארען לייכט-ער פון ווינט און ער האָט געטאנצט מיט אזא ברען ווי קיינער ניט פון זיינע דארפסמענשען. מ׳האָט געזען אז די ברעגעס פון דעם אידענם הארץ ווערען פארפלייצט מיט דער שטורימדיגער פרייד.

דער איד יהודה, דער שטילער איינוואוינער פונ׳ם דערפעל דגניה, האָט אויפגעשטורמט די קרוינשטאָט ירושלים מיט זיין פרייליכקייט. די יונגע טעכטער פונ׳ם גאנצען לאנד האָבען אים געשאנקען זייערע שמייכלען און האָבען אים צוגעפליעסקעט מיט זייערע הענט, און צוגעפוקט מיט זייערע פויקען, ווען ער האָט ארומגעשוועבט אויף די גאסען פון ירושלים. פון די טייערסטע וויינען האָט מען אנגעטרונקען, די אידעלסטע בשמים האָט מען אים געשאנקען, אט דעם פארהארעווטען ערד-ארביטער.

נאָר זינט די וועגן קיין ירושלים זענען פאַרשטעלט געוואָרן פונ׳ם שונא, איז דעם אידען ניט געווען צו דערקענען. אַ שווערער וואַלקען האָט זיך געלייגט אויף זיין פנים, דעם קאָפּ האָט ער שטענדיג געהאַלטען געבויגען, גלייך ווי די גאַנצע וועלט וואָלט זיך אים גע-לייגט אויפ׳ן קאַרק. און אַז ס׳איז געקומען דער זומער, שניט צייט, האָט ער אַראָפּגענומען די ערשטע ברויטען, די ערשטע פרוכטען און האָט באַהאַלטען אין שפייכלער. אַז ירושלים וועט אויסגעלייזט ווערען, אַז דער פיינט וועט פאַרטריבען ווערען פון אירע מויערן, וועט ער אָפּצאָלען פאַר אַלע יאָרען.

און אַז איינמאָל האָט פאַרבאַנדשעט קיין דגניה שמואל דער שטיינהאַקער, וואָס האָט זיך אַרויסגעריסען פון ירושלים, האָט אים יהודה אַריינגענומען צ זיך און איז גאָר קיינמאָל נישט מיד געוואָרן צו הערען וועגן די העלדישקייטען פון די ירושלים׳ער אידען.

— זיי שטייען אויפ׳ן מויער, — האָט שמואל דערציילט, — און זיי וואַרפען פייער אין דעם שונא׳ס לאַגער. ווי די צעריצטע לעמ-פערטען וואַרפען זיי זיך אויפ׳ן פיינטס חיילות; זיי טוען ניט אוים זייערע קליידער ניט באַטאַג און ניט באַנאַכט; זייערע בויגענם זענען אַלע מאָל אָנגעצויגען; זייערע אויגען וויסען ניט פון קיין שלאָף און זייערע הענט וויסען ניט פון קיין מידיגקייט.

און יהודה האָט צוגעהערט צו די ווערטער פון שמואל דעם שטיינהאַקער און זיין הארצען האָט געברענט די קנאה, פאַר-וואָס ער איז ניט אין דער קרוינשטאָט. דער בויגען וואָלט זיך צוגעקלעפט צו זיין האַנט, די פיילען וואָלט ער געשאָרפט אויף קיזעלשטיין און די הערצער פונ׳ם פיינטס חיילות וואָלט ער דורכ-געלעכערט מיט זיי. ווי קען ער זיין דאָ, אַז ירושלים איז אַרומגע-רינגלט פונ׳ם בייזען רוימישען פיינט? ווי קען אים דאָ איינגיין דאָס לעבען, אַז די מויערן פון ירושלים ווערען דורכגעלעכערט פונ׳ם שונא׳ס העק און די גאַסען פון דער קרוינשטאָט זענען פול מיט טויטע און דער הונגער איז דאָרט גרויס?

— אָך, ווי עלענד ס׳איז איצט ירושלים, די שטאָט וואָס האָט אַזוי פיל מענשען, — האָט שמואל דער שטיינהאַקער וויטער גע-רעדט, — די מאַרקען זענען לוידיג, קיינער קומט ניט קויפען און

קיינער פֿאַרקויפֿט ניט. די גאַסען וואָס אויף זיי פֿלעגען אומשפּאַצירן די שענסטע טעכטער פון יהודה אין זייערע זיידענע קליידער, באַצירט מיט גאָלד אָן איידעלשטיינער,— די גאַסען פון ירושלים זענען פול מיט אָפּגעריסענע בעטלער, וואָס זוכען אין מיסט עסען פֿאַר זיך. ר' שמעון בן גיורא'ס טאָכטער, אַט דאָס שטאָלצע מיידעל, וואָס איר שיינקייט האָט פֿאַרבלענדט די אויגען פון פֿרינצען און מלכים, זי גייט איצט אַרום אויף די גאַסען און קלייבט ברעקלאַך. דער פֿאַלאַץ, וואָס אַז אַפֿילו א הונט איז אין אים אַרײַנגעקומען א הונגעריגער, איז ער אַרויסגעגאַנגען א זאַטער, איז יעצט צעבראָכען פון דעם שונא'ס שאַרפּע שטיינער און פייער־צונגען וואָס ער וואַרפט.

יהודה האָט געשוויגען, אָבער זיין האַרץ איז אין אים צעריסען געוואָרען אויף שטיקער. ירושלים, זיין קרוינשטאָט איז אַזוי גע־פֿאַלען. איין טרייסט איז נאָר דאָ וואָס די אידען גיבען זיך ניט אונטער. דער פיינט וועט מיד ווערען, ער וועט פֿאַרלאָזען די מויערען און די שטאָט ירושלים וועט צוריק אויפֿגעריכט ווערען, זי וועט צוריק ווערען די שטאָט פון אַלע שטעט, די שענסטע שטאָט אויף דער וועלט.

טרויער און טרייסט

ס׳איז געווען ניין טעג אין חודש אב אויפ׳ן דריטען יאר פון ירושלים׳ס באלאגערונג. יהודה איז ווי שטענדיג געווען אין פעלד און האט געאקערט זיין ערד. ער איז שטיל נאכגענאנגען דעם פלוג, וואס דער איינציגער פלק זיינער האט געשלעפט און זיינע מחשבות זענען געווען אין ירושלים און זיין הארץ איז אויך דארט געווען. ער האט אין הארצען געהאפט אז איבערלעבן, וועלן דאס נייע ברויט, וואס ער וועט איצט פארזייען, וועט צייטיג ווערען, וועט ער שוין ווידער קענען קומען אין ירושלים אויף שבועות.

. . . פלוצלינג האט זיך א פינסטערניש אנגעוקט אויף די בערג. פון די שפיצען אן האט זיך די פינסטערניש געוקט און איז געקומען אין טאל וואו יהודה האט געאקערט.

פלוצלינג האט זיך א פינסטערניש אנגעוקט אויף די בערג. פון די שפיצען אן האט זיך דאס פינסטערניש געוקט און איז געקומען אין טאל וואו יהודה האט געאקערט. דערנאך האט אנגע-

הויבען צו דונערען, אָבער אַזוי שטאַרק, אַז ס׳האָט זיך אויסגע־
דאַכט אַז גאַנצע וועלטען וועלן צעברעכען. די בערג האָבען גע־
ציטערט ביז אין זייערע גרונטען. דער איד יהודה איז ווייטער
געגאַנגען באַם אָקער און האָט גאָר ניט געוואוסט וואָס עס האָט
באַטייט דער שווערער שטורעם אין די בערג. אָבער זיין אָקס האָט
זיך אינמיטען אָפּגעשטעלט און האָט אַרויסגעלאָזט אַזאַ טרויעריגען
מו אַז דאָס האָרץ האָט געקענט צעריסען וועלן. האָט יהודה
ווייטער אים געטריבען און האָט געמיינט אַז ער האָט זיך דערשראָקען
פאַר׳ן שטורם. אָבער דער אָקס האָט ווייטער ניט געוואָלט גיין, ער
האָט זיך איינגעשפּאַרט מיט די פים אַן אָקער און האָט זיך ניט
געוואָלט רירען פונ׳ם אָרט. די אויגען האָבען אים אַרויסגעזעצט
פון די לעכער, די פעל האָט אויף אים געציטערט. און די דונערען
האָבען אָלץ ניט אויפגעהערט. די בערג האָבען איצט געשפּיגען
מיט פייער. די הימלען זענען געלעגען אויף זיי מיט זייערע וואָלקענס.

פּאַרלוירען איז ער געשטאַנען און האָט ניט געוואוסט וואָס
סע טוט זיך דאָ אַרום אים. איז געקומען פון ערגעץ אַן אַראָבער
און האָט געזאָגט צו אים:

— שפּאַן אויס דיין אָקס פונ׳ם אָקער, איד, וואָרים דיין שטאָט
ירושלים איז פאַרווויסט געוואָרען, דער פיינט האָט זיך אַריינגעריסען
אין די טויערען פון דער שטאָט און האָט פאַרברענט דעם בית־
המקדש און די כהנים און די לויים האָט ער געטייט.

אז יהודה האָט דאָס דערהערט, איז ער געבליבען שטיין ווי
אַן א קאָפּ. ער האָט נאָר שטיל, קוים וואָס דער אַראָבער האָט
געהערט, געפרעגט:

— פון וואַנען ווייסטו דאָס אַזוי? דו ביזט דאָך ווייט פון
ירושלים און אפילו דעם קעניג׳ם בעסט פערד וואָלט ניט געקענט
איינלויפען אזא ווייטען וועג אין איין האַלבען טאָג.

— איך האָב די פינסטערע נייעס געהערט אינ׳ם מרוקען פון
דיין אָקס, ער האָט די טרויעריגע בשורה געבראַכט.

האָט דער איד יהודה אויסגעשפּאַנט דעם אָקס פונ׳ם אָקעראייזען,
ער האָט צעריסען אויף זיך זיינע קליידער, האָט א זאָק אויף זיין

לייב אַנגעטאָן און האָט אַנגעשאָטען אַש אויף זיין קאָפּ און ער האָט געווויינט און געקלאָגט אויפ'ן גרויסען אומגליק וואָס האָט געטראָפען דעם אידישען פאָלק. וועלן ער וואָלט קענען, וואָלט ער אינאיינעם מיט די אידען פון ירושלים געגאַנגען אין געפיינקעניש צו די רוימער. זיין לייב וואָלט ער אויף שטיקער צעריסען, דאָס בלוט פון זיין האַרץ וואָלט אַר געלאָזט רינען אויפ'ן גאַנצען וועג פון ירושלים ביז רוים.

— די קרוין פונ'ם פאָלק ישראל איז צוגענומען געוואָרען. ירושלים איז געפאַלען אין די הענט פונ'ם פיינט און די קרוינשטאָט איז פונ'ם שונא פאַרוויסט געוואָרען. דאָס בית-המקדש איז פאַר-אומרייניגט געוואָרען פון די שכורים פון רוים. טוט אַן זעק אויף אייערע לייבער און ווייניט אַלע, וואָרים איר זענט איצט געוואָרען קנעכט; דער פיינט וועט אייך דערנידעריגען און שפּעטען פון אייך. ווויי איז מיר, ווויי איז אונז.

אזוי האָט געקלאָגט דער איד יהודה, דער איינוואוינער פונ'ם דערפעל דגניה. זיינע אויגען זענען פאַרלאָפען מיט טרערען און פון זיין האַרץ האָט געטריפט בלוט. די גאַנצע וועלט איז פאַר אים פינסטער געוואָרען און די זון האָט אויפגעהערט צו שיינען איבער זיין קאָפּ.

דערווייל האָט אויפגעהערט צו דונערען, דאָס פינסטערניש פון די בערג איז זיך צעשוואומען און די זון האָט אַ לויטערע ארוים-געקוקט, די גראָזען זענען אָפּגעפרישט געוואָרען, ס'האָט געשמעקט מיט אַלערליי געווירציגע ריחות. האָט יהודה ניט פאַרשטאַנען ווי אזוי די זון שיינט אזוי ליכטיג וועלן ירושלים, די שטאָט פון אַלע שטעט איז פאַרוויסט געוואָרען. און אינמיטען האָט זיך וויידער צעטראָגען דעם אָקס' אַ מו. ס'האָט זיך געהערט אין דעם מו אזא באַהאַלטענע פרייד אַז דער איד איז ווייטער צעמישט געוואָרען. וואָס זאָל עס באַטייטען, וואָס די זון האָט אזוי אויפגעשיינט, וואָס די גראָזען שמייכלען אזוי און וואָס פון אַלע זייטען קומען אזעלכע געווירציגע ריחות? און פאַרוואָס פרייט זיך אזוי זיין אָקס? ער איז דאָך ניט מער ווי אַן ערד-אַרבייטער אין אַ פאַרוואָרפען ווינקעל אין גליל, וואָס קיין גלייכער וועג פירט ניט אַהין און די וועגעלאָך זענען אזעלכע קרומע, — וואָס זשע קען ער וויסען? ער וויסט נאָר אַז

פריער האָט ער געוואָלט אין ווייטאָג פאַרגיין, אז פריער זענען אַלע בערג געלעגען אויף זיין האַרץ און איצט איז אים געוואָרען אזוי לייכט און אזוי פריידיג.

דער אַראָבער איז ווידער צוגעקומען און געזאָגט צו אים:

— איך שפּאַן אײַן דיין אָקס אינ׳ם אַקעראייזען, וואָרים אייער משיח איז איצט געבאָרען געוואָרען. דער דערלייזער פון דיין פאָלק איז געקומען אויף דער וועלט. באַראָבעט ווייטער דיין ערד ווי דו האָסט געטון נעכטען און אייערנעכטען, וואָרים אייער גליק האָט אויפגעשיינט.

— פון וואַנען ווייסטו דאָס! — האָט יהודה געפרעגט.

— דיין אָקס האָט די ליכטיגע בשורה געבראַכט. כ׳האָב זי געהערט אין זיין פרייד־יגען מו. ניט ווייט פון בית לחם איז דאָ א דאַרף בירת ערבא. דאָרטען וואוינט זייער אַן אָרימע משפּחה. זיי שפּייזען זיך פון דער אַרבעט פון זייערע הענט און ווייסען ניט פון קיין רייך לעבען. אָבער זיי זענען א צווייג פון ישי׳ס שטאַם און זייער זון מנחם, וואָס איז בא זיי געבאָרען געוואָרען אין דעם טאָג וואָס דער פיינט האָט פאַרווייסט די קרוינשטאָט ירושלים, וועט דערלייזען דאָס פאָלק און וועט עס צוריק בריינגען אינ׳ם אייגענעם לאַנד.

האָט דער איד יהודה צוריק איינגעשפּאַנט דעם אָקס אין אָקעראייזען און האָט ווייטער געאַקערט זיין ערד.

יחודה ווערט א הענדלער פון געוואנט

ביז שפעט האָט יחודה געארבעט אויף זיין פעלד. די שטערען האָבען זיך ושוין באוויזען אויפֿ׳ן הימעל, ווען ער האָט אויסגע־שפאנט דעם אָקס פונ׳ם פלוג און איז געגאנגען א היים. ער איז נאָך אלץ געווען בארוישט פון דער גוטער בשורה וואָס ער האָט געהערט. ער האָט געטראכט בא זיך ווי גרויס סע זענען די וואונדער אויף דער וועלט: אָט איז געווען א געדיכט פינסטערניש, ס׳האָט גע־דונערט און געבליצט, ער אליין איז געלעגען אין שטויב און האָט אויסגעווינט זיינע אויגען אויפֿ׳ן גרויסען חורבן אן באלד דערנאָך האָט אויפגעשיינט די זון און ער האָט דערהערט די גוטע טרייסט־רייד אז משיח איז געבוירען געוואָרען. משיח איז געבוירען גע־וואָרען, א, ווי ער וואָלט געוואָלט זען דעם דערלייזער, דעם יונגען צווייג פון דוד׳ם שטאם, וואָס וועט טראָגען אויף זיין קאָפּ דוד׳ס קרוין און וואָס וועט צוריק אויפבויען די פאַרוויסטע שטאָט און דעם פאַרברענטען בית המקדש. גרויס זענען די וואונדער אויף דער וועלט און נאָך גרעסער זענען די וואונדער וואָס ווערען געטון מיט דעם אידישען פאָלק. וי נאָר די זון איז אויף יחודה׳ס הימלען פארגאנגען, איז שוין געבוירען געוואָרען א נייע זון, וואָס וועט אמאָל אויפשיינען.

דער איד יחודה איז א היימגעקומען צו זיין הויזגעזינד אינ׳ם דערפעל דגניה און ער האָט אזוי געזאָגט צו וויב און קינד:

— איר וויסט דאָך אז איך בין א פשוט׳ער מענש, תורה האָב איך וויניג געלערנט, וואָרים איך בין געבוירען געוואָרען און אויסגעוואקסען דאָ אין דגניה צווישען די בערג. אָבער מיין הארץ איז פול מיט ביינקעניש צו זען אונזער געזאלבטען משיח. איך וועל פארקויפען מיין אָקס און וועל איינהאנדלען אביסעל לייוונט און געוואנט און וועל זיך לאזען אויף די וועגען ביז איך וועל קומען אין דעם דאָרף בירת ערבא, וואָס געפינט זיך ניט וויט פון בית לחם. איך וויל אז מנחם זאל טראָגען מיינם א העמדעלע. און אפשר איז מיר אָנגעצייכענט אז איך זאל אים אָנטפלעקען, וואָרים אז ניט, פאר וואָס זשע האָט מען קיינעם ניט דערציילט וועגען מנחם׳ן,

נאָר מיר? דאָס איז ניט אומזיסט, ס'איז דאָ א באַהאַלטענער מיין דערביי.

האָט דאָס ווייב זיך צעווײנט:

— וואוהין וועסטו גיין, יהודה, אין אזא צייט? דער שונא לויערט נאָך אויף די וועגען און דו קענסט נאָך פריינפאַלען אין געפיינקעניש. וועך וועט אונזער פעלד באַארביטען, וועך וועט אונז שפייזען און קליידען? יהודה, גיי ניט, האָב מיטלייד אויף דיין ווייב און אויף דיינע קינדער...

— פאַר פריינפאַלען אין געפיינקעניש, — האָט יהודה געזאָגט, — האָב איך קיין מורא ניט, וואָרים מיט וואָס בין איך בעסער פון די שענסטע אידען פון ירושלים? זיי האָט געמעגט דער שונא שמידען אין קייטען און פּאַרטרייבען קיין רוים און מיך ניט? און דאָס וואָס דו זאָגסט אַז דו וועסט ניט האָבען וועך ס'זאָל דיך שפייזען, האָב איך געלאָזט גענוג קאָרן און פלאָקס און וואָל אין שפייכלער וואָס ס'וועט אייך קלעקען אויף צוויי יאָר און ביז צוויי יאָר וועל איך מסתמא צוריקקומען אין די גרעניצען פון אונזער לאַנד.

און יהודה האָט געגומען מיט זיך א שטעקען, האָט איינגעבונדען אין א פעקעל אַביסעל עסען און האָט זיך געלאָזט גיין אויפ'ן וועג קיין בירת ערבא. ער האָט צונויפגעקויפט בא אַלע איינוואוינער פון דגניה די לייוועגט און וואָל און איז געוואָרען א הענדלער פון קינדער געוואָגט. ער איז געגאַנגען פון שטאָט צו שטאָט, פון דאָרף צו דאָרף און האָט פאַרקויפט געוואָגט פאַר די קינדער.

אויף וועגען

די וועגען זענען געווען וויסט, וואָרים די אידען האָבען מורא געהאַט פאַר'ן פיינט'ס חיילות אומצוגיין. די שטעט און דערפער זענען געווען פאַרברענט און די מענשען זענען געווען דערשלאָגען. דער בראָך האָט שווער געמאַכט איטלעכענס הארץ און באַהאַלט-ענערהייט האָבען אַלע געקלאָגט אויפ'ן חורבן, וואָרים דער פחד פאַר די רוימער איז געווען גרויס און אָפען האָט מען מורא געהאַט צו קלאָגען.

. . . דערווייל האָט אויפגעהערט צו דונערען, דאָס פינסטערניש פון די בערג איז זיך צעשוואָמען און די זון האָט א לויטערע ארויסגעקוקט.

שוין הונדערט שטעט און דערפער איז יהודה דורכגעגאַנגען און קיינער האָט ניט געוואוסט אַז משיח איז געבוירען געוואָרען. ווי פאַרלוירענע שאָף האָבען זיך אַלע געפילט, קיינער האָט ניט געוויזען קיין גלייכען וועג וואוהין זיך צו וועגען. און יהודה האָט געטראָגען דעם גרויסען סוד בא זיך אין האַרצען און האָט אים צו

קיינעם ניט אַנטפלעקט. מיט גרויסע האַט ער כמעט גאָרניט געדעמט, נאָר מיט די קינדער האָט ער זיך געשפילט, געגעבען זיי מתנות אַלערליי שפילעריין און זיי האָבען אים דערפאָר ליב געהאַט.

אין גאַנץ ארץ ישראל האָט מען פון אים געוואוסט. „דער גוטער הענדלער" האָט מען אים גערופען און אַז ער איז געקומען אין א דאָרף צי אין א שטעטעל און האָט אויפ'ן מארק צעשטעלט זיין געשטעל מיט'ן לייוועגט, וואָל און זיידענס, האָבען זיך אָרום אים פאַרזאַמעלט די קינדער און האָבען געטאַנצט אָרום אים ווי בינען אָרום א זאַפטיגער רויז. זיי האָבען געפאַטשט אין די הענטלאָך און געשריען:

— דער גוטער הענדלער איז שוין דאָ, ער וועט אונז געבען מתנות און שפילעריין. גוטער הענדלער, זיי געבענטשט.

— קומט, מאַמעס, קויפט לייוועגט, וואָל און זיידענס פאַר אייערע קינדער און נאָט אייך נאָך מתנות דערצו. קומט געטרייע מאַמעס.

זענען די מאַמעס געקומען און יהודה, דער איינוואוינער פון'ם דערפעל דגניה, האָט זיי פאַרקויפט דאָס געוואַנט און אַז אַלע האָבען שוין אינגעהאַנדעלט וואָס זיי האָבען באַדאַרפט, האָט ער זיין געשטעל צונויפגעלייגט, דאָס פעקעל פאַרפאַקט און איז אַרוים מיט די קינדער אויפ'ן ברייטען פעלד. דאָ האָט ער זיך מיט זיי געשפילט און זיי די קינדער האָט ער פאַרטרויט דעם גרויסען סוד אַז אין בירת ערבא איז דאָ א קינד מנחם, וואָס וועט דאָס לאַנד באַפרייען פון'ם שונא'ס יאָך און אויפבויען די חורבות.

— מנחם, — האָט ער זיי געזאָגט, — מיינע טרייסט, ער איז געקומען אויף דער וועלט צו ברייגען טרייסט דעם פאָלק. בענטשט אים, קינדער,לויבט זיין נאָמען, גרויסט זיך מיט אים, וואָרים דער טאָג וועט קומען און ער וועט זיך צו אייך באַווייזען א ליכטיגער, א שיינענדיגער.

און אַז ס'איז נאָכט געוואָרען, האָט יהודה זיך געמאַכט זיין געלעגער אונטער א בוים און האָט זיך געלייגט שלאָפען. פאַרטאָג, איידער די זון האָט נאָך אויפגעשיינט, איז ער אויפגעשטאַנען און האָט גענומען זיך אויסשניצען שפילעריין פאַר מנחם'ן. ער האָט

געמאכט פאר אים פונ׳ם טייערסטען האלץ ווינטמילען, דרייזלאך און אנדערע זאכען און דערביי האט ער געלויבט זיין נאמען.

און אז ער איז געקומען אין בירת ערבא, האט ער שוין געהאט א פולען זאק מיט די שענסטע שפילאכלאך פאר מנחם׳ען. און

. . . ער איז געגאנגען פון שטאט צו שטאט, פון דארף צו דארף און האט פארקויפט געוואנט פאר קינדער.

אויך האט ער שוועקגעלייגט דאס בעסטע זיידענס פאר אים, דאס טייערסטע וואלענס און די אידעלסטע לייוועט. אויף אלצדינג, וואס ער האט פאר מנחם׳ען אנגעגרייט, האט ער שווער געארבעט און זיינע ברכות האבען גערוט אויף די שפילאכלאך און אויף די טיערע שטאפען.

אין דארף בירת ערבא

דאָס מאַרק פּלאַץ אין דאָרף בירת ערבא איז ניט געווען קיין גרויס. אַרום האָבען זיך געצויגען די הייזער ווי אַ רונדיגער רינג אָון אַז יהודה האָט צעשטעלט זיין געצעלט, זענען זיך באַלד צונויפּגעקומען אַלע מאַמעס מיט זייערע קינדער צו קויפען געוואַנט. באַ יעדער מאַמען האָט ער געפרעגט ווי דאָס קינד הייסט אָון קיין אייַן קינד האָט ניט געהייסען מנחם. דעם אידענם האָרץ איז פּול געוואָרען מיט שרעק, טאָמער איז גאָר אַזאַ מנחם דאָ נישטאָ אָון ער איז ענאַרט.

אָון דאָמאָלסט, אַ, ווי צו מיר, ווי צו אונז, וועט גאָר ניט זיין קיין סוף צו אונזער בראָך, וועט דאָס לאַנד בלייבען פאַרוויסט, וועט דער שונא שפּעטען פון אונז. דוד'ס קרוין וועט פּאַרראָסט ווערען, ווייל קיינער וועט זי ניט אָנטון, דאָס בית־המקדש וועט בלייבען חרוב ווי סע איז איצטער. אַלע מאַמעס האָבען שוין אייגענאַנדעלט זייער געוואַנט אָון דער איד האָט נאָך אַלץ ניט צונויפּגעליגט זיין פּעקעל. ער האָט געוואַרט אַז מנחם'ס מאַמע זאָל קומען קויפען. פּלוצלינג האָט ער דערהערט ווי איין מוטער האָט געשריען צו דער צווייטער:

— פּאַרוואָס גייסטו ניט קויפען קיין געוואַנט פּאַר מנחם'ען אָון פּאַרוואָס נעמסטו קיין מתנות ניט פּאַר אים? אויב דו האָסט קיין געלט ניט, וועט דיר דער איד באָרגען, וואָרים מע רופט אים דער גוטער העגדלער, קיינער גייט פון אים ניט אַוועק מיט לייִדיגען.

— ווי אַזוי קען איך קויפען פּאַר מנחם'ען געוואַנט, אַז ער איז באַ מיר געבוירען געוואָרען אינ'ם טאָג פונ'ם חורבן, — האָט אַ ווייַנענדיגע שטים אָפּגעענטפערט.

אָון אַז יהודה האָט דערהערט די ווייַנענדיגע שטים, האָט זיין האָרץ אין אים אָנגעהויבען צו ציטערען פּאַר פּרייד. הייסט עס אַז אין בירת ערבא איז טאַקע געבוירען געוואָרען מנחם אָון ער וועט זיין דער אויסלייזער פונ'ם אידישען פּאָלק. ניט אומזיסט האָט ער אומגעוואַנדערט אויף די וועגען פונ'ם לאַנד; ניט אומזיסט האָט ער

באַהאַלטען די טייערסטע זיידענשטאָפען און וואָלענשטאָפען און ניט אומזיסט האָט ער געשניצט שפילאַכלאַך פאַר מנחם'ן. ער וועט אים איצט זען, האַלטען אויף די הענט און שפילען זיך מיט אים.

פאַרפאַקט האָט יהודה זיין געוואָנט, צונויפגעלייגט דעם גע-שטעל און איז צוגעקומען צום געצעלט, פון וואָנעט ער האָט געהערט די ווייענדיגע שטים פון מנחם'ס מוטער. סע איז געווען אינמיטען טאָג, ס ברענענדיגע זון האָט געהאַנגען איבער בירת ערבא און די יונגע מוטער איז געזעסען אויפ'ן שוועל פונ'ם געצעלט ס פאַרווייגטע וועג יהודה איז צו איר צוגעקומען. דער האָט מיט ס שמייכעל באַגריסט די יונגע פרוי:

— פרידען צו דיר, אידישע טאָכטער, פרידען צו דיין זון מנחם'ן און פרידען צו דיין גאַנצען הויזגעזינד. איך בין ס העגדלער פון קינדער געוואָנט, קויף בא מיר עפעס פאַר דיין מנחם'ן און איך וועל דיר גיבען נאָך מתנות אין שפילאַכלאַך פאַר אים.

און די מוטער האָט געהאַלטען מנחם'ן אויף די הענט און זי האָט גאַרניט געענטפערט, נאָר פון אירע אויגען האָבען זיך געגאָסען טרערען און זענען געפאַלען אויפ'ן קינד'ס געזיכט ווי הייסע טראָפענס.

— וואָס ווויינסטו, — האָט דער איד יהודה געפרעגט, — פאַר-וואָס באַגיסטו מיט טרערען מנחם'ס געזיכט?

— ווי זאָל איך ניט ווויינען, — האָט די מוטער אויפגעהויבען איר קול, — ס איך בין אַזוי פאַרשאַלטען? אינ'ם טאָג, וועז דער פיינט האָט זיך אַריינגעריסען אין אונזער קרוינשטאָט ירושלים, איז בא מיר מנחם געבוירען געוואָרען. ער איז געקומען אינאויינעם מיט'ן אומגליק אויף מיין פאַלק. איך האָב אין מיין בויך די קללה געטראָגען און דו ווילסט נאָך איך זאָל קויפען געוואָנט פאַר מנחם'ן.

— שלעכטס רעדען דיינע ליפען, — האָט יהודה געזאָגט, — ניט ווויינען דאַרפסטו, נאָר פרייען זיך, וואָרים דיין מנחם איז גע-קומען אויף דער וועלט אויסצוליידזען דאָס אידישע פאַלק, צו זיין ס טרייסט פאַר דעם. ניט קיין קללה האָסטו געטראָגען, נאָר ס ברכה פאַר דיין פאַלק.

— וואָס רעדסטו, פרעמדער מאַן? ביסטו געקומען שפּעטען פון אַן אַרימער אומגליקליכער פרוי? מיין מאַן איז אין גלות פאַר-

טריבען, ווארים ער איז געשטאנען אויף דער ירושלים'ער פעסטונג און איצט בין איך איינע אליין מיט מיין אומגליק אויף מיינע הענט, ביסטו נאך געקומען שפּעטען פון מיר. דו טוסט ניט גוט, הענדלער, גיי אוועק פון מיר און לאז מיך ווייטען אין מיין עלענדקייט.

דאם קינד האט זיך א צאפּעל געטון אויף דער מוטערס הענט און יהודה האט זיך צוגעבויגען צו דעם און איינגעקוקט זיך אין זיינע שוואַרצע אויגען. און געדאכט האט זיך אים אז דאם קינד קוקט אים גלייך אין די אויגען ארײַן און רעדט צו אים עפּעס וואם ער פּאַרשטייט ניט.

און אַנגערופען האט זיך דער איד יהודה צו דער פּאַרווויינטער מוטער:

— איך האב איצט אַרײַנגעקוקט אין די אַפּגרונטען פון דיין מנחם'ס אויגען און איך האב געזען אין זיי דעם טיפּען סוד פון דערלייזונג פּאר אונזער פּאַריאַגט פּאלק.

— ווער ביסטו, וואם דו רעדסט אזעלכע ווערטער? — האט זיך די מוטער פּאַרוואונדערט, — מיר האבען איצט קיין נביאים ניט, זיי זענען אלע פּאַרטריבען אין גלות און דו רעדסט ווי א נביא. זאג מיר, פרעמדער, ווער ביסטו און פּאַרוואם זאל איך דיר גלייבען?

— איך בין א הענדלער און איך בין אויסגעווען אין אלע ווינקעלאך פון'ם לאנד ביז די וועגען האבען מיך געבראכט אהער קיין בירת ערבא איך זאל מיט מיינע אייגענע אויגען זען מנחם'ען, אַרײַנקוקען אין די שוואַרצע אַפּגרונטען פון זיין בליק. און אין דער היים האב איך געוואוינט אין א קליין דערפּעל, פּאַרוואַרפען אינ'ם גליל.

— פּאַרוואם זשע ביסטו אזוי זיכער אז מנחם מיין זון איז געקומען אויסצוליזען די אידען, אז אליין ביסטו קיין נביא ניט און גאַטם וואַרט איז ניט אויף דיין צונג?

— ווען איך האב דערהערט אז ירושלים איז פּאַרוויסט געוואַרען, האט פון מיין הארץ גערונען א שטראם בלוט און דערנאך איז מיר מיין וואונד פּלוצלינג געהיילט געוואַרען און דאם איז דערפּאר וואם סע האט דערפילט אז דער אויסלייזער איז געקומען אויף דער וועלט. ניט קיין נביא בין איך, נאר א אידישער הענדלער.

און דער איד יהודה האָט ווידער צעלייגט זיין פּעקל געוואָנט און געגאַנגען ווייזן:

— דו זעסט, אָט דאָס זיידענשטאָף מיט די גרויסע ווייסע בלומען, דאָס איז פּאַר אים. נעם עס און ניי אויף פּאַר אים די שענסטע קליידער. און דאָס וואָלענס נעם און דאָס געוואָנט, וואָס איז ווייס ווי דער שניי אויפֿן חרמון און איידעל ווי דאָס געזיכט פונ'ם קעניגס טאָכטער. נעם און פֿון אויס מנחם'ן און פּריי זיך מיט אים, אידישע טאָכטער.

און יהודה האָט געגאַנגען דאָס קינד אויף די הענט און האָט זיך צוועקגעזעצט מיט דעם אונטער א ברייט צעצוויגטען בוים וואו ער האָט זיך געגאַנגען שפּילען מיט דעם. ער האָט ערויסגענומען אַלע שפּילעכלאָך וואָס ער האָט אָנגעגרייט פּאַר אים.

און אז ער האָט ערויסגענומען פון זיין טאַרבע אַן אויסגעשניצט לייבעלע, וואָס ער האָט געמאַכט, וועט ער האָט איינמאָל אין א טאָג געוואָרט אין א וואַלד אין די אפּרים-בערג, האָט דאָס קינד אויסגעשטרעקט די הענטלאָך און זיך געצויגען צו דעם. און געדאַכט האָט זיך יהודה'ן אז די אויגען באָם קינד האָבען אויפגעפּלאָמט. און געזאָגט האָט ער צו זיך אַליין אז מנחם וועט זיין שטאַרק ווי א לייב און אז ער וועט פּאַרצוקען אַלע פיינט פונ'ם אידישען פֿאָלק.

דאָס קינד האָט זיך אזוי לאַנג געשפּילט בא יהודה'ן אויף די הענט, ביז סע איז איינשלאָפען געוואָרען. און געגומען האָט עס דער איד און האָט עס צוועקגעטראָגען צו דער מוטער און שטילער-הייט האָט ער צו איר געזאָגט:

— ער איז איינגעשלאָפען, לייג אים אַריין אין וויגעל און וואָך איבער אים סע זאָל אים קיין שלעכטס ניט געשען. היט אים ווי דיין אויג אין קאָפּ.

און ער האָט איבערגעלאָזט פּאַר מנחם'ן אַלערליי שטאָפען און שפּילעכלאָך און איז מיט'ן פּעקל זיינעם צוועקגעגאַנגען וויטער אין זיין וועג פון וואַנדער. אָבער איצט איז ער שוין געגאַנגען צוריק מיט דער גרויסער בשורה אויף זיינע ליפּען.

מנחם פארשווינדט

און נאָך עטליכע וואָכען וואַנדער איז יהודה צוריקגעקומען אין זיין דערפעל דגניה. זיין הויזגעזינד האָט ער געטראָפען זייער פאַרימט און אַז זיין ווייב האָט אים דערזען אַ באַוואָקסענעם און אַ ליכטיגען מיט פריידיגע אויגען, האָט זי אויסגעשריען:

— יהודה, וואו ביסטו געווען? דו ביסט באַוואָקסען ווי איינער וואָס האָט גענעבט מיט די חיות אין וואַלד, אָבער דו זעסט אוים גליקלאָך...

— יא איך בין גליקלאָך, וואָרים איך האָב געפונען מנחם'ען, דעם דערלייזער פונ'ם אידישען פאָלק.

און דאָס ווייב איז געוואָרען פרייליאָך, וואָרים זי איז געווען אַ גוטע אידישע טאָכטער און האָט געוואָלט דאָס פאָלק זאָל דערלייזט ווערען. האָט זי געמיינט אַז דער דערלייזער איז שוין אַ דערוואַקסענער איד און אַז באַלד וועט ער באַפרייען די אידען.

— ווען וועט ער קומען? — האָט זי מיט פרייד געפרעגט, — איך וויל אים שוין זען און דאָס אידישע לאַנד וויל איך שוין זען באַפרייט...

— ניין, — האָט יהודה געענטפערט, — ער וועט אזוי גיך ניט קומען, וואָרים ער ליגט נאָך אין וויג און זיין מוטער האָדעווט אים נאָך מיט איר מילך. אָבער ער וועט זיין דער משיח. איך האָב אריינגעקוקט אין די אָפגרונטען פון זיינע שוואַרצע אויגען...

און יהודה האָט פלוצלינג אויסגעשריען מיט באַגייסטערונג און דאָס פנים זיינס האָט אויפגעשיינט ווי באַלויכטען פון אַ פלאָם:

— שטאַרק וועט ער זיין ווי אַ לייב. איך האָב אים געגעבען אַ הילצערן לייבעלע און ער האָט אויסגעשטרעקט זיינע הענטלאָך צו דעם. דאָס איז אַ צייכען אַז ער האָט אין זיין נשמה דעם מוט צו קעמפען און צו שפילען זיך מיט לייבען...

און אַלע פאַרנאַכט האָט יהודה צונויפגעזאַמעלט די אידען פון דגניה און ער האָט זיי דערציילט די וואונדער פון מנחם'ען. די אידען

האָבען זיך צוגעהערט צו זיינע ווערטער און זיי האָבען אים מקנא געווען וואָס ער האָט געהאָט דאָס גליק מיט זיינע אויגען אַליין צו זען דאָס קינד, וואָס וועט דאָס אידיש לאַנד אויסלייזען און צוריק-ברייגען די פּאַרטריבענע זין.

— איר הערט, די מוטער זיינע האָט דאָך אים געשאַלטען, ווייל זי האָט געמיינט אַז ער האָט געבראַכט די קללה אויפֿ'ן פּאָלק...

אין דער שטילקייט פון דער דגניה'ר נאַכט האָט יהודה דער-ציילט די אידען ווי מנחם זעט אויס, ווי ער שפּילט זיך בא דער מוטער אויפֿ'ן שוים און געטרייסט זיי אידען די אידען געווארען און מיט גליקזעליגקייט זיי ערצער אַנגעפּילט געווארען.

. . . פֿלוצלינג האָט ער דערהערט ווי אַיין מוטער האָט געשריען צו דער צווייטער:

— פּאַר וואָס גייסטו ניט קויפֿען קיין געוואַנט פּאַר מנחם'ן און פּאַר וואָס נעמסטו ניט קיין מתנות פּאַר אים?

דער איד יהודה האָט צוריק אַפּגעקויפט זיין אָקס און ער האָט זיך ווידער געזומען באַאַרבייטען זיין ערד, ווי ער האָט געטון אַלע יאָרען זיינע, וועו ער איז נאָך געווען אַן ערד אַרבייטער צווישען די הויכע בערג פּונ'ם גליל.

איינמאל איז ער מיט זיין אָקס געווען אויפ'ן פעלד און פלוצלינג איז געקומען א שטורעמווינט. ביימער האָט ער אויסגעריסען מיט זייערע וואָרצלען, בערג האָט ער געמאכט ציטערען. און אז יהודה האָט אויפגעהויבען זיינע אויגען צום הימעל, האָט ער געזען אז א וואונדערליכע לויטערקייט איז צעגאָסען פון איין ברעג ביז צום אַנדערען. אזא לויטערקייט, וואָס ליכטיגער איז עס נאָך פון דער זון. אונטען א שטורעם און אויבען א וואונדערליכע ליכטיגקייט, וואָס קען עס באַטייטען?

— דו זעסט, אַז דאָס זיידענשטאָף מיט די גרויסע ווייסע בלומען, דאָס איז פאר אים. נעם עם און ניי אויף פאר אים די שענסטע קלייד'ער.

און יהודה'ס אָקס האָט ווייטער געמרוקעט און יהודה האָט ניט פארשטאַנען דעם באשייד דערצו. פלוצלינג האָט ער דערהערט ווי איבער זיין קאָפּ האָט זיך עפעס פארביגעטראָגען און אין דעם שטורעמווינט האָט זיך אים געדאכט אז ער הערט מנחם'ס שטים. איז ער דערציטערט געוואָרען און איז געפאלען מיט זיין געזיכט צו דער ערד.

יהודה האָט באלד אויסגעשפאַנט דעם אָקס, האָט געלאָזט דעם אָקראייזען אינמיטען פעלד און איז אהיים געקומען. און צו

זיין ווייב האָט ער געזאָגט מיט א ציטערדיג, דערשראָקען קול:

— מע רופט מיך ווידער. איך האָב געהערט ווי מנחם האָט דורכגעשוועבט איבער מיין קאָפּ און ער האָט עפּעס געזאָגט.

— דאָס האָט זיך דיר נאָר אויסגעדאַכט, יהודה, — האָט אים דאָס ווייב געענטפערט, — סע איז ניט מער ווי דער שטורעם.

— ניין, איך האָב דערפילט מיט מיין הארץ אז עפּעס איז געשען מיט מנחם'ן. איך וועל גיין אין בירת ערבא.

דאָס ווייב און אַלע דאָרפסמענשען האָבען אים געבעטשט אויפ'ן וועג און יהודה איז מיט זיין פּעקעל אויף די פּלייצעס ווייטער געגאַנגען אויפ'ן וועג קיין בירת ערבא.

דאָס איז געווען אין אַנהייב הערבסט, ווען די יונגען און די מוידען פון גליל האָבען צונויפגעזאַמעלט די תבואה אין די שייערען.

און אין יענער צייט האָט דער פיינט נאָכמער געדריקט די אידען. די האָרען פון רוים זענען געקומען אויף די אידישע פעלדער און האָבען צוגענומען די ברויטען פּאַר דער מלוכה. און די אידען, וואָס האָבען שוין באַהאַלטען די ברויטען אין די שייערען, האָבען זיי געשמיסען און געצוואונגען זיי צו גיבען די שליסלען און אַליין אַנפילען די זעק און אַנלאָדען די וועגענער אַוועקצופירען זיי קיין רוים. און דאָס פּאָלק האָט געהונגערט און געקרעכצט אונטער'ן שווערען יאָך. פון די געוויינען פון די הונגעריגע קינדער האָבען זיך די הימלען געשפּאַלטען, אָבער קיינער האָט זיך צו זיי ניט צוגעהערט, וואָרים די הערצער פון די פיינט זענען געווען הארט ווי קיזעלשטיין.

אז יהודה איז פּאַרבייגעגאַנגען א דאָרף, האָט ער פּאַרזאַמעלט אַלע אידען און האָט צו זיי גערעדט און געטרייסט זיי:

— דער דערלייזער איז שוין געבוירען געוואָרען. ווען דער פיינט האָט אין זיין ווילדען צאָרען פאַרוויסט די היליגע שטאָט ירושלים, איז ער געבוירען געוואָרען. ער איז א קינד פון ישי'ס שטאָם און ער וועט טראָגען דוד'ס קרוין אויף זיין געזאַלבטען קאָפּ...

אין איינער א נאַכט איז יהודה געקומען קיין בירת ערבא און ער האָט איבערגענעכטיגט אין וועלדעל לעבען דאָרף. אינדערפרי איז ער געגאַנגען צום געצעלט וואו מנחם'ס מוטער האָט געוואוינט

און אויף דער שוועל האָט ער זי געטראָפען א טרויעריגע און פאר-
ווינטע.

— וואו איז מנחם? — האָט יהודה געפרעגט און זיין האַרץ
אין אים האָט געציטערט.

— דער ווינט האָט אים פאַרטראָגען, — האָט די מוטערגע-
ענטפערט, — איך בין געשטאַנען מיט אים אויף דער שוועל פון
מיין געצעלט און געלאָבט זיך מיט זיין ליכטיגען שמייכעל, איז גע-
קומען א שטורעמווינט און האָט אויסגעריסען דאָס קינד פון מיינע
הענט...

— האָסטו אים געהיט?

. . . — דער ווינט האָט אים פאַרטראָגען. איך בין געשטאַנען אויף דער שוועל פון מיין געצעלט, איז געקומען א שטורעמווינט און האָט אויסגעריסען דאָס קינד פון מיינע הענט.

— ווי מיינע אויגען זיך קאָפּ. קיינמאָל פון אים ניט אָפּגע-
טראָטען. נאָר דער ווינט האָט אים צוגענומען און אז איך האָב
אויסגעשטרעקט מיינע הענט צו אים, האָב איך אים ניט געקענט
דערגרייכען. איך האָב געזען זיין שמייכעל און ער איז פאַרשוואונדען,
ווי איז צו מיינע טעג — האָט די מוטער געווויינט מיט ביטערע
טרערען...

יהודה האָט איצט פּאַרשטאַנען וואָס דער שטורעמווינט איבער זיין קאָפּ האָט באַטייט און ער האָט געזאָגט:

— ווייַן ניט, מנחם'ען איז קיין שלעכטס ניט געשען. ער איז פּאַרשוואונדען און ער וועט זיך צוריקקערען אין דער ריכטיגער צייט, וועַן די דערלייזונג וועט קומען...

און דער איד יהודה האָט זיך ווידער געלאָזט וואַנדערען אויף וועגען און האָט זיך צוגעהערט צום שטורעמס צאַרענדיג בלאָזען אין די פּינסטערע נעכט, וועַן ער איז געלעגען אויף זיין פּעקעל ערגעץ אין אַ וועלדעל, אָדער אויף אַ פּליין.

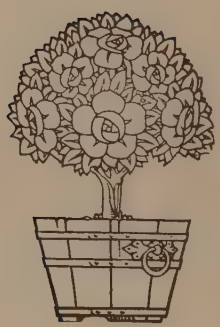

די גאלדענע האר

ר' חנינא איז געווען א געלערנטער און ערליכער מאן. ער האָט געהאָט א סך תלמידים, וואָס האָבען ביי אים געלערנט חכמה און זיי זענען אויך געווען אזוי פרום און ערליך ווי ער. אין דער פרי, ווי די זון האָט נאָר אויפגעשיינט, איז ר' חנינא מיט זיינע תלמידים ארויסגעגאנגען אויפ'ן פעלד און זיי האָבען אלע אינאיינעם באָארבייט די ערד און ווען די זון איז געקומען אינמיטען הימעל, האָבען זיי זיך געזעצט אונטער'ן שאטען פון א בריטען, צעצווייגטען בוים און ר' חנינא האָט מיט זיינע תלמידים געלערנט אלערליי חכמות פון דער וועלט.

אין יענער צייט האָט אין שומרון, דער קרוינשטאָט פון ישראל, געקעניגט זייער א שלעכטער מלך. אלע האָבען דעם מלך פיינט געהאָט און ער האָט פיינט געהאָט אלעמען. ער האָט געדריקט דאָם פאָלק, האָט ארויפגעלייגט אויף אים שווערע צינזען און האָט צוגענומען ביי די ערד-ארבייטער די בעסטע ברויטען פון זייערע פעלדער, און ביי די פאָסטוכער — די בעסטע שאָף און רינדער. אן וואָס מער ער האָט דאָם פאָלק געדריקט, אלץ מער האָט עם אים פיינט געהאָט; און וואָס מער דאָם פאָלק האָט אים פיינט געהאָט, אלץ מער האָט ער פיינט געהאָט דאָם פאָלק.

און אפילו זיינע ראָט-געבער האָט דער מלך פיינט געהאָט. ער האָט שטענדיג מורא געהאָט אז זיי לויערען אויף זיין לעבען, און אז זיי פלעגען אים עפעס ראָטען, וואָס אים איז נישט געפעלען געווארען, האָט ער צוגערופן אויסגעשריען:

— א, איך וויים, איר ראָט מיך אוממיסטען שלעכט, כדי מיך צו פארפירען! — און ער האָט באפוילען צוויי פון די ראָט-געבער צו טויטען, כדי די אנדערע זאָלען וויסען און מורא האָבען.

האָט דער שלעכטער מלך פון ישראל געהערט וועגען ר' חנינא און, וועגען זיין ערליכקייט און וועגען זיין קלוגשאפט, האָט ער

געשיקט א רייטער אין׳ם דערפעל וואו ר׳ חנינא האָט געוואוינט און האָט אים געבראַכט אין פאלאץ אריין. און וועז ר׳ חנינא איז געשטאַנען פאר׳ן מלך, האָט ער צו אים געזאָגט:

— חנינא, איך האָב געהערט דערציילען, אז דו ביזט זייער א געלערנטער און קלוגער מאן. איך האָב אויך געהערט, אז דו ביזט אן ארענטליכער און ערליכער מאן. איך וועל דיך דערפאר מאכען פאר מיין עלטסטען ראַט-געבער.

האָט ר׳ חנינא זיך געבוקט פאר׳ן מלך און געזאָגט:

— אדוני קעניג, אויב איך בין געלערנט און קלוג, ווילסטו דאָך געווים איך זאָל אנדערע אויך לערנען, אז זיי זאָלען זיין אזוי ווי איך, ווי-זשע קען איך פארלאָזען מיינע תלמידים?

— נעם דיינע תלמידים מיט זיך אין מיין פאלאץ, איך וועל באָפעלען מיינע הויפלייט זיי זאָלען אייך באדינען, — האָט דער מלך געזאָגט.

— ניין, אדוני מלך, מיר ווילען נישט עסען קיין אומזיסט ברויט. די חכמה קען נאָר קומען צו דעם וואָס ארבייט אויף זיין ברויט. טייל אונז אָפּ א שטיק פון דיינע פעלדער און מיר וועלען דאָס פעלד באָארבייטען און לערנען. און וועז דו וועסט מיך דערפען, וועסטו מיך שיקען רופען.

איז דעם מלך זייער געפעלען געווארען ר׳ חנינא׳ס וועדטער און ער האָט געטאָן ווי ער האָט אים געבעטען. ר׳ חנינא מיט זיינע תלמידים האָבען זיך באָזעצט לעבען שומרון אויף דעם מלך׳ס פעלד און זיי פלעגען ווי שטענדיג אויפשטיין מיט׳ן טאָג גלייך און באָארבייטען דאָס פעלד און דערנאָך, וועז די זון איז געקומען אינ-מיטען הימעל, האָבען זיי זיך געזעצט אונטער׳ן שאָטען פון א בוים און געלערנט חכמה.

דער מלך האָט ר׳ חנינא׳ן זייער ליב געהאָט פאר זיין ערליכ-קייט און די אנדערע ראַט-געבער האָט ער נאָך מער פיינט באקומען. האָבען די ראַט-געבער צווישען זיך גערעדט:

— זינט ר׳ חנינא איז געקומען צום מלך, איז ער נאָך געוואָרען ערגער צו אונז. מיר דארפען זען פון ר׳ חנינא׳ן פטור ווערען. ער דערציילט אודאי אויף אונז שלעכטס.

און צווישען די ראַט-געבער איז געווען איינער אַ גוטער, האָט ער געזאָגט צו זיינע חברים:

— ניין, איר האָט אַ טעות, ר' חנינא וועט אויף אייך נישט ריידען קיין שלעכטס, איך קען אים גוט און וויים, אַז ער איז דער ערלאַכסטער מענש אין דער וועלט. מיר דאַרפען זוכען אַנדערע וועגען ווי אַזוי דעם קעניג בעסער צו מאַכען. אָ, איך האָב אַ מיטעל, דער קעניג האָט נישט קיין וויב, וועלען מיר אים ראַטען ער זאָל חתונה האָבען, אפשר וועט ער דאָמאָלס בעסער ווערען. מיר וועלען אויסקלייבען פאַר אים אַ גוטע און ערליכע אידישע טאָכטער און זי וועט ווייכער מאַכען זיין בייז האַרץ.

די עצה איז געפעלען געוואָרען אַלע ראַט-געבער און זיי זענען געקומען צום מלך און אים געראַטען ער זאָל חתונה האָבען. אָבער ער האָט אָפילו נישט געוואָלט הערען. ער האָט אויך זיי בייז אָנגעשריען און האָט זיי פאַרטריבען פון זיך.

אין אַ צייט אַרום איז דער מלך געזעסען אין זיין גאַרטען אָנגעלענט אויף אַ שטול פון צעדער-האָלץ און האָט געקוקט פון ווייטען ווי זיינע דינער טראָגען אין פאָלאָץ אַריין אלע פרוכטען וואָס זיי האָבען צוגענומען פון דעם פאָלקס גערטענער. פלוצלינג איז געקומען צולויפען אַ פויגעל, וואָס דער קעניג האָט נאָך אַזעלכען קיינמאָל נישט געזען. דער פויגעל האָט זיך אַראָפגעלאָזט צום קעניג'ס קני און האָט אָנידערגעלייגט אויף זיין האָנט אַ האָר און איז אַוועקגעפלויגען. דער מלך האָט געזומען די האָר און האָט געזען אז זי איז אַ גאָלדענע. אָקעגען דער זון האָט זי געגלאָנצט און האָט אויסגעזען ווי אַ גאָלדענער שטראָל.

האָט דער מלך באַלד געשיקט רופען זיינע ראַטגעבער און האָט צו זיי געזאָגט:

— איר האָט מיך געראַטען איך זאָל חתונה האָבען און איך האָב אייך נישט געוואָלט הערען. איצט האָב איך זיך איבער-גערעכענט און איך וועל חתונה האָבען מיט דער מיידעל, וועמעס האָר דאָס איז. איר דאַרפט מיר געפינען די מיידעל, אַז נישט וועל איך אייך טויטען. נו, גייט דערפילט מיין באַפעל.

האבען זיך די ראש-געבער זייער דערשראקען, וואס זיי האבען ניט געוואוסט וואו צו געפינען די מיידעל, וואס די גאלדענע האר איז אירע. האבען זיי געזאגט צום מלך:

— גרויסער הערשער, דו האסט ביי זיך אזא קלוגען ראש-געבער ווי ר' חנינא, באפעל אים, וועט ער געפינען די מיידעל וואס די גאלדענע האר איז אירע.

און געטראכט האבען זיי ביי זיך: ר' חנינא וועט די מיידעל נישט געפינען און דער מלך וועט אים דערפאר טויטען, וועלען מיר דערווייל פטור ווערען פון אים.

האט דער מלך געשיקט רופען ר' חנינא'ן, און ער איז געקומען.

— חנינא, — האט דער מלך צו אים געזאגט, — איצט איז געקומען די צייט זאלסט באווייזען ווי גרויס דיין קלוגשאפט איז: געפין די מיידעל וואס די גאלדענע האר איז אירע און ברייגג זי צו מיר, וועל איך זי מאכען פאר דער מלכה פון ישראל. און טאמער געפינסטו זי נישט, וועל איך דיך טויטען.

האט ר' חנינא מיטגענומען דריי ברויט און צוועלף גולדען און האט זיך גאלאזט אין וועג ארײן. דעם ערשטען טאג האט ער זיך געליגט שלאפען אונטער א בוים, וואס ער איז מיד געווען פונ'ם וועג. הערט ער ווי א ראב קראקעט אויפ'ן בוים. קרא-קרא-קרא-קרא! האט ר' חנינא פארשטאנען, אז דער ראב איז הונגעריג, האט ער אים אוועקגעגעבען איין ברויט פון זיינע דריי ברויטען. אויפ'ן צווייטען טאג האט ער באגעגענט אן אויסגעדארטען הונט, וואס האט געקוקט אויף אים מיט ברענענדיגע אויגען. און ר' חנינא האט דעם הונט אוועקגעגעבען זיין לעצט ברויט. ער איז געגאנגען וויטער דורך פעלדער און וועלדער ביז ער איז געקומען צו א גרויסען טייך. זעט ער ווי פישער האבען געפאנגען א פיש און ווי דער פיש צאפלט זיך אין די נעצען. האט ר' חנינא באצאלט די פישער פאר'ן פיש די צוועלף גולדען וואס ער האט מיט זיך געהאט. און דעם פיש האט ער צוריק ארײנגעלאזט אין טייך ארײן.

און ר' חנינא איז וויטער געגאנגען ביז ער איז געקומען צו א וויטען פרעמדען לאנד. אין יענעם לאנד איז דעם טאג געווען

א יום טוב און ר' חנינא האָט געזען ווי דאָס פּאָלק איז געגאַנגען איבער די גאַסען און האָט געזונגען און האָט געלויבט זיין גוטע קעניגין. האָט ר' חנינא אָפּגעשטעלט איינעם פון'ם פּאָלק און אים געפרעגט:

— זאָג מיר, גוטער מענש, ווי זעט אוים אייער קעניגין?

— אונזער קעניגין האָט בלויע אויגען ווי דער הימעל אין גאָלדענע האָר ווי די זון און גוט איז זי ווי א מלאך. געלויבט איז אונזער קעניגין!

איז ר' חנינא געקומען צו דער קעניגינס פּאַלאַץ און האָט געבעטען מ'זאָל אים אַרײַנלאָזען. האָבען זיך די דינער פון אים אויסגעלאַכט:

— פון וואַנעט קומסטו, פּרעמדער מענש? דו ווייסט נישט ווי בא אונז פּירט זיך: בא אונז קען יעדער זען די קעניגין ווען ער ווייל און ער דאַרף זיך בא קיינעם נישט אָנפרעגען. אונזער קעניגין האָט פּאָר קיינעם קיין מורא נישט. זי טוט יעדען גוטס און יעדער טוט איר גוטס.

איז ר' חנינא אַרײַנגעקומען צו דער קעניגין און האָט געזען אז אירע האָר זיינען פונקט אזעלכע ווי די גאָלדענע האָר וואָס דער פויגעל האָט געבראַכט דעם מלך פון ישראל, און ער האָט צו איר געזאָגט:

— גוטע קעניגין, איך האָב געהערט ווי דאָס פּאָלק זינגט דיר לידער און לויבט דיך. איצט בין איך געקומען צו דיר פון ווייטען און איך ווייל דו זאָלסט מיט מיר פּאָרען אין מיין לאַנד און חתונה האָבען מיט'ן מלך פון ישראל. נאָר דו מיט דיין גוטס-קייט וועסט קענען וייכער מאַכען זיין בייז האָרץ און לייטערען זיין נשמה. ס'איז אזוי באַשערט, וואָרים א פויגעל האָט געבראַכט צום מלך'ס קני דיינע א האָר.

אז די קעניגין האָט דאָס דערהערט, האָט זי אויסגעשריען:

— איצט זע איך שוין, וואָס דער פויגעל האָט דאָמאָלס אויסגעריסען מיינע א האָר. איך בין איינמאָל געשטאַנען אין גאָרטען און געוואַשען מיין קאָפּ אין די קלאָרע וואַסערען פון'ם טייך, איז פּלוצלינג געקומען א פויגעל, אזא וואָס איך האָב נאָך קיינמאָל זיין

גלייכען נישט געזען, און ער האָט זיך געזעצט אויף מיין קאָפּ אין האָט אויסגעריסען א האָר. גוט, איך וועל גיין מיט דיר, אָבער פריער וויל איך דיך אויספרואווען מיט צוויי זאכן. ערשטענס, וויל איך זאלסט מיר בריינגען אין אָט די צוויי קריגעלאך וואסער, איין קריגעלע מיט גן-עדן וואסער און דאָס צווייטע מיט גהינום וואסער.

און די גוטע קעניגין האָט ר' חנינא'ן געגעבען די צוויי קריג-עלאך. איז ער אַרויסגעגאַנגען אין דרויסען און האָט זיך געטראַכט: „וואו וועל איך נעמען גן-עדן וואסער און גיהנום-וואסער? איך בין פאַרלאָרען".

און ווי ער שטייט אזוי. דערהערט ער פלוצלינג דאָס זעלבע קראָקען פון דעם ראב, וואָס ער האָט אים צוועקגעגעבען דאָס ברויט. דער ראב האָט זיך אַראָפּגעלאָזט צו ר' חנינא'ן אויפ'ן אקסעל און האָט געזומען פאָכען מיט די פליגעל. האָט ר' חנינא פאַרשטאַנען וואָס ער מיינט און האָט אָנגעבונדען די קריגעלאך אויף זיינע ביידע פליגלען און האָט אים אָפּגעלאָזט. דער ראב האָט זיך אויפגעהויבען ביז איבער די וואָלקענס, דערנאָך זיך אַראָפּ-געלאָזט אין א טיפען טאָל און איז צוריקגעקומען מיט ביידע קריגעלאך פול מיט וואסער. ר' חנינא האָט די קריגעלאך אָנע-בונדען פון'ם ראב'ס פליגלען און האָט זיי אַריינגעטראָגען אין דער קעניגינס פאלאץ.

אז די קעניגין האָט דערזען די צוויי קריגעלאך פול מיט וואסער, האָט זי געזאָגט:

— איך וויל דאָס וואסער אויספרואווען.

און זי האָט אַרויפגעגאָסען אביסעל פונ'ם וואסער אויף איר האַנט און די גאַנצע האַנט האָט געזומען ברענען ווי מיט א העליש פייער. דערנאָך האָט זי אַרויפגעגאָסען אביסעל גן-עדן וואסער און די האַנט איז איר באַלד געהיילט געוואָרען.

— און איצט, — האָט די קעניגין געזאָגט, — וויל איך דיך אויספרואווען מיט א צווייטער זאך. איך בין אמאל געפאָרען אויפ'ן ים, האָב איך אומגערן אַריינגעוואָרפען אין וואסער א טייערען דימענטענעם רינג. אז דו וועסט מיר אים בריינגען, וועל איך מיט דיר פאָרען צו דעם מלך פון ישראל און וועל מיט אים חתונה האָבען.

איז ר׳ חנינא ארויסגעגאנגען צום ים און האָט זיך געטראכט: נו, איצט איז שוין פאַרפאַלען. די גרונטען פונ׳ם ים זענען נישט אויסצומעסטען, ווי וועל איך דאָרטען אויפזוכען דער קעניגינס רינג? אזוי ווי ער טראכט אזוי, שלאָגט זיך אן א כוואליע אן זיינע פים און ער דערזעט דעם ריש, וואָס ער האָט אָפגעקויפט בא די פישערס פאר צוועלף גולדען. דער פיש האָט זיך געגעבען א וואַרף און האָט אויסגעשפיגען דעם דימענטענעם רינג. ר׳ חנינא האָט געזומען אויפהייבען דעם רינג, איז אָנגעקומען א קאץ און האָט דעם רינג אינגעשלונגען. האָט ר׳ חנינא שוין געוואָלט צוריק-גיין צו דער קעניגין און איר זאָגען, אז ער קען דעם רינג נישט געפינען, אָבער אין דער מינוט איז אָנגעקומען יענער הונט, וואָס ר׳ חנינא האָט אים אַוועקגעגעבען זיין לעצט ברויט, און ער האָט צעריסען מיט זיינע שארפע ציין די קאץ אויף צווייען און דער רינג איז געבליבען ליגען לעבען ר׳ חנינא׳ן.

אז די קעניגין האָט דערזען איר רינג, האָט זי געהייסען אָנ-לאָדען קעמלען מיט די בעסטע פרוכטען, געוועבם, גאָלד און זילבער און איז מיט ר׳ חנינא׳ן געפאָרען קיין שומרון חתונה האָבען מיט׳ן מלך פון ישראל. און אז דער מלך האָט זי דערזען, האָט זיך דאָס ערשטע מאָל אין זיין גאנץ לעבען באַוויזען א שמייכעל אויף זיין געזיכט און ער איז געוואָרען א גוטער קעניג. און ר׳ חנינא׳ן האָט ער געמאכט פאר׳ן ערשטען מענשען פון לאנד נאָכ׳ן קעניג.

קלייגע מעשה׳לאך

אין א רעגענדיגען אוועק

דער זומער איז אוועק. די טעג זענען געוואָרען קורצע. קאַלטע ווינטען האָבען אָנגעהויבען צו בלאָזען. עס איז געקומען דער הערבסט מיט זיינע גאָלדענע טעג און בלויע הימלען און מיט די קאַלטע ווינטיגע נעכט. אויף די גאסען און אין די פּארקען האָבען זיך געוואָלגערט געלע, אָפּגעשמיסענע בלעטער און די ביימער זענען שוין געשטאַנען נאקעטע מיט טרוקענע צווייגען.

יאַנקעלע איז שוין געגאַנגען אין סקול. דעם ערשטען סעזאָן האָט ער ערשט אָנגעהויבען צו גיין אין סקול און עס איז אים אזוי שווער געווען אויפצושטיין פרי. אָבער, אז ער האָט נאָר געעפענט די אויגען און איז אראָפּגעשפרונגען פון בעט, איז ער שוין געווען א מוטערער און אויפגעלעבטער. ער האָט ליב געהאַט די סקול און איז צופרידען געווען כאָטש א גאַנצען טאָג צו לערנען אין סקול. און ניט אזוי די סקול אליין ווי קינדער, מיט וועלכע ער האָט זיך געשפילט: עס איז אזוי פרייליך און גוט צו שפילען זיך מיט קינדער פון איין קלאַס. ביזט היימיש מיט זיי, בעסער נאָך, ווי מיט אייגענע שוועסטער און ברידער.

אין דער היים האָט זיך שוין געגומען פילען, אז דער קאַלטער ווינטער שטייט הינטער דער טיר און וואַרט נאָר דער האַלב וואַרימער הערבסט זאָל זיך נעמען דעם וועג. די מאַמע האָט גאַנצע טעג געניט

וואָרימע קלײדער פּאַר יאַנקעל'ען און זײַן שוועסטער'ל, באַשעלע. דער טאַטע האָט שוועקגעגעבען זײַן פּאַראַדיגען וויגטער-מאַנטל אויספּרעסען און האָט אַלץ גערעדט, אז ווען עס וואָלט ניט געווען אזוי טייער, וואָלט ער זיך געקויפט א נייעס. די פּענסטער אין הויז האָט מען שוין ניט געהאַלטען אזוי בריט אָפּען און אויף באַנאַכט האָט די מאַמע נאָר איין פּענסטער אביסעל געלאָזט אָפּען און די איבעריגע האָט זי פּאַרמאַכט.

— עס איז שוין ניט קיין זומער, — האָט זי געדעדט צו זיך אַליין, אָדער צו איטליכען, — ס'גייט שוין צו ווינטער און די ווינטען זענען קאַלטע.

איינמאָל אין א טאָג האָט די מאַמע אַרויפגעבראַכט פונ'ם יאַרד דעם ראָבער פּלענט. א גאַנצען זומער איז דער פּלענט געשטאַנען אין דרויסען אויף דער פּרישער לופט, אויף דער זון און אויפ'ן רעגען. איצט, אז די קעלט איז אָנגעקומען, האָט די מאַמע אים ניט געוואָלט לאָזען אין דרויסען, ווייל ער האָט נאָך געקענט פּאַרפּרוירען וועלן.

און אז די מאַמע האָט דעם ראָבער פּלענט אַוועקגעשטעלט אין הויז לעבען פּענסטער, איז עס יאַנקעל'ען זייער געפּעלען געוואָרען. ער האָט באַטראַכט די פּליישיגע בלעטער, האָט אַרומגעטאַפּט זיין האָריגען שטאָם און האָט זיך געפּרייט, וואָס ער איז אַזוי שיין אויסגעוואַקסען. דערנאָך איז יאַנקעל'ען איינגעפֿאַלען צו צומעסטען זיך צום ראָבער פּלענט. ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט און האָט געזען, אז די בלעטער זענען העכער פּון אים אפשר מיט פּינף קעפּ. האָט ער אויסגעשטרעקט די האַנט און האָט קוים דערגרייכט דעם פּערטען בלאַט.

— זע נאָר, — האָט יאַנקעלע געזאָגט צו זיך אַליין — א ראָבער פּלענט וואַקסט אפשר טויזענט מאָל גיכער פּון א קינד. ערשט אין פרילינג, אז די מאַמע האָט דעם פּלענט אַרונטערגעטראָגען אין יאַרד, בין איך געווען צוויי מאָל אזוי הויך ווי ער און איצט גיב נאָר א קוק ווי ער איז אויסגעוואַקסען.

א גאַנצען טאָג האָט יאַנקעלע געטראַכט וועגען דעם ראָבער פּלענט און ער האָט דערציילט זיין שוועסטער'ל, ווי שנעל ראָבער פּלענטס וואַקסען. באַשעלע איז געווען עלטער פּון יאַנקעל'ען מיט א יאָר און זי האָט געוואָלט ווי א גרויסער מענש.

— וויסטו פֿאַרוואָס, יאַנקעלע, — האָט זי געזאָגט, — דער פּלענט איז אַזוי אויסגעוואַקסען? דערפֿאַר, וואָס ער איז געשטאַנען טאָג און נאַכט אין דרויסען. אפֿילו, אַז עס האָט גערעגנט האָט מען אים געלאָזט אין דרויסען...

— אָבער איך, פֿאַרוואָס איך ניט?... — האָט יאַנקעלע געפֿרעגט.

— ווען דו וואָלסט געשטאַנען די גאַנצע צייט אין דרויסען, וואָלסטו אויך אַזוי אויסגעוואַקסען...

אין אָוועגט זענען ביידע קינדער געזעסען אין הויז און געקוקט אין א בוך מיט בילדער. אין דרויסען האָט גערעגנט. דורכ'ן פענסטער האָט אַריינגעבלאָזען א קאַלטער נאַסער ווינט. אָבער אין הויז איז געווען גוט און וואַרעם. די עלעקטריק האָט העל באַלויכטען די שטוב און עס אַזוי גוט די קינדערלאַך צו זיצען דאָ, ווייסענדיג, אַז אין דרויסען איז אַזוי קאַלט.

פֿלוצלינג האָבען די קינדער דערזען ווי דורכ'ן פענסטער האָט זיך אַריינגעריסען א פייגעלע. מיט אַזא שטילען געוויש איז עס אַריינגעפֿלויגען. עס איז אינגאַנצען נאַס געווען און די פֿליגעלאַך האָבען זיך קוים באַוועגט. יאַנקעלע האָט זיך באַלד אויפגעכאַפּט און געזומען טאַנצען:

— א פייגעלע, א פייגעלע, לאָמיר עס כאַפּען...

אָבער באַשעלע האָט געענטפֿערט:

— מען טאָר ניט, יאַנקעלע, א פייגעלע האָט ניט ליב, אַז מע כאַפּט עס.

דערנאָך האָט זיך באַשעלע באַטראַכט:

— מיר וועלען עס יא כאַפּען, יאַנקעלע, וואָרים א פּייגעלע איז נאָריש און עס וועט נאָך צוריק אַרויספליען אין דרויסען אויפֿ'ן רעגען און אויפֿ דער קעלט און עס קען נאָך פּאַרפֿרוירען וועלען...

יאַנקעל'ען איז געפּעלען געוואָרען וואָס באַשעלע זאָגט, אז מע מעג כאַפּען דאָס פּייגעלע און ער האָט געזומען טאַנצען:

— מיר וועלען עס כאַפּען, באַשעלע, און געבען עס עסען און אַביסעלע מילך...

ביידע קינדער האָבען זיך געלאָזט נאָכיאָגען דעם פּייגעלע. אָבער דאָס פּייגעלע האָט ניט פּאַרשטאַנען, וואָס די קינדער ווילען פון דעם. עס האָט ניט געוואוסט, אז זיי מיינען ניט קיין שלעכטס און עס איז געפּלויגען מיט אַלע כחות, כאָטש געוועז איז עס אָפּגע-שוואַכט פון דער קעלט און רעגען.

מיט אויסגעשטרעקטע הענט זיינען די קינדער נאָכגעלאָפּען דעם פּויגעלע. זיי זענען געשפּרונגען אויפֿ ביינקלאָך און אויפֿ טישען, זיי האָבען אומגעוואָרפען שטולען, גלעזער אויפ'ן טיש אן דאָס פּייגעלע האָבען זיי ניט געקענט כאַפּען.

און דאָס קליינע פּייגעלע איז דערווייל אַלץ שוואַכער געוואָרען און מיט די לעצטע כחות איז עס אַנטלאָפּען פון די קינדער. און אזוי אַנטלויפּענדיג האָט זיך עס מיט אימפּעט אַנגעשלאָגען אָן דער וואַנט און זיך צוקלאַפּט דאָס קעפּעלע. אויפֿ דער וואַנט איז געבליבען א פּלעק פּונ'ם בלוט. און דערנאָך איז עס אַרויסגעפּלויגען דורכ'ן פּענסטער.

האָט זיך יאַנקעלע צוואוויינט, אזוי האָט אים פּארקלעמט בײַם האַרץ, אָבער באַשעלע האָט געזאָגט בייז:

— ס'איז געווען א שלעכט פּייגעלע, מיר האָבען געוואָלט עס האַלטען אין דער וואָרים און ניט אַרויסלאָזען אין דרויסען, האָט עס אַליין ניט געוואָלט.

און כאָטש באַשעלע איז עלטער געווען פון יאַנקעל'ען מיט א גאַנץ יאָר, האָט זי דאָך ניט פּאַרשטאַנען, אז זי האָט שלעכטס געטון דעם פּייגעלע.

דאס גאלדענע קעלבעלע

אין א שטאט האָבען געלעבט צוויי ברידער. איין ברודער איז געווען א רייכער און דער אַנדערער איז געווען אַן אָרעמער.

דער רייכער ברודער האָט געוואוינט אין א שיין הויז, וואָס איז געשטאַנען אין א גאָרטען. אין גאָרטען זענען געוואקסען וואונדערבאר-שיינע בלומען מיט שמעקענדיגע רויזען, מיט אַלערליי גוטע געשמאקע פרוכטען.

און אין הויז איז געשטאַנען דאָס שענסטע מעבעל. רויט-פאַלירטע שטולען, מיט ווייכע קישעלאָך; טישען גרויסע און טישען קליינע, פיר-עקיגע טישען און קייאַבדיגע טישען; ביי די וועגט ווייכע סאָפעס און אויף די וועגט האָבען געהאַנגען שפיגלען, אזעלכע גרויסע, אז א מענש האָט זיך געזען אין זיי אין זיין גאַנצער גרויס.

און דער אָרימער ברודער האָט געוואוינט ווייט הינטער דער שטאָט אין א קליין הילצערן הייזעל מיט א צובראַכענעם דאַך, וואָס, אז ס'איז געגאַנגען א רעגען, האָט דורך אים אַריינגעפלוכעט אין שטיבעל אַריין.

דאָס גאַנצע מעבעל ביים אָרימען ברודער אין שטיבעל איז געווען געמאַכט פון פשוט'ען ווייסען האָלץ און מער ווי א צוויי טאַבורעטלאָך, א טיש מיט איין צובראַכענעם פוס און מיט דריי גאַנצע פיס און צוויי בעטען איז אין שטיבעלע ניט געווען.

דער אָרימער ברודער האָט געהאַט פיר קינדער און דער רייכער האָט קיין קינדער ניט געהאַט.

דער אָרימער ברודער פלעגט אמאָל קומען צום רייכען, אַבער דער רייכער צום אָרימען פלעגט קיינמאָל ניט קומען, ווארים, וואָס וועט ער קומען אין דעם איינגעפאַלענעם הייזעלע, אז ער האָט אזא שיין הויז.

איינמאָל אין א זומערדיגען פאַרנאַכט איז דער רייכער ברודער גראָד פאַרבייגעגאַנגען דעם אָרימען ברודערס שטיבעלע און ער האָט

געהערט פון דאַרטען א געזאַנג. ער האָט פאַרשטאַנען, אז אין שטיבעלע דאַרטען איז זייער פריילאַך און ס׳איז אים געווען א וואונ-דער. אז ער האָט אין עטליכע טעג אַרום באַגעגנט זיין אַרימען ברודער, האָט ער זיך אַנגערופען צו אים:

— איך פאַרשטיי ניט, וואָס בא דיר איז אזוי פריילאַך. דו וואוינסט אין א חורבה, קיין מעבעל האָסטו ניט און איך האָב געהערט, אז ס׳מאַכט זיך אפט דו זאַלסט ניט האָבען קיין שטיקעל ברויט אין הויז. מיין הויז איז דאָס שענסטע אין שטאָט און דאָס מעבעל איז דאָס רייכסטע און בא מיר איז אומעדיג און טרויעריג.

האָט דער אַרימער ברודער א שמייכעל געטאָן און אים גע-ענטפערט:

— א, בא מיר אין הויז איז דאָ אזא גאַלדען קעלבעלע, וואָס האָט גלעקלאַך, טרומפייטלאַך און פייפלאַך און אז דאָס קעלבעלע צעטאַנצט זיך, הייבען די גלעקעלאַך אָן צו קלינגען, די טרומפייטע-לאַך צו טרומפייטלען און די פייפאַלאַך צו פייפען. אין הויז ווערט דערפון פריילאַך, אז מיר פארגעסען אָן אלע אונזערע צרות, אפילו דעם הונגער פאַרגעסען מיר אויך פאַר פרייד.

טראַכט זיך דער רייכער ברודער:

— גאַלד האָב איך דאָך א סך, וועל איך מאַכען פאַר זיך א גאַלדען קעלבעלע, א בעסערס און א שענערס, ווי מיין ברודער האָט, און בא מיר אין הויז וועט ווערען נאָך פריילאַכער ווי בא מיין אַרימען ברודער אין הויז.

איז דער רייכער ברודער געקומען אהיים און האָט געשיקט רופען דעם בעסטען גאַלדשמיד פון שטאָט און האָט צו אים אזוי געזאָגט:

— נא, איך גיב דיר דאָס בעסטע גאַלד, וואָס איך האָב, דאָס איז לויטער גינגאַלד און מאַך מיר א קעלבעלע פון דעם מיט גלע-קעלאַך, מיט טרומפייטאַלאַך און מיט פייפאַלאַך. און מאַך אינ-ווייניג אזעלכע שרייפאַלאַך, אז דאָס קעלבעלע זאָל אליין קענען גיין, ווען מע וועט עס אַנדריען.

איז דער גאַלדשמיד אהיימגענאַנגען, האָט זיך פארשלאָסען בא זיך אין הויז און איז אפגעזעסען גאַנצע זיבען טעג. אויפ׳ן

אכטען טאג אויף דער נאכט האט ער אפגעבראכט דאס קעלבעלע צו דעם רייכען אין הויז. אך, איז דאס נעווען א קעלבעלע! דאס גאלד האט געבלאנקט, די אויגען זענען נעווען ווי לעבעדיג, ווארים דער גאלדשמיד האט ארויסגעזעצט אזעלכע צוויי טייערע דימענטען, וואס האבען אויסגעקוקט אזוי ווי קעלבערנע אויגען.

היינט די גלעקעלאך, די טרומפייטאלאך און די פייפאלאך, זיי זענען נעווען אזוי פיין אויסגעטאקט און האבען אזוי הויך געקלונגען, געטרומפייטערט און געפייפט, אז שענער און בעסער איז אויף דער וועלט נישטא.

און באם גביר אין הויז האט מען אנגעצונדען אלע לאמפען. ס'איז נעווען ליכטיג און די גאלדענע כלים אויף די טישען האבען אין זיך אפגעשפיגעלט די ליכטיקייט און ארויסגענעבען אזוי פיל פארבען און קאלירען, אז ס'איז נעווען וואונדערבאר.

דער רייכער מאן אליין און דאס ווייב זיינם זענען געזעסען אויף די ווייכע שטולען, אויסגעפוצט אין זיידענע קליידער און זיי האבען באקוקט דעם גאלדשמידם ארבייט. אט איצט וועט זיי שוין זיין אזוי פריילאך, דאס גאלדענע קעלבעלע וועט פארטרייבען דעם אומעט און די טרויעריגקייט פון'ם הויז.

דער גאלדשמיד האט מיט אזא שליסעל אנגעדרייט די שרויפאלאך פון'ם אינווייניגסטען מעכאניזם און דאס קעלבעלע האט אנגעהויבען צו גיין איבער'ן הויז און אונטערצוטאנצען און די גלעקאלאך האבען דערביי געקלונגען, די טרומפייטאלאך האבען געטרומפייטערט און די פייפאלאך האבען געפייפט, פריילאך איז אבער ניט געווארען. פארקערט, ס'איז געווארען אומעטיגער און מאן און ווייב זענען געזעסען און האבען שווער געזיפצט פון טרויעריגקייט.

שפעטער מיט עטליכע טעג האט דער רייכער ווידער באגענט דעם ארימען ברודער און ער האט זיך צו אים אנגערופען:

— וואס פאר א מין קעלבעלע איז בא דיר דא? איך האב געמאכט א קעלבעלע פון'ם בעסטען גאלד און בא מיר איז געווארען נאך אומעטיגער פון דעם.

— קום וועל איך דיר ווייזן מיין גאָלדען קעלבעלע, — האָט דער אָרימער געזאָגט.

ס׳איז געווען א רעגענדיגער פֿארנאכט. ביידע ברידער זענען אַרויסגעגאַנגען הינטער דער שטאָט און זענען צוגעקומען צום קליינעם אייגנעפֿאַלענעם הייזעלע. נאָך פון דערווייטענם האָבען זיך גע-הערט א פֿריילאָך געלעכטער און א געזאַנג.

און אז זיי זענען אַריינגעקומען אין הויז, האָט דער אָרימער אָנגעוויזען דעם רייכען:

— אָט דאָס איז מיין גאָלדען קעלבעלע.

אויף דער ערד האָבען זיך געשפילט פיר קינדערלאָך, געקייקעלט זיך, געפֿאָרען רייטענדיג איינער אויפ׳ן אַנדערען און געפֿאָטשט אין די הענטלאָך און געפֿרייט זיך.

דער רייכער ברודער איז א שטילער געשטאַנען א לאַנגע צייט און דערנאָך האָט ער געזאָגט:

— ווייסטו וואָס, ברודער, קום וואוין מיט דיין גאָלדען קעלבעלע בײַ מיר אין הויז.

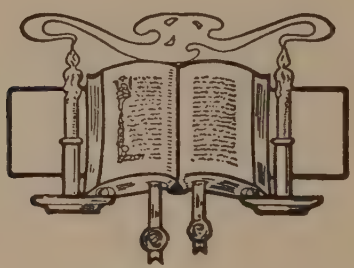

ביימעלע, ביימעלע

דעם גאַנצען זומער איז יאָסעלע אָפּגעווען אין קאַנטרי. די קליינע פּאַרם איז געשטאַנען צווישען הויכע בערג, מיט שוואַרצע פּינסטערע וועלדער. אַרום דער פּאַרם אַליין איז געווען אַ פּרוכט־גאָרטען, וואו ס׳האָבען געוואַקסען עפּעל, בּאַרען און פּלוימען. וועז יאָסעלע איז געקומען אין קאַנטרי, זענען נאָך די פּרוכטען געווען גרין, אָבער שפּעטער, אין זומער אריין, האָבען זיך די עפּעל אָנגעהויבען צו רויטלען, די בּאַרען זענען געוואָרען שוואַרץ און בּאַקומען אַ געלבליכען קאָליר און די פּלוימען זענען שוואַרץ געוואָרען.

האָט ער זיך דערמאָנט אָן די בערג, אָן די שוואַרצע וועלדער און אָן אַלע וואונדערליכע זאַכען פון דער קאַנטרי און ס׳האָט זיך אים אַזוי נעבייגקט, אז דאָס האַרץ אין אים איז שיעור ניט צוריסען געוואָרען.

יאָסעלע האָט געהאַט אַזאַ שטעקען, מיט וועלכען ער פלעגט אַראָפּקלאַפּען די פּרוכטען און אַניט, פלעגט ער גלאַט צוגיין, אַ טרייסעל טון דעם בוים און די עפּעל, די בּאַרען, אָדער די פּלוימען, האָבען אָנגעהויבען צו פאַלען גלייך אויף אים. אַך, איז דאָס געווען גוט! יאָסעלע האָט אַזש גֶעטאַנצט פאַר פֿרייד און געזונגען:

ארצע באַרצע —
פלוימען שוואַרצע,
בערעל שוטה —
עפּעל רויטע,
זונען העלע —
בארען גענע.

און מיט די פערד, און מיט די בהמות און מיט יונגע ווייבער קעלבלאַך האָט זיך יאָסעלע געשפּילט און ס'איז אים געווען אַזוי פריילאַך, אַז ער האָט אַלע מאָל געזונגען און געטאַנצט.

אַז דער פּאַרמער האָט געבראַכט אַ וואָגען היי פון ס'פעלד, האָט יאָסעלע צונויפגענומען אַלע קינדערלאַך און זיי האָבען ארויפּ-געקלעטערט אויפ'ן הויכען וואָגען און זיי האָבען געזונגען:

איינס צוויי,
אויפ'ן היי,
דריי פיר,
פּאַרען מיר.

דער זומער איז אָבער אַוועק, ס'איז געקומען סעפּטעמבער און יאָסעלע'ס מאַמע האָט זיך איינמאָל אָנגערופען צו יאָסעלען:

— נו, מיין זונדעלע, מאַרגען פּאַרען מיר שוין אַ היים. דאַרפּסט שוין אָנהייבען צו גיין אין סקול.

איז יאָסעלען געוואָרען טרויעריג אויפ'ן האַרצען. ער איז אויפגעשטאַנען דעם צווייטען טאָג גאָנץ פרי און איז ארויסגע-גאַנגען אין דרויסען.

סע איז געווען וואַרים און ווייך. די זון האָט געשיינט און געגלעט ווי אַ גוטע אַלטע באָבע. דער וואַלד, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען ציען באַלד הינטער'ן הויז, איז געשטאַנען ווי אַ פאַר-חלום'טער. אַ לייכט ווינטעלע האָט שוין געבלאָזען און די בלעטער האָבען זיך שטיל באַוועגט.

אַך, ווי יאָסעלען האָט באַנג געטאָן פאַרלאָזען די קאָנטרי. אָבער ער מוז פּאַרען אין שטאָט אַריין, וואָרים ער דאַרף אָנהייבען ווידער גיין אין סקול.

יאָסעלע האָט דערהערט אַ שטילען מו און ער האָט דערקענט די שטים פון'ם קעלבעלע, מיט וועלכען ער האָט זיך דעם גאַנצען

זומער געשפילט. ער איז נאָרגיזאנגען נאָכ'ן מוקען און איז צור געקומען צום קעלבעלע.

ער האָט עם אַרומגענומען, צוגעלייגט דעם קאָפּ צום קעלבעלעס קאָפּ און זיך געזעגענט מיט דעם:

— זיי געזונט, מיין קעלבעלע, — האָט יאָסעלע געזאָגט, — איך פאָר שוין אַוועק אין שטאָט אַריין. ווינטער וועל איך זיך שוין שפילען מיט די קינדער אויף דער גאָס, אָבער זומער וועל איך צוריק קומען צו דיר. א, דו וועסט שוין זיין א קועלע און וועסט מיר שוין געבען מילך צום טרינקען... זיי געזונט, מיין קעלבעלע...

דערנאָך איז יאָסעלע געגאַנגען זוכען דאָס פערד „ביל". ער האָט ביל'ן געפונען אויפ'ן גראָז, וואו ער האָט זיך רואיג געפאַשעט. דאָס פערד האָט אָנגעהויבען פרייליך צו הירזשען וועז יאָסעלע איז צו דעם צוגעקומען, אָבער יאָסעלע איז ניט געווען פריילאָך ווי אַלע מאָל.

ער האָט אָנגענומען ביל'ן בא דער מאָרדע און זיך געזעגענט מיט דעם.

— ווייסט, ביל, כ'פאָר שוין אַוועק. אין שטאָט אַריין פאָר איך. ווינטער וועסטו זיך שפיל-ען מיט'ן הונט פעט'ן. ער וועט בילען אויף דיר און דו וועסט הירזשען. ביידע וועט איר זיין אין שטאַל און איך וועל זיין אין שטאָט. זיי געזונט מיין ביל...

און מיט'ן עפּעלבוים האָט זיך יאָסעלע אַזוי געזאָגט:

— ביסט א גוטער בוים, האָסט מיר געגעבען אַזעלכע רויטע רונדע עפּעל. א דאַנק דיר פּאַר זיי...

וויט אין וואַלד איז געלאָפּען א שמאָל טייכעלע. יאָסעלע פּלעגט זיך דא באָדען, וואָשען דאָס געזיכט אין די קאַלטע וואַסערען און אַמאָל, אז סע איז אים געוואָרען אומעדיג, פּלעגט ער זיך אַוועקשטעלען דא און וואַרפּען קליינינקע שטיינדלאַך אין דעם. סע איז געווען אַזוי פּריילאַך צו זען ווי די שטיינדלאַך גיבען א פּלושקע אויף דאָס וואַסער און סע ווערען קליינע בלעזלאַך, רעדעלאַך אַזעלכע און דערנאָך צעגייען זיי זיך.

איז יאָסעלע צוגעקומען צום טייכעלע און לאַנג געשטאַנען און געקוקט אויף דעם. די וואַסערען זענען געלאָפּען איבער די שטיינער און געפּלישטערט עפּעס אַזוינס וואָס יאָסעלע האָט ניט פּאַרשטאַנען, אָבער וואָס איז אים געווען אַזוי אַנגענעם צו הערען.

— זיי געזונט, טייכעלע. — האָט יאָסעלע געזאָגט, — איך פּאַר אַווק אין שטאָט אַריין. איבער'ן ווינטער וועסטו פּאַרפּרוירען ווערען, דער פּראָסט וועט פּאַרשמידען דיינע וואַסערען. און זומער אַז דו וועסט צוריק לויפען, וועל איך צו דיר ווידער קומען.

דעם שוואַרצען הונט טאָם האָט ער אויך געזאָגט „גוד באי" און איז אַהיים געפאָרען אין שטאָט אַריין.

אָבער אין שטאָט איז אים געווען אַזוי אומעטיג. מיט זיינע חברים האָט ער זיך ניט געקענט שפילען, וואָרים זיי האָבען ניט געוואָלט הערען אַז ער האָט זיי אָנגעהויבען דערציילען וועגען דער קאָנטרי.

איינמאָל איז יאָסעלע ארויסגעגאַנגען פון סקול. ס'איז געווען א זוניגער טאָג. האָט ער זיך דערמאָנט אַן די בערג, אַן די שוואַרצע וועלדער און אַלע וואונדערליכע זאכען פון דער קאָנטרי און ס'האָט זיך אים אַזוי געבויגקט, אַז דאָס האַרץ איז אים שיעור ניט צעריסען געוואָרען.

איז ער אַזוי געשטאַנען א לאַנגע צייט און דערנאָך איז ער צוגעגאַנגען צו עטליכע קינדערלאָך וואָס האָבען זיך געשפילט אויף

אָבער די קינדער האָבען זיך אויף אים אפילו ניט אומגעקוקט און יאָסעלע איז געבליבען אַליין.

דער גאָס. ער האָט זיי געוואָלט דערציילען, אַז איצט איז אין קאָנטרי גוט, אַז דער פאַרמער רופט מסתמא איצט די קעלבעלאָך „קעבאָס, קעבאָס" און זיי לויפען מיט די גלעקער אויף די העלזער און כאָפען עסען פון זיינע הענט. אַז די עפּעל זענען שוין איצט

אזעלכע גרויסע און די בארעז צייטיגע, אז זיי צוגייען זיך אין מויל. אבער די קינדער האבען זיך אויף אים אפילו ניט אומגעקוקט און יאסעלע איז ווידער געבליבען אליין. ער האט זיך געטראכט: „אט, נארישע קינדער, וויסען ניט וואס גוט איז. דאָ איז הויכע מויערען, די זון זעט מען ניט און קיין ביימער זענען נישטאָ. עפעל דארף מען קויפען באם איטאליענער און זיי זענען ניט פרישׁ"...

פון וויטענס האט יאסעלע דערזען א ביימעלע, איז ער צו דעם צוגעגאנגען און האט צו דעם געזאגט:

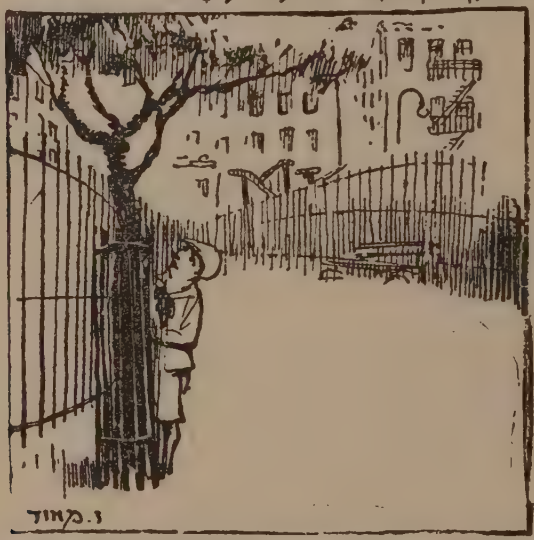

ז. מאוד

ביימעלע, ביימעלע, דו שטייסט דאָ אליין, קיינער קוקט זיך אויף דיר ניט אום... איך בין אזוי עלענד ווי דו...

— ביימעלע, ביימעלע, דו שטייסט דאָ אליין, קיינער קוקט זיך אויף דיר ניט אום. איך בין אויך אזוי עלענד ווי דו. מיר ביידע זענען די בעסטע חברים. ביימעלע, ביימעלע, איך האָב דיך אזוי ליב... איבער א יאָר וועל איך דיך מיטנעמען מיט זיך אין קאָנטרי און דו וועסט דאָרטען זיין צווישען אזוי פיל שיינע ביימער.

דאס רויטע אינגעלע

בערעלע, רויט ווי א מערעלע, האָט געהאַט א שוועסטערל שיינדעלע, וויים ווי א ציינדעלע. האָבען די קינדער אלע מאָל גע־לאַכט פון זיי און זיך געריצט:

בערעלע,
מערעלע,
שיינדעלע,
ציינדעלע,
האָפּ...
שוועסטערל שיינדעלע
בייסט מיט'ן ציינדעלע
בערעלע-מערעלעס
קאָפּ...
עפּעלע-צעפּעלע,
אין א קליין טעפּעלע
קאָכט מאָמע פּערעלע
בערעלע-מערעלע
אָפּ...

האָט בערעלע, רויט ווי א מערעלע, געלאַכט און געזאָגט:

— מיך אַרט ניט. מיין שוועסטערל שיינדעלע בייסט מיך ניט און מיין מאָמע פּערעלע קאָכט מיך ניט אין א טעפּעלע, זיי האָבען מיך ביידע ליב.

און שיינדעלע, וויים ווי א ציינדעלע, האָט אַרויסגעשטעקט איר צינגעלע, שאַרף ווי קלינגעלע, און האָט געזאָגט:

— עבערעבע! מאָמע מיר אויפגעניים א ניי קלײדעלע, אין טאָטע געבראַכט בערעלען א שיין זייגערל. קיינער האָט ניט אזא שיין זייגערל...

האָבען די קינדער וויטער געלאַכט פון בערעלען:

שלום עליכם א גוטער איר,
ס'נאנצע פנים אפגעבריט,
פייער-רויט איז בערעלע
וויל זיין מאמע פערעלע
האט אים אפגעקאכט אין טאפ
מיט די פיס און מיט'ן קאפ...

פאר די קינדער אין די אויגען האט בערעלע געלאכט. נאר ווען ער איז געבליבען אליין מיט זיין שוועסטערל שיינדעלע, ווייס ווי א ציינדעלע, האט ער געווויינט:

— או-הו-הו... פאר וואס האט מאמע מיך אפגעבריט... איך וויל ניט זיין רויט...

האט אים שיינדעלע געגלעטט, וואס זי איז געווען א גוט מיידעלע, און האט אים געטרייסט און אויסגעווישט די טרערען פון די אויגען:

—שא, בערעלע, וועסט ווערען ווייס. וועסט שוין זען... איכ'ל זאגען דער מאמען... שא, ווייסטו גאר וואס, טרינק מילך. מילך איז ווייס, וועסטו אויך ווערען ווייס...

און בערעלע, רויט ווי א מערעלע, האט אנגעהויבען צו טרינקען מילך. אבער ווייס איז ער ניט געוואָרען. ער איז אלץ געווען א רויטער, מיט פייערדיגע האר.

איינמאל, אז בערעלע מיט שיינדעלען האבען זיך געשפילט אין דרויסען מיט נאך קינדערלאך, איז צוגעקומען איין אינגעל און האט געזאגט:

— זע נאר, א רויט אינגעלע... ס'איז דאך א גזלן. אלע גזלנים זענען רויט...

האבען אלע קינדער זיך געזומען רייצען מיט בערעלען:

בערעלע גזלן
נייט אין וואלד,
זעט ער א מענשען,
שיסט ער אים באלד...
בערעלע-מערעלע,
שיינדעלע-ציינדעלע
האפ...

האָט בערעלע געהאָט אַ וואָסער-ביקסעל, האָט ער עס אַרויס-געכאָפּט און האָט זיך געמאַכט ווי ער איז טאַקע אַ גזלן, און האָט אויסגעשריען צו די קינדער:

— אַנטלויפט פון מיר, וואָרים אָט באַלד שיס איך אייך... איר זעט, כ'שיס...

האָבען זיך די קינדער דערשראָקען און זענען זיך צעלאָפען, און אַז בערעלע איז געבליבען אַליין מיט שיינדעלען, האָט ער באַ-האַלטען דאָם וואָסער-ביקסעל און געזאָגט:

— שיינדעלע, איך וויל ווערען ווייס. איך בין ניט אַ גזלן... זיי האָבען מיך אויסגעלאַכט.

— וועסט ווערען ווייס, בערעלע, וועסט שוין זען... אָט וועט קומען פעטער שנייער, מיר אים פרעגען ווי צו ווערען ווייס... פעטער שנייער איז אַ גוטער, ער'ט זאָגען...

איז געקומען דער פעטער שנייער. ער האָט באַדעקט אַלע גאַסען מיט ווייסע פעדערען און אויף אַלע ביימאַלאָך האָט ער אָנ-געטון ווייסע שנירלאָך. איז בערעלע, רויט ווי אַ מערעלע, אַרויס-געגאַנגען אין דרויסען, ווען דער שניי איז געפאַלען, און האָט געזאָגט:

— פעטער שנייער, פעטער שנייער, ביזט דאָך אַ גוטער, זאָג ווי אַזוי קען איך ווערען ווייס אַזוי ווי דו. אַלע קינדער לאַכען פון מיר און רופען מיך בערעלע-מערעלע און בערעלע גזלן... פעטער שנייער, גוטער פעטער שנייער, מאַך מיך ווייס.

האָט אים דער פעטער שנייער גאָרניט געענטפערט, וואָרים ער איז געווען פאַרנומען, ער האָט געדאַרפט פאַרדעקען די גאַנצע וועלט מיט ווייסע פעדערען און אָנטון ווייסע שנירלאָך אויף די ביימלאָך און ווייסע היטלען אויף די דעכער.

איז בערעלע, רויט ווי אַ מערעלע, אַהיימגעקומען צו זיין שוועסטערל שיינדעלע, ווייס ווי אַ ציינדעלע, און זיך געקלאָגט פאַר איר, אַז פעטער שנייער וויל אים ניט ענטפערען.

— פעטער שנייער איז אַ שלעכטער, — האָט שיינדעלע גע-זאָגט. — דו הערסט ווי ער בייזערט זיך וואו-אַו-אַו... מיר'ן גיין צו דער לבנה, זי איז אַ גוטע.

און אַז ס'איז געקומען אַ לבנה-נאַכט, איז בערעלע מיט שיינדעלען אַרויסגעגאַנגען אין דרויסען און זיך געשטעלט קעגען

דער לבנה, און בערעלע האָט געזאָגט:

— לבנה, לבנה, ביזט דאָך אזוי גוט, זאָג מיר, ווי אזוי קען איך ווערען וויים אזוי ווי דו, אז אלע קינדער זאָלען פון מיר ניט לאכען און ניט רופען מיך בערעלע-מערעלע און בערעלע גזלן. לבנה, איך האָב דיך אזוי ליב...

און שיינדעלע, וויים ווי א ציינדעלע, האָט געבעטען די לבנה:

— לבנה, לבנה, זיי גוט צו מיין ברודער בערעלען און זאָג אים ווי צו ווערען ווייס...

אָבער די לבנה האָט זיי בוידע ניט געענטפערט, וואָרים זי שווייגט שטענדיג. נאָר פון ערגעץ איז אָנגעקומען אן אלטער מאן, מיט א וויסער באָרד און וויסע ברעמען, און האָט בוידע קינדערלאָך אריינגעפירט אין א הויז און האָט געזאָגט:

— זעסט, בערעלע, איך בין ווייס איצט. אמאָל בין איך אויך געווען אזוי רויט אזוי ווי דו, און איצט בין איך וויים. וועסט ווערען אלט אזוי ווי איך, וועסטו וויים ווערען. פעטער שנייער וואַרפט אלע יאָר ארויף א קליין וויים שטויבעלע, און אז סע גיין אַוועק א סך יאָרען, נעמען זיך צונויף א סך וויסע שטויבעלאָך און מ'ווערט וויים... און איצט גייט אהיים, קינדערלאָך, און זייט געזונט און פריילאָך...

בערעלע מיט שיינדעלען זענען אהיים געגאַנגען. אויפ'ן וועג האָט שיינדעלע, וויים ווי א ציינדעלע, ארויסגעשטעקט איר צינגעלע, שארף ווי א קלינגעלע, צו דער לבנה און געזאָגט:

— ביזט א שלעכטע, לבנה. פעטער שנייער איז בעסער פון דיר, ער וועט וואַרפען אלע יאָר א וויים שטויבעלע אויף בערעלען און ער וועט ווערען וויים ווי יענער אלטער מאן...

סע לויפט

די מאמע האָט געזומען דאָס קוישעל און געזאָגט צו סעמי'ן:

— הער זיך צו, סעמעלע, איך דאַרף גיין אין גאָס אריין אייגקויפען, ווייל איך, אז דו זאָלסט שטיין לעבען דער חלה און היטען

זי זאָל ניט איבערלויפען, ווארים דער גראָסער האָט מיר געזאָגט היינט צופיל הייוון און דאָס טייג הייבט זיך שטארק.

און אז די מאמע איז שוין געשטאַנען אויף דער טיר, האָט זי נאָך צוגעשריען:

— און די מילך זאָלסטו אויך היטען, זי זאָל ניט אויסלויפען.

סעמי'ן איז געפעלען געוואַרען די ארבעט. ער האָט זיך אוועקגעשטעלט לעבען דער חלה און גע-קוקט ווי זי הייבט זיך אין דער לופ-טען.

—אך,—האָט ער זיך געטראכט,

— וועט דאָס זיין געשמאקע הלה! זי וועט זיך צעגיין אין מויל... שא, כ׳האָב גאָר פּאַרגעסען, אז איך דאַרף היטען די מילך...

לויפט ער אין איין אָטעם צו צום אויוועז און זעט, אז די מילך האָט נאָך ניט אָנגעהויבען צו קאָכען, איז ער וויטער צוגעגאַנגען צום טיש, וואו די חלה איז געשטאַנען, און זיך אַוועקגעשטעלט היטען.

אַזוי איז סעמי אומגעלאָפען פון דער חלה צום מילך און פון דער מילך צו דער חלה. איז ער מיד געוואָרען און זיך אַוועקגעזעצט אויף א שטול. איז ווי ער זיצט אַזוי, הערט ער ווי עפעס הייבט אָן צו שיפען, צו זידען. קוקט ער זיך גוט צו, זעט ער, ווי דאָס פענדעל מיט מילך לויפט. עס האָט באַקומען פיסלאָך און ס׳האָט געגומען לויפען.

סעמי איז אויפגעשפרונגען פון שטול און האָט אָנגעפאַנגען נאָכצולויפען. אָבער ער האָט זי ניט געקאָנט דעריאָגען. און ווי ער לויפט אַזוי נאָך דער מילך, דערמאָנט ער זיך אָן דער חלה. די חלה קאָן דאָך נאָך אָנטלויפען. לאָזט ער איבער די מילך און נעמט זיך לויפען נאָך דער חלה. און אז ער איז צוגעקומען צום טיש, וואו די חלה איז געשטאַנען, האָט ער דערזען, אז זי איז שוין דאָרט נישטא.

די חלה מיט דער מילך זענען בוידע אָנטלאָפען געוואָרען. געבליבען איז נאָר דאָס לוידיגע פענדעל און די בעקעלאָך פון דער חלה.

און סעמי האָט זיך צוריק אַוועקגעזעצט אויפ׳ן שטול און

האָט זיך שוין געוואָלט צעווייגען. פלוצלונג האָט ער דערפילט, ווי עמיצער רייסט אים. די מאַמע שרייט אים אין די אויערן:

— אַווי, סעמעלע, האָסטו געהיט? מע קען זיך טאַקע אויף דיר פֿאַרלאָזען. נישטאָ וואָס צו רעדען...

סעמעלע האָט זיך אויסגעריבען די אויגען און געשריען:

— מאַמע, וואָס זאָל איך טאָן? זיי זענען אַנטלאָפען... די מילך האָט באַקומען פּיס און איז גאַלאָפען... און די חלה אויך אַווי...

די מאַמע האָט זיך צעלאַכט:

— ס'האָט זיך דיר גע'חלום'ט, סעמעלע, די מילך האָט זיך אָפּילו ניט אַנגעהויבען צו קאָכען, וואָרים איך האָב ניט אַנגעצונדען די גאַז און די חלה האָב איך שוין אַיינגעזעצט אין אויוון...

פּערעלע די קליינע

פּערעלע איז שוין אלט געווען צען יאָר און אויסגעקוקט האָט זי ווי זי וואָלט נאָך אפילו קיין פּינקּ ניט געווען. א קליינינקע, מיט קורצע פּיסעלאָך, מיט פּיצעלאָך הענטעלאָך, אזא איז פּערעלע געווען. קיינער האָט זיך ניט געקאָנט גלויבען אז אין דעם קליינעם מיידעלע, וואָס קען נאָך נעמען א שפּאַציר אונטערען טיש, זאָלען שוין ליגען צען יאָר.

ניט איין מאָל מאכט זיך אז פּערעלע שטעלט זיך אַוועק אין דער ריי אַריינצוגיין אין שול, קומט צו איר צו א קינד, וואָס קען זי ניט און טרייבט זי אַוועק:

— אַרוים פון דער ריי, דו פּאַרזעענישׂ, גיי אַהיים, וועט דיר די מאַמע געבען א „פּלעשעלע"...

און פּערעלע מאַכט א געוואָלד:

— וואָס מיינסטו, איך וועל דערציילען דער לערערין. איך לערן שוין אין 4 בי. איך בין קליגער פון דיר.

און ס'וועט א געלעכטער. אלע הייבען אָן צו שפּאַסען פון פּערעלען.

— איר ווייסט — זאָגט איין אינגעלע — אז זי שטעלט זיך אונטער'ן טיש און שטרעקט אוים די האַנט, קען זי מיט די שפּיץ פינגער דערגרייכען דעם דעק...

— איך האָב אַליין געזען ווי זי האָט זיך געשפּילט מיט א הינטעלע. אז דאָס הינטעלע האָט זיך אַוועקגעזעצט איז פּערעלע געווען פונקט די גריים ווי דאָס הינטעלע.

— וואָס דאַרפט איר א סך, איך האָב געזען ווי זי איז געגאַנגען מיט א קינד פון דריי יאָר און איטליכער האָט געמיינט אז דאָס דריי יאָריגע קינד איז איר עלטערע שוועסטער...

פּערעלע איז געשטאַנען אין ריי, א בייזע, א צעקאַכטע און האָט זיך געטראַכט: וואַרט, וואַרט, כ'וועל זיך אינגיכען אונטער-

כאפען, כ'וועל מיט אמאל אונטערווואקסען און דאמאלסט וועל איך זיך מיט אייך אפרעכענען. איר וועט שוין מער פון מיר נים לאכען, כ'וועל אייך שוין ווייזען, אז איר וועט שוין פארזאגען א צענטען, נים אנצוהויבען זיך מיט מיר...

אז פערעלע פלעגט אמאל גיין מיט'ן פאטער אין גאס און זיי פלענען באגעגענען באקאנטע, האבען אלע געפרעגט, פארוואס ער נעמט מיט אזא פיצעל מיט זיך. פערעלע'ס הארץ איז צעריסען געווארען פון וויטאג און שאנד. די קינדער פון איר עלטער האבען זיך מיט איר נים געוואלט שפילען, וויל זי איז צו קליין און מיט קלענערע קינדער איז איר נים אנגעשטאנען צו שפילען זיך. און פערעלע איז דערפאר געווען עלענד און אליין פלעגט זי אומשפאצי-רען אין דרויסען, מיט זיך אליין שפילען און מיט קיינעם נים אנקערען זיך.

נאר די מאמע איז געווען די איינציגע וואס האט זי געטרייסט און איר אויסגערעדט דאס הארץ:

— ווארט, פערעלע, וועסט מיט אמאל אויסוואקסען... איך בין אויך ביז 12 יאר געווען א קליינינקע...

אזוי. האט די מאמע גערעדט צו פערעלען און פערעלע האט שוין געווארט אויף יענער צייט וען זי וועט מיט א מאל אויס-וואקסען. אך, וועט דאס זיין א גליקלאכע צייט פאר איר. זי וועט אימלאכען קענען קוקען אין די אייגען אריין, קיינער וועט פון איר נים לאכען און זי וועט זיך קענען שפילען מיט קינדער פון איר עלטער.

איינמאל, אין אווינטערדיגען טאג, איז פערעלע דעם גאנצען טאג ארומגעלאפען. ס'איז איר דעם טאג געווען זייער פריילאך, ווארים זי האט זיך געשליטעלט און געגליטשט. זי האט אין יענעם טאג פארגעסען, אז זי איז עלענד, ווארים זי האט געהאט אן איבער-געבענעם פריינט, דאס שליטעלע. זי איז אהיים געקומען א מידע און ווי זי האט נאר אפגעגעסען, האט זי זיך באלד גענייגט שלאפען. איר בעטעלע איז געווען א קליינס, אבער ווי קליין עס איז נים געווען, האט זי דאך קיינמאל נים דערגרייכט אפילו העלפט פונ'ם בעטעלע. די מאמע האט איר אמאל גענאגט אז זי וועט אויסוואקסען, וועט

זי מיט די פים דערגרייכען דאס צווייטע וועגטעל פונ׳ם בעטעל. אבער דערווייל האט אזוינס נאך קיינמאל ניט געטראפען.

פערעלע איז געשמאק אנשלאפען געווארען און ווען זי האט זיך אויפגעכאפט אינמיטען נאכט, האט זי דערפילט, אז זי דער־גרייכט מיט די פים דאס צווייטע וועגטעל פונ׳ם בעטעל. דאס הארץ האט איר געגומען האסטיג צו קלאפען. ואס זאל עס הייסען? איז זי מיט אמאל אויסגעוואקסען?

פרואווט זי נאך אמאל אויסשטרעקען די פים: דאס וועגטעל שטייט איר ווידער אין וועג. פערעלען האט זיך שוין ווידער פאר־געשטעלט ווי זי קומט מארגען ארוים אין גאס און אלע זיצען אז זי איז א הויך מיידעלע און קיינער וועט שוין ניט וואגען צו לאכען פון איר. און זי טראכט זיך דערביי, אז זי וועט זיך מיט קיינעם ניט אפרעכענען. צו ואס דארף זי דאס? ס׳איז געניג פאר איר ואס זי איז אויסגעוואקסען. און פערעלע האט געוואלט אז איר מוטע מאמע זאל באלד וויסען פונ׳ם גליק ואס האט איר געטראפען. האט זי אנגעמאכט א געוואלד:

— מאמע, מאמע, מאמעניו!...

די מאמע איז געקומען צולויפען א דערשראקענע ניט מויט, ניט לעבעדיג.

— ואס שרייסטו, פערעלע?

— ניב א קוק, מאמעניו, איך בין דאך אויסגעוואקסען...

די מאמע האט אנגעצונדען די עלעקטריק און האט דערזען אז פערעלע איז געלעגען אין דער בריים פונ׳ם בעטעל...

שרעטעלע

בערעלע האָט געוואוינט מיט זיין טאַטע־מאַמע און זיינע צוויי ברידערלאַך און איין שוועסטערל אין א קליין שטיבעלע ווייט הינטער דער שטאָט. און געווען איז זיין טאַטע א גרויסער אָרימאַן, האָט ער שווער געדאַרפט ארבייטן אויף צו פּאַרדינען זיין ברויט. און די מאַמע האָט אויך געארבייט, נאָר קיינמאָל האָבען די קינדער ניט גהאַט קיין גאַנצע קליידער: אַלעמאָל זענען זיי געגאַנגען אין גע־לאַטעטע רעקעלאַך, אין צעריסענע הייזעלאַך און אין אָפּגעבליאַקע־וועטע קליידעלאַך.

אָבער די קינדער זענען אַלעמאָל געווען פרייליך, וואָרים אז דער טאַטע פלעגט אהיימקומען, פלעגט ער מיטברייגען עפעס א זאַך צום שפּילען זיך. ער האָט די זאכען קיינמאָל ניט געקויפט, וואָרים ער האָט ניט געהאַט פּאָר וואָס און דערפאַר זענען דאָס מיסטענס געווען ניט קיין געווינטליכע שפּילעכלאַך, וואָס אַנדערע טאַטעס ברייגען זייערע קינדער, נאָר אזוינע זאכעלאַך וואָס מע געפינט אין גאַס און קיינער וויל זיי ניט אויפהייבען.

אמאָל ברייגט ער אהיים א קליין שרייפעלע און אזא רעדעלע אין וועלכען דאָס שרייפעלע דריט זיך אַריין. אָן איינפאַך שרייפעלע פון אַן אַלטען וואָגען, וואָס האָט זיך געוואַלגערט אין גאַס און קיינער האָט זיך אויף דעם ניט געוואַלט אומקוקען. אָבער דער טאַטע האָט צונויפגענומען אַרום זיך אַלע קינדער און האָט זיי פּריער גוט אָנ־געקושט און דערנאָך געזאָגט:

— טרעפט, קינדער, וואָס איך האָב אייך געבראַכט? איי א שיינע זאַך!...

און די קינדער זיצען שוין מיט אָפענע מיילער און בריט צעפענטע אויגען און זיי וואַרטען אויפֿן טאַטענס מתנה. און דער טאַטע נעמט פּאַמעליך אַרויס דאָס פּאַראַסטע שרייפּעלע מיטֿן רעדעלע און באַווייזט עס:

— איר זעט, דאָס איז פון א וואָגען... פון א גרויסען שאַראַבאַן... צווויי שווארצע פערד זענען געווען איינגעשפּאַנט אין דעם שאַראַבאַן און אז זיי פלעגען לויפֿען האָט די ערד געציטערט אונטער זיי. איי, איז דאָס געווען א פּאַר פערד... די הויט האָט אויף זיי געבראַנט. פון די נאָזלעכער האָט א ווינט געבלאָזען...

פּאַרגאַפּעט זענען די קינדער געזעסען און געקוקט אויפֿן קליינעם שרייפּעלע און זיך פֿאַרגעשטעלט דעם שאַראַבאַן מיט די פערד. אָפּילו דעם ווינט פון די פערדס נאָז-לעכער האָבען זיי געזען. און זיי האָבען געפילט ווי די ערד ציטערט אונטער די פערדס טריט. און דאָס קליינע שרייפּעלע האָלט נאָך דער טאַטע אין זיינע הענט, דריייט עס פּאַר די קינדערס אויגען און לאַכט.

— און איצט, קינדער, לאָמיר זען ווער סע וועט גיכער אַריינ-דריייען דאָס שרייפּעלע אין רעדעלע, — זאָגט דער טאַטע און דער-לאַנגט עס בערעלען.

צווישען די קינדער ווערט א טומעל, זיי נעמען זיך דריייען דאָס שרייפּעלע, וועטען זיך און סע איז זיי פריילאַכער פון אַנדערע קינדער, וועלכע האָבען שפּילעכלאַך פּאַר גרויס געלט. זיי שפּילען זיך אזוי אָפּ ביז שפּעט אין דער נאַכט וען זיי לייגען זיך שלאָפען.

אָבער בערעלע, וועלכער איז געווען דאָס עלטסטע קינד, האָט שוין פּאַרשטאַנען אז דער טאַטע ארבייט שווער און ער האָט אלע-מאָל געטראַכט ווי אזוי צו מאַכען אז דער טאַטע זאָל ניט אזוי שווער דאַרפען ארבייטען. ער שטייט אויף פאַרטאָג, דער טאַטע און גייט אַוועק ערגעץ און אהיים קומט ער ערשט ווען סע איז שוין פינסטער און ער קוקט אוים פאַרפינסטערט, אויסגעמאַטערט.

געהערט האָט בערעלע דער-ציילען וועגען שרעטעלען. די קינדער האָבען אים דערציילט אז שרעטעלע איז א קליין מענ-שעלע, מיט א צילינדער הוט, מיט רויטע הויזען און פייגע גלאָנצעדיגע שטיוועלאָך. ער רייכערט שטענדיג א סיגאָר און זיצט אויף אן אָפּגעהאקטען שטאם פון אן אלטען בוים. און אז שרעטעלע לייגט זיך צוועק אונטער דער שוועל פון א הויז, וועלט אין יענעם הויז ליכטיג און וואָרים און דימענטען, ברי-ליאָנטען און רעגדלאָך שיטען זיך דאָרט פון זעק גאָנצע טעג און גאָנצע נעכט.

און בערעלע האָט אלץ געטראכט וואו צו כאָפּען שרעטעלען און צוועקלייגען אים אונטער דער שוועל פון זייער הויז. ער ווייל ניט אז די דימענטען, ברילי̈אָנטען און רעגדלאָך זאָלען זיך שיטען טאָג ווי נאכט. ניין, איין זאק ווייל ער נאָר. געגוג פאָר'ן מאָטען איין זאק, וועט ער שוין ניט ארבעטען אזוי שווער און אלץ קינדער וועט ער קויפען נייע גארניטערלאָך און היטלאָך און שיכ-לאָך. אָבער ווי קריגט מען שרעטעלען?

און בערעלע האָט אלע מאָל געזוכט אונטער דער שוועל פון זיין שטיבעלע, אפשר ליגט דאָרט שרעטעלע באהאלטען. איינמאָל האָט בערעלע, ווי געווינטלאָך, געזוכט אונטער דער שוועל פון זיין שטיבעלע און ער האָט פלוצלינג דערזען ווי שרעטעלע שטייט פין וויטען און קוקט אויף אים און שמייכלט. ער רייכערט א סיגאָר און די קנוילען רויך דרייען זיך פאר בערעלעס אויגען. די קנוילען דרייען זיך און דרייען זיך פאר בערעלעס אויגען און עפעס וועדט אים אזוי גוט אויפ'ן האַרצען, אך, ווי גוט, ווי גוט סע וועדט. דער בלויער רויך עפענט פאר אים אזעלכע וויטע, בריי̈טע פעלדער,

גרויסע שאראבאנען מיט ברענענדיגע פערד יאגען זיך אויף זיי אין די ערד ציטערט, ציטערט...

און שרעטעלע קומט צו צו בערעלען און זאגט אים:

— האסט מיך גערופען, בין איך געקומען... איך האב געבראכט דיר נאר איין זאק מיט דימענטען, בריליאנטען און רענדלאך, אבער סע וועט זיין גענוג פאר דיין טאטען...

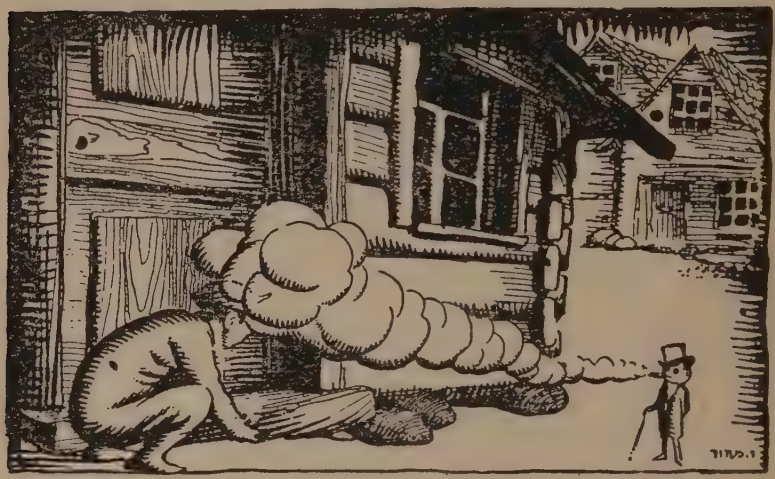

— פארוואס ביסטו, שרעטעלע, געקומען אזוי שפעט? איך האב דיך אזוי לאנג גערופען...

— א, בערעלע, שרעטעלע איז געווען פארנומען. א סך אזעלכע קינדער ווי דו זענען פאראן... דו ביסט ניט דער אייניציגער. אבער איצטער דארפען מיר אוועקגיין אויף א באהאלטען פלאץ און איך וועל דיר אויסשיטען די רענדלאך פונ'ם זאק...

— פארוואס ניט דא? — פרעגט בערעלע און דאס הארץ ציטערט אים.

— דערפאר, בערעלע, וואס קיינער טאר ניט זען, וואס ווען אן אנדערער וועט זען, וועט דאס זעקעל מיט די רענדלאך פאר-שווינדען...

בערעלע האט זיך א קלאפ געטון אין קאפ און אויסגעשריען:

— א, איך בין געפאלען אויף א שכל... מיר וועלען זיך באהאלטען אונטער'ן טיש...

און זיי האָבען זיך ביידע פֿאַרקליבען אונטער'ן טיש און שרעטעלע האָט אויפגעעפענט דעם זאַק און די רענדלאַך האָבען זיך געגומען שיטען און שיטען. ברענענדיגע, פייעריגע רענדלאַך. און אונטערן טיש וואַקסט אויס א בארג, א גאַנצער בארג מיט רענדלאַך.

נאָר אינמיטען דערינען איז צוגעקומען לאה'לע, בערעלעס שוועסטערל און א פּאַטש געטון מיט די הענטלאַך:

— א, אזוי פיל רענדלאַך...

און אין איין אויגענבליק איז שרעטעלע פֿאַרשוואונדען מיט'ן זאַק רענדלאַך. בערעלע איז ווידער געזעסען פֿאַר דער שוועל און לעבען אים איז געשטאַנען לאה'לע. בערעלע איז אויפגעשפרונגען מיט א געשריי:

— שווע, לאה'לע, דו האָסט קאַליע געמאַכט אינגאַנצען...

— וואָס רעדסטו בערעלע? — האָט לאה'לע ניט פֿאַרשטאַנען.

— ווען דו קומסט ניט אַן, וואָלט שרעטעלע ניט אַנטלאָפען מיט'ן זאַק רענדלאַך... טאַטע וואָלט מער ניט געדאַרפט ארבייטען אזוי שווער...

אָבער לאה'לע האָט אַלץ גאָרניט פֿאַרשטאַנען, ווארים זי האָט שרעטעלע'ן ניט געזען און קיין רענדלאַך האָט זי אויך ניט געזען...

די קליינע שיך־פוצער

עס איז געווען א וואַרימער טאָג. כאָטש עס איז געווען אינ־מיטעןווינטער, האָט דאָך געבלאָזען א לינד ווינטעל און די זון האָט געוואַרימט ווי אין אַן אָנהייב פרילינגס־טאָג. די קינדער האָבען זיך אַרויסגעכאַפט אין דרויסען אַן די שוועָרע אויבערעקלאָך, וואַרים אז עס איז וואַרים, איז נישטאָ וואָס מורא צו האָבען, פֿאַרקילען קען מען זיך ניט אין אזא טאָג.

יאַנקעלע איז געגאַנגען אויף אַרטשאַרד סטריט מיט'ן קעסטעלע אונטער'ן אַרעם און ער האָט זיך אונטערגעזונגען. גוט איז אים געווען אַט דעם קליינעם יאַנקעלע דעם שיך־פוצער, ווייל אז עס איז וואַרים און שיין אין דרויסען, פוצען זיך מענשען די שיך און ער מאַכט מער געלט.

אויפ'ן ראָג פון א גאַס איז אים אַנגעקומען אַנטקעגען זיינער א חבר, דייוויי, אויך א שיך־פוצער.

— העלאָו, יאַנקעלע, — האָט דייוויי אויסגעשריען, — האָסט שוין היינט געפוצט שיך? א, איך האָב שוין געמאַכט מער ווי א האַלבען דאָלאַר

— אַזוי, — האָט יאַנקעלע אים איבערגעקרימט, — א גרויסע זאַך א האַלבער דאָלאַר, בא מיר אין קעשענע קלינגט שוין באַלד א גאַנצער דאָלאַר, דו הערסט?

ביידע חברים האָבען זיך געלאָזט איבער דער גאַס מיט פריילאַכע הערצער אי פונ'ם שיינעם טאָג, אי פון די גרויסע פאַרדינסטען, וואָס זיי האָבען היינט געמאַכט. לעבען א הויז מיט א הויך בריקעל האָבען זיך ביידע קינדער אַפגעשטעלט און יאַנקעלע האָט געזאָגט:

— וויסטו וואָס, דייוויי, לאָמיר זיך בייטען, איך וועל דיר אַפפּוצען דיינע שיך און דו וועסט מיר אַפּפּוצען מיינע שיך...

— אזוי, — חאָט שוין איצט דייווי איבערגעקרימט יאנקעלען,— מער פעלט דיר ניט ווי געפוצטע שיך. האָב פריהער גאנצע שיך...

— צערייסענע שיך, אז מען פוצט זיי אפּ, קוקען זיי אוים ווי גאנצע.

— ווער האָט עס דיר געזאָגט? קיין לעכער קען מען מיט קיין פוץ ניט פאַרלייגען. פוץ זיי היינט, פוץ זיי מאָרגען, וועלען זיי בלייבען צעריסען...

אָבער יאנקעלע האָט זיך געזומען בעטען בא דייווי'ן.

— וואָס ארט דיך? סיי ווי סיי זענען איצט נישטא קיין מענשען וועמען צו פוצען די שיך, וועלען מיר דערווייל אריינכאַפען...

— גוט, אָבער דו וועסט מיר פריהער אָפּפוצען מיינע שיך...

דייווי האָט זיך אַוועקגעשטעלט אויפ'ן בריקעל פונ'ם הויז און יאנקעלע האָט אים גענומען פוצען די צעריסענע שיך זיינע. אים האָט זייער געפּריים צו פוצען די שיך בא אן אייגענעם חבר, אזא אינגעלע ווי ער און ער האָט זיך דאָרום געפּלייסט, אז דער גלאַנץ אויפ די שיך זאָל זיין א שפּיגעלדיגער און אז די שיך זאָלען אוים קוקען ווי נייע.

און אז יאנקעלע האָט אָפּגעפוצט דייווי'ס שיך, האָט ער זיך אַוועקגעשטעלט אויפ דעם זעלבען בריקעל און דייווי האָט גענומען פוצען זיינע שיך. דייווי האָט זיך אויך געפּלייסט, וואָרים ער האָט

אויך געוואלט, ווי יאנקעלע, אז זיין חבר'ס שיך זאלען גלאנצען ווי א שפיגעל. אבער וען דייווי האט געהאט אפגעפוצט ערשט איין שוך בא יאנקעלען און האט זיך געוואלט נעמען צום צווייטען, איז אנגעקומען אן אלטער איד, א הויכער, מיט א גרויער באָרד און א גראבען שטעקען און געזאגט:

— זע נאר אביסעל, די שיך פוצט ער אים... קום גיכער, אינגעלע, פוץ מיר אפ מיינע שיך, איך האב קיין צייט ניט צו ווארטען.

און אז דייווי האט דערזען דעם אידען, האט ער באלד אוועק-געוואָרפען יאנקעלע'ס שוך און איז צוגעשפרונגען צו יענעם און

געזומען פוצען זיינע שיך. יאנקעלע איז געבליבען שטיין א צעטומעלטער. ער האט ניט פארשטאנען באלד וואס אזוינס האט געטראפען, אבער אז ער האט געזען ווי דייווי איז שוין פארנומען מיט'ן אלטען אידענם שיך, האט זיך אים עפעס אפ-געריסען אין הארץ. דערנאך האט ער א קוק געטאן אויף זיינע שיך און געזען, ווי אייגער גלאנצט אזוי פיין און דער צוויי-טער איז פארשמוצט, האבען זיך מרערען געזומען גיסען פון זיינע אויגען.

— ביסט א שלעכטער, דייווי, איך האב דיר אפגעפוצט די שיך און דו מיר ניט. וועסט מיך האבען צו געדיינקען...

דייווי האט אויפגעהויבען די אויגען פונ'ם קעסטעלע און האט געזען ווי פון יאנקעלע'ס אויגען רינען טרערען, האט ער זיך צעלאכט:

— ביסט דאך א נאר, יאנקעלע, אט וועל איך ענדיגען, וועל איך דיר אפפוצען דעם צווייטען שוך דיינעם... וואס איז דא וואס צו ווייגען.

יאנקעלע'ס געזיכט האט צוריק אויפגעשטראלט.

דיווי האָט שוין געענדיגט פוצען דעם אידענם שיך, דעם ניקעל האָט ער שוין אַריינגעווארפען אין קעשענע און מיט א פרייליך גע־שריי זיך אויסגעדרייט צו יאַנקעלען:

— נו, אַצינד שטעל זיך אַוועק, וועל איך דיר אַפּפוצען דעם צווייטען שוך דיינעם...

דערנאָך האָבען ביידע קינדער געזומען די קעסטעלאָך אונטער די אַרעמס און זיך געלאָזט איבער דער גאַס, שמועסענדיג צווישען זיך וועגען דעם אַז סע איז גוט צו האָבען גאַנצע שיך און שיינע קליידער.

אַזוי ווי די קינדער זענען געגאַנגען, פּאַרטיפט אין זייער שמועס, איז זיי אַנטקעגען געקומען בעסי, א מיידעלע מיט א פּאַרריסען נעזעלע, זי האָט געקענט יאַנקעלען, וויל זיי האָבען געוואוינט אין איין בלאָק, איז זי צוגעשפרונגען און מיט א שטעקעלע א קלאַפּ געטון אין זיין קעסטעלע. יאַנקעלע האָט זיך דערשראָקען, אָבער אַז ער האָט דער־זען בעסי'ן ווי זי האָט געשמייכעלט און דאָס נעזעל אירס האָט זיך נאָכמער פּאַרריסען פון דעם, האָט ער זיך צעלאַכט:

— בעסי, א, בעסי! דאָס איז דאָך דייווי, מיין חבר דייווי...

און אַלע דריי קינדער האָבען זיך צוגעשאָרט צו א הויז ווו קיין פּושקאַרטס זענען נישט געשטאַנען און זיי האָבען זיך אַוועק־

געזעצט אויפֿן בריקעל. דערווייל האָט דייוויי דערזען בעסי׳ס שיך אז זיי זענען פּאַרשטויבט, האָט ער זיך אָנגערופען:

— איך וועל דיר אָפּפּוצען די שיך...

— וואָס עפּעס דו? איך קען בעסי׳ן פּאַר דיר...

— אַזוי, ווייל איך האָב געזאָגט דער ערשטער.

— און אַז דער ערשטער איז וואָס?

די קינדער האָבען זיך שיעור ניט צעשלאָגען איבער בעסי׳ן, אָבער זי איז געפאַלען אויף אַ שכל און מיט אַ שמייכעל געזאָגט:

— וויסט איר וואָס? איר וועט מיר ביידע אָפּפּוצען די שיך. דו, יאַנקעלע, איינעם און דייוויי איינעם...

בעסי האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ טרעפּעל און ביידע קינדער האָבען זיך אַוועקגעשטעלט אויף די קני און געגומען פּוצען אירע שיך.

און דערנאָך זענען אַלע דריי פּריילאָכע און אויפגעלעבטע געגאַנגען אויף דער גאַס און געזונגען און אונטערגעטאַנצט.

פּוסי׳ס ערשטער אַרויספֿאָר איבער דער וועלט

אמאל האָט אין א וויטען קעניגרייך געלעבט א שוואַרצער קאַטער מיט זיין קאַץ קאַטערינא- זיי האָבען געהאַט א קליין קעצעלע, א שוואַרץ מיט ווייסע פּלעקען.

אין איינעם א טאָג האָט דאָס קליינע קעצעלע געזאָגט צו דער מאמען:

— מאמע, איך וועל אַביסעל אַרויסגיין אַנקוקען די וועלט. איך בין שוין מיד צו שפּילען זיך מיט די שאַקלאַד-מייזלאַך, אין אונזער גאַרטען.

האָט די מוטער-קאַץ אַנגעמאַכט א געוואַלד.

— מיא־או, מיא־או! איך וועל דיך ניט לאָזען, דו ביסט נאָך קליין און שוואַך, דו ביסט נאָך גאָר א קינד, קעצעלע מיינס.

אָבער דאָס קעצעלע האָט זיך איינגעשפּאַרט און די מאמע האָט גערופען דעם פּאַטער-קאַטער, דעם שוואַרצען און דעם פּלינקען און אים דערציילט אז קעצעלע פּוסי וויל אַליין אַוועקגיין איבער דער וועלט.

דער פאַטער-קאַטער האָט א שמייכעל געטון אין זיינע שוואַרצע שטעכעדיגע וואָנסען און ארויסגעמיאַוקעט:

— אזוי, וויל שוין אונזער קאַטערל, אונזער פוסי'לע ארויסגיין אויף דער וועלט? וואָס וועסטו דאַרטען טון, פוסי'לע מיין זון?

— א, פאַטער-קאַטער, איך וויל ארויסגיין פון יענער זייט וואָנט און זען די ליכטיגע וועלט. איך האָב זיך די גאַנצע ציים געשפילט מיט מייז, געמאכט פון שאַקאַלאַד און איצט וויל איך זיך יאָגען נאָך לעבעדיגע מייז.

— גוט, גוט, פוסי'לע, גיי און האָב גליק... איך האָב דיך געלערנט זיין מוטיג, דו האָסט בא מיר איבערגענומען מיין קאַטערשע פלינקייט און כיטרעקייט, לאָמיר זען וואָס דו קענסט...

מיט א גליקלאַך הארץ איז פוסי ארויסגעלאָפען פונ'ם גאַרטען און זיך געלאָזט איבער די וועגען אין דער ברייטער, וועלט אריין. דער וועג איז געווען שטויביג אָבער פוסי'ן האָט דאָס ניט געאַרט, ער איז וויטער געשפרונגען.

— הע-הע! — האָט ער צו זיך אליין געזאָגט, — איצט וועל איך געפינען אמת'ע מייז, לעבעדיגע, צאַפעלדיגע.

א שיין גאָל פייגעלע, וואָס איז געזעסען אויף א בוים, האָט אַנגעפאַנגען צו זינגען וועגען די שאַקאַלאַד מייזלאַך אין פאַטערס גאַרטען. פוסי האָט זיך פאַרבייגקט א היים און ער האָט זיך שוין געוואָלט אומקערען. אָבער באַלד האָט ער זיך באַרעכענט, אז סע פאַסט ניט פאַר אים, דעם אלטען פאַטער-קאַטערס פוסי, צו בייגקען א היים און ער איז וויטער געגאַנגען אויפ'ן שטויביגן וועג.

וויטער אויפ'ן וועג האָט פוסי באַגעגענט א פיין אשיג פערד.

— וואָס מאַכסטו, פוסי? — האָט דאָס פערד זיך אַנגערופען, — אזא ווי דו איז געווען בא מיין באַלאַבאַס און איך האָב עס געפירט אמאָל עטליכע מיל. אי האָט זיך עס געפרייט...

— זאָג מיר בעסער, פערד פלאַפלער, — האָט פוסי געזאָגט, — וויסטו ניט צי סע זענען דא בא דיר אין רויטען שייער א סך מייז?

— ניין, פוסי, מיין באַלאַבאַס האָט א קאַץ און זי האָט שוין אלע מייז אויפגעפרעסען.

— נו, א גוטען טאָג...

ווייטער און ווייטער איז פוסי געגאַנגען. און באַגעגענט האָט ער אַן אַלטע פרוי מיט אַ קיישעל אויף די הענט.

— זאָג מיר נאָר, גוטע אַלטיטש-קע וויסטו ניט וואו איך קען גע-פינען אַ שייער מיט מיוז?

— ניין, פוסי, איך וויים ניט, זעסט איך טראָג אַ קיישעל? דאָ ליגט אַן אַלטע קאַץ, זי האָט בא מיר אין הויז אַלע מיוז אויסגע-רוימט, דערנאָך האָט זי זיך גענו-מען צו דער פוטער. טראָג איך זי איצטער צוועק און איך וועל זי אין טייך אַרייננוואַרפען...

האָט זיך פוסי דערשראָקען, וואָרום ער האָט ניט געוואוסט פון אַזעלכע זאכען און ער האָט זיך געלאָזט לויפען איבער'ן וועג אַן אָטעם. לויפט ער אַזוי און לויפט ביז ער קומט צו אַ גרויסען שייער; וועלכער איז געווען אויסגעבויט פון רויטע ציגעל. פאַר'ן שייער איז געזעסען אַ מאַן, אַן אַלטער, אַ גרויער, מיט גוטע אויגען. האָט זיך פוסי צו אים אָנגערופען:

— גוטער מאַן, קענסטו מיר ניט זאָגען צו איז דאָ אין דיין רויטען שייער מיוז, אמת'ע לעבעדיגע מיוז? בא מיר אין דער היים האָט מיך מיין פאָטער-קאָטער געלערנט כאַפען קליינע מייזלאָך, געמאכט פון שאָקאָלאד און איך וויל זיין אַן אמת'ער קאָטער, ווי עס פאַסט פאַר מיין משפחה די קאָטערס די שווארצע און די קעץ די וויייסע... וויייז מיר, גוטער אַלטער, וואו איך קען געפינען אמת'ע מיוז.

— אַ, פוסילע, — האָט דער אַלטער געענטפערט, — איך זיך טאַקע אַ קעצעלע, וואָס זאָל מיינע מיוז פאַרטרייבען. אָבער דו ביסט צו קליין, פאַר דיר וועלען מיינע מיוז קיין מורא ניט האָבען...

האָט זיך פוסי באַלויידיגט און אויפשטעלענדיג זיך אויף די הינטערשטע פיסלאָך, האָט ער געזאָגט:

— אָ, דו אַלטער, פֿאַרגעסט, ווייזט אויס, אַז איך קום אַרויס פון די שטאַרקסטע קאַטערס אין אונזער קאַניגרייך? מיין פאַטער־קאַטער האָט אַלע מייז פון אונזער קאַניגרייך פֿאַריאָגט און מיין מאַמע קאָן איז פלינקער פון׳ם טיגער וואָס וואוינט אין וואַלד פון מיליאָן ביימער...

— נו, וועלען מיר זען ווי דו וועסט זיך ספּראַווען מיט מיינע מייז.

און דער אַלטער האָט געעפענט די טירען פון׳ם שייער. מיט איין שפּרונג איז פוסי געווען אינווייניג. די טירען האָבען זיך צוריק פֿאַרמאַכט און פוסי איז געבליבען אַליין אין׳ם גרויסען פינסטערען שייער. בערג מיט וויין זענען געווען אָנגעלייגט אין שייער. זעק מיט גערשטען, האָבער און רייז זענען געווען צעשטעלט אין שייער. און פינסטער איז געווען, וואָרים נאָר אַ קליין פענסטערל האָט פון דער הויך, פון אונטער דער סטעליע אריינגעלאָזט אַביסעל שיין.

בא פוסי׳ן האָט דאָס האַרץ געקלאַפּט. אָבער ער האָט זיך געשטאַרקט און ער האָט געגומען שפּרינגען איבער די זעק און די בערג מיט וויין. פלוצלינג — שאַ, עפּעס הערט פוסי ווי אַ מייזעלע דראַפּעט זיך... פוסי האָט זיך אויסגעצויגען און האָט פֿאַרמאַכט די אויגען. ער איז טויט. און דאָס מייזעלע האָט זיך וויטער געשארט

אויף א זאק. מיט איין שפרונג איז פוסי געווען אויפ'ן זאק און ער האָט געמיינט אז ער האָט שוין דאָס מייזעלע, אָבער דאָס גרויע חיה'לע האָט זיך אַרויסגעגליטשט פון זיינע לאַפקעלאַך און איז כּאַרשוואונדען...

— נו, דאָס ערשטע מאָל, — האָט זיך פוסי געטראכט, — וויטער וועל איך שוין כאַפען...

אזוי איז פוסי געלעגען און געווארט אויף א ניי מייזעלע. נאָר פלוצלינג האָט זיך באַוויזען א גרויסע מויז, א גרעסערע נאָך ווי פוסי איז געווען. באָם קאָטערל האָבען אָנגעהויבען צו צִיטערען די לאַפקעלאַך און די גאַנצע פעל. און די מויז (אָ, ווי גרוים זי איז געווען!...) איז געגאַנגען אַלץ וויטער און וויטער ביז זי איז צוגעקומען צו פוסי'ן.

און אז פוסי האָט דערזען לעבען זיך די גרויסע מויז, האָט ער זיך געגעבען א כאַפ אויף אַן — פאַטיוג — געלאָזט זיך לויפען. אַן די מויז נאָך אים. אָבער וואו אַנטלויפט מען אז די טירען זענען פֿאַרשלאָסען? דאָ האָט פוסי דערזען דאָס קליינע פענסטערל אונטער דער סטעליע און ער האָט זיך געזומען דראַפען אויף דער גלייכער וואַנט. די וויכע נעגעל פונ'ם יונגען קאָטערל האָבען זיך געבראַכען, דאָס האַרץ האָט בא אים געפלאַטערט און געציטערט... נאָר אָט איז ער שוין אויבען און די זון בלענדט אים שוין די אויגען.

— נו, א שווערע אַרבייט געהאַט, — האָט פוסי געזאָגט צו זיך אַליין — קוים מיט'ן לעבען אַרויס...

אַן ער איז אַרונטערגעשפרונגען אין דרויסען אַן זיך געלאָזט לוויפען מיט'ן וועג דעם שטויביגען, אַהיים צו זיין פאַטער-קאָטער אין גאַרטען...

די שוואַרצע קאַץ

ווינטער פֿראָסט האָט דעם טייך מיט אייז פֿאַרשמידט. שטיל איז דאָס וואַסער אונטער דער בלוי-גרינער אייזיגער קאַלדרע געשלאָ-פֿען. און פון אויבען נאָך א קאַלדרע, א ווייסע, א שנייאיגע. און די וואַסערמיל, וואָס איז באָם ברעג טייך געשטאַנען, איז אויך גע-שלאָפֿען. וואָרים אז דאָס וואַסער האָט ניט געשטראָמט, האָט עס דאָס ראָד ניט געטריבען, האָבען זיך די מילשטיינער ניט געדריים.

איז דער מאַרץ ווינט געקומען און האָט די שוועַרע וואַלקענס פון הימעל צעטריבען און פֿאַר דער זון א פּלאַץ געמאַכט, זי זאָל קומען און די וועלט דערוואַרמען. האָט זיך פּרילינגס זון לאַנג ניט געלאָזט בעטען און איז געקומען, א יונגע, א שמייכלענדיגע. און אז זי האָט צוויי טעג אויף דער שניי-קאַלדרע געשמייכעלט, האָט דער שניי אַנגעפֿאַנגען וויין צו ווערען, איז ער שוואַרץ געוואָרען. איין טאָג און צוויי און ער איז צעגאַנגען און טייכלאַך האָבען אַנגע-הויבען צו רינען.

און אז די זון איז פֿארטיג געוואָרען מיט דער שניי-קאַלדרע, האָט זי זיך געזומען צו דער בלוי-גרינער אייזיגער קאַלדרע. אונטען האָבען זיך שוין די כוואַליעס געריסען, געוואָלט אויף דער פּריי אַרויסקומען. איין טאָג און נאָך צוויי טעג און דער טייך האָט אַנגעפֿאַנגען צו שטראָמען. שטיקער אייז האָט ער מיט זיך מיט-געשלעפּט און זיי פֿארטראָגען ערגעץ ווייט. פּריילאַך האָט זיך דער שטראָם געצויגען.

און אז עס איז געקומען שוין אינגאַנצען א וואַרימער טאָג, איז די קאַץ די שוואַרצע פּונ׳ם הויז אַרוים און האָט זיך אויפ׳ן ראָד פון דער וואַסער-מיל אַוועקגעזעצט און האָט זיך אויף דער זון גע-וואַרעמט. מיט׳ן צינגעל דעם רויטען האָט זי זיך די פּעל געוואַשען, וואָרים זי האָט געוואָלט זיין ריין און אָפּגעוואַשען פֿאַר׳ן פּרילינג דעם ליכטיגען און וואַרעמען.

דערווייל האָט דער שטראָם דאָס אייז אַרום ראָד אונטער-געוואַשען, די כוואַליעס האָבען זיך פּריילאַך צוגעשפּאַרט און מיט א ברום האָבען זיי עס געזומען דרייען גיך און געשווינד.

און די קאַץ שוואַרצע מיט'ן צינגעל דעם רויטען ארוים-געשטעקט איז אין וואַסער אַריינגעפאַלען. אין קאַלטען שטראָם זיך אָפּגעבאָדען און אויף א שטיק אייז זיך אַרויפגעכאַפּט.

שווימט אַזוי די קאַץ אויפ'ן טייך א טאָג נאָך א טאָג און קען צו קיין ברעג ניט קומען. באַטאָג איז וואַרעם, באַנאַכט איז קאַלט און עסען איז נישטאָ וואָס. באַנאַכט ווערט זי צום אייז צוגעפרוירען און באַטאָג רייסט זי זיך אָפּ פונ'ם אייז.

אויפ'ן דריטען טאָג איז זי אין א פרעמד לאַנד געקומען. דאָס שטיק אייז האָט זיך אַן א וואַנט אָנגעשלאָגען און איז געבליבען שטיין. ניט וויט פון א ברעג איז עס געווען. און אויפ'ן ברעג איז א פויער געשטאַנען. אין גרויסע שטיוועל און רויטע הויזען. ער האָט א נעץ געפלאָכטען אין טייך אַראָפּצולאָזען, פיש צו כאַפּען. און אז די קאַץ האָט דעם פויער דערזען, האָט זי אויסגעשריען:

— קום מיט דיינע גרויסע שטיוועל און נעם מיך פון אייז אַראָפּ.

— פון וואַנעט קומסטו, קעצעלע שוואַרצע?

— פון א לאַנד וואָס ליגט פון דאַנעט וויט, דריי טעג און דריי נעכט מיט'ן טייך צו שווימען, הונגעריג בין איך און קאַלט איז מיר.

—גוט, קעצעלע, איך וועל פריער מיין נעץ אין טייך אַראָפּ-לאָזען און דערנאָך וועל איך דיך אַראָפּנעמען. איך דאַרף האָבען א הונגעריגע קאַץ. מיינע קעץ זענען זאָס, פוילען זיי זיך מויז צו כאַפּען און די מויז גריזשען בא מיין אלטער דאָם ברויט.

די נעץ אין טייך אַראָפּגעלאָזט, א שיפעל אָפּגעבונדען און

צו דער קאַץ צוגעשוואומען. אונטער'ן פּעלצעל האָט ער זי געזומען, כּע זאָל איר וואַרעמער זיין. און אַז זיי זענען צום ברעג געקומען, האָט ער זי אין הויז אַוועקגעטראָגען צו דער אַלטער.

— נאָ, אַלטינקע מיינע, אַ הונגעריג קעצעלע דיר געבראַכט, אַלע מיין וועט זי דיר אויסכאַפּען, וועלען זיי דיר דאָס ברויט ניט גרייזשען.

און אונזער קאַץ די שוואַרצע האָט זיך אין אַ ווינקעל אַוועק-געזעצט און איז אַנשלאָפען געוואָרען. איז שוין געווען באַנאַכט און אַלע אין הויז זענען געשלאָפען. האָט זי זיך די ביינער אויס-געגלייכט, זיך אויסגעצויגען און דערפילט דעם הונגער.

— דאַרף מען זיך, הייסט עס, נעמען צו דער אַרבייט מייזעלאַך כאַפּען...

גייט אַזוי די קאַץ אַהין און אַהער און זוכט די מייזענלעכער. האָט איר פּאַרשמעקט פּרישע לעבעדיגע פּיש. און אין בויך האָט אַזוי געבורטשעט ווי עמיצער וואַלט דאָרט געזעסען און געברומט „עסען... עסען..."

ניט לאַנג געטראַכט און זיך צוגעכאַפּט צו דער מולטער מיט די לעבעדיגע פּיש. איינס און צוויי, זיך גוט אַנגעגעסען און זיך געלייגט שלאָפען. אַך, ווי געשמאַק עס איז זיך געשלאָפען זאַטער-הייט!

אינדערפרי איז דער פּויער מיט דער פּויערטע אויפגעשטאַנען.

— נו, קעצעלע מיינס, עפּעס אַ סך מייזעלאַך געכאַפּט?

און די קאַץ די שוואַרצע ענטפּערט ניט. די אויגען קלעפּען זיך איר, זי ווייל ווייטער שלאָפען. פּון קיך איז די פּויערטע געקומען צולויפען מיט אַ געשריי און אַ געפּילדער:

— וואָס זאָגסטו אויף דעם? די קאַץ האָט דאָך אַלע פּיש אויפגעגעסען. די קעפּ וואַלגערען זיך בא דער מולטער...

האָט דער פּויער געכאַפּט אַ שטעקען און האָט די קאַץ פּאַר-טריבען.

— קיין קעץ נאַשערינם דאַרף איך ניט... האָסט זיך געפּוילט מיין צו כאַפּען, וועסטו איצט הונגערען...

אין א חנוכה נאכט

אז ס'איז געקומען דער ערשטער אויפדערנאכט פון חנוכה, האָט דער זיידע צוגערופען בייקעלען מיט שפּסעלען און צו זיי אזוי געזאגט:

— איר ווייסט, אייניקלאך מיינע, היינט הייבט זיך אָן דער שיינער יום טוב חנוכה. באלד וועט איר זען ווי איך וועל בענשען חנוכה-ליכטלאך און דערנאך וועל איך אייך געבען א שיינע זאך. איר וועט זיך שפּילען און עס וועט אייך זיין שוין אוינמאל פּריילאך.

— פּאַרוואָס איז חנוכה? — האָט בייקעלע געפּרעגט.

— טאקע, זיידע, פּאַרוואָס חנוכה? — האָט שעפּסעלע אונטער-געכאפט.

דער זיידע האָט זיך אויסגעהוסט, האָט ארויפגערוקט די ברילען הויך אויפ'ן שטערען און געזומען דערציילען די קינדער וועגען חנוכה.

— אמאל האָבען אלע אידען געלעבט אין ארץ ישראל. זיי האָבען געהאָט אייגענע פעלדער, ווייגערטנער און אָליוון-בערטנער. ארץ ישראל, דאָס אמאליג אידיש לאנד, האָט בלויז בערג און גרינע טאָלען. ירושלים איז געווען די קרוינשטאָט פון'ם אידישען לאנד און פּארמאָגט האָט די שטאָט וואונדערבארע הייזער, באפוצטע מיט שניצעריין און מיט סטאָטוען.

— און געווען איז אויך אין ירושלים א גרויסער טעמפּל, וואָס האָט געהייסען בית המקדש, אדער דאָס היילינע הויז. די וועגט אין דעם בית המקדש זענען געווען באשלאָגען מיט גינגאלד און באצירט מיט טייערע דימענטען. אין אייגער פון די וועגט איז געווען אזא קליין אייוועלע און אין דעם אייוועלע האָט געברענט א קליין לעמפּל. קיינמאל האָט מען דאָס לעמפּל ניט פּארלאָשען און גערופען האָט מען עס נר-תמיד, דאָס אייביגע ליכט, ווארים עס האָט אייביג גע-ברענט, טאָג און נאכט, טאָג נאָך טאָג.

— נאָר איינמאל זענען געקומען די פיינט פון אידישען פאָלק און האָבען צוגענומען די שיינע קרוינשטאָט ירושלים און האָבען

זיך אויך אריינגערעכנט אין דעם חיליגען הויז, אין בית המקדש. אלע אידען האָבען געווינט אויפ'ן בראָך, וואָרים די אידען האָט וויי געטון דאָס הארץ אויף זייער שיין לאנד, וואָס איז פארכאפט געוואָרען פון די פיינט פונ'ם אידישען פאָלק.

אין הויז איז געווען פינסטערלאָך, וואָרים די נאכט האָט זיך שוין אריינגעקליבען אהער און דער זיידע האָט איבערגעהאקט זיין מעשה'לע.

— מיר וועלען אַנצינדען די עלעקטריק, אייניקלאָך מיינע, אין דערנאָך וועל איך וויטער דערציילען וועגען די אידישע גבורים, וואָס האָבען פארטריבען דעם שונא פון ארץ ישראל.

אין הויז איז געוואָרען ליכטיג. דער זיידע האָט זיך שוועק-געזעצט אין וויכען פאָטער-שטול און בויקעלע מיט שעפסעלען האָבען זיך שוועקגעשטעלט פון ביידע זייטען. זיי האָבען שטאַרק געוואָלט הערען וואָס ס'האָט וויטער געטראָפען און זיי האָבען דערפאר געשוויגען.

— יאָ, מיינע אייניקלאָך, — האָט דער זיידע אַנגעפאַנגען, — דאָס איז געווען א שלעכטע ציים פאר'ן אידישען פאָלק. דער פיינט

האָט געטאָן וואָס ער האָט געוואָלט און קיינער האָט זיך אים ניט געשטעלט אָנטקעגען.

— און וואָס איז געוואָרען מיט'ן נר-תמיד? — האָט ביילקעלע געפרעגט.

— דעם נר-תמיד האָבען זיי פֿאַרלאָשען, ביילקעלע, און ניט נאָר דאָס האָבען זיי געטאָן, זיי האָבען נאָך צעבראָכען אָלע פּיינע זאכען פון גאָלד און זילבער, וואָס זענען געווען אינ'ם אידישען הייליגען הויז. זיי האָבען אויך פֿאַראומווירדיגט אָנדערע הייליגקייטען.

שעפּסעלע איז געוואָרען רויט פֿאַר כעס, ער האָט פֿאַרקאָשערט די אָרבעל און געמאַכט „מאָסעלם":

— איך וואָלט זיי געגעבען... — האָט שעפּסעלע געשריען, — כ'וואָלט זיי געמאַכט בלויע אויגען...

— יאָ, שעפּסעלע, ביזט גערעכט. ס'האָבען זיך געפונען אידישע העלדען, וועלכע האָבען זיך אָפּגערעכענט מיט די שונאים און דערפֿאַר מאַכען מיר דאָך חנוכה. הערט, וועט איר וויסען. ווייט פון ירושלים איז געלעגען א קליין אידיש דערפּעל, מודיעין האָט עס געהייסען. אין דעם דערפּעל האָט געוואוינט אַן אָלטער איד, א כהן, מתתיהו מיט זיינע פינף זין. און אַז דער פיינט איז צוגעקומען צו מודיעין, האָט ער דאָס דערפּעל איינגענומען און, ווי אומעטום, גערויבט אידיש האָב און גוטס.

דער גענעראָל זייערער האָט געהייסען אויפשטעלען א מזבח אינמיטען גאָס, א מזבח פֿאַר'ן גריכישען גאָט. דערנאָך האָט ער געהייסען בריינגען דעם אָלטען מתתיהו און האָט אים באָפוילען ער זאָל בריינגען א קרבן פֿאַר'ן גריכישען גאָט. מתתיהו איז שוין געווען אָלט און שוואַך און די הענט האָבען אים געציטערט פון אָלטקייט.

אָבער וען ער האָט דערהערט וואָס דער גריכישער גענעראָל וויל פון אים, האָט ער אויסגעגלייכט זיינע אָלטע ביינער, זיין געזיכט האָט זיך אָנגעצונדען פֿאַר צאָרן, זיינע אויגען זענען געוואָרען ווי צוויי פלאָקערען.

— ניין, — האָט מתתיהו'ס שטים געדונערט, — איך וועל דאָס ניט טון. פֿאַר דיין גאָט וועט מתתיהו ניט בריינגען קיין קרבן.

און אין דער זעלבער זענען געשטאַנען מתתיהו'ס פינף זין, אָלע יונגע, שטאַרקע און מיט הערצער, וועלכע האָבען ניט געפורכט און

ניט געשראקען זיך. זיי האָבען זיך אלע געגרייט איינצושטעלען זיך פאר זייער אלטען פאטער. אבער דער געגנראל איז אויך ניט געווען אליין, ווארים ארום אים זענען געווען די גריכישע סאלדאטען, באוואפענטע פון קאפ ביז די פים.

מיט צארן האט ער ווידער באפוילען צו ברייגען א קרבן פאר'ן גריכישען גאט. און פלוצלונג האט דער אלטער מתתיהו ארויסגעכאפט א מעסער און דערשטאכען דעם געגנראל. די גריכישע סאלדאטען האבען זיך א וואנק געטון צום אלטען כהן, אבער די פינף יונגע העלדען האבען ארומגערינגעלט זייער פאטער און קיינער האט שוין צו אים ניט געקענט צוקומען. אלע אידישע איינוואוינער פון'ם דערפעל האבען זיך אויך געשטעלט געגען די גריכען און כאטש די גריכען זענען געווען מער ווי די אידען, האבען דאך די אידען זיי פארטריבען און א סך פון זיי געטייט.

בוילקעלע אין שפסעלע האבען געטאנצט פאר פרייד. סע איז זיי געפעלען געווען וואס די אידען האבען זיך אזוי אפגערעכענט מיט זייערע שונאים.

— וואס, איר וועט זיך נאך וויטער פרייען, — האט דער זיידע געזאגט צו די קינדער און געשמייכעלט, — די פינף העלדען האבען געמאכט דעם מיטעלסטען ברודער זייערען יהודה פאר זייער עלטסטען און זיי האבען צונויפגענומען ארום זיך 8 טויזענט אנדערע אידישע העלדען און זיי האבען אנגעריכט א מלחמה געגען דעם שונא און האבען אים פארטריבען פונ'ם גאנצען לאנד.

און אין ירושלים האבען זיי צוריק געעפענט דאס הייליגע הויז און אנגעצונדען דעם נר-תמיד, דאס אייביגע ליכט, וואס האט געברענט אין א ווינקעל פון בית-המקדש...

— און איצט, אייניקלאך, וועל איך בענשען חנוכה-ליכטלאך און מיר וועלען זיך דערמאנען אן יענער צייט און אן די אידישע העלדען.

דער טאטע איז נאר וואס א היים געקומען פון דער ארבייט און די קינדער זענען אים אנטקעגען געשפרונגען מיט א פריידיג געשריי, פאטשענדיג אין די הענטלאך:

— דער זיידע וועט בענשען חנוכה ליכטלאך... ער'ט אונז גיבען דערנאך א שיינע זאך... אי'א, זיידע, וועסט אונז געבען?

— יאָ, קינדער, איך וועל אייך גיבען, — האָט דער זיידע גוט געשמייכעלט.

ביילקעלע האָט זיך צעטאַנצט און שעפּסעלע האָט זיך ארויפּ-געכאַפּט צום טאַטען אויף די אקסלען און אים ענומען קושען אין בויד באקען, אזוי פּריילאַך איז ער געווען.

— וואָס זענט איר משוגע געוואָרען, קינדער, — האָט די מאַמע געשריען פון דער קיך, — לאָזט אָפּ דעם טאַטען, ער איז הונגעריג.

אָבער די קינדער האָבען דעם טאַטען נים געוואָלט אָפּלאָזען. שעפּסעלע האָט שוין אראָפּגעקלעטערט פון׳ם טאַטענס אקסעל און ער מים ביילקעלען האָבען זיך אַנגענומען ביי די הענט און געטאַנצט אין א ראָד ארום טאַטען. זייערע אייגעלאַך האָבען געברענט, די באקען געפלאַמט און די פים האָבען געקלאַפּט צום טאקט אויפ׳ן דיל:

— היינט איז חנוכה... היינט איז חנוכה...

— וווּסט איר כאַטש, קינדער, וואָס איז אַזוינס חנוכה? — האָט דער מאַמע געפרעגט און דערבי האָט ער זיך געוואָלט ארויס-רייסען פון׳ם ראָד.

— א, מיר וווּסטן, — האָט ביילקעלע געענטפערט.

— גוט, קינדער, איך וועל אייך עפּעס גיבען, אָבער לאָזט מיך גיין עסען פריער.

די קינדער האָבען אָפּגעלאָזט דעם טאַטען און האָבען זיך ווידער ענומען צום זיידען. זיי האָבען געוואָלט ער זאָל שוין בענשען חנוכה ליכטלאַך, וואָרים זיי ווילען שוין וווּסטן וואָס ער וועט זיי גיבען.

דער זיידע האָט געבראכט א חנוכה לעמפּעל, האָט עס אַוועק-געשטעלט אויפ׳ן פענסטער. דערנאָך האָט ער ענומען א פּאָדעם און געמאכט עטלאכע קנייטלאַך, האָט זיי אריינגעלייגט אין די רער-לאַך פון לעמפּעל און ערשטען אַנגעצאַפּען בוימעל. בויד קינדער זענען געשטאַנען פאַרוואונדערטע און געקוקט אויף אלצדינג וואָס דער זיידע האָט געטון. זיי האָבען עס נאָך קיינמאָל ניט געזען, וואָרים דער זיידע איז ערשט צוריק מים עטליכע וואכען געקומען קיין אמעריקא און דער טאַטע האָט זיי ניט דערציילט וועגען חנוכה.

און אז אין לעמפּעל איז שוין געווען בוימעל און קנייטלאַך, האָט דער זיידע ענומען אזא ליכט, וואָס איז געווען צונויפּגעדרייט פון עטלאכע וואקסענע ליכטלאַך און ער האָט עס אַנגעצונדען. דאָס ליכט

האָט געקנאקט און דאָס פלעמעל אויף דעם האָט געשפרונגען ווי עס וואָלט זיך אויך געפרייט מיט חנוכה.

דערנאָך האָט דער זיידע עפּעס געמומען זאָגען און זינגען און ער האָט אָנגעצונדען דאָס קנייטעל אין דעם ערשטען רערעל פונ׳ם חנוכה-לעמפּעל. דאָס ליכט האָט ער צוגעקלעפּט צום וועמטעל פונ׳ם חנוכה-לעמפּעל און ער האָט זיך אויסגעדרייט צו די קינדער מיט אזא ליכטיקן געזיכט און מיט פרייליכע שיינעמדיגע אויגען.

— יאָ, איניקלאָך מיינע, מיר האָבען שוין געבענשט דאָס ערשטע חנוכה-ליכטעל, — האָט דער זיידע געזאָגט, — און איצט קומט צום טיש וועל איך אייך גיבען וואָס איך האָב אייך צוגעזאָגט.

די קינדער מיט׳ן זיידען זענען צוגעגאַנגען צום טיש און דער זיידע האָט ארויסגענומען פון בוזים-קעשענע צוויי אזעלכע זאכעלאך און געזאָגט:

— איר זעט, דאָס זענען דרייִדלאָך. חנוכה שפּילען אלע אידישע קינדער אין דרייִדעל. קומט וועל איך אייך וויזען ווי אזוי מע שפּילט.

בייל׳קעלע האָט זיך ארויפגעשטעלט אויף א שטול און זיך אריבערגעבויגען איבער׳ן טיש און שפּאָסעלע איז אינגאַנצען ארויפ-געקראָכען אויפ׳ן טיש. און דער זיידע האָט זיי געוויזען:

— איר זעט, אויפ׳ן דרייִדעל זענען דא 4 אותיות: נון, גימל, היי, שין. נעמט מען און מע דרייט דאָס דרייִדעל אָט אזוי א, איז אז סע פּאַלט נון אָדער שין, געווינט מען און אז סע פּאַלט גימל אָדער היי, פּארשפּילט מען. איר פּארשטייט שוין ווי צו שפּילען?

— יאָ, מיר ווייסען, מיר ווייסען... — האָבען ביידע אויסגעשריען.

דערווייל זענען אריינגעקומען פון קיך דער טאַטע מיט דער מאַמען און דער טאַטע האָט געגעבען די קינדער חנוכה־געלט. בייל׳קעלע מיט שפּאָסעלען זענען אוועקגעגאַנגען אין א ווינקעל, זיך געזעצט אויף דעם דיל און געמומען שפּילען אין דרייִדעל.

בייל׳קעלע האָט די ערשטע געדרייט איר דרייִדעל און סע איז נעפּאַלען א נון, האָט זי זיך אויפגעכאַפּט פון דיל און געמומען זיך דרייען און זינגען:

— איך האָב געוואונען, איך האָב געוואונען...

האָט שפּאָסעלע ארויסגעשטעלט א צונג, פּארדרייט די נאָז און

מיט אַ שטים, וואָס מע האָט ניט דערקענט צי ער ווויינט, צי ער לאַכט, האָט ער געזאָגט:

— איי, איי, איי, איך וועל אויך געווינען. צען מאָל וועל איך געווינען.

און ער האָט אָפּגעלאָזט זיין דריידעל. סע האָט זיך געדרייט און געדרייט, אויף אַ סעקונדע איז עס געבליבען שטיין און דערנאָך האָט עס זיך געגומען בייגען אויף דער זייט, בייגען און בייגען שעפּסלעס קאָפּ האָט זיך נאָכגעבויגען נאָך דעם און דאָס הארץ האָט אים געקלאָפּט, אָט אַ און סע פּאָלט.

— אַ גימעל!... — האָט בוילקעלע אויסגעשריען, — האָסט פּאַרשפּילט...

שעפּסעלע איז געבליבען זיצען שטיל און געקוקט אויף זיין דריידעל מיט טרויעריגע אויגען. אָבער באָלד האָט ער זיך געכאָפּט און אַ געשריי געטון:

— סע גאָרנישט, איך וועל ווייטער געווינען. אָט, בוילקעלע, וועסטו איצט פּאַרשפּילען...

בוילקעלע האָט גלאָזט איר דריידעל. שעפּסעלעס הארץ האָט איצט געקלאָפּט נאָך שטאַרקער ווי ווען זיין דריידעל האָט זיך געדרייט. איי, האָט ער געוואָלט אז בוילקעלע זאָל פּאַרשפּילען. ער וואָלט זיך אזוי גערייצט מיט איר. נאָר זי האָלט אין איין געווינען, וואָסי, זיין דריידעל איז דען ניט דאָסזעלבע? און בוילקעלעס דריידעל האָט זיך געגומען בייגען און בייגען, די קעפּ פון בוידע קינדער האָבען זיך נאָכגעבויגען —

— אַ שין! איך האָב ווידער געוואונען... איך וועל בא דיר אָפּגעווינען דאָס גאַנצע חנוכה-געלד, שעפּסעלע... וועסט זען, וועסט זען...

— אַזוי, — האָט שוין שעפּסעלע מיט אַן אמת'ר וויינענדיגער שטים געזאָגט, — איך וועל בא דיר אָפּגעווינען דאָס חנוכה-געלט אפשר צען טויזענט מאל...

אָבער שעפּסעלען איז ניט געגאַנגען, וואָרים ער האָט געהאַלטען אין איין פּאַרשפּילען. זיין דריידעל האָט זיך נאָר געבויגען צום גימל, אַדער היי און ביילקעלעס צו נון און צו שין.

שעפּסעלען איז געווען ביטער אויפ'ן הארץ און ער האָט זיך צעווויינט אויפ'ן קול: — איך דאַרף ניט שוין, ביילקעלען האָט דער זיידע אַ גוט דריידעל געגעבען און מיר האָט ער געגעבען אַ שלעכטס... דערפאַר פּאַרשפּיל איך און ביילקעלע געווינט...

און ער האָט געזומען רייסען ביי ביילקעלען איר דריידעל און טופען מיט די פּיס. זענען צוגעקומען דער טאַטע מיט דער מאַמען און דער זיידע איז אויך צוגעקומען און זיי האָבען געזומען אויסריידען ביילקעלען זי זאָל זיך בייטען מיט די דריידלאַך. ביילקעלע האָט ניט געוואָלט, ניט געוואָלט, אָבער זי האָט געפאַלגט און זיך געבייטען.

און די קינדער האָבען זיך וויייטער אַוועקגעזעצט אין אַ ווינקעל און געשפּילט. אָבער ווי אויף צו להכעיס איז שעפּסעלעס דריידעל אַלעמאָל געפאַלען אויף גימל און היי און ער האָט גע-

האלטען אין איין פארשפילען. און דאס הארץ האט אים ווי געטון, און ער האט זיך געשעמט. פארוואס קומען צו אים ניט די נון מיט דער שין? און אלעמאל ווען זיין דריידעל האט זיך געדרייט, האט ער בא זיך אין הארצען געבעטען: „נונעלע, שינעלע, קומט צו מיר... כ'האב אייך אזוי ליב..." און געפאלען איז א גימל אדער א הי...

סע איז געוואקרען שפעט. די קינדער האבען זיך געלייגט שלאפען. בייקעלע א פריידיגע און שפעטע א טרויעריגער און א צאָרנדיגער אויף דער נון מיט דער שין.

באנאכט הערט שפסעלע ווי עמיצער קריכט אויף אים. ער האט זיך איבערגעדעקט מיט דער קאלדרע, ווארים ער האט זיך שטארק דערשראקען. אבער דער עמיצער איז ווייטער געקראכען אויף אים מיט זיינע דינע פיסלאך. שפסעלע האט איינגעהאלטען דעם אטעם און האט זיך טיפער איינגעדעקט מיט דער קאלדרע.

נאר אט איז דער עמיצער צוגעקומען צו שפסעלעס קאפ. ער האט אראפגעשלעפט די קאלדרע און מיט זיינע שארפע פינגער, וועלכע זענען געווען קאלט, גליטשיג און בלייאיג, האט ער אנגענומען שפסעלען פאר'ן אויער און געזאגט:

— שרעק זיך ניט, שפסעלע, איך בין די שין...

און שפסעלע האט אויך געפילט ווי אן אנדערער האט אים אנגענומען ביי די האר, געגלעט און געקיצעלט. און דער אנדערער האט געזאגט: — שרעק זיך ניט, שפסעלע, איך בין די נון...

און דערנאך האבען ביידע געמומען טאנצען אויף אים מיט זייערע בלייענע פיסלאך און זינגען מיט פריקענע שטימען:

שין צו נון, נון צו שין,
שפיל אין דריידעל און געווין...

און שפסעלע האט א פרייליכער אויפגעמאכט די אויגען און דערזען די דריי קעפלאך פון דער שין, וועלכע האבען זיך געבויגען צו אים מיט געלעכטער אין די נון, וואס האט אים אזוי געגלעט אין סע איז אים געווען גוט.

— אזוי, שפסעלע, מיר וועלען שוין איצט קומען צו דיר, — האט די שין געשאקעלט מיט אירע דריי קעפלאך.

און די נון האט אויך צוגעשאקעלט מיט איר קעפעלע:

— יאָ, שעפּסעלע, מיר וועלען קומען, מיר וועלען קומען...

און באלד זענען זיי ביידע אַראָפּגעשפּרונגען פּונ׳ם בעט און געגומען מאַנצען אויפ׳ן דיל און זינגען:

שין צו נון, נון צו שין,
שפּיל אין דרייִדעל און געווין...

און אזוי האָבען זיי זיך אַרוים-געדרייט פּונ׳ם צימער און שעפּסעלע איז זיי נאָכגעלאָפּען און געבעטען זיך ביי זיי:

— נונעלע, שינעלע, אַנטלויפּט נים פּון מיר...

אָבער זיי זענען שוין נים געווען און שעפּסעלע האָט געגומען שרייען:

— נונעלע, שינעלע, אַנטלויפּט נים פּון מיר...

די מאַמע איז אריינגעקומען אין צימער און געמאַכט ליכטיג. זי האָט געפּונען שעפּסעלען אַ פּאַר-ווייניטען, אַ דערשראָקענעם. די מאַמע האָט אים געגומען טרייסטען און צערטלען:

— ווייַן נים, שעפּסעלע, וואָס איז געווען?

— די נון און די שין זענען ערשט געווען און זענען אַנטלאָפּען...

— ביזט אַ נאַריש אינגעלע, סע האָט זיך דיר נאָר געחלום׳ט... לייג זיך צוריק שלאָפּען. מאָרגען וועסטו שוין געווינען...

און שעפּסעלע האָט זיך געלייגט צוריק אין בעט און איז אַ גליקליכער אַנשלאָפּען געוואָרען.

דער פּורים־שפּילער

שימעל האָט זיך צוגעקלעפּט א גרויע באָרד, האָט אַך אָנגעטאָן
א מיצעל אויפ'ן קאָפּ און מיט א זעקעל אויפֿ די פּלייצעס איז ער
אַרויסגעקומען צו די קינדער אויפֿ דער גאָס.

די קינדער האָבען אים ניט דערקענט. ער האָט אומיסטען
געַרעדט מיט א גראָב קול און האָט געטאָנצט אויפֿ איין פּוס:

היינט איז פּורים,
מאָרגען איז אויס,
גיט מיר א פּעני,
און טרייבט מיך אַרויס...

— ווער ביסטו? — האָבען אים די קינדער פּון אַלע זייטען
געפּרעגט, — מיר האָבען נאָך קיינמאָל ניט געזען אַזא קליין אידעלע.

און איין אינגעלע האָט געזומען טאָפּען דאָס זעקעל, וואָס
שימעל האָט געטראָגען אויפֿ זיינע פּלייצעס און האָט געשריען:

— זעט נאָר, קינדער, עפּעס איז דאָרטען אַזוי פּיל זאָבען...

און שימעל האָט ווידער געזומען זינגען מיט'ן גראָבען קול:

איך האָב פּאָר אייך אין זעקעלע
מתנות אַלערליי,
איך האָב א כישוף־שטעקעלע —
א מאָך און ס'פּאַלט א שניי.
און ווילט איר מרדכי'ס פּערדעלע?
צי אפשר המן'ס שווערדעלע?
איך נעם אַרויס דאָס שטעקעלע,
וואָס ליגט בא מיר אין זעקעלע,
א מאָך אהער, א מאָך אהין,
איר ווייסט שוין, קינדער, ווער איך בין?

האָבען די קינדער געקוועטשט מיט די פּלייצעס:

— פּון וואַנעט זאָלען מיר ווייסן?

און אַלע האָבען געקוקט אויפ'ן זעקעלע און האָבען געוואָלט

שוין זען, וואָס דאָרטען איז דאָ און דאָס כישוף-שטעקעלע האָבען זיי געוואָלט זען, וואָס קען אויפטאָן אַזוי פיל וואונדער.

און אַז א קינד האָט זיך געוואָלט צורירען צו שימעל'ס זעקעלע, האָט ער אַוועקגעטאָנצט אויף איין פיסעל און האָט געלאָכט אויף זיין גראָב קול, ווי אַן עלטערער איד. און די קינדער האָבען אים נאָכגעטאָנצט אלע אויף איינע פיס. און שימעל האָט ווייטער געזונגען:

האָמענטאַשען שפּיציגע,
אָנגעפילט מיט מאָן,
גיב איך אייך אין איין מינוט,
ווי איר קוקט מיך אָן.

און די קינדער האָבען אלע אויסגעשטרעקט די הענט און די אויגען זייערע האָבען געברענט, ווייל אלע האָבען זיי ליב געהאָט האָמענטאַשען.

— נו, גיב שוין, — האָבען זיי געשריען, — געזונג דיר שוין צו זינגען, לאָמיר זען וואָס דו האָסט אין זעקעלע און ווייז אונז דיין כישוף-שטעקעלע.

נאָר שימעל האָט נאָך אלץ ניט געעפענט זיין זעקעל. ער איז ווייטער געשפרונגען אויף איין פיסעל און געזונגען מיט א גראָב קול:

פלעדעלאך מיט ניס,
זענען האָניג־זיס,
זאָגט מיר, ווער סע וויל,
כ'האָב אין זעקעל פיל.

— מיר ווילען אַלע, — האָבען די קינדער געשריען, — זינג וויניגער און עפּען בעסער דיין זעקעל. פון זינגען וועט נאָרניט אַרויסקומען...

שימעל האָט וויטער געטאָנצט אויף איין פיסעל און די קינדער האָבען אים נאָכגעטאָנצט. פלוצלינג האָט אָנגעהויבען בלאָזען א שטאַרקער ווינט, ווייל אין מאָנאָט מאַרץ רייסען זיך אַלע ווינטען פון די קייטען, וואו זיי זענען צוגעשמידט, און עס האָט אָנגעהויבען צו ווארפען די קינדער ווי פילקעס.

און שימלען האָט עס אויך געמומען ווארפען, זיין צוגעקלעפּטע באָרד האָט דער ווינט אַראָפּגעריסען און די קינדער האָבען דערקענט שימעלען, זייער קליינעם חבר. האָבען זיי געמאָכט א געשריי:

— זע נאָר, דאָס איז נאָר שימעלע! אבי מיר האָבען ניט געוואוסט ווער דאָס איז!... אָנו, שימעלע, ווייז נאָר וואָס דו האָסט אין זעקעלע.

און שימעלע האָט אויפגעבונדען דאָס זעקעלע און געוויזען די קינדער, וואָס דאָרטען איז דא. און די קינדער זענען אויפגעבראָכט געוואָרען אויף אים און זיי האָבען אים געוואָלט שלאָגען:

— האָסט דאָך אונז אָפּגענארט, אין זעקעלע זענען דאָך דא נאָר שמאָטעס. ווואו איז דער פלאָדען, די האָמענטאַשען, די ניס און אַלע גומע זאכען? און ווואו איז דאָס כישוף-שטעקעלע? האָסט אונז גענארט, שימעלע.

און שימעל האָט זיך צעלאַכט:

— וואָס שרייט איר אזוי? דאָס איז דאָך ניט מער ווי א צפּיל אזא. היינט איז פורים, האָב איך זיך פּארשטעלט פּאר א פורים-שפּילער...

א מעשה מיט א סוכה־ישער

— נו, קינדער שטייט ניט, — האָט דער טאַטע געשריען, — אויפדערנאכט איז שוין סוכות און מיר דאַרפען נאָך אויפשטעלען צוויי וועגט און דערנאָך ערשט צודעקען די סוכה.

די קינדער זענען אַלע געווען פֿאַרנומען: יאַנקעלע האָט גע־שלעפט אַן אַלט פענסטער אַריינצושטעלען אין דער הינטערשטער וואַנט; שימעלע האָט געהאָלטען דעם האַמער מיט די צוועקעס;

פייגעלע האָט צוגעהאָלטען דעם רידעל, מיט וועלכען דער טאַטע האָט געגראָבען די גריבער. נאָר בערעלע האָט קיין אַרבייט ניט געפונען. ער האָט זיך געפֿלאָנטערט אונטער די פים און יעדען איינעם געשטערט.

— דו'סט אויפהערען צו דרייען זיך ווי א רויך אין קוימען, — האָט יאַנקעלע אַנגעשריען אויף אים, — גיי דיר אַריין אין הויז, קיינער דאַרף דיך דא נישט האָבען... האָסטו געזען, ער לאָזט ניט אַרבייטען... אויפדערנאכט איז דאָך שוין סוכות...

— טאַקע, — האָבען אונטערגעכאַפט שימעלע און פייגעלע, — ווער דאַרף דיך דא?...

— כ'וויל אויך העלפען בויען די סוכה, — האָט בערעלע גע-
טופעט מיט די פיסעלאַך, — וואָסי, איר מעגט און איך טאָר ניט?
גיב מיר דאָס פענסטער...

און בערעלע האָט געזומען רייסען ביי יאַנקעלען דאָס פענסטער.
יאַנקעלע איז געווען עלטער פון בערעלען מיט צוויי יאָר, איז ער

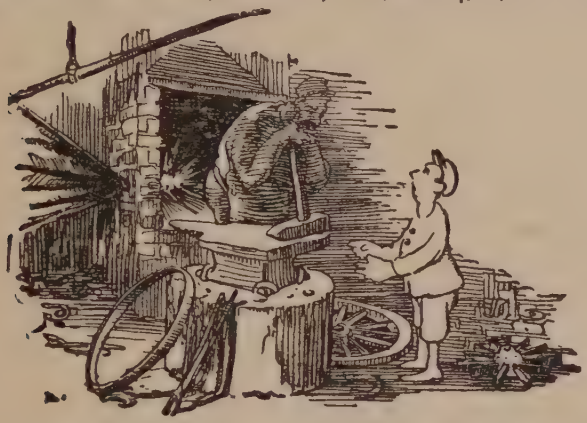

געווען געזינטער פון אים, האָט ער געגעבען אַ רים און טראַך — די
שויבען זענען צעבראָכען געוואָרען. איז דער טאַטע צו געקומען
און האָט בערעלען אַוועקגעטריבען. איז בערעלע געשטאַנען פון
וויטענס און האָט מקנא געווען זיינע ברידער און זיין שוועסטערל
פייגעלע וואָס זיי העלפען בויען די סוכה און אים לאָזט מען ניט צו.

שפעטער איז געקומען אַ איד וואָס האָט ליב מאַכען שפּאַס
און געזאָגט צו בערעלען:

— ווילסט עפּעס טאָן, בערעלע? איך וועל דיר געבען אַרבייט.
דו זעסט, מע דעקט שוין איצט דעם דאַך, פון דער סוכה. מיט ראָר
און מיט שטרוי דעקט מען דעם דאַך, וועלען דאַך אַראָפהיינגען
עקעלאַך פונ'ם ראָר און פונ'ם שטרוי, דערפאַר דאַרף מען האָבען
אַ סוכה-שער די עקעלאַך אַרומצושערען. גיי, בערעלע, צום שמיד
און ליי אַ סוכה-שער...

איז בערעלע געוואָרען פרייליאַך, וואָס ער האָט שוין אויך
אַרבייט און טאַנצענדיג און שפּרינגענדיג איז ער אַוועק צום שמיד.

— גוט יום-טוב, — איז ער אַריין מיט אַ פּרייליכען געשריי, —

דער טאַטע האָט מיך געשיקט לייגן ביי אייך אַ סוכה-שער, די עקעלאַך פונ׳ם סכך אַרומצושערעגן.

דער שמיד האָט אַ שמייכעל געטאָן אין זיינע רויטע וואָנסעם און געזאָגט:

— אַט ערשט, אינגעלע, האָב איך מיין סוכה-שער אַוועק-געגעבען צו אַן אַנדערען. אַך, אַזאַ פּאַרדראָס... נאָר גיי זיך דורך צו סענדער דעם שניידער, וועט ער דיר געבען.

איז בערעלע וויטער געשפּרונגען צו סענדער דעם שניידער.

— גוט יום-טוב אייך, סענדער, — האָט בערעלע אויסגעשריען נאָך שטייענדיג אויף דער שוועל. — דער טאַטע האָט מיך געשיקט צו אייך לייגן אַ סוכה-שער די עקעלאַך פונ׳ם סכך אַרומצושערעגן.

סענדער דער שניידער איז געווען אַן עלטערער מענש, אַ טויבער אויף אַן אויער און אַ קורצזיכטיגער, האָט ער געמיינט, אַז בערעלע איז געקומען פרעגען צו זיין קאָסטומדעל איז שוין פאַרטיג אויף יום-טוב, און ער האָט געמאַכט אַ געוואַלד:

— זיץ אין דערהיים און וואַרט, ס׳וועט זיין פאַרטיג, וועל איך אַליין אָפּבריינגען...

איז בערעלע צוגעגאַנגען נאָענט צום טויבען סענדערען און אים אַריינגעשריען אין אויער:

— אַ סוכה-שער, סענדער, אַ סוכה-שער וויל איך לייגן...

האָט סענדער דער שניידער אַ שמייכעל געטאָן און געזאָגט:

— אַך, אַזאַ פּאַרדראָס, כ׳האָב די סוכה-שער ערשט אַוועק-געגעבען צו אַן אַנדערען. אָבער גיי, אינגעלע, צו דער ליכטציערין,

זי האָט אַ שער, מיט וועלכער זי שערט אַפֿ די קנייטלאַך. זי וועט זי דיר לייען.

איז בערעלע גענאַנגען צו דער ליכטציערין, וואָס האָט גע-וואוינט הינטער דער שטאָט אין אַ קליין שטיבעלע. די ליכטציערין

איז געווען אַ גוטע פרוי, האָט זי רחמנות געהאַט אויף בערעלען און געזאָגט צו אים:

— גיי אַהיים, אינגעלע, מע האָט דיך אַפֿגענארט, ס'איז נישטאָ קיין סוכה-שער און די עקעלאַך פונ'ם סכך שערט מען ניט אַרום.

איז בערעלע געגאַנגען אַהיים אַ דערשלאָגענער און אַ כאַפּטע בייזע הינט זענען אים באַפֿאַלען און צעריסען זיינע קליידער. ער האָט זיך קוים פון זיי אַרויסגעריסען און איז געקומען אַהיים מיט אַ געוויין.

דעם ווינטערס שטאפעטען

א גאנצען טאג האָט געשפּריצט א קאלט רעגענדעל. אז פּערעלע איז אַרויסגעגאנגען אין דרויסען, האָבען די קאלטע טראָפענס איר געשמאַכען דאָס געזיכט ווי מיט שארפע נאָדלען. עס איז געווען קאלט און כאָטש פּערעלע איז געגאנגען אָנגעטאָן אין א ווארים מאנטעלע און אונטער'ן מאנטעלע א סוועטער, האָט דאָך די קעלט זי דורכגענומען און זי האָט געציטערט.

אין הויז האָט די מאַמע געזאָגט, אז איצט איז שוין געקומען דער אמת'ער ווינטער.

— באלד, פּערעלע, — האָט די מאַמע געזאָגט, — וועלען זיך אָנהייבען די פרעסט און מיר וועלען האָבען פּאר א גאָסט דעם פּעטער שנייער. דאָס איז שוין איינמאל אן אָנגעלייגטער גאָסט.

— יא, כ'געדיינק פון פּאר-א-יאָרען ווינטער, — האָט פּערעלע אונטערגעכאפּט, — אלע קינדער האָבען זיך געגליטשט און געשלי-טעלט און ס'איז געווען אזוי גוט.

אויפדערנאכט איז פּערעלע געזעסען אין הויז. אין דרויסען איז געווען נאָס און דאָס רעגענדעל האָט נאָך אלץ געשפּריצט. דערפּאר איז אין הויז געווען היימלאָך און ווארים. די סטים האָט געזאָגט, דער עלעקטרישער לאָמפּ האָט העל גאלויכטען. די מאַמע איז געזעסען אין טיפען וויכען שטול און האָט געשטריקט א סוועטער פּאר איר אינגערען ברודער דייוויי; דער טאָטע האָט זיך צוגעשפּארט אויף דער סאָפּקע און גלייענט א צייטונג און זי אליין, פּערעלע, האָט זיך געשפּילט מיט דייוויי'ן. אויף דער פּיאַנאָ האָט געדערמעלט דאָס אש-קאָלירטע קעצעל. עס איז געלעגען צונויפ-געקאָרטשעט און געכאָרכעלט.

— ווייסט, פּערעלע, — האָט זיך דייוויי אָנגערופען, — באָם קעצעלע אין האָלז איז דאָ אזא הייזעריג פּייפּעלע, אזעלכעם וואָס איך האָב געהאָט אין עלעקשאָן-דעי און וואָס סעם מיט דער פּאָרדרייטער נאָז האָט עם מיר צעבראָכען.

— רעדסט נאָרישקייטען, — האָט פערעלע געענטפערט, — בא ַ קעצעלע אין האָלז קען ניט זיין קיין פייפעלאַך.

— פֿאַרוואָס זשע כאָרכעלט עס?

— אָט וועל איך דיר באַלד זאָגען... עס כאָרכעלט, ווייל עס כאָרכעלט...

דערנאָך האָבען זיך די קינדער געשפּילט מיט די מענשעלאַך אין זייערע ביכער און וועלן דער זייגער, וואָס איז געשטאַנען אויפֿן ביכערשראַנק, האָט אויסגעקלאַפּט מיט א דרינזשענדיגען קלאַנג 8, זענען די קינדער געגאַנגען שלאָפֿען אין זייער באַזונדער צימערל.

באַנאַכט האָט פערעלע דערהערט, ווי עמיצער רייסט די פענסטער און זי האָט זיך דערשראָקען. זי האָט דערהערט, ווי עמיצער פייפט, האָט זי זיך דערמאָנט אַן די געשיכטעס וועגען גזלנים, וואָס זי האָט גערעייענט און עס האָט זיך איר פאַרגעשטעלט, אַז גזלנים ווילען זיך אַרייַנריסען צו זיי אין הויז און זיי פייפען זיך איבער, ווי עס שטייט געשריבען אין די געשיכטעס וועגען גזלנים. האָט זי שטיל גענומען וועקען דייוויִן:

— דייוויִ, שטיי אויף... גזלנים... רייסען זיך... פייפען.

אָבער דייוויִ איז געשלאָפֿען געשמאַק און פערעלע האָט אַנגעצונדען די עלעקטריק. ווי ס׳איז נאָר געוואָרען ליכטיג אין צימער, האָט פערעלע זיך אויפגעהערט צו שרעקען. זי האָט זיך גוט אייַנגעקוקט אין די פענסטער און האָט געזען ווי טראָפּענס קייקלען זיך אויף זיי און קיין מענשען האָט זי ניט געזען. האָט פערעלע פאַרשטאַנען, אַז דאָס זענען ניט קיין גזלנים, נאָר דער ווינט וואָס רייסט די פענסטער און וואָס פייפט אַזוי.

איצט האָט זי שוין געגומען וועקען דייוויִן שטאַרקער, וואָרים זי האָט שוין קיין מורא ניט געהאַט. געוואָלט האָט זי נאָר דערציילען דייוויִן די שיינע מעשה׳לאַך, וואָס זי האָט געלייענט וועגען שטורם.

און אַז דייוויִ האָט אויפגעריסען די אויגען און דערהערט דאָס הוזשען און פייפען פון ווינט, האָט ער זיך דערשראָקען אויף טויט, אָבער פערעלע האָט אים באַרואיגט:

— שרעק זיך ניט, דייוועלע, דאָס איז נאָר דער ווינט. ער רייסט און פייפט, ווייל ער דאַרף ברייגען צו אונז דעם גוטען פעטער שנייער.

— פון וואַנעט ווייסטו, פערעלע?

— אָ, איך ווייס שוין... איך האָב געלייענט אַזאַ געשיכטע און איך וועל דיר איצט דערציילען. אָבער הער זיך צו מיט קאָפּ.

און פערעלע האָט דערציילט דייוויִן, וואָס זי האָט געלייענט וועגען שטורעם: אַז ס'קומט ווינטער, נעמען זיך צונויף אַלע ווינטען פון גאָר דער וועלט און מיט אַ ברומעריי, וואָס בא זיי מיינט עס אַ געזאַנג, גייען זיי באַגעגענען דעם פעטער שנייער, דעם ווייסען און דעם שטיפערישען.

דער פעטער שנייער הוליעט אַרום אויף די וויטע און בריטע פעלדער בא דעם פאַרפרוירענעם ים. דאָרטען איז אייביג קאַלט און דער שניי ליגט דאָרט פאַרשפרייט אַ גאַנץ קיילעכדיג יאָר. און פריי איז דאָרט דער פעטער שנייער; ער קען אַרומווירבלען טאָג און נאַכט און אָנהויפען שניי בערג אויף בערג און אַמאָל, אַז ס'פאַרווילט זיך אים, הייבט ער אָן צו בלאָזען און צו ברומען, מאַכט ער אַ שטויב, נעמט ער מיט זיין ווייסער באָרד און קערט אוים אַלע פעלדער באַם פאַרפרוינעם ים און ס'הייבט זיך אויף אַזאַ שטויב, אַז מען קען גאָר ניט זען, נאָר פליטערלאַך, וואָס דרייען זיך.

און אז די ווינטען פון גאָר דער וועלט קומען צום פעטער שנייער באָם פאַרפרוירענעם ים, הייבט זיך דאָרט אויף אזא הוזשעריי, אז אזוינס זאָל גאָרניט געדאַכט ווערען. די ווינטען פון איין זיים און דער פעטער שנייער פון דער אַנדערער זיים. עס קאַכט און עס זידט דאָרט, עס קראַכט און עס שטורעמט. עס איז שוין איינמאָל א באַגעגעניש.

דערנאָך כאָפען די ווינטען פון גאָר דער וועלט דעם פעטער שנייער אויף זייערע פליגלען און זיי ברייגען אים צוטראָגען צו אונז. אָבער איידער זיי ברייגען אים אריין, שיקען זיי פריער עטלאָכע שטאָפעטען אָנזאָגען אונז די בשורה, אז זיי טראָגען אויף זייערע פליגלען דעם פעטער שנייער. זיי קלאָפען אָן אין אַלע פענסטער און פייפען אוים אויף זייער שפראַך, אז דער גוטער גאַסט, דער פעטער שנייער, דער וויסער און דער שטיפערישער קומט אָן.

— און איצט, דייוועלע, זענען געקומען די שטאָפעטען אונז אָנזאָגען אז דער פעטער שנייער שטייט שוין ניט וויט און וועט באַלד אריינקומען.

ביידע קינדער האָבען זיך גוט איינגעדעקט און זענען אַנשלאָפען געוואָרען.

און דער שטורם האָט א גאַנצע נאַכט געריסען די פענסטער; געפייפט, געשליידערט שילדען און געוואָרפען בייטער.

אויפֿן גליטש

באלד ווי סעמי האָט זיך אויפגעכאפט און האָט דערזען די ליכטיגע זון, וואָס האָט זיך עריינגעריסען אין הויז דורך דעם פענסטער, איז ער ארָאפגעשפרונגען פון בעט און געמומען טאנצען:

— א פראָסט... א שטארקער, ברענענדיגער פראָסט...

א גאנצען ווינטער איז נאָך קיין פראָסט ניט געווען. אָט ווערט קאלט און אייבער אויפֿן טייכעל פאָרציט זיך נאָך א דין הייטעל אייז, ווערט שוין צוריק ווארים און דאָס אייז צעגייט.

אָבער היינט איז שוין טאקע געקומען דער אמת'ער פראָסט דאָס טייכעלע אין קראָטאָנא פארק מוז שוין זיין גוט פארפרוירען און היינט וועט זיין א גליטש ווי סע באדארף צו זיין.

און סעמי האָט זיך געמומען אָנטאָן.

די מאַמע איז עריינגעקומען און געזאָגט;

— וואָס עפעס אזא אויילעניש אויף דיר?

— מאַמע, סע איז עפעס שטארק קאלט אין דרויסען?

— יאָ, סעמעלע, א פראָסט, סע ברענט די אויערען, סע צופט און סע ברענט... וואָס איז מיט דיר זונעלע מיינער?...

— גאָרנישט, מאַמע, סע איז גוט וואָס סע איז א פראָסט...

— וואָס איז דאָס גוטסקייט?...

— מע וועט זיך שוין קענען גליטשען...

און אייבער נאָך סעמי האָט זיך איינגעוואָשען, איז ער אריינ-געקראָכען אין דער קלייבער־שאפע און געמומען זוכען זיינע גליטש-ערס. אין שאפע איז געשטאנען עטליכע פלטע רענצלאָך, צעריסענע שיך און קאלאָשען האָבען זיך געוואָלגערט און סעמי'ן איז אָנגעקומען שווער, אייבער ער האָט זיינע גליטשערס אויפגעזוכט. און אז ער האָט זיי ארויסגענומען, האָט ער זיי באטראכט מיט ליבשאפט, ווי איינער וואָס באגעגענט זיינע פלטע, געטרייע גוטע פריינט.

ער איז אריין אין קיך, אָפגעכאפט אויף גיך דאָס עסען און אייבער די מאַמע האָט זיך ארומגעקוקט, איז ער שוין געווען אָנגעטון

אין זיינע ווינטערדיגע קלײדער, מיט די גליטשערס אונטער'ן אַרעם.

— גוט באַי, מאַ!...

— זע סעמעלע, זאָלסט ניט פאַלען און זאָלסט זיך ניט דערהיצען...

אָבער סעמי האָט שוין ניט געהערט, ווייל ער איז שוין געשטאַנען פון יענער זייט טיר.

ווי סעמי איז נאָר אַרויסגעקומען אויף דער גאַס, האָט די קעלט אים אַרומגענומען און די באַקען זיינע האָבען זיך באַלד אָנגעצונדען. ער האָט זיך דערפילט אַזוי לייכט, גלייך ווי פליגלען וואָלטען אים אויסגעוואַקסען און זיי וואָלטען אים געטראָגען.

געקומען צום טייכעל אין פּאַרק, האָט ער געזען אַז דאָס אייז גלאַנצט און די זון שפּילט זיך אויף דעם מיט איר שיין. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ באַנק און געמומען אָנטון די גליטשערס. צו אים זענען צוגעקומען אַנדערע קינדער און זיי האָבען זיך אויך געזעצט אָנטון די גליטשערס. אויפ'ן טייכעל האָבען זיך עטלאָכע קינדער געגליטשט און סעמי האָט געוואָלט וואָס גיכער שוין זיין אויפ'ן אייז און זיך „צעלאָזען".

אָבער אויף צו-להכעיס, האָבען זיך די גליטשערס ניט אָנגעטון. עפּים א שרייפּעלע האָט זיך אַרויסגעדרייט און כאָטש צעריים זיך, קָען זיך עס ניט פאַרשרויפען.

— זע נאָר, — האָט ער זיך געבעטען בא א אינגעלע, וואָס איז געזעסען לעבען אים, — עפּים פאַרשרויפט זיך ניט בא מיר...

דאָס אינגעלע האָט רחמנות געהאַט אויף סעמי'ן און אים געהאָלפען פאַרשרויפען די גליטשערס.

און באַלד האָט זיך סעמי צעלאָזט אויפ'ן טייכעל. די פּים זענען אים געווען לייכט, דאָס האַרץ פריידיג און וואָס ווייטער ער האָט זיך געגליטשט, אַלץ פרייליכער איז אים געוואָרען אויפ'ן האַרצען.

באַלד האָבען זיך עטלאָכע קינדער אָנגענומען פאַר די הענט און אַלע צוזאַמען זיך געלאָזט איבער'ן גליטש. סעמי איז געווען אינמיטען און ער האָט אַלעמען געשלעפּט נאָך זיך:

— גיכער, פלינקער... א-א-א!...

— קינדער, אין א ראָד — האָט א מיידעלע אויסגעשריען.

האָבען זיך אַלע קינדער אַנגענומען אין א ראָד און גענומען זיך דרייען. דאָס איז געווען א שוועָרע ארבייט און די קינדער זענען איינציגווייס געפאַלען אויף'ן אייז מיט א געלעכטער.

אַזוי האָט זיך סעמי מיט אַלע קינדער געגליטשט ביז די זון האָט זיך שוין אַנגעהויבען ארונטערצורוקען צום פּארגיין. ער האָט דערפילט אז ער איז שטאַרק הונגעריג און ער האָט שוין געוואָלט גיין א היים. אָבער ער האָט געזען ווי עס קומען אַן דערוואַקסענע מענשען זיך גליטשען און ער האָט געוואָלט זיי ווייזען אז ער, דער קליינער סעמי, קען בעסער פון זיי מאַכען קונצען אויף'ן אייז. האָט ער פּארגעסען אין הונגער און איז ווייטער געבליבען.

ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט לעבען א הויכען יונגענמאַן אין א ברוינעם סוועטער און האָט זיך מיט אים פּארמאַסטען. יענער האָט זיך געדרייט אויף'ן אייז, געמאַכט „רונדען", געלאַפען מיט האַסטיג-קייט און פּלוצלינג זיך אויסגעקערעוועט און סעמי האָט אים ניט געקענט נאָכהאַלטען. האָט עס אים פּאַרדראָסען און ער האָט זיך צוגעשאַרט צו א מיידעל. זי איז אָבער געווען נאָך פּלינקער פון יענעם יונגענמאַן און סעמי איז געבליבען ווייט הינטער איר.

אז ער האָט דאָס געזען, איז אים אינגאַנצען אַוועק דער חשק ווייטער צו גליטשען זיך און ער האָט זיך דערמאָנט אז ער איז גאָר הונגעריג, ער האָט נאָך גאָרניט געגעסען.

— גרויסע מאַכערס זענען זיי, — האָט ער צו זיך אַליין גע-זאָגט, — זיי האָבען זיך אַנגעגעסען, קענען זיי מאַכען קונצען, איך וועל זיך אַנעסען, וועל איך קענען בעסער פון זיי...

און סעמי איז אַהיימגעגאַנגען.

יאסעלע מיט די ציגעלאך

איינמאל איז יאסעלע אריינגעגאנגען אין שטאל און האט גע-זען ווי די וויים-שווארצע ציג האט געלעקט די פעלכעלאך פון צוויי ברעקעלאך ציגעלאך. איז יאסעלע'ן געווארען פרייליך אויפ'ן האַרצען. צוויי קליינינקע, שיינינקע ציגעלאך, מיט פעלכעלאך־ווייכינקע, מיט אייגעלאך שווארצינקע. אך, ווי גוט עס וועט זיין ארומיאגען זיך מיט זיי אויפ'ן בריטען הויף.

און אין דרויסען איז שוין געווען ווארעם און ליכטיג. מ'האט שוין געקאנט גיין אזוי, אן א ווארעם אויבערעקעל. די מאמע האט אויסגעוואשט די שויבען און זיי האבען געגלאנצט ווי שפיגלען. אין הויז איז געווארען פרייליכער, די זון האט זיך צעלייגט אויף די וועגט און האט אומגעטאנצט אויף דער סטעליע.

איז יאסעלע געקומען צו זיין מאמען און האט צו איר געזאגט מיט פרייד:

— מאמע, די ציג האט געהאט ציגעלאך. צוויי ציגעלאך, אזעלכע קליינינקע, ווי מיינע פערדעלאך... זי שטייט אין שטאל און לעקט זיי די פעלכעלאך...

— איך וויים, יאסעלע, — האט די מאמע געענטפערט, — איך בין אויפגעשטאנען פארטאג און איך האב זיי באשאטען מיט זאלץ.

— צו וואס האסטו זיי באשאטען מיט זאלץ, מאמע? — האט יאסעלע געפרעגט.

— אז די פעלכלאך זייערע זענען געזאלצען, לעקט זיי די ציג און מאכט זיי ריין...

און יאסעלע האט דערציילט אלע זיינע חברים, אז זיין ציג האט געהאט צוויי ציגעלאך. די מאמע האט זיי באשאטען מיט זאלץ און די ציג האט זיי געלעקט... און ער האט שטילערהייט אריינ-געגומען די חברים זיינע אין שטאל אריין און זיי געוויזען די ציגע-לאך. ער האט זיי נים געלאזט אויסריידען קיין הויך ווארט:

— שטילער רעדט, די ציגעלאך וועלען זיך נאך איבערשרעקען... זעט, א וויסער פלעק בא דעם ציגעלע אויפ'ן שטערען. און דאס ציגעלע איז גאר אינגאנצען א רויטס...

אין עטליכע טעג ארום האט יאסעלע געזען, ווי בא די ציגעלאך אויף די קעפעלאך האבען זיך באוויזען אזעלכע קליינע בערגעלאך. ער האט די בערגעלאך גענומען טאפען און ער האט ניט פארשטאנען, וואס דאס איז אזוינס. איז ער געקומען צולויפען צו דער מאמען א פארסאפעטער און האט אויסגעשריען:

— מאמע, בערגעלאך ביי די ציגעלאך... אט דא-א, אויף די קעפעלאך... וואס איז עס, מאמע? טוט עס ניט ווי, די ציגעלאך? זיי זענען אזעלכע הארטע...

— וואס שרייסטו, נארעלע? — האט די מאמע געשמייכעלט. — דאס זענען די הערנער. בא די ציגעלאך הויבען שוין אן צו וואקסען הערנער. דאס טוט זיי ניט ווי. פארקערט, יאסעלע, זיי זענען צו-פרידען מיט די הערנער...

און אז יאסעלע האט דאס דערהערט, איז ער ארויסגעלאפען אין גאס און האט דערציילט זיינע חברים:

— בא מיינע ציגעלאך וואקסט שוין הערנער. דערווייל זענען זיי נאך קליינע בערגעלאך, אבער זיי וועלען אויסוואקסען אזעלכע

גרויסע ווי בא דער ציג. פֿאַרדרייטע וועלען זיי זיין. איר וועט שוין זען. אלצדינג וויים איך...

און אין דרויסען איז שוין געווען גוט וואַרים. די ציג מיט די ציגעלאַך האָט מען אַרויסגעלאָזט אויפֿ'ן הויף, זיי זענען שוין געווען א ביסעל גרעסער און זיי האָבען זיך געשפילט ביידע צווישען זיך. איין ציגעלע איז געלאָפען און דאָס צווייטע איז עס נאָכגעלאָפען און דערביי האָבען זיי געטאַנצט, געשטעלט זיך אויף די הינטערשטע פיסלאַך און געמעקעט מיט דינע שטימעלאַך. און אָט האָבען זיי זיך אויף קאָטאָווע געגומען שלאָגען צווישען זיך, געבוצקעט זיך מיט די קעפעלאַך...

יאָסעלע איז געשטאַנען פון וויטענס און עס האָט זיך אים אויך געוואָלט שלאָגען זיך מיט די ציגעלאַך. אך, ווי גוט וואָלט געווען, ווען ער וואָלט זיך אזוי געיאָגט און די ציגעלאַך נאָך אים. אָדער ווען ער וואָלט זיך געבוצקעט מיט זיי אין די קעפעלאַך. דאָס האַרץ איז אים אויסגעגאַנגען פון ביינקעניש. ער האָט א פּאָר מאָל געפּרואוועט זיך שפּילען מיט זיי, אָבער זיי האָבען ניט געוואָלט. זיי איז בעסער געפעלען געווען צו שפּילען זיך צווישען זיך אליין, ניט מיט אים, מיט יאָסעלען.

איז יאָסעלע אַנטלאָפען אין הויז און ער האָט אַנגעכאַפּט די מאַמען באַם פּאַרטוך און געזאָגט מיט טרערען אין די אויגען:

— מאַמע, די ציגעלאַך ווילען זיך מיט מיר ניט שפּילען... נאָר ביידע שפּילען זיי זיך... פּאַרוואָס, מאַמע, קען איך ניט זיין קיין ציגעלע? איך וויל זיין א ציגעלע און שפּילען זיך מיט זיי...

די מאַמע האָט זיך צעלאַכט:

— ביסט א נאַריש אינגעלע, יאָסעלע, א אינגעלע קען קיין ציגעלע ניט ווערען... גיי שפּיל זיך מיט די חברים...

ווי אזוי כעלעם האט אפגעברענט

כעלעם, קינדער, איז א שטאָט פון בלויז נאַראַנים. אז א קלוגער קומט אַמאָל אין כעלעם, לויפען אים נאָך די כעלעמער, סיי גרויס, סיי קליין, און אפילו אַלטע אידען מיט בערד, און שרייען: טרייבט אים אַרויס, דעם נאר...

מ'דערציילט זיך אַן א סך שיינע מעשה'לאָך פון די כעלעמער און איר וועל אייך דערציילען ווי אזוי כעלעם האָט אָפגעברענט:

אַמאָל האָט זיך געטראָפען, אז אין כעלעם האָבען זיך באַוויזען א סך מייז. אין יעדען הויז, אין יעדען שייער האָבען זיך די מייז אויסגעגראָבען לעכער און פּאַרשלעפט אהין עסענוואַרג. ערגער איז נאָך געווען דאָס, וואָס די מייז האָבען ניט געלאָזט די כעלעמער שלאָפען. די איינוואוינער פון דער שטאָט פלעגען אַרומבלאָנקען זיך גאַנצע נעכט איבער די כעלעמער גאַסען און גענעצען.

אָבער די גרעסטע צרה איז געווען מיט די ווייבער. ווי אַלע ווייבער, האָבען זיי מורא געהאַט פאַר מייז און זיי פלעגען דערפאַר שפרינגען אויף די בייגק און אויף די טישען און קוויטשען. די כעלעמער מאַנסבילען האָבען זיך געמוזט פּאַרשטאָפען די אויערן מיט וואַטע, אז ניט וואָלטען זיי טויב געוואָרען.

אז די כעלעמער האָבען געזען, אז ס'איז שלעכט, זייער שטאָט ויעט נאָך, חלילה, אונטערגיין צוליב די מייז, און וואָס וועט די וועלט טון אַן כעלעם? האָבען זיי זיך צונויפגענומען צו טראַכטען און געפינען אַן עצה צו די מייז. האָט איינער געראַטען, אז מ'זאָל אַרײַנלייגען בריוועלאָך צו די מייז אין דעם לעכער און מ'זאָל זיי בעטען, אז זיי זאָלען אַוועקגיין אין אַן אַנדער שטאָט. א צווייטער

האָט געזאָגט, אז מ׳זאָל מאַכען א גרויסע סעודה, באַם ברעג טייך, און צונויפרופען אַלע מיינ און זיי דערנאָך אַרײַנווּאַרפען אין טייך אַריין. און א דריטער האָט גערַאָטען, אז מ׳זאָל אויסקלייבען צוויי מענשען און זיי זאָלען גיין אין דאָרף אַריין און פאַרבעטען די קאַץ אין כעלעם, וועט זי שוין אָפּרעכענען זיך מיט די מיינ.

זענען געפאָרען די צוויי אָנגעזעענסטע מענשען פון שטאָט אין א דאָרף אַריין צו פאַרבעטען די קאַץ קיין כעלעם. אין עטליכע טעג אַרום זענען זיי צוריקגעקומען מיט דער קאַץ און האָבען זי מיט גרוים פּאַראַד אַרײַנגעבראַכט אין כעלעם. אַלע איינוואוינער זענען אַרוים-געגאַנגען אָקעגען מיט געזאַנג און מיט קאָפּעליעם, א קליניגקייט, אזא גרויסער גאַסט, די קאַץ די געפּלעקטע, וואָם וועט אַלע מיינ פון כעלעם פאַרטרייבען.

און געפּרייט האָט זיך כעלעם א טאָג מיט א נאַכט, ווײַן האָט זיך געגאָסען אין די גאַסען און האָניג האָט גערונען איבער די מיילער. די קאַץ האָט מען אויסגעפוצט מיט רויטע, בלויע, גרינע און אַנדערע קאָלירטע בענדלאַך און זי איז געזעסען אויבענאָן ווי אַן אמת׳ע מחותנת׳טע און האָט מיט׳ן רויטען ציינגעל געלעקט איר פּעל.

אז כעלעם האָט זיך אויסגעניכטערט פונ׳ם יום-טוב, האָט מען די קאַץ אָפּגעלאָזט:

— גיי, קעצעלע, נעם זיך צו דער אַרבייט אויסצוריינigען די מיינ.

און די קאַץ איז געווען א פּלינקע, איז זי אומגעשפּרונגען פון הויז צו הויז און האָט אומעטום אויסגעשטיקט די מיינ, אין איינע צוויי וואָכען איז קיין זכר פון זיי ניט געבליבען.

אַך, ווי כעלעם האָט עס אָפּגעלעבט! די ווייבער האָבען אויפ-געהערט צו קוויטשען, האָבען די מענער אַרויסגענומען די וואָטע פון די אויערען, מע האָט אויפגעהערט צו געגעצען און אומצובלאָנקען זיך גאָנצע נעכט איבער די גאַסען, הכלל, סע איז געווארען א לעבעדיגע וועלט אין כעלעם, גאָרניט די שטאָט, ניט די מענשען.

און די קאַץ איז געווען די קעניגען פון שטאָט, אַלע טירען זענען געווען פאַר איר אָפּען. אָבער אונזער קעצעלע איז א נאַשערין געווען, האָט זי זיך געזומען צו די טעפּלאַך. וואו א טעפּל, איז זי געווען, אומעטום אַרײַנגעשטעקט די מאָרדע און געשמעקט און געגאַשט.

בא די כעלעמער באלעבאסטעם האט זיך קיינמאל ניט איינגעהאלטען דאס פלייש אין די טעפלאך. און זאגען עפעס דער קאץ האט זיך קיינער ניט דערוועגט, ווארים זי איז דאך עפעס די קעניגין פון שטאט.

שלעכט, וואס טוט מען? האבען זיך די כעלעמער פערזאמעלט און סע איז בא זיי געבליבען אז די זעלבע צוויי אנגעזעענסטע מענשען פון שטאט זאלען די קאץ אוועקפירען. גענוג, קעצעלע, גהולויעט, זאלען אנדערע אויך הנאה האבען פון דיר.

האט מען ווידער גענאכט א פאראד, מיט געזאנגען און מיט מוזיק. די קאץ האט מען אויסגעפוצט ווי סע פאסט פאר אזא חשוב'ן גאסט ווי זי איז און מע האט זי ארויפגעזעצט אויף א שיינעם קארעטע, די צוויי אנגעזעענסטע כעלעמער לעבען איר און פארט גע-זונטערהייט.

די צוויי מענשען האבען די קאץ אוועקגעפירט און איר גע-געבען אלצדינג צו פארשטיין, ווי מ'האט זיי אנגעזאגט, נאר די קאץ האט, ווייזט אוים, ליב גהאט דאס פלייש פון די כעלעמער טעפלאך און איז טאקע באלד צוריקגעקומען אין שטאט ארײן. זי האט זיך ווידער גענומען צו איר ארבייט: נאשען דאס פלייש פון די טעפלאך.

האבען זיך די כעלעמער ווידער פארזאמעלט און נאך א לאנגען באראטען זיך, האבען זיי אפגעמאכט. אז איינער א כעלעמער זאל ארויפקריכען אויף א דאך און פון דארטען אראפוואַרפען די קאץ, וועט זי דער'הרג'עט ווערען.

האט מען אזוי געטאן. גאנץ כעלעם איז זיך צונויפגעקומען צו זען, ווי מ'וואַרפט אראפ די קאץ פונ'ם דאך. האט אבער די קאץ שארפע נעגעל גהאט, האט זי זיך אנגעכאפט אן א סלופ און האט אראפגעקלעטערט אויף דער ערד, פריש און געזונט.

דאמאלסט איז ארויסגעשפרונגען איינער א יונגער כעלעמער און האט גענומען די קאץ און איז מיט איר ארויפגעקראכען אייפ'ן דאך. ער האט אראפגעשריען:

— איר וועט באלד זען, כעלעמער, ווי מיר וועלען פטור ווערען פון דער קאץ...

און ער איז אראפגעשפרונגען מיט דער קאץ אינאיינעם. ער

איז דער'הרג'עט געווארען און די קאץ איז געבליבען לעבען, ווארים זי איז געפאלען אויף אים. און די קאץ האט וויטער גענאשט דאס פלייש פון די טעפלאך און די כעלעמער אידען זענען ארומגעאנגען הונגעריג.

האט זיך כעלעם ווידער פארזאמלט און האט אפגעמאכט די קאץ צו פארברענען. האט מען זי פארשפארט אין א הויז און דאס הויז אונטערגעצונדען. האט מען אבער פארגעסען צו פארלייגען דעם קוימען, איז די קאץ ארויסגעקראבען דורכ'ן קוימען. האט מען זי פארשפארט אין א צווייט הויז און אונטערגעצונדען. האט זיך גראד געמאכט א ווינט, האט ער צעטראגען דאס פייער פון די צווויי ברענענדיגע הייזער איבער דער גאנצער שטאט און גאנץ כעלעם האט זיך אנגעצונדען.

אזוי, קינדער, האט כעלעם אפגעברענט.

כעלעם מאכט פרילינג אין מיטען ווינטער

כעלעמער נאָראַנים האָבען זיך געהאַט זייערע סמנים אויף אַלצדינג. אַז א כעלעמער נאָר האָט דריי מאָל א נאַם געטון, איז עס בא אים געווען א סימן אַז ער וועט אינגיכען קראַנק ווערען און ער איז אַוועקגעאַנגען א היים און האָט זיך געלייגט אין בעט אַריין און געשריען אַז ער איז טויט קראַנק. דאָם ווייב האָט אים שוין אָפגעשפראָכען, געלייגט אים הייסען וואָקס צום שטערען אין גע־ווינט איבער זיין קאָפּ.

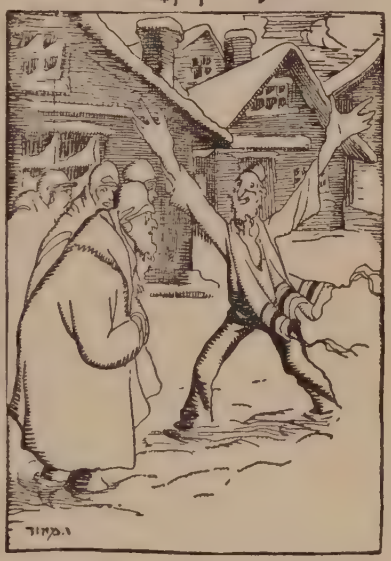

און אַז א כעלעמער נאָר איז גע־ווען גענפערלאָך קראַנק און ער האָט אַנגעפאַנגען צו גענעצען, האָט ער געמעגט האָבען היץ אַז ער זאָל אַוש ברענען, איז עס בא אים גע־ווען א סימן אז ער ווערט שוין געזונט און ער האָט זיך אַנגעטון, ארומגעאַנגען אין גאַם גלייך מיט אַלע געזונטע מענשען און געגעסען אַלצדינג וואָם געזונטע מענשען עסען.

א סימן אַז דער פרילינג קומט שוין אָן, איז בא די כעלעמער גע־ווען דאָם ערשטע ציגעלע איז געבוירען געוואָרען. אַז כעלעמער האָבען דערהערט ווי א יונג ציגעלע האָט געמעקעט, איז ער ארוים אין גאַם און וועמען ער האָט באַגעגענט, האָט ער דערציילט אַז סע איז שוין פרילינג, א סימן, א ציגעלע איז שוין געבאָרען געוואָרען און ער האָט אַליין, מיט זיינע אייגענע אויערען געהערט ווי סע מעקעט.

אַזוי האָט זיך דאָם גאַנצע שטעטעל דערוואוסט אַז אין כעלעם איז שוין געוואָרען פרילינג. א גליק האָבען די כעלעמער געהאַט

וואָס די ציגען פון דער שטאָט האָבען טאָקע געבוירען זייערע ציגע-לאָך באָם אָנפאָנג פונ׳ם פרילינג און זיי האָבען דערפאָר אַלעמאָל געטראָפען.

האָט זיך אָבער איינמאָל געמאכט אַז איינע א ציג האָט גע-בוירען אירע ציגעלאָך אינמיטעןווינטער. סע זענען נאָך געווען גרויסע פרעסט, דער שניי איז געלעגען אויף די פעלדער און אויף די כעלעמער דעכער און די ציג, ביניש דעם מילכיגענם ציג, האָט געבוירען צוויי ציגעלאָך. צוויי שיינינקע ציגעלאָך, איינם מיט א וויסען פלעק אויפ׳ן שטערען און איינם מיט א ווייך רויטלאָך פעלכעל.

און אַז ביניש דער מילכיגער איז אַריינגעקומען אין זיין שטאָל און האָט דערזען די ציגעלאָך, האָט ער זיך זייער דערפרייט וואָס סע איז שוין פרילינג און ער איז אריינגעלאָפען אין זיין הויז מיט א געשריי:

— שוין, סע דאַרף שוין מער ניט הייצען די הרובעם, סע איז שוין פרילינג, הערסט שיינע פייגע, סע איז שוין פרילינג.

— וואָס רעדסטו, ביניש, ביסט משוגה געוואָרען? סע איז דאָך נאָך ווינטער, אין דרויסען איז א ברענענדיגער פראָסט און דער שניי איז איבער די פים. סע האָט זיך דיר, מיין מאן, געמוזט חלום׳ען.

— וואָס רעדסטו, שיינע פייגע, אַז איך זאָג, וויים איך וואָס איך רעד, אונזער ציג האָט שוין געבוירען צוויי ציגעלאָך...

— אזוי, איז שוין טאקע פרילינג, — האט דאס ווייב צוגעשאקלט מיט'ן קאפ און זי האט פארלאשען די הרובע.

און באלד האט זיך די נייעס פארשפרייט איבער גאנץ כעלעם און אין אלע כעלעמער הייזער האט מען אויפגעהערט צו הייצען די הרובעס און געעפענט ברייט די פענסטער. גראד איז יענע נאכט אויסגעפאלען א גרויסער שניי, א גאנצע נאכט האט געהוליעט א זאוועכע און די כעלעמער זענען געלעגען אין זייערע בעטען און זענען איבערגעפרוירען געוואָרען.

— אוא קאלטער פרילינג, — האבען די כעלעמער צו זיך אליין גערעדט, — מע ווערט דאך איבערגעפרוירען...

אבער פארמאכט די פענסטער האט מען ניט, און די הרובעס האט מען ניט געהייצט, ווארים אז א ציגעלע איז געבוירען געוואָרען און ניט נאר איינס, נאר גאנצע צוויי, איז דאך געווים שוין פרילינג. אי, וואס דער שניי פאלט אין דער פראסט ברענט? איז טאקע זייער ניט שיין פון זיין זייט און ער מעג זיך שעמען, אט דער בייזער ווינטער.

אויף מארגען זענען אלע כעלעמער ארומגעגאנגען אין דרויסען אין די הוילע רעקלאך, די ווייבער האבען גענומען שמירען די שטיבער, די קינדער האבען זיך אויסגעטון די שיך, ווארים אז סע איז פרילינג דארף מען גיין אנגעטון ווי סע פאסט פאר'ן פרילינג.

און בעריש, דער וואס האט געהאט הינטער דער שטאט א שטיקעל פעלד, האט איינגעשפאנט דעם עקער און האט געאקערט

דאָס אייז אוֹן דעם שניי, וואָרים אַז סע איז פרילינג דאָרף מען דאָך פּקערען.

אוֹן דער סוף איז געווען אַז גאָנץ כעלעם האָט זיך פּארקילט אוֹן האָט אָנגעהויבען צו ניסען, האָבען זיי זיך אַלע געלייגט אין די בעטען וואָרים דאָס איז דאָך בּא זיי געווען א סימן אַז זיי זענען קראַנק אוֹן ווער וויסט מיט וואָס די מעשה וואָלט זיך געענדיגט, ווען די צוויי ציגעלאָך זאָלען ניט געווען אויפגעפרעסען ווערען פון א וואָלף וואָס האָט זיך פּאר׳גנב׳עט צו ביניש דעם מילכיגענם שטאָל.

אַז ביניש איז אינדערפרי אַריין אין שטאָל אוֹן ניט געפונען די ציגעלאָך, איז ער אַריינגעלאָפען אין הויז אוֹן געמאַכט א געוואָלד אַז די גאַנצע גאָס איז זיך צונויפגעלאָפען:

— שיינע פייגע, היין איין די הרובע... שוין, זיי מעקען שוין ניט...

— וואָס פּלאָפּעלסטו, ביניש, וואָס הייסט זיי מעקען ניט?...

— אַז איך זאָג דיר ניין, איז ניין...

אוֹן בּא אַלע כעלעמער איז געבליבען אַז ביניש דעם מילכיגענם ציג האָט עמיצער אָפּגעטון כשוף אוֹן דערפאַר האָט זי געהאַט אַזוי פרי די ציגעלאָך אוֹן די ציגעלאָך זענען פאַרשוואונדען אויך מיט כשוף. די ציג האָט מען דערפאַר פאַרטריבען אין שניי אוֹן אין פראָסט העט ווייט איבער טאָלען אוֹן איבער בערג אוֹן אין כעלעם איז ווידער געוואָרען ווינטער. די ווייבער האָבען געהייצט די הרובעס, די מענער האָבען אָנגעטון די שווערע פּעלצען אוֹן די קינדער האָבען זיך געגליטשט אויפ׳ן אייז.

וואָרים אַז סע איז ווינטער, דאָרף מען זיך גליטשען.

ווי אזוי א הויז האט אפגעברענט

איר האָט דאָך געווים געהערט, אז ס׳איז דא א שטאָט כעלעם, וואו אלע מענשען זענען גרויסע נארָאנים. מ׳דערציילט זיך אן א סך שיינע מעשה׳לאך פון כעלעם.

די געשיכטע, וואָס איך וויל אייך איצט דערציילען, איז זיך פאָרלאָפען מיט איינעם א כעלעמער אידן, וואָס האָט געהייסען וואָלקע — פאָרצויגען פונ׳ם נאָמען וואָלקע. האָט דער וואָלקע געהאָט א בהמה מיט א גרויסען וויסען פלעק אויפ׳ן שטערען און מיט אן אפגעברָאכענעם האָרן.

אלע אינדערפרי האָט ער די בהמה אויסגעמאָלקען און זי ארויס-געטריבען אויף דער לאָנקע, זי זאל זיך דאָרטען פאשען. און פאר-נאכט איז די בהמה צוריקגעקומען אהיים און וואָלקע האָט זי ווידער אויסגעמאָלקען.

מאכט זיך איינמאָל, אז אויף דער לאָנקע איז געווען אויס-געשאָטען סאָושע און וואָלקעם בהמה האָט זיך פארשמירט דעם וויסען פלעק אויפ׳ן שטערען. פארנאכט, אז די בהמה איז אהיים-געקומען, האָט זי וואָלקע ניט דערקענט, וואָרים ער האָט געהאָט א סימן אויף איר, אז זי האָט א וויסען פלעק אויף איר שטערען.

שטייט די בהמה באָם טויער פון וואָלקעם הויז און מרוקעט, אבער וואָלקע וויל זי ניט אריינלאָזען. קלאָפט זי מיט די הערנער אין טויער און בעט זיך מ׳זאל איר עפענען, ווייל זי האָט געביינקט נאָך איר קליינעם קעלבעלע. און וואָלקע כאָפט א שטעקען און פארטרייבט די בהמה פונ׳ם הויף.

— כ׳ווייל ניט אריינלאָזען קיין פרעמדע בהמות, — האָט וואָלקע געשריען, — ס׳איז מיר געגוג מיין אייגענע. גיי זיך צו דיין באָלעבאָם...

ס׳איז שוין געוואָרען גוט פינסטער אין דרויסען און וואָלקע וואָרט אויף זיין בהמה און זי קומט ניט. נעמט ער מיט זיך א

שטעקען און גייט אוועק הינטער'ן שטאָט, זי זוכען. און ווייל זיין בהמה איז געווען צו אים שטאַרק צוגעבונדען, איז זי אים נאָכגע-גאַנגען אַ הונגעריגע און אַ פֿארבייזנקטע נאָך איר קליינעם קעלבעלע.

הינטער דער שטאָט איז געווען אַן אַלטע מיל, וואָס קיינער האָט שוין אין איר ניט געוואוינט און די כעלמער האָבען געזאָגט, אַז אַלע נאָכט קומען זיך אַהין צונויפֿ שדים און טאַנצען דאָרט און מאַכען אַלערליי קונצען. אַ כעלעמער האָט מורא געהאַט צו גיין באַנאַכט פֿארבי דער מיל, טאָמער וועלען אים נאָך די שדים אַרויי-נארען און אָפּטון אַ שפּיצעל.

און אַז וואָלקע איז צוגעקומען נאָענט צו דער מיל, האָט ער זיך שטאַרק דערשראָקען און האָט אָנגעהויבען צו לויפֿען. די בהמה, אַז זי האָט געזען, אַז איר באַלאָבאָס לויפֿט, איז זי אים נאָכגעלאָפֿען. און אַז וואָלקע האָט זיך אומגעקוקט אַזן האָט געזען, אַז אַ שוואַרצע בהמה לויפֿט אים נאָך, איז בא אים שוין קיין ספק ניט געווען, אַז דאָס לויפֿט אים נאָך אַ שד און ער האָט אָנגעהויבען צו שרייען.

האָט זיך די בהמה זיינע דערשראָקען און האָט אָנגעהויבען צו שפּרינגען, האָט זיך וואָלקע אַזוי דערשראָקען, אַז ער איז אַנידער-געפֿאַלען אויפֿ דער ערד. די בהמה איז געשטאַנען לעבען אים און זיך געלאַסטשעט צו אים. און געריבען דעם קאָפּ אַן זיינע קליידער און אָפּגעווישט דערווייל די סאַושע פונ'ם שטערען.

און אַז וואָלקע האָט אויפֿגעעפֿענט איין אויג, האָט ער צו זיין גרויס שרעק דערזען, אַז זיין בהמה מיט'ן וויסען פֿלעק אויפ'ן שטערען שטייט לעבען אים. האָט ער זיך אויפֿגעהויבען און האָט זיך געלאַזט ווייטער לויפֿען, וואָרים איצט האָט ער שוין געזען באַשיינפֿערלאַך אַז די בהמה איז נישט קיין בהמה, נאָר אַ שד.

געלאָפֿען איז ער איצטער צוריק אַהיים און ער איז אַריינגע-פֿאַלען אין הויז ניט טויט און ניט-לעבעדיג און האָט געמאַכט אַ גוואַלד:

— פֿארשלוסט גיכער די טיר! ער לויפֿט מיר נאָך... די לאַדען פֿארמאַכט, די לאַדען...

— ווער לויפֿט דיר נאָך וואָלקע? — האָט דאָס וויב געשריען. — וואָס איז מיט דיר?...

— דער שד... די בהמה...

האָט מען פֿאַרשלאָסען די טיר, פֿאַרמאַכט די לאָדען און די בהמה איז געשטאַנען אין דרויסען און האָט געמרוקעט און געבעטען זיך, אַז מ׳זאָל זי אַרײַנלאָזען אין הויף צו איר קעלבעלע און דאָס קעלבעלע האָט געמרוקעט און געוואָלט צו דער מאַמען.

און אַז די בהמה האָט געזען, אַז קיינער ענטפֿערט איר ניט, האָט זי אָנגעהויבען צו קלאָפֿען אין פענסטער און האָט אויסגעזעצט די שויבען. אין הויז זענען אַלע געווען אין איין שרעק, זיי האָבען געציטערט און וואָלקע מער פון אַלע.

די בהמה האָט דערווייל צעבראָכען די לאָדען און האָט אַרײַנ-געשטעקט דעם קאָפּ אין הויז. דאָס האָבען שוין די הויזמענשען ניט געקענט אַריבערטראָגען און זיי זענען אָנטלאָפֿען דורך דער הינטער טיר און געמאַכט א געוואָלד:

— אונזער הויז איז פול מיט שדים... אידען, ראַטעווועט... שדים טאָנצען אין אונזער הויז... בהמות... וויסע פלעקען... — זיי האָבען שוין אַליין ניט געוואוסט, וואָס זיי שרייען און בלייך זענען זיי געווען, ווי דער טויט און די אויגען האָבען זיי געברענט.

אַלע כעלעמער זענען זיך צונויפֿגעלאָפֿען אויף זייער בייז-וואונ-דער און ס׳איז בא זיי געבליבען, אַז מ׳דאַרף דאָס הויז אונטערצינדען, וויאַרים א-ניט וועלען די שדים זיך אַרײַנכאָפֿען אין דער גאַנצער שטאָט כעלעם. האָט מען געבראַכט קעראָסין און מען האָט אונטער-געצונדען דאָס הויז מיט אַלע שפּייכלערס און מיט׳ן הויף.

דאָס הויז האָט אָפּגעברענט, די בהמה מיט׳ן קעלבעלע זענען אויך פֿאַרברענט געוואָרען און וואָלקע איז געבליבען א גרויסער אָרימאַן.

כעלעמער קינדער ציילען זיך

צען קינדערלאך אין כעלעם האבען זיך אמאל געשפילט אין בלענדעניש. האבען זיי זיך געדארפט ציילען. זאגט איין אינגעלע:

— איך וועל ציילען: איינס, צוויי, דריי, פיר, פינף, זעקס, זיבען, אכט, ניין. מער ווי ניין איז נישט געווען. ציילט ער נאך אמאל, קומט אים ווידער אמאל אוים ניין.

— איך וויים פאר וואס ס'קומט אוים ניין, — האט אויסגעשריען א מיידעלע מיט א שפיציג נעזעלע, — ער פארגעסט צו ציילען זיך אליין.

האט דאס אינגעלע וויטער אנגעהויבען צו ציילען. און איצט האט ער שוין אנגעהויבען פון זיך: איינס, צוויי, דריי, פיר... און ער האט אפגעציילט עלף. ציילט ער ווידער אמאל, קומט בא אים אלץ אוים עלף, וואס איצט האט ער אנגעהויבען און געענדיגט מיט זיך.

איז איין אינגעלע געפאלען אויף א שכל:

— וויסט איר וואס, מיר וועלען נעמען ליים און יעדער וועט ארויסשטעקען א פינגער, וועלען מיר דערנאך איבערציילען די לעכער.

האבען די כעלעמער קינדער אזוי געטון. זיי האבען גענומען ליים און יעדער איינער האט ארויסגעשטעקט זיין פינגער. האט אבער בא איין מיידעלע געציטערט די האנט און זי האט אומגעקערן ארויס-געשטעקט אלע פינף פינגער מיט אמאל. איז דאך וויטער שלעכט. האט איין אינגעלע געראטען, אז מ'זאל ארויסשטעקען די נעז, האט מען אזוי געטון. איז אבער געווען א מיידעלע, וואס האט געהאט א פלאטשיג נעזעלע און אז זי האט עס ארויסגעשטעקט אין ליים, האט זי דערווייל אפגעווישט מיט'ן פנים אלע לעכער.

און די כעלעמער קינדער האבען זיך נישט געקענט איבערציילען.

אפגעשפארט די זון

די כעלעמער נארענים האבען זיך אמאל ארומגעזעסן, אז ס'וואלט געווען א גלייכע זאך אפצושפארען א בייסל פונ'ם זון-ליכט אויפ'ן

ווינטער, וועז די זון באהאלט זיך אפט אונטער די וואלקענס.

— פארוואס זאל עפעס די זון שיינען זומער און ווינטער זאל זיין אזוי קאלט און קיין שיין זאל ניט זיין? — אזוי האבען די כעלעמער גע'טענה'ט אויף זייערע פארזאמלונגען.

— מיר מוזען זוכען מיטלען ווי אזוי אפצושפארען א ביסעל זון-ליכט אויפ'ן ווינטער, מיר זאלען ניט פרירען אין די וואלקענדיגע טעג.

און די כעלעמער האבען גענומען א מיטעל ווי אזוי אפצושפארען די זון. זיי האבען געמאכט בא א טעפער גרויסע ערדענע טעפ, און אין א הייסען זומערדיגען טאג זענען ארויס אלע כעלעמער אויף די גאסען און האבען זיך אוועקגעשטעלט אנטקעגען דער זון. און אז די טעפ האבען זיך גוט אנגעהיצט, האבען די כעלעמער זיי צוגעדעקט מיט דיקע שמאטעס און שטארק פארבונדען, אז די זון זאל ניט ארויס.

און איר פארשטייט דאך שוין, קינדער, אז וועז ס'איז געקומען ווינטער און די כעלעמער האבען אויפגעבונדען די טעפ, האבען זיי געפונען ליידיגע טעפ און א סך מייז אין זיי.

אפגעשטופט די שול

און איצט הערט א מעשה'לע מיט א כעלעמער שול. אין כעלעם האט מען געדארפט בויען א שול און קיין פלאץ איז ניט געווען. ווייל איר וווייסט דאך, אז אויף צו בויען דארף מען האבען א סך פריי פלאץ אויף אפצולייגען די בוימאטעריאלען. זענען די כעלעמער געפאלען אויף א שכל: זיי האבען אוים־געזוכט א פריי פלאץ הינטער דער שטאט און אוים־געשאטען ארבעס. דער שכל דערפון איז געווען, אז בויען וועט מען אויף די ארבעס און אז די שול וועט פארטיג ווערען, וועט מען זי ארויפקייקלען.

און אז די שול איז פארטיג געווארען, האבען די כעלעמער זיך אוים־געמטון די היטלען, די רעקלאך און זענען אריינגעגאנגען אינווייניג און געזומען שטופען די וועגט. דערווייל איז אנגעפארען א פויער און ער האט געזען, אז ס'ליגען היטלען און רעקלאך, האט ער זיי צוגענומען און איז זיך אוועקגעפארען.

אז די כעלעמער האָבען זיך שוין גוט אָנגעשוויצט, זענען זיי ארויסגעגאַנגען אין דרויסען זען ווי ווייט זיי האָבען שוין אוועקגע־שטופט די שול, האָבען זיי געזען, אז זייערע היטלען און זייערע רעקלאַך זענען ניטאָ, האָבען זיי אויסגעשריען:

— אָ, מיר האָבען שוין ווייט אוועקגעשטופט אונזער שול...

אן אינזעל און א פיש

ס'איז געווען אמאָל בא אידען א גרויסער געלערענטער מאַן, האָט מען אים גערופען רבה בר־בר חנא, האָט ער ליב געהאַט צו דערציילען ניט געשטויגענע און ניט געפלויגענע מעשה'לאך. ער איז ארומגעגאַנגען איבער די גאַסען און וואו ער האָט דערזען א רעדעל מענשען, איז ער צוגעקומען און דערציילט זיינע מעשה'לאך.

איינמאָל האָט ער דערציילט אזא מעשה'לע:

איך בין געפאָרען אויף א שיף מיט נאָך מענשען. אינמיטען ים איז אָנגעקומען א גרויסער שטורם. ס'האָט געגומען ווארפען מיט דער שיף, די כוואַליעס האָבען זיך געבייזערט און דער גאַנצער ים איז באַדעקט געוואָרען מיט גרויען שוים.

מיר האָבען זיך אַלע צונויפגענומען אויפ'ן אויבערדעק פון דער שיף און מיר האָבען געוואָרט דער ים זאָל אונז פארשלינגען. פלוצלינג האָט זיך אויפגעהויבען א כוואַליע, העכער פון אונזער שיף און זי האָט מיט אזא קראַפט א קלאַפ געטון, אז די שיף איז צע־שמעטערט געוואָרען אויף שטיקלאַך. מיר זענען אַלע אַריינגעפאַלען אין ים אַריין. דאָס גליק איז געווען וואָס איך מיט נאָך צוויי האָבען זיך אָנגעכאַפט אין א ברעט.

דער שטורעם האָט געבושעוועט א גאַנצע נאַכט. ס'האָט אונז געוואָרפען אין דער לופטען, אָבער מיר האָבען זיך ניט אָפגעלאָזט פון דער ברעט. פאַרטאָג איז שטילער געוואָרען און מיר האָבען זיך ארומגעקוקט אז מיר זענען לעבען אין אינזעל אין מיטען ים. מיר זענען ארויפגעקראָכען אויפ'ן אינזעל און מיר האָבען זיך געפרייט וואָס מיר זענען גערעטעט געוואָרען פון טויט.

דאָס אינזעל איז געווען באַוואַקסען מיט גראָז און ביימער מיט מייערע פרוכטען זענען דאָרטען אויך געווען, האָבען מיר צעליגט א פייער און אָפּגעקאָכט עפּעס עסען. אזוי האָבען מיר אָפּגעלעבט אויפ'ן אינזעל אינמיטען ים גאַנצע צוויי וואָכען. מיר האָבען געגעסען די פרוכטען פון די ביימער און מיר האָבען ארויסגעקוקט אויף א שיף וואָס זאָל זיך באַווייזען אויפ'ן ים.

אין איינעם אַן אינדערפרי האָבען מיר פּלוצלינג דערפילט, אז מיר שווימען. דאָס אינזעל האָט זיך געירט און האָט געמומען שווימען אויפ'ן ים. מיר האָבען קיינער ניט פּאַרשטאַנען ווי אזוי אַן אינזעל קען שווימען. דערווייל איז אַנגעקומען א שיף און האָט אונז אַרויפגענומען. און אז מיר זענען שוין געווען אויפ'ן שיף, האָבען מיר דערזען ווי פון ים האָט זיך ארויסגעשטעקט א שרעקלאַך גרויסער קאָפּ פון א פיש. דאָס גאַנצע אינזעל מיט די ביימער, מיט'ן גראָז, מיט אַלצדינג וואָס דאָרט איז געווען, האָט זיך איבערגעדרייט און מיר האָבען זיך ארומגעזען אז די גאַנצע צוויי וואָכען זענען מיר געזעסען אויפ'ן רוקען פון א פיש און מיר האָבען געמיינט אז דאָס איז אַן אינזעל.

אָט אזעלכע מעשה'לאַך האָט רבה בר-בר-חנה דערציילט.

רייזעלע, דער ריז און דאָס קליינע מענטשעלע

רייזעלע איז געגאַנגען איין אַליין אויף א הויכען, הויכען בארג. ווי זי איז געקומען אהער, האָט זי ניט געוואוסט. זי האָט נאָר געזען, אז דער בארג איז אזא גרויער און איז פול מיט שטיינער און שטעכעדיגע גראָזען. א גליק נאָך וואָס רייזעלע איז געגאַנגען אין אירע שיכעלאַך, אַניט וואָלט זי אזוי צעבלוטיגט און פּאַרוואונדעט אירע פיס, אז זי וואָלט שוין ניט געקענט מאַכען קיין טראָט.

און וואוהין זי איז געגאַנגען, האָט זי אויך ניט געוואוסט. וואָס וויייטער זי איז געגאַנגען, אַלץ העכער איז דער בארג געוואָקסען. דעם שפּיץ האָט זי ניט אַנגעזען, ווייל ער איז געווען פּאַרשלונגען פון אזעלכע וויסע וואָלקענדלאַך.

רייזעלע איז שוין געגאַנגען אפשר א טאָג מיט א נאכט אין אפשר נאָך מער. און ס'איז געווען אזוי היים, עם האָט איר געברענט דעם קאָפּ און קיין סוף צו דעם האָט זי ניט געזען. האָט זי זיך שוין געוואלט צעווינען, אזוי ביטער איז איר געווען אויפ'ן הארצען.

פלוצלינג האָט זי דערזען א קליין מענשעלע, ווי א פינגער די גרויס, אַנגעטאָן אין א רויט מיצעלע און אזא פרייליכם אז רייזעלע האָט דאָס מענשעלע דערזען, האָט זי זיך שטאַרק צעלאכט. זי האָט פאַרגעסען אַן דעם געווין און עם איז איר געווען פרייליך... און דאָס קליינע מענשעלע האָט געטאַנצט איבער די שטיינער, און דאָס רויטע מיצעלע מיט'ן פייַערדיגען טרעלדעלע האָט זיך געטרייסעלט בא דעם.

און דאָס קליינע מענשעלע איז צוגעשפרונגען צו רייזעלען און עפּעס אַנגעהויבען צו מאכען מיט'ן מויל. רייזעלע האָט פארשטאַנען, אז דאָס מענשעלע רעדט עפּעס, אָבער זי האָט ניט געהערט, ווארים דאָס מענשעלע איז געשטאַנען ביי די קנעכלען פון אירע פים. האָט רייזעלע זיך אַנגעבויגען און אויפגעהויבען דאָס מענשעלע אויף די הענט. דאָס מענשעלע האָט זיך צוגעבויגען צו רייזעלעס אויער און איר געזאָגט:

— איך בין פאַרבלאָנדזשעט געוואָרען פונ'ם קאַרליקלאַך-לאַנד... האָסט עפּעס צו עסען? איך גיי אוים פון הונגער...

האָט רייזעלע אַרויסגענומען א גרויס שטיק ברויט פון א קעשענע אין איר קלייד‌לע און עם דערלאַנגט דעם קאַרליקעל. אָבער דאָס קאַרליקעל האָט זיך צעלאכט:

— וואָס גיסטו מיר אזוי פיעל? הונדערט טויזענט קאַרליקלאַך בא אונז אין לאַנד קענען זיך אַנעסען מיט אזא שטיק ברויט.

און דאָס קאַרליקעל האָט אַפּגעבראָכען א ברעקעלע און גענעסען.

דערווייל איז אַנגעקומען פון ערגעץ רייזעלעס טאַטע און גענאכט א געוואלד אויף רייזעלען:

— וואָס שלעפּסטו זיך ארום אויף בערג? קום שוין אהיים.

און אז ער האָט דערזען דאָס קאַרליקעל, האָט ער זיך צעלאכט:

— וואו האָסטו געזומען די פופע?

— דאָס איז ניט קיין פּופּע, פּאָפּא, דאָס איז א לעבעדיג מענשעלע... עס האָט זיך פּאַרבלאָנדזשעט פּונ׳ם קאַרליקלאָך-לאַנד...

האָט דער טאַטע געכאַפּט רייזעלען אויף די הענט און האָט זי געמאַכט טראָגען מיט׳ן מענשעלע אינאיינעם אַהיים. איז פון אונטער דער ערד אויסגעוואַקסען א ווילדער ריז, מיט אזא גרויסער בּאָרד, אָנגעטאָן אין שטיקער פּעל פּין א בּער און מיט הענט און פּיס ווי הונדערט-יאָריגע דעמבּעס.

אייַדער וואָס זוען האָט דער ריז אָנגעכאַפּט דעם טאַטען, וועלכער האָט געטראָגען רייזעלען אויף די הענט און רייזעלע האָט געטראָגען דאָס קאַרליקעל און ער האָט זיי אַלעמען שוועק-געשטעלט אויף איין האַנט זיי-נער.

— וואַרט, קינדערלאָך, — האָט דער ריז געזאָגט, — איך וועל אייך באַלד אַפּבּראָטען און אויפעסען...

באָם טאַטען האָבען זיך די האָר געשטעלט קאָפּויר פּאָר שרעק, און רייזעלע האָט אָנגע-הויבען צו ציטערן, נאָר דאָס קליינע מענשעלע האָט זיך ניט דערשראָקען און האָט שטילער-הייט געמומען קלעטערען אויפ׳ן ריז ביז עס איז צוגעקומען צו זיין נאָז. און אז עס איז צוגעקומען צו זיין נאָז, האָט עס גענומען מיט׳ן מינדסטען פינגערעל, וואָס איז געווען דין ווי א שטרוי, צו פּאַרקען באָם ריז אין נאָז.

דער ריז האָט אָנגעהויבען צו דרייען מיט דער נאָז און דאָס קליינע מענשעלע האָט וויטער געפּאַרקעט. ביז דער ריז האָט מער

ניט געקענט אויסהאלטען און האָט אַ נאָם געטאָן. דער נאָם איז געווען אזא שטאַרקער, אז די בערג האָבען אַ ציטער געטאָן און דער מאַטע מיט רייזעלען, מיט'ן קליינעם מענשעלע זענען אַראָפגעפאַלען פון זיין האָנט.

דער מאַטע האָט געכאָפט רייזעלען און איז אַנטלאָפען און...

דאָ האָט זיך רייזעלע אויפגעכאָפט און געזען, אז די גאַנצע מעשה איז ניט מער ווי אַ חלום. זי איז גאָר געשלאָפען אין איר בעטעלע.

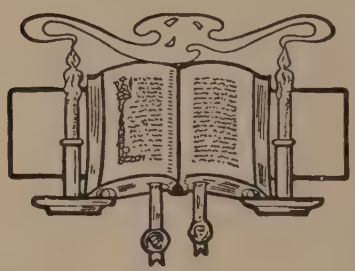

דאס איננאלע מיט דער בארד

פון שטענדיג אן, אז בעני האָט גענון ווי דער טאטע רייכערט די גראָבע סיגארן, ווי ער זיצט זיך אזוי אויפ'ן ווינשטול, וויגט זיך און לאזט ארוים דעם רויך פונ'ם מויל, האָט ער זיך געטראכט: א, ווי גוט דאָרף עם זיין צו רייכערן!

און ער האָט זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן ווינשטול, וואָס שטייט קעגענאיבער דעם טאטענ'ס און האָט זיך אויך גענומען וויגן. צווישען צווי פינגער האָט ער געהאלטען א שטיקעל בליי-פעדער, און ער האָט זיך פאָרגעשטעלט, אז דאָס איז א סיגאר. ער האָט געקנייטשט דעם שטארן, ווי דער טאטע, געבלאזען דעם רויך און געוויגט זיך.

און בעני האָט תמיד געוואלט שוין זיין א גרויסער און קענען זיין ווי דער טאטע. אבער ווי אזוי ווערט מען א גרויסער? ער איז אלט ערשט זיבען יאָר, און ס'איז נאָך אזוי לאנג צו ווארטן. וועו ער זאל קענען מיט אמאל גרוים ווערן. איי, וואלט דאָס געווען גוט, איי, וואלט ער זיך צוגעכאפט צו די סיגארן! אייביג וואלט ער געריכערט.

איינמאל איז בעני צוגעקומען צום טיש און האָט דערזען דאָס סיגארן-קעסטעל. ס'האָט זיך אים אויסגעדאכט אז קיינער זעט ניט, האָט ער גענומען א סיגאר פונ'ם קעסטעל, און אים לאנג באטראכט. ער האָט זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן ווינשטול, אויף וועלכען דער טאטע זיצט שטענדיג, און האָט זיך פאָרגעשטעלט, אז ער איז שוין אוים-געוואקסען, אז ער איז שוין גרוים.

אבער דא איז אריינגעקומען בעני'ס זיידע און ער האָט בעני'ן צוגערופען:

— קום אהער, בענעלע. וואָס האלטסטו אין האנט?

בעני האָט זיך דערשראקען און ער איז אראָפגעשפרונגען פונ'ם ווינשטול:

— איך, זיידע, האלט א בליי-פעדער...

האָט זיך דער זיידע צעלאַכט און געזאָגט:

— האָסט פֿאַרגעסען, בענעלע, דו האָלטסט אַ סיגאָר. איך וועל דיר דערציילען אַ מעשה'לע פון אַ אינגעל, וואָס האָט געריכטערט אַ סיגאָר. קום, זעץ זיך דאָ אויף דער קאַנאַפּע. און דער זיידע האָט דערציילט:

אַמאָל איז געווען אַ אינגעלע, בערעלע האָט ער געהייסען, איז ער אַלט געווען זיבען יאָר און איז געווען פונקט אַזוי גרויס ווי דו. האָט בערעלע גאַזען ווי דער טאַטע רייכערט סיגאָרען, האָט ער אויך געוואָלט רייכערען אַזוי ווי דער טאַטע. וואָס זשע האָט ער געטון? איז ער איינמאָל, שטילערהייט, צוגעגאַנגען צום טאַטנס סיגאָרען־קעסטל און האָט אַרויסגענומען אַ סיגאָר און אים פֿאַרריכערט.

דאָס איז געווען אין אַוונט. מער ווי צוויי מאָל האָט ער ניט געקענט אַ צי טאָן, ווײַל דער רויך איז אים אַריין אין האַלז און האָט אים גענומען שטיקען. אין די אויגען האָבען זיך אים געשטעלט מרערען און דער קאָפּ האָט זיך אים פֿאַרדרייט. האָט ער דעם סיגאָר אַוועקגעוואַרפען און איז אַנטלאָפען אין שלאָפצימער און זיך געלייגט שלאָפען. אָבער דאָס איז געווען גענוג, און וען בערעלע איז אויפגעשטאַנען אינדערפרי, האָט ער דערזען, אַז עפּעס איז אים אויסגעוואַקסען. איבערנאַכט איז אים אויסגעוואַקסען אַ באָרד, אַ לאַנגע באָרד.

האָט זיך בערעלע שטאַרק דערשראָקען און ער איז צוגעלאָפען צו דער מאַמען:

— מאַמע, גיב נאָר אַ קוק, וואָס איז בא מיר אָט דאָ?...

האָט זיך די מאַמע געכאַפּט באַם קאָפּ:

וו—וי איז מיר, ס'איז דיר אויסגעוואַקסען אַ באָרד...

האָט בערעלע'ס מאַמע גענומען בערעלען פֿאַר אַ הענטעל און איז מיט אים גלאָפען צום טאַטען. דער טאַטע האָט אַ קוק געטון אויף בערעלע'ן און האָט אים געפֿרעגט:

— ווי קומט צו דיר אַ באָרד? האָסט געריכערט מיינעם אַ סיגאָר...

— איך האָב געריכערט... — האָט זיך בערעלע צעווויינט. — כ'האָב נאָר צוויי צי געטון... הו-הו-הו... כ'האָב ניט געוואוסט אז ס'וואקסט אוים א באָרד...

און בערעלע'ס באָרד איז דערווייל געוואָרען אַלץ ליינגער און ליינגער. און זי איז אוימגעוואקסען אזוי לאַנג, אז זי האָט זיך אים געפלאָנטערט אונטער די פים. ער איז געגאַנגען, און די באָרד האָט זיך אים נאָכגעשלעפט.

איז בערעלע א ווייענדיגער געגאַנגען צום באַרבער, האָבען אים דערזען די קינדערלאָך פון גאַם און זיי האָבען זיך אַנגענומען אין א ראָד און געטאַנצט אַרום אים, און געלאָכט פון אים און געזונגען:

בערעל, בערעל, בערעל בא,
אין א מזל'דיגער שעה,
ביסט א זיידע שוין אצינד,
כאָטש ביסט נאָך א פיצעל קינד...
בערעל, בערעל, בערעניו...
ביסט שוין אונזער זיידעניו...

האָט בערעלע געוואָלט אָנטלויפֿען, האָט ער זיך פּאַרטשעפּעט אָן זיין אייגענער באָרד און איז געפּאַלען. האָבען אים די קינדער אויפּגעהויבען און האָבען ווייטער געטאָנצט אַרום אים און געזונגען:

בערעל, בערעל, בערעל נאָר,
האָט געריכערט א סיגאָר,
האָט ער שוין א לאַנגע באָרד,
קען ניט רירען זיך פון אָרט,
ליינגער איז זי פון אים באַלד,
און געריכט נאָך ווי א וואַלד...

איז געקומען בערעלע'ס טאַטע און האָט אים אַוועקגעטראָגען צום באַרבער און מ'האָט אים אַראָפּגענומען די באָרד...

אָט אַזוי, בענעלע, האָט זיך געטראָפּען מיט א אינגעלע, וואָס האָט געריכערט דעם טאַטענ'ס סיגאָר.

בעני איז געזעסען שטיל, און אַז דער זיידע האָט געענדיגט דאָס מעשה'לע האָט ער זיך אָנגערופען צום זיידען:

— כ'וועל, זיידעניו, קיינמאָל ניט נעמען קיין סיגאָרען פון'ם טאַטענ'ס קעסטעל.

די קעניגין־קראקאדיל

אין א ווייטען לאַנד האָט געלעבט א קעניגין אין א וואונדער־לאַבען קרישטאַלענעם פאַלאַץ. געווען איז די קעניגין א בייזע און זי האָט פיינט געהאַט אַלע מענשען פון איר לאַנד. זי האָט געריסען פונ׳ם פאַלַק הויכע שטייערען און אז אוינער איז געווען ארים און האָט ניט געקענט באַצאָלען, האָט זי באַפוילען אירע דינער זיי זאָלען יענעם אזוי לאַנג שמייסען ביז ער וועט די שטייערען אָפּצאָלען אָן אז ער וועט ניט האָבען צו באַצאָלען, זאָלען זיי אים פּארשמייסען ביז טויט, זי דאַרף האָבען איר פאַלק נאָר אויף אָפּצאָלונגען און דעם וואָס האָט ניט צו צאָלען, דאַרף זי ניט און ער מעג שטאַרבען.

קיינער פונ׳ם פאַלק האָט נאָך קיינמאָל איר געזיכט ניט געזעהן און ער האָט ניט געוואוסט צי איז זי א יונגע, צי אַן אַלטע. מע האָט דערציילט וועגען איר א סך לעגענדעס. אייניגע האָבען געזאָגט אז זי איז גאָר א האַלב מענש און א האַלב יאשטשערקע. אַנדערע האָבען געזאָגט אז זי איז גאָר אינגאַנצען א קראָקאַדיל און די הארען פונ׳ם הויף האַלטען זי באַהאַלטען און טוען אָפּ אַלע בייזקייטען דעם פאַלק און זאָגען אז זי האָט עס געהייסען. שולדיג זענען גאָר די הארען, זיי האָבען די יונגע קעניגין געהרג׳עט און אַריינגענומען דעם קראָקאַדיל און האַדעוועט אים די גאַנצע צייט.

און אַלטע לייט האָבען דערציילט אזעלכע געשיכטעס: זיי געדיינקען נאָך מיט יאָרען צוריק, ווען די קעניגין איז נאָך געווען א יונג מיידעלע און איר פאָטער דער גוטער קעניג האָט נאָך געלעבט. ער איז מיט איר אומעטום אַרומגעפאָרען, אוים געווען מיט איר אַלע לענדער און יעדער אויענר האָט די פרינצעסין דעם קעניגס אויניציגע טאָכטער, ליב געהאַט. שיין איז זי געווען ווי די זון און אזוי גוט איז זי געווען, אז זי האָט אויף יעדען איינעם רחמנות געהאַט. אפילו אויף א פליג האָט זי רחמנות געהאַט.

צווישען דעם קעניגס הארען איז געווען אויענר אַן אַלטער, איז ער געווען שלעכט און ער האָט געקענט טון כישוף. איז אז די

פרינצעסין איז אלט געווארן 15 יאר, האט ער זי געוואלט נעמען פאר א ווייב. פון אלע לענדער זענען געקומען שיינע יונגע פרינצען, האבען געבראכט מתנות, די שענסטע זיידענשטאפען, די טייערסטע דימענטען און בריליאנטען און טעפיכער און וועבערייען האבען זיי געבראכט און זיי האבען זיך געבוקט פאר'ן קעניג און פאר דער גוטער פרינצעסין און האבען באפוילען זייערע דינער צו דערלאנגען דעם קעניגס טאכטער די מתנות. דעם קעניג האט יעדער פון זיי געבעטען ער זאל אים געבען די פרינצעסין פאר א ווייב, וועט ער פאר איר אויסבויען א פאלאץ פון לויטער גאלד מיט דימענטען באזעצט.

— איר זענט מיר אלע געפעלען, — האט דער קעניג געענטפערט, — און איך וויים ניט וועמען פון אייך אויסצוקלייבען פאר מיין טאכטער. בעסער וועט די פרינצעסין אליין זיך אויסקלייבען דעם, וואם וועט איר זיין מער צום הארצען און איך וועל זי בענטשען מיט איר מאן.

און די פרינצעסין האט ניט געוואוסט וועמען צו נעמען, וויל אלע זענען איר געווען צום הארצען.

אזוי איז אווק א יאר און צוויי, דער קעניג איז דערווייל געשטארבען און דאם גאנצע קעניגרייך איז געבליבען פאר דער פרינצעסין. דאמאלם איז געקומען דער אלטער בייזער האר און האט געזאגט צו דער פרינצעסין:

— זיי וויסען אז דיין פאטער האט מיר אנגעזאגט פאר'ן טויט אז איך זאל מיט דיר חתונה האבען...

האט זיך די יונגע פרינצעסין צעלאכט און האט אים פארטריבען פון אירע אויגען. און צו יענער צייט איז געקומען פון א ווייטען לאנד א יונגער פרינץ, א הויכער, א שיינער. קיין מתנות האט ער מיט זיך ניט געבראכט, קיין דינער אויך ניט, אליין איז ער געקומען און ווי נאר די פרינצעסין האט אים דערזען, האט זי אים באלד ליב באקומען און זי האט געזאגט אז מיט אים וועט זי חתונה האבען און ער וועט ווערען דער קעניג פונ'ם לאנד.

דער אלטער, בייזער האר האט זיך אונטערגעהערט און ער האט צו זיך אזוי געזאגט: „מיר וועלען שוין זען צי דו וועסט

חתונה האָבן מיט דעם יונגען פרינץ. איך וועל אייך שוין אזוי אָפטון, אז איר וועט שוין קיינמאל נית חתונה האָבן"... און ער האָט געווארט וען ביידע וועלען זיין אינאיינעם ער זאָל זיי אָפטון כישוף.

דער פרינץ איז שוין געבליבען אין פאלאץ און אלע האָבען אים ליב באקומען, וואָרים ער איז געווען זייער א גוטער און האָט זיך נית געהאלטען גרוים בא זיך. מיט איטלאכען איז ער געווען פריינט-לאך און גוט.

איינמאל, וען דער פרינץ מיט דער פרינצעסין זענען געזעסען אין פרוכטגארטען אונטער אן עפעלבוים און האָבען צווישען זיך גערעדט, איז געקומען צופליען א ראָב און האָט זיך געזעצט פונקט איבער זייערע קעפ און האָט גענומען קראקען מיט אזא געווין אז סע האָט אוש פארכאפט באם הארצען. האָט זיך די פרינצעסין אנגערופען:

— סע איז א רחמנות אויפ'ן ראָב. זע נאר ווי נאָם ער איז, דורכגעווייקט. ער איז געווים געקומען פון ערגיץ וויים און ער איז מיד און הונגעריג. לאָמיר אים אריינגעמען אין הויז און אנווארעמען און גיבען עסען.

איז עם דעם פרינץ זייער געפעלען געווארען וואָם די פרינצעסין האָט אזא גוט הארץ און ער האָט געזאָגט:

— דו ביסט די בעסטע פון אלע מיידלאך וואָם איך האָב געזען. מיר וועלען דעם ראָב אריינגעמען אין פאלאץ.

און ער האָט זיך ארויפגעשטעלט אויף דער מארמארנער באנק און האָט אראָפגענומען דעם ראָב. די פרינצעסין האָט אים צוגע-טוליעט צום הארצען און זיי זענען ביידע אריינגעגאנגען אין פאלאץ. באנאכט האָט די פרינצעסין אין איר צימער דערהערט ווי א ווינט האָט זיך ארומגעיאָגט און זי האָט אויך געהערט ווי הינט האָבען געוואָיעט. און אז זי האָט אויפגעעפענט די אויגען, האָט זי געזען אז איבער איר בעט, אויפ'ן קאָפשטיק שטייט דער ראָב און קראקעט. האָט זי אויסגעשטרעקט די הענט אים נעמען, איז ער פלוצלינג אראָפגעשפרונגען און סע איז פון אים געווארען א מענש. און געווען

. . . און א שווארצער ראָב האָט זיך געזעצט אויפ'ן בוים איבער
זייערע קעפ און געקראָקעט און געשראָקען די יונגע פרינצעסין.

איז עם דער אַלטער בייזער האַר. זי האָט געוואָלט שרייען, אָבער ער האָט אויף איר געגומען וואַרפען גרויע פעדערען פון אַ ראָב און זי איז געוואָרען אַלט און מיאוס און באַלד איז זי גאָר געוואָרען אַ קראָקאָדיל.

און באַם פרינץ אין צימער האָט אויך דאָס זעלבע געטראָפען, נאָר אים האָט דער כישוף מאכער פאַרוואָרפען וויט און אַז ער האָט זיך אויפגעכאפט, איז ער געווען אין געדיכטען וואַלד, צווישען ווילדע חיות און אַזעלכע באַשעפענישען וואָס ער האָט אַזעלכע אויף זיין לעבען קיינמאָל ניט געזען.

און פון דאָמאָלסט אָן ווערט די קעניגין אַלע אינדערפרי אַ קראָקאָדיל און באָטאָג איז זי אָן אַלטע פרוי. און זי איז שלעכט און בייז און קיינעם ווייל זי ניט זען. זי גייט ניט אַרויס פון איר צימער, נאָר זי גיט אירע באַפעלען דורך דער טיר. דער אַלטער בייזער האָר איז שוין געשטאָרבען און סע איז נישטאָ ווער סע זאָל פון איר דעם כישוף אַראָפנעמען. זי וועט שוין אַזוי זיין ביז די לעצטע טעג פון איר לעבען.

אַזוי דערציילען די אַלטע לייט פונ׳ם לאַנד, אָבער קיינער ווייסט ניט, צי די רייד זייערע זענען אמת׳ע.

איינמאָל איז אין דער קרוינשטאָט געקומען אַ מאָן, אַ פאַר-וואָקסענער, אָנגעטון אין אַ גראָבען מאַנטעל, אין גרויסע שווערע שטיוועל און מיט אַ שטעקען אין האַנט. ער איז געקומען און האָט זיך געגומען נאָכפרעגען אויף דער קעניגין פון לאַנד און געזאָגט אַז ער וויל זי זען. האָבען אַלע געלאַכט פון אים:

— וואָס זאָגסטו, ווי וועסטו קענען זען די קעניגין? מיר וואוינען שוין דאָ יאָרען און מיר האָבען זי נישט געזען.

— זאָל אייך ניט אַרען, — האָט דער פאַרוואָקסענער מאַן גע-זאָגט, — איך וועל זי זען און דערנאָך וועט איר זי אַלע זען און זי וועט וועַרען גוט אַז איר וועט זי אַלע ליב באַקומען.

און דער פרעמדער האָט אַריינגעשיקט דער קעניגין אַ קעסטעלע דורך אירע דינער. אַז די קעניגין האָט אויפגעפענט דאָס קעסטעלע, האָט איר געזיכט אויפגעשיינט און זי האָט געהייסען בריינגען צו זיך דעם מאָן. סע איז געוואָרען אַ רעש אין שטאָט און איבער׳ן

גאנצען לאנד: די קעניגין האָט געהייסען בריינגען צו זיך א פרעמדען מאן!...

און אין צווייי טעג ארום האָט די קעניגין געמאכט א גרויסע סעודה אין איר גאָרטען און צונויפגעפֿרופען דאָס גאנצע פֿאָלק און זי האָט דערציילט די געשיכטע פונקט ווי די אלטע לייט האָבען דערציילט. און דער פרעמדער איז געווען דער פרינץ, וואָס דער אלטער כישוף מאכער האָט אים פאַרוואַרפען אין א געדיכטען וואַלד. און אין קעסטעלע איז געלעגען אירער א בראָסלעט וואָס זי האָט געגעבען דעם פרינץ א מתנה. אז זי האָט דערזען דאָס קעסטעלע, האָט זיך פון איר אָפּגעטון דער כישוף און זי איז געווארען א מענש מיט אלעמען גלייך.

פון דעמאלסט אן איז די קעניגין געווארען א גוטע און אלע אין לאנד האָבען זי געבענטשט און געלויבט. דאָס פֿאלק האָט מער קיין שטייערען ניט געצאלט און די הארען האָבען קיינעם נישט געשמיסען.

און זיי איז גוט און אונז איז נאָך בעסער, מיר עסען האָניג מיט די לעפלען, זיי אויפ'ן שפיץ מעסער.

זעלדע און גאלדע

זעלדע און גאלדע זענען געווען חבר׳טעס. זיי האבען געוואוינט איין הויז לעבען אנדערען און זיי פלעגען שטענדיג זיך שפילען צו-זאמען. ווינטער פלעגען זיי זיך גליטשען אויף די שליטעלאך און זומער פלעגען זיי זיך גלאט אזוי אומשלעפען איבער די גאסען, אדער שפילען זיך מיט „מארבעלס", צי טאנצען איבער א שטריק.

און אז טאמער האבען זיי זיך אמאל צעקריגט איבער א שפיעל-אכעל, צי איבער אן אנדער זאך, זענען זיי ביידע ארומגעגאנגען טרויעריג און געביינקט איינע נאך דער אנדערער.

— ווען זעלדע זאל איצטער צוקומען צו מיר, — האט גאלדע געטראכט, — און וואלט מיר געזאגט נאר איין ווארט, וואלט איך זיך באלד איבערגעבעטען, ווארים איך טראג אויף איר ניט קיין הארץ..

און זעלדע האט אויך דאס זעלבע געטראכט. אבער אמאל האט גאלדע א גאנצען טאג און זיי זאלען זיין ברוגז, ווארים ביידע האבען זיי געווארט אז די אנדערע זאל קומען. און אז סע איז שוין געקומען פארנאכט און בא ביידע זענען שוין די הערצער אוים-געגאנגען, האבען זיך ביידע גלאזט לויפען איינע אקעגען דער אנדערער מיט אויסגעשטרעקטע הענט און מיט אויסגעשרייען:

— זעלדע!

— גאלדע!

— זעסט מיין מאמע האט מיר געקויפט א פייפעלע מיט א ביינערן פיסקעלע. ווילסט, זעלדע, פייפען?

— און מיין אנקעל האט מיר געקויפט אן אויטאמאביל, וואס מע דרייט אים אן. ווילסט אנדרייען?

און ביידע קינדער האבען שוין ווידער זיך געשפילט צווישען זיך און זיי האבען אפגעמאכט קיינמאל מער ניט צו קריגען זיך. נאר שלעכטע קינדער קריגען זיך. גוטע קינדער לעבען אלעמאל גוט צווישען זיך און ווערען ניט ברוגז...

אויף דער גאס לעבען די הייזער, וואו ביידע קינדער האבען געוואוינט, איז אלע מאל געשטאנען אן אלטער מאן און האט פאר-קויפט אלערליי זאכען: בענדלאך צו שיך, האר נאדלען, שטיקלאך זייף און אזוינע שיינע פלעשעלאך מיט שמעקעדיג וואסער אין זיי. און דער מאן איז געווען אזא גוטער און ער פלעגט אלעמאל דער-ציילען זעלדעלען און גאלדעלען אזעלכע שיינע מעשה'לאך. האבען אים די קינדער שטארק ליב געהאט און זיי פלעגען אים רופען „זיידע מאטעל", כאטש ער איז גאר זייער זיידע קיינמאל ניט געווען.

איינמאל זענען די מאמעס פון ביידע קינדער ערגעץ אוועק-געגאנגען און זיי האבען זיי אנגעזאגט:

— איר זאלט זיך, קינדערלאך, שפילען אין גאס ביז מיר וועלען קומען און מיר וועלען אייך בריינגען שיינע זאכען.

און די קינדער זענען געבליבען אליין. א גאנצען טאג האבען זיי זיך געשפילט און אז סע איז געווארען שוין נאכט און די מאמעס זענען נאך אל'ץ ניט געקומען, איז זיי געווארען עפעס אזוי אומעטיג אז סע האט זיך זיי געוואלט ווייגען. זיי האבען זיך אנגענומען פאר די הענטלאך און זענען אזוי אומגעגאנגען אהין און אהער.

— ווייסטו וואס גאלדעלע, — האט זעלדעלע געזאגט, לאמיר צוגיין צום זיידע מאטעל, וועט ער אונז עפעס דערציילען ביז דיין מאמע און מיינע וועלען אהיימקומען.

— ביסט טאקע געראכט, זעלדעלע, זיידע מאטעל וועט אונז דערציילען א סך שיינע מעשה'לאך.

— און אז מאמער וועט מיין מאמע גאר אין גאנצען ניט אהיימקומען?

— און אז מאמער וועט מ י י ן מאמע ניט אהיימקומען?

— וועל איך ווייגען...

— און איך וויין שוין...

און זיי האבען זיך ביידע צעווייגט אויפ'ן קול און זענען אזוי צוגעקומען צום זיידע מאטעל, וועלכער האט שוין געוואלט אהיימגיין. אז ער האט זיי דערזען פון וויטענס וויי זיי קומען ווייגענדיגע, האט ער זיך אפגעשטעלט און זיי צוגערופען:

— קומט אהער, קינדערלאך, וואָס איז עפּעס פּאַר א געוויין אויף אייך? זע נאָר ווי זיי גייען עם אום באַרוויסע און ווייגען...

— זיידע מאָטעל, זיידע מאָטעל, האָבען זיי ביידע אויסגעשריען אזן ווייטער ניט געקענט רעדען פון געוויין.

— וואָס זיידע מאָטעלט איר אזוי פיל? וואָס איז מיט אייך געשען? נו, דערציילט גיכער, איך האָב קיין צייט ניט.

און זיי האָבען ביידע דערציילט וואָס מיט זיי איז געשען אז די מאַמע זענען אוועקגעגאַנגען אן ניט צוריקגעקומען.

— זייט ניט קיין נאַרישע קינדער די מאַמע אייערע האָבען זיך מסתמה ערגעץ פּאַררעדט. נו, הערט אויף צו ווייגען, וואָרים אַניט וועט די בת מלכה פון בלומענלאַנד מער ניט קומען צו אייך. זי האָט פּיינט ווייגענדיגע קינדער...

דאָס איז אזא מעשה'לע וועגען א בת מלכה פון בלומענלאַנד וואָס קומט צו גוטע קינדער אן בריינגט זיי מתנות. און אז די קינדער האָבען דאָס דערהערט, האָבען זיי אויסגעווישט די אויגען אן שוין מער ניט געווויינט. דער זיידע מאָטעל האָט זיי געקויפט צו שטיקלאַך שאָקאָלאַד און האָט גענומען זיין קויש מיט די בענדלאַך און אַנדערע זאכען און אַנזאַגענדיג זיי צו וואַרטען און ניט שרעקען זיך, איז ער אוועקגעגאַנגען.

אָבער דן קינדער האָבען באַלד פּאַרגעסען וואָס זיידע מאָטעל האָט זיי אַנגעזאָגט און זיי האָבען ווייטער אַנגעהויבען צו ווייגען. איבער דער גאַס געגאַנגען אַנגענומען פּאַר די הענטלאַך און געווויינט אויפ'ן קול. אלע האָבען זיך אָפּגעשטעלט און געקוקט און אייניגע האָבען אפילו געוואָלט זיי טרייסטען, געפּרעגט וואָס זיי ווייגען, אָבער זיי האָבען ניט געוואָלט ענטפערען.

איז זיי אקעגען געקומען אן אלטע אידענע מיט א קויש מיט בייגעל. און די אלטינקע האָט זיי אָפּגעשטעלט און געזאָגט:

— וואָס ווייזט איר, קינדערלאַך, אייניקלאַך קליינינקע? · ווער האָט אייך שלעכטס געטון, פייגעלאַך?

האָבען זיך די קידערלאַך אָפּגעשטעלט און דערציילט דער אַל-טינקער אז זייערע מאמעס זיינען אוועק געגאַנגען און זענען נישט צוריקגעקומען און ווער וויסט צי זיי וועלען צוריק קומען, צי דער ריז מיט אַיין אויג האָט זיי ניט אויפגעגעסען...

— זייט ניט קיין נאַרעלאַך, קינדערלאַך, עס איז נישטא קיין ריז מיט אַיין אויג, דאָס איז נאָר א מעשה'לע אזא...

— אָבער וואו איז מיין מאמע? — האָט זעלדעלע געכליפּעט און האָט אזש געציטערט פון געוויין.

— און וואו איז מיין מאמע? — האָט גאַלדעלע אונטערגע-האַלטען, — סע איז מיר קאַלט און איך בין הונגעריג...

— אייערע מאמעס האָבען זיך ערגעץ פּאַרעדט, — האָט די אלטיטשקע געזאָגט, — נאָט אייך צו בייגעל און גייט זעצט זיך אוועק אויף די טרעפלאַך פונ'ם הויז און וואַרט אויף אייערע מאמעס.

די קינדער האָבען געזומען די בייגעל און זענען געגאַנגען צום הויז וואו זעלדע האָט געוואוינט און האָבען זיך אַוועקגעזעצט אויף א טרעפעל און האָבען זיך איינגעטוליעט איינס אין אנדערען.

— ווייסט, זעלדעלע, — האָט זיך גאָלדעלע שטילערהייט אָנגעפרוֹפען, — איך וואָלט געוואָלט דער ריז זאָל קומען און מיך אויפעסען. זאָל די מאַמע מיינע ווייגען. זאָל זי ווייסען ניט א וועקצוגיין און מיך לאָזען אליין... — שא, זעלדעלע. רעד ניט אזוי מע מאַר אזוי ניט רעדען... און אזוי איינגעטוליעטערהייט זענען זיי בוידע אנשלאָפען געוואָרען.

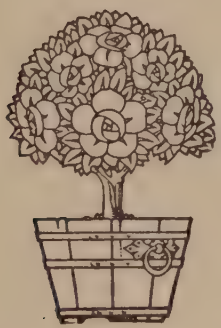

שמול׳עק אין פאס

פאר פסח. דער שניי איז שוין צעגאַנגען. די זון האָט שוין אויסגעטרוקענט די בלאָטע און אין שטעטל האָט מען זיך געגומען שמירען די הייזער, ווישען די פענסטער און שייערען און סקראָבען די טירען און די דילען.

אך, ווי גוט סע איז פאר פסח אינ׳ם שטעטל! סע איז וואַרים און ליכטיג, וואַרפסט אַראָפּ פון זיך די שוועָרע ווינטערדיגע קלייַדער און אז סע שיינט גוט די זון, טוסטו זיך אויך אויס באַרווים און דו טאַנצסט אַרום אויף דער ווייכער, נאַך אַביסעל פייכטער ערד. און אז דו גייסט אַרוים הינטער׳ן שטעטל, זעסטו ווי דער בארג איז שוין גרין און ציגעלאַך שפרינגען אַרום אויף אים מיט פאַרריסענע עקעלאַך און הינטעלאַך לויפען זיי נאַך און בייסען זיי אויף קאַטאַוועס.

און אז סע גייט א וואַרעמער רעגען, הייבען אָן צו לויפען בא די זייטען פון די געסלאַך, אין די רינשטאָקען, שטורעמדיגע שטראָמען און סע דאַכט זיך דיר אויס אז זיי פלאַפלען און דערציילען דיר עפעס א שיין מעשה׳לע וואָס דו וואַלסט עס געהערט א גאַנצען טאָג, כאָטש דו פארשטייסט ניט וואָס סע מיינט. די ביימער ווערען נאַדעלדיג און סע הייבען אָן ארויסצושפראָצען אויף זיי קליינינקע בלעטעלאַך. די פייגעלאַך קומען צופליען און מיט געזאַנג הייבען זיי אָן צו בויען נעסטען פאר זיך פון בלאָטע און שטרוי אונטער די דעכער.

אלע קינדער האָבען ליב דעם פאר פסח, וואָרים זיי הערען אויף צו גיין אין חדר א גאַנצען חודש און זיי קענען זיך שפילען אין דרויסען וויפיל זיי ווילען. שפילען זיי אין נים, אין פילקע, אין „קוטש" און אין אַנדערע שפילען. איבער די גאַסען טראָגט מען מצה אין ליילאַכער און די קינדער לויפען נאַך און כאַפען צו שטיקלאַך מצה און קוויקען זיך: אי, ווי גוט, א גאַנץ יאָר וואַלטען זיי געגעסען מצה...

שמואל׳עק איז נאָך אין חדר ניט געגאַנגען, ווייל ער איז נאָך געווען גאָר אַפּיצעל, אַבער געפרייט האָט ער זיך מיט׳ן פאר פסח

גלייך מיט אַלע קינדער. ער האָט ליב געהאַט נאַכצוטון עלטערע קינדער און ער האָט זיך שטענדיג געפלאַנטערט אונטער די פים. אַז א אינגעלע האָט געוואַרפען א פילקע אין דער לופטען און פאר-

ריסען דעם קאָפּ אין דער הויך צו זען ווי וויט זי איז געפלויגען, איז שמואל'ע באַלד אויסגעוואקסען און האָט אויך פאַררייסען דעם קאָפּ

אן אויך אויסגעשטרעקט די הענט אויף ארויף צו כאפען די פילקע אן דערביי האט ער אונטערגעטאנצט אן אונטערגעזונגען.

ניט איימנאל האט ער געכאפט א מיאוסען אפשניט, די קינדער האבען אים דערלאנגט גוטע קלעפ פאר שטופען די נאז וואו מען דארף ניט, אבער אים האט עס ניט געארט, ער האט זיך וויטער געטון זיינם און געפלאנטערט זיך אונטער די פים און פארלאפען יעדען דעם וועג.

און אין הויז איז געווען ניט בעסער. די מאמע איז פאר פסח געווען פארנומען מיט'ן ראמען, וואשען און שיירען און זי האט אים געטרייבען פון זיך ער זאל איר ניט שטערען אין דער ארבייט און ער איז דוקא יא געקראכען. און אנגעמאכט האט ער שאדען, און אוים-געגאסען, און איבערגעקערט, און צעבראכען.

די מאמע שטייט אין אלקער און ווישט די פענסטער, פלוצלינג הערט זי — טראך! וואס האט געטראפען? גארניט, שמואל'ען האט צעבראכען אין קיך א פסח'דיגע מאקערטע, אין וועלכער די מאמע האט איינגעווייקט געזוצן שמאלץ. „א ווינד איז מיר, א בראך איז מיר וואס האסטו געטון? א נייע מאקערטע"...

— איך האב געוואלט אוועקטרייבען די קאץ, האב איך געכאפט א שטעקען...

אדער אמאל קומט ער נאר ארײן צו דער מאמען אן אפגעטונקע-נער אין קאלך, אינגאנצען א נאסער און ער ציטערט און פלאטערט. די מאמע הייבט אן צו געוואלדעווען:

— ווי איז מיר, וואו ביסטו שוין געקראכען? אז דאס איז גארניט קיין קינד, נאר א טייוועל, א שד, אומעטום איז עס פול, קריכט אין אלע לעכער —

און שמואל'ען פילט זיך שולדיג, שווייגט ער דערפאר, נאר די אויגען זיינע, די שוואַרצע לאכעדיגע אויגען, לויפען אום הין און הער און לאכען...

— אז סע קומט דער פאר פסח, קען איך גאר פון אים ניט אוים-האלטען, — קלאגט זיך די מאמע, — איך טענה צו אים, גיי אין דרויסען שפילען זיך און ער וויל ניט...

א טאָג פֿאַר פּסח האָט די מאַמע אַראָפּגענומען דאָס פּסח'דיגע געפּעס פּונ'ם בוידעם און שמואל'ע איז געקראָכען אויפֿ לייטער, געטראָגען טעפּלאָך און טעלער און דערווייל צעבראָכען עטליכע גלעזער און שאָלעכלאָך. די מאַמע האָט אים פֿאַרטריבען, האָט ער זיך געמאַכט ניט וויסענדיג און איז וויטער געקראָכען.

און אז די מאַמע איז פֿאַרטיג געוואָרען מיט'ן געפּעס, איז זי אַרויסגעגאַנגען אויפֿ'ן הויף, געמאַכט א לענגעכיג גריבעל אַריינגעגאָסען זודיג וואָסער אין דעם און געזומען אָפּטונקען די זילבערנע לעפּעל אין דעם. שמואל'ע איז געשטאַנען מיט פֿאַרוואונדערטע אויגען — סע איז אים זייער געפּעלען געוואָרען ווי דאָס וואָסער אין גריבעל האָט געזאָטען.

— וואָס טוסטו, מאַמע — האָט ער געפֿרעגט און די אויגען האָבען אים געברענט.

— איך קאָשער די לעפּעל. אויפֿ פּסח טאָר מען ניט נוצען אזוי די לעפּעל, מע דאַרף זיי פֿריער אָנקרייצען און דערנאָך אָפּקאָשערען אין היים וואָסער.

בא דער זייט איז געשטאַנען א פֿרוי, האָט זי זיך אָנגערופען:

— דו וויסט, שמואל'ע מע דאַרף דיך אַליין אויך קאָשערען, אָניט וועסטו זיין חמץ'דיג אויפֿ פּסח און דו וועסט ניט טאָרען עסען קיין מצה און קיין קניידלאָך...

האָט זיך שמואל'ע דערשראָקען: וואָס היסט, ער וועט ניט קענען עסען קיין קניידלאָך!... סע איז דאָך גאָר אָן אומגליק. און ער איז א לאַנגע צייט געשטאַנען א טרויעריגער, מיט א פינגער אין מויל אז אָט באַלד און ער וועט זיך צעווויינען.

— מאַמע, — איז שמואל'ע צוגעקומען, — איך וויל דו זאָלסט מיך אויך קאָשערען...

— נאָך וואָס דאַרפֿסטו איך זאָל דיך קאָשערען? קענסט ניט זיין חמץ'דיג? וועסט זיך באַגיין אָן קאָשערען, נישט'קשה...

האָט זיך שמואל'ע צעווויינט אויפֿ'ן קול:

— איך וויל עסען קניידלאך און לאטקעס, מיט א חמין'דיג מויל וועל איך ניט טאָרען עסען, הו-הו-הו!... קאשער מיך, מאמע, איך וויל זיין פסח'דיג...

— גיי שוין גיי, מאך זיך ניט נאריש, — האָט אים די מאמע געזאָגט.

אָבער שמואל'ק האָט דער מאמען ניט געגלייבט, ווארים ער האָט טאקע אויף אן אמת געמיינט אז קינדער דארף מען קאשערען. די גאנצע נאכט איז ער שוין ניט געשלאָפען און ער האָט אלץ געמראכט ווי אזוי ער זאל קאשערען זיין מויל און זיך אינגאנצען און ער זאל ווערען פסח'דיג.

גאנץ פרי האָט ער געהערט ווי די מאמע שרייט צום טאטען:

— גיי ארויס קאשערען דאָס פאס מען וועט באלד ברייגען וואסער.

האָט זיך שמואל'ק ארויסגעכאפט אין דרויסען און ער איז אריינגעקראכען אין פאס און האָט זיך באהאלטען. געטראכט האָט ער זיך: דער טאטע וועט קומען קאשערען דאָס פאס, וועט ער מיך שוין אויך קאשערען און איך וועל זיין פסח'דיג און איך וועל קענען עסען מצה און קניידלאך, און לאטקעס און כרעמזלאך און אלע גוטע זאכען...

דער טאטע איז געקומען און האָט גענומען קייקלען דאָס פאס און שמואל'ק האָט זיך מיטגעקייקעלט. סע האָט אים געקלאפט אין די זייטען, אָבער סע האָט אים ניט געארט, ווייל ער וועט דאך ווערען געקאשערט.

דערנאך איז דער טאטע אוועקגעגאנגען אויף עטליכע מינוט און ער איז צוריקגעקומען. שמואל'ק האָט זיך געפרייט, דאָס הארץ האָט אין אים געטאנצט פאר פרייד און ער האָט אזש אויסגעשריען:

— א, איך וועל זיין א פסח'דיגער!

אז דער טאטע האָט דערהערט דאָס געשריי, האָט ער זיך אנגעבויגען צום פאס און האָט פון דארט ארויסגעשלעפט שמואל'ק'ן:

— ארויס פון דאנעט, שיגעץ איינער, וואס טוסטו דא?

— איך... ווייל... קאשער מיך, טאטע...

דער טאטע האט זיך צעלאכט:

— ביסט א נאר, שמואל'ק, קיין מענשען דארף מען נים קאשערן. גיי, וואש זיך אוים דאס מויל, וועסט דו שוין זיין פסח'דיג.

און שמואל'ק איז ארויינגעלאפען אין הויז און א גאנצע שעה האט ער זיך געוואשען דאס מויל...

הענדלע מיט פענדלע

דער זיידע האָט אויפֿן „פּייעך עסקייפּ" געמאכט א סוכה. פון עטלאכע ברעטלאך האָט ער די סוכה צונויפגעקלאפט און אינווייניג האָט ער זי פֿרומגעהאנגען מיט זעק און פון אויבען האָט ער זי צוגעדעקט מיט רער. אז ער האָט געוואלט עסן, איז ער אריינגעקראכען אין סוכה דורכ'ן פענסטער און האָט זיך צוועקגעזעצט באם קלייניעם טישעלע. אויפֿן טישעלע האָט געברענט א גרויס ליכט און סע איז געווען דאָרט אזוי שיין. אבער קיינער אויסער דעם זיידען האָט אהין ניט געקענט אריינקומען, ווארים סע איז געווען דאָרט איינג און דער זיידע אליין האָט זיך ניט געקענט אויסדרייען. דאָם עסען האָט אים די מאמע דערלאנגט דורכ'ן פענסטער און די קינדער זענען געשטאנען אין הויז און אריינגעקוקט צום זיידען אין סוכה און האבען אים מקנא געווען.

אז דער זיידע האָט אפגעגעסען, זענען די קינדער אריינגעקומען און האבען זיך צוועקגעזעצט באם טישעל, אבער זיי האבען מורא געהאט צו רירען זיך, טאמער וועלען זיי אראפפאלען, אדער נאך איינווארפען די סוכה. זענען זיי געזעסען ווי געשמידטע אין קייטען און האבען זיך ניט באווענט. בענעלע האָט געמאכט ווי ער זינגט נאך דעם זיידען און הענדלע האָט צוגעבאמקעט און צוגעטראלעט. אפגעזעסען אזוי עטליכע מינוט, האָט זיך בענעלע אנגערופען:

— דו ווייסט, הענדלע, ווען איך וועל זיין א זיידע, וועל איך מאכען א גרויסע סוכה, אלע זאלען קענען זיצען.

— אז דער „פּייער עסקייפּ" איז א קליינער, — האָט הענדלע געזאגט, — מען קען זיך דאָ ניט רירען פון דאנען אהער.

די קינדער איז נמאס געוואָרען צו זיצען דאָ און גארניט טון, זענען זיי ארויסגעקראבען און זיך ענומען שפילען אין נים. בענעלע האָט די נים געקייקעלט אויפֿן דיל און הענדלע האָט געקוקט צי א נום שלאָגט זיך אן אן אנדערער.

— דו ווייסט, בענעלע, סע איז גוט צו עסען אין סוכה, — רופט זיך פלוצלינג אָן העגדעלע און זי באלעקט זיך אזש.

— אבער אז איך וועל ווערען א זיידע, וועל איך אויך עסען אין סוכה און דו וועסט קיינמאל ניט עסען, — האט זיך בענעלע גענומען רייצען מיט העגדעלען, — נאר זיידעם עסען אין סוכה און ניט קיין באבעם.

האט זיך העגדעלע אנגעבלאזען, אין די אויגען האבען זיך איר געשטעלט טרערען און זי האט ארויסגעשטעקט דאם צינגעל:

— אזוי, איך וועל אויך עסען אין סוכה אז איך וועל זיין א באבע, דער זיידע האט געזאגט אז די באבע פלעגט אויך עסען אין סוכה. געדיינקסט, דער זיידע האט אונז דערציילט פון דער באבען אז זי איז געווען א גוטע און אז זי האט געגעסען אין סוכה.

— ווי וועסטו קענען עסען אין סוכה, אז דער „פייער עסקייפ" איז אזא קליינער און מער ווי איין מענש קען ניט זיצען?

— דער זיידע האט דערציילט, אז וען די באבע האט געלעבט, האט ער געמאכט א גרויסע סוכה, אויף דער ערד...

אזוי איז אוועק דער סוכות און סע איז געקומען שמחת תורה. דער זיידע האט די קינדער געבראכט פאנען, אך, וואסערע שיינע, מיט לייבען אויף זיי און מיט אידען וואס טאנצען און האלטען תורות אין די הענט. העגדעלע האט דעם גאנצען טאג ארומגעטאנצט מיט'ן פענדעלע און האט זיך אזוי געפרייט. זי האט אלעמאל געווינזען בענעלען:

— זעסט, בענעלע, מיין פענדעלע איז שענער פון דיינעם. מיינע לייבען האבען אפענע מיילער און גרויסע וואנסעם...

דער טאטע האט אויסגעשניצט צוויי שטעקלאך און האט צוגעקלעפט די פענדעלאך צו זיי, און די שפיצען פון די שטעקלאך האט ער פארשארפט ארויפצוזעצען עפעלאך אויף זיי. די מאמע האט געבראכט צוויי רויטע עפעלאך און ארויפגעזעצט זיי אויף די שטעקלאך. פון אויבען האט זי די עפעלאך אויסגעהוילט און ארייננגעשטעקט וואקסענע ליכטעלאך.

העגדעלע איז ארויסגעקומען אויפ'ן גאס און האָט איטלאכען גע־ווייזען איר פענדעלע מיט'ן עפּעלע און מיט'ן ליכטעלע. האָבען זי די קינדער מקנא געווען און געוואָלט צעריסען דאָס פענדעלע. האָט העגדעלע געמאכט א געשריי, זענען זיי אנטלאָפען.

איין אינגעלע האָט זיך צעווויינט פארוואָס ער האָט קיין פענדעלע ניט און דערנאָך האָט ער אויסגעשריען: „העגדעלע מיט'ן פענדעלע! איר הערט, קינדער, פון היינט אן הייסט זי שוין העגדעלע מיט'ן פענדעלע. שרייט זשע אלע: העגדעלע מיט'ן פענדעלע"...

— מיך ארט ניט, — האָט העגדעלע געענטפערט, — אבי איך האָב א פענדעלע און איר האָט ניט...

פארנאכט האָט דער זיידע מיטגענומען ביידע קינדער אין שול אריין. דאָרטען איז געווען אזוי פרייליך. סע האָבען געברענט אזוי פיל לאָמפּען, אלע זענען געווען אויסגעפוצט און סע זענען געווען א סך קינדער מיט פאָנען. בענעלע איז פארשוואונדען געוואָרען און העגדעלע איז געבליבען אליין. זי האָט אנגעצונדען דאָס ליכטעל אין עפּעלע און סע איז איר געווען גוט. דער זיידע האָט זי צוגערופען צו זיך און האָט איר געזאָגט אז אט באלד וועט מען גייען מיט די הקפות, וועט זיין שיין.

העגדעלע איז געווען דאָס אינציגע מיידעלע אין שול וואָס האָט געהאט א פענדעלע און די אינגעלאָך האָבען זיך מיט איר ניט געוואָלט אָנקערען. האָט עס העגדעלען פארדראָסען און זי האָט זיך די גאנצע צייט געהאלטען לעבען זיידען. אז די אינגעלאָך ווילען זיך מיט איר ניט שפילען, האָט זי זיך איר זיידען און זי דארף קיינעם ניט. דער זיידע וועט איר אלץ דערציילען.

דערווייל האָט מען אָנגעהויבען צו גיין מיט די הקפות און העגדעלע האָט אויפגעעפענט מויל און אויגען. אידען האָבען זיך אויסגעשטעלט אין א ריי ווי סאלדאטען, יעדער איינער פון זיי האָט געטראָגען א תורה אין די הענט און פאָרויס איז געגאנגען איינער איינגעוויקעלט אין א טלית און האָט געזונגען. און אלע האָבען גע־קושט די תורות און געזאָגט עפעס.

— קוש אויך די תורות, העגדעלע, — האָט דער זיידע צו איר געזאָגט, — און זאָג דערלעבט איבער א יאָר, דער לעבט איבער א יאָר.

האָט העגדעלע געטון ווי דער זיידע האָט איר געהייסען: גע־
קושט די תורות און געזאָגט דער לעבט איבער ס יאָה.

דער זיידע האָט געזומען א תורה און האָט זיך צוועק-געשטעלט אין דער רויִ. הענדעלע איז אים נאָכגעגאַנגען און זי האָט זיך געשפילט אַזוי שטאַלץ, אַזוי גליקלאַך. איינער א אינגעלע האָט זי געוואָלט צוועקשטויסען, האָט זי געמאכט א געואָלד אז סע איז איר זיידע און זי מעג אים נאָכגיין. און אַלע מאָל איז זי צוגעלאָפען צום זיידען און געקושט זיין תורה און געשריען „דער לעבט איבער א יאָר"... „דער לעבט איבער א יאָר"...

דערווייל איז צוגעקומען דאָס אינגעלע וואָס האָט איר א נאָמען געגעבען „הענדעלע מיט'ן פענדעלע" און ער האָט איר א שטויס געטון און דאָס ליכטעל איז בא איר ארויסגעפאַלען פונ'ם עפּעלע און האָט זיך פארלאָשען. האָט הענדעלע געוואָלט צוריק אויפהייבען דאָס ליכטעל, אָבער דאָס אינגעלע האָט געזומען טופען אויף דעם מיט די פים און האָט עס אינגאַנצען צעטראָטען. הענדעלע האָט זיך צעווויינט, אָבער דאָס אינגעלע האָט איר ארויסגעשטעקט א צונג:

— ע, הענדעלע מיט'ן פענדעלע, איך האָב דיר צעטראָטען דיין ליכטעל. האָסט שוין מער ניט קיין ליכטעל...

— אָבער א פענדעלע האָב איך, — האָט הענדעלע געכליפעט,— מיט אַן עפּעלע און א שטעקעלע...

— אָבער וועמען רופט מען „הענדעלע מיט'ן פענדעלע?" — האָט זיך דאָס אינגעלע מיט איר געריצט, — אַלע קינדער ווייסען שוין ווי דו הייסט...

די אידען האָבען זיך צונויפגענומען אין ראָד און האָבען גע-טאַנצט. די אינגעלאָך זענען אריין אינמיטען ראָד און האָבען אויך געטאַנצטאון הענדעלע האָט געוואָלט אריין אימיטען, האָבען די קינדער זי ניט געוואָלט לאָזען. איז זי שוין געשטאַנען איינע אַליין און סע איז איר געווען אַזוי טרויעריג אויפ'ן האַרצען. דאָס ליכטעלע האָט דאָס שלעכטע אינגעלע צעטראָטען, הענדעלע מיט'ן פענדעלע רופט מען זי און אין ראָד לאָזט מען זי ניט אריין. אך, ווען די לייבען אויף איר פאָן וואָלטען געווען לעבעדיגע, וואָלט זי זיי אָנגעריצט אויף די אינגעלאָך און זיי זאָלען זיי אַלע צעריסען אויף שטיקלאָך. נאָר איר בערעלען זאָלען זיי לאָזען לעבען.

די פֿאַן אירע האָט זיך געגומען רירען און באַוועגען זיך אין די לייבען זענען לעבעדיג געוואָרען און זענען אַראָפּגעקראָכען אויפֿ'ן דיל. אָלע לייבען מיט אָפענע מיילער און מיט אַזעלכע גרויסע שארפע ציין, אז סע כאַפּט אוש אַן א גרויל. און די לייבען האָבען געגומען שפרינגען און ברילען אז בא הענדעלען האָט דאָס האַרץ אוש אָנגעהויבען צו ציטערען. דערנאָך האָט זי זיך אָבער דערמאָנט אז זי וויל אָנרייצען די לייבען אויפֿ די אינגעלאָך, האָט זי זיך אויפגעשטעלט און געוויזען די לייבען אויפֿ די אינגעלאָך. האָבען זיי זיך א וואַרפֿ געטון אויפֿ די קינדער מיט אזא געבריל און מיט די שארפע ציין געגומען זיי בייסען. און הענדעלע איז געווען אזוי גליקלאָך, אזוי, רעכט אויפֿ זיי, זאָלען זיי ניט זיין קיין שלעכטע און ניט לאָזען מיך אין ראָד און רופען נעמען.

און פּלוצלינג האָט הענדעלע דערזען וויא לייב האָט אָנגעכאַפּט איר בערעלען. אוי, ער וועט באַלד צעריסען איר ברודער.

— זיידע, טאַטע!... — האָט הענדעלע געמאַכט א געוואַלד, — דער לייב וועט צעריסען בענעלען...

און דער זיידע איז געקומען:

— וואָס שרייסטו, הענדעלע? ביסט זיך גוט אויסגעשלאָפען? נו, קום אהיים, סע איז שוין נאָך די הקפות...

פרינץ און פעט

פרינץ און פעט האָבען ביידע געלעבט אין איין הויז. פרינץ איז געווען א גרויסער הונט מיט ווייסע און שוואַרצע פלעקען אויף זיין סאַמעט-ווייכער פעל און פעט איז געווען פיל קלענער פון אים, אָבער בריייטער און שטיפערישער.

די גאַס וואו זיי האָבען געוואוינט איז געווען ניט ווייט פון בראָדווי. א גאַנצען טאָג פלעגען די צווייי הינט ארומלויפען צוזאמען איבער דער גאַס, יאָגען זיך איינער נאָכ'ן אַנדערען און שפילען זיך. אז א זייטיגער הונט פלעגט אמאָל צוקומען און נעמען באַשמעקען פעט'ן, אַדער פרינצען, פלעגען זיי זיך ביידע ארויפוואַרפען אויף אים, גוט אים צעבייסען און פארטרייבען.

צום ערשטען מאָל האָבען זיי זיך באַגעגענט אין איינעם א טאָג לעבען בראָדווי. עס איז געווען א שיינער ליכטיגער זומער טאָג, אויף בראָדווי איז געווען רוישיג, די אויטאָמאָבילען זענען גענאַפען הין און צוריק, מענשען האָבען זיך גאַיילט און די גרינע קאַרס האָבען אַלעמאָל געקלונגען און פארטויבט די אויערען.

פרינץ איז געשטאַנען אויפ'ן קאַרנער און האָט געקוקט אויף דער רוישיגער בראָדווי. פלוצלינג האָט ער דערזען ווי א הונט שלעפט זיך ארום מיט אן ארויסגעשטעקטער צונג, אן אויסגעמאַטערטער, א פארהונגערטער, איז פרינצען דער הונט געפעלען געוואָרען. ער האָט אים גענומען ארומשמעקען, ארומלעקען און בילען צו אים פריינטלאָך. דער אויסגעהונגערטער הונט האָט אים געענטפערט מיט א ווייענדיגען קוויטש און פרינץ האָט גענומען לויפען, מיטרופענדיג דעם נייעם חבר זיינעם.

זיי זענען אזוי אָפגעלאָפען א שטיק וועג און לעבען א רייך הויז האָט פרינץ זיך אָפגעשטעלט. דער הונגעריגער הונט איז גלייבען שטיין אָביסעל צעשראָקען, אָבער פרינץ האָט געבולען אזוי פריינטלאָך צו אים, אז ער האָט באַקומען מוט און איז אים נאָכגענגען. זיי זענען ארייגעקומען אין האַל פונ'ם הויז און אין אוים-

געפוצטע פרוי איז זיי אַנטקעגענגעקומען. פרינץ האָט זיך געשטעלט אויף די הינטערשטע פֿים און מיט די פֿאָדערשטע פֿים האָט ער זיך געזומען דראָפּען אויף איר און בילען און לאַשטשען זיך צו איר.

די פרוי האָט אים אַזוי גוט געגלעט איבער'ן קאָפּ, איבער דער גאַנצער פעל און דער אַנדערער הונט איז געשטאַנען בא דער זייט מיט דער אַרויסגעשטעקטער צונג און מיט ברענענדיגע הונגעריגע אויגען.

— ווער איז דאָס? — האָט די פרוי געפרעגט.

פרינץ איז אַראָפּגעשפרונגען און האָט געזומען אַרומשפרינגען אַרום זיין נייעם חבר און באַווייזען דער פרוי אַז ער האָט אים ליב, אַז זיי זענען פריינט.

— אַזוי, — האָט די גוטע פרוי זיך אַנגערופען, — סע איז דיינער א פריינט? א פיינער הונט. גוט, פרינץ, ער וועט זיין מיט דיר שטענדיג. קום אַרויף אין הויז.

און פון דאַמאָלסט אָן זענען זיי ביידע געווען אינאיינעם און געלעבט זיך גליקלאָך. דעם נייעם הונט האָט מען גערופען פּעט און ער האָט געקענט מאַכען פֿאַרשיידענע קונצען. ער איז געוואָרען פעטע, אויסגעקוילעביגט און אַז ער האָט זיך געזומען קויקלען אויפ'ן דיל, אַדער אַוועקלייגען זיך מיט'ן בויך אַרויף און אויסשטרעקען די פּים אין דער לופטען און באַמבלען מיט זיי, פלעגען די מענשען לאַכען און האָבען גרויס פֿאַרגעניגען געהאַט, וויל ער האָט אויסגעקוקט קאָמיש. און פרינץ איז געשטאַנען אין האָט אויך אַרויסגעוויזען זיין הנאה מיט דעם וואָס ער האָט קוויטשענדיג געבולען און געדרייט מיט'ן קורצען עק זיינעם.

און אַז פרינץ האָט געמאַכט זיינע קונצען, האָט פעט אַנגענקוואָלען און האָט געבורטשעט און אונטערגעטאַנצט.

איינמאָל זענען ביידע הינט אַרויסגעגאַנגען אויף בראָווע. זיי איז געווען פריילאָך און זיי האָבען זיך פֿאַרגעסען צו היטען פֿאַר די אויטאָמאָבילען. און עס איז אַנגעקומען אַן אויטאָמאָביל און האָט איבערגעפֿאָרען פּעט'ן. אין איין מינוט איז דער הונט געלעגען א צעקוועטשטער און האָט זיך ניט געקענט רירען.

און אז פרינץ האָט דערזען ווי זיין פרויענט פעט ליגט אינמיטען גאַס און רירט זיך ניט, האָט ער זיך אַוועקגעזעצט לעבען אים און האָט אָנגעבויגען דעם קאָפּ און אין זיך געווויינט.

סע זענען אָנגעקומען אויטאָמאָבילען, אָבער זיי האָבען ניט געקענט דורכפאָרען. גאַנץ בראָדוועי איז פאַרשטעלט געוואָרען מיט אויטאָמאָבילען און וואָס מע האָט פרינצען ניט געטריבען, האָט ער אַלץ ניט געוואָלט אַוועקגיין.

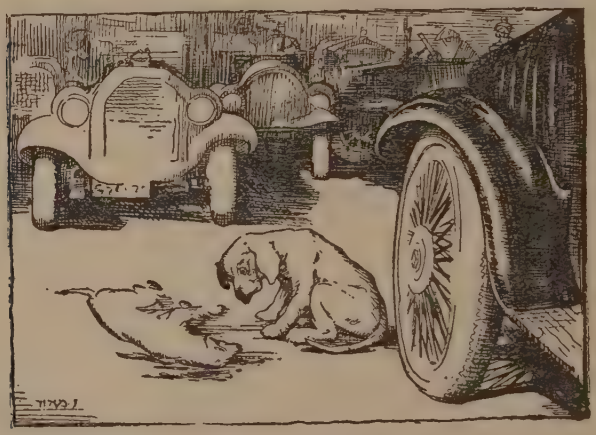

— וואָס איז דאָ? — האָבען מענשען געפרעגט איינע בא די אַנדערע.

— א הונט... מע איז איבערגעפאָרען זיין פרויענט, וויינט ער איבער אים... אַן איינפאַל פון א הונט.

— היינטיגע צייטען זענען הינט געטרייער פון מענשען...

סע האָט געדויערט א פאָר שעה ביז מע האָט פעט'ען צוגענומען פון דעם מיטען גאַס און די גאַנצע צייט איז פרינץ געזעסען אַזא טרויעריגער, אַז דאָס האַרץ האָט געקענט צעריסען ווערען. מע האָט אים געוואָרפען שטיינער, געשלאָגען מיט שטעקענס און ער איז געזעסען.

און אַז מע האָט פעט'ען צוגענומען אויף א וואָגען, איז פרינץ אַרויפגעשפרונגען און האָט זיך וויטער אַוועקגעזעצט לעבען זיין ג'הרג'עטען פרויענט. און אַזוי איז ער לעבען אים אויסגעאַנגען.

די ציגיינערין

ניט ווייט פון שטעטעלע איז א שטיבעלע געשטאנען. אלט און אפגעלאזען איז דאס שטיבעלע געווען און געדאכט האט זיך אז אט באלד און סע פאלט אין. די פענסטער זענען געווען צעבראכען און פארשטעקט מיט שמאטעס. די טיר האט געהאנגען אויף לעדערנע פעטליעס און אז מע פלעגט זי אויפמאכען, האט זי אזוי געסקריפעט אז אויף עטליכע גאסען ארום האט מען געהערט דאס סקריפעריי.

געוואוינט האט אין שטיבעלע די אלטע ציגיינערין יעוודאכא. אן איינגעבויגענע איז יעוודאכא געווען. א פנים האט זי געהאט, איז עס געווען הוילע קנייטשען און אויף די פיס האט זי קוים געקענט גיין. דערפאר האט זי שטענדיג געטראגען אין די הענט א שווערען יאדלענעם שטעקען, וואס אויף אים פלעגט זי זיך אנשפארען גייענדיג. נאך איר האט זיך אלעמאל נאכגעשלעפט אן אלטער הונט מיט א פעל א שוואַרץ-גרויער און מיט אויגען בייזע און פיס זויסגעדארטע אז קוים זיי האבען זיך ניט איינגעבראכען.

אלע קינדער האבען פאר יעדוואכא'ן מורא געהאט וואַרים מע האט דערציילט אויף איר אזעלכע זאכען, אז די האר האבען זיך געשטעלט קאפויר. אז יעוודאכא וויל, האט מען דערציילט, קען זי מאכען אז אינמיטען זומער זאל אויספאלען א שניי. זי האט אזעלכע שפיזלאך, וואס זענען שוין אלט אפשר טויזענט יאר, און אז זי נעמט זיך שטריקען מיט אט די שפיזלאך זאקען און פארלירט אן אייגעל, הייבט אן צו פאלען א שניי און נאך וואס פאר א שניי, ביז איבער די קניע.

וויייטער האט זי א שפינראד, דרייט זי וואל אויף דעם, איז קען זיך אמאל מאכען זי זאל איבערריסען א פאדעם און סע וועדט אין גאנצען געגענט א שטורעמווינט. איז עס ווינטער, צעהוליעט זיך א זאווערוכע און סע הייבט דעם שניי-שטויב ביז'ן אונטער'ן הימעל; איז עס זומער, וועדט אן איבערקערעניש אויף די פעלדער. ביימער רייסט דער שטורעמווינט אויס. ער צעלייגט אלע ברויטען און וואַרפט

אום הייזער. און דאָס איז נאָר צוליב יעוודאָכא׳ס איבערגעריסענעם פּאָדעם וואָל אויפ׳ן שפּינראָד.

און היינט אז זי נעמט קעמען אירע צעפּ. זי האָט אזעלכע אייזערנע קעמלען וואָס יעדער צאָן אין זיי איז וויי א גרויסער טשוואָק. זעצט זי זיך אזוי אוועק איינמאָל אינמיטען דערנאכט און נעמט קעמען אירע גרויע צעפּ וואָס האָרט זענען זיי ווי חזיר-האָר. ווערט איבער׳ן גאַנצען שטעטל א וואיירי פון הינט אז מע קען פון זינען אראָפּ. פון אלע זייטען קומען זיך צונויף אזעלכע מוראַ׳דיגע הינט. פון אונטער דער ערד וואָקסען זיי אוים און אלע זענען זיי שוואַרצע גרויסע, מיט הונגעריגע אויגען און ליידיגע בייכער.

אָט אזעלכע מעשיות האָט מען פון דער ציגיינערין יעוודאָכא דערציילט. זי פלעגט וואַרפען קאָרטען און ווער סע האָט נאָר ניט געשראָקען זיך, איז צו איר געקומען. און געטראָפען האָט זי, זאָגט מען, גלייך ווי זי וואָלט דערביי געווען. א קוק געטון אייף די קאָרטען און געזאָגט.

אין שטיבעלע בא איר האָט געברענט אייביג אזא טאָפּ מיט קוילען און סיי זומער, סיי ווינטער איז זי געזעסען בא דעם דאָזיגען טאָפּ און האָט געשטופט אין אים אירע דאָרע, בייניגע פינגער וואָס האָבען אויסגעזען ווי צווייגען אויף אן אלטען בוים אין הערבסט.

איינער, וואָס איז בא איר געווען און זיך געוואַרפען קאָרטען, דערציילט אז ער האָט אליין געזען ווי פון דעם דאָזיגען פייערטאָפּ האָבען אַרויסגעטאַנצט מענשעלאָך אין רויטע הויזען.

איינמאָל האָט די אלטע ציגיינערין יעוודאָכא געזומען אן איי פון א קראָקאָדיל, צונויפגעמישט מיט הינערשע אייער און אויפגעזעצט אויף זיי א הון. געזעסען איז די הון דריי וואָכען צייט אויף די אייער. באָטאָג און באָנאָכט איז זי געזעסען און אז סע איז געקומען אויפ׳ן איין און צוואַנציגסטען טאָג און די הינדעלאָך האָבען זיך געזומען אויספּיקען פון די אייער, איז די די הון געווען אזוי גליקלאָך. זי האָט אלעמאָל א קוק געטון ווי סע האָלט מיט די הינדעלאָך, וויפיל פון זיי סע האָבען זיך שוין אויסגעפּיקט און וויפיל פון זיי ליגען נאָך אין די אייער און שטעקען נאָך אַרויס די קעפּעלאָך. אויסבריען הינדעלאָך

איז דאָך דאָס גרעסטע גליק פאַר אַ הון און היינט אַז זי האָט אויס-געבריט גאַנצע 26 הינדעלאַך.

נאָר איין איז האָט זיך עפעס ניט געפיקט. די הון האָט געפילט אַז אינווייניג איז דאָ אַ לעבעדיג באַשעפעניש, נאָר מע דאַרף אויף דעם זיצען נאָך אַ טאָג און אפשר נאָך צוויי. איז זי געזעסען נאָך צוויי טעג און אויפ'ן דריטען טאָג האָט די אריימע הון דערזען ווי פונ'ם איי האָט זיך גענומען אויספיקען עפעס אַ מאַדנע באַשעפעניש מיט אַ גרינעם קאָפּ. איז זי אויפגעשפרונגען, די פעדערען האָבען זיך

איר צעשויבערט און זי האָט ווילד געקוואָקעט. און דאָס קראַקאַדיל-לִיכעל איז אַרויסגעקראָכען פונ'ם איי און האָט זיך גענומען רוקען אויפ'ן בויך. אין עטליכע טעג אַרום האָט עס גענומען נאָכרוקען זיך דער הון און געוואָלט זי בייסען און יעוודאָכא איז דערבּיי געשטאַנען און האָט גלאַכט מיט אַזאַ געלעכטער ווי אַ פּיקהאָלץ וואָלט געקראַקעט אין וואַלד. פון דאַמאָלסט אָן האָדעוועט זי דעם קראַקאַדיל.

מע דערציילט זיך אָן נאָך אַ סך מעשיות וועגען יעוודאָכא'ן, נאָר אייַנע ווייל איך אייך איצט דערציילען. אין שטעטעל איז דאָ אַ בוים איז ער אַ פּאַרטאַרטער, אַ נאַקעטער, קיינמאָל וואָקסט אויף אים קיין בלעטעל ניט אַרויס. ווייסט איר ווי סע קומט וואָס דער בוים איז אַזוי געוואָרען? יעוודאָכא האָט עס געטון מיט איר כישוף. אַזוי דערציילט מען.

זי איז געווען צעקריגט מיט אייַנעם אַ ציגיינער. לעבען יענעמס הויז איז געשטאַנען אַ בוים מיט ברייטע צווייגען און אַז סע פלעגט קומען זומער, פלעגט ער זיך צעבליען אַ וואונדער. איז אייַנמאָל אין אַ נאַכט האָט זיך אויפגעהויבען אַ שטורעמווינט, סע האָט געדרייט און געהודושעט אַ מורא, דער ציגיינער האָט פאַר-שטאַנען אַז דאָס איז יעוודאָכא'ס ארבייט, איז ער אויפגעשטאַנען

פון געלעגער און איז ארוים אין דרויסען. האָט ער אליין געזען מיט זיינע אייגענע אויגען ווי יעוודאָכא איז געקומען מיט'ן ווינט, געדרייט זיך און געקנויפלט זיך אינ'ם שטורעם און נאָר ארום דעם בוים. און פלוצלינג האָט זי געגעבען א שפיי, איז ווי א שטיק פייער וואָלט זי אויסגעשפיגען. און שוין, פון דאָמאָלסט אָן האָט דער בוים אָנגע-הויבען צו דערען און ער קען שוין מער ניט בליען.

איינמאָל אין א נאכט איז צו יעוודאָכא'ן געקומען בוילקע די יתומה. זי האָט זיך ארויסגע'גנב'עט פונ'ם הויז און מיט א קלאפענ-דיג האַרץ איז זי גע'לאָפען צו דער ציגיינערין. סע איז געווען סוף חודש, איז די לבנה אויפגענאַנגען שפעט און סע איז דערפאַר געווען פינסטער. און בוילקען האָט זיך די גאַנצע צייט געדאַכט אַז עמיצער לויפט איר נאָך, אַז אָט אָט און ער כאַפט זי באַם גאַרגעל און הייבט זי אָן צו שטיקען. און וואָס גיכער זי איז געלאָפען, אלץ נענטער איז געקומען צו איר דער וואָס איז איר נאָכגעלאָפען און דאָס האַרץ איז איר שיעור ניט ארויסגעפאַלען.

און אַז זי איז צוגעקומען צו יעוודאָכא'ס שטיבעלע, האָט זי געהערט ווי אינווייניג ווינען אפשר טויזענט מענשען און סע לאכען אויך אפשר טויזענט מענשען. און הינט בילען און הענער קריען

און קיין מיאוקין און העכער פון אלעמין הערט זיך דאס קראקין פון א פיקהאלץ. האט שוין ביילקע געוואלט אנטלויפין צוריק, אבער פון פענסטער האט זיך ארויסגעשטרעקט א דארע האנט און האט זי אריינגעשלעפט אין שטיבעל. אז זי האט זיך ארומגעקוקט, האט זי דערזען אז זי זיצט אויף א הינקענדיג ביינקעל און אנטקענען איר זיצט יעוודאכא.

— וואס ווילסטו, ביילקע? — האט יעוודאכא זי געפרעגט אין האס גלאכט מיט איר טרוקענעם גלעכטער — נא, וואריים זיך אן אין פייער...

— איך וויל זאלסט אפטון כישוף מיין שוויפמאמין. זי איז אזוי שלעכט צו מיר, זי מאכט מיר נים קיין קליידער און איך גיי אנגעטון אין שמאטעס...

— אזוי, גוט וואס ביסט געקומין צו יעוודאכא'ן, דיין שטיף-מאמע וועט שוין מער קיין שלעכטס דיר נים טון. נא דיר אט די קרייטיכער און ווארף זיי אליין אריין אין פייער און זאג מיר נאך ווארט בא ווארט. דימבא דימבא ווינטין בייזע, שלאנגין גרינע, קעין און כלבים...

און ביילקע האט אריינגעוואורפין די קרייטיכער אין האט נאכ-געזאגט יעוודאכא'ן ווארט בא ווארט און דאס קול האט בא איר גע-ציטערט און די אויגין זענין איר שיעור נים ארויסגעקראכין פון זייערע לעכער, און דאס הארץ האט זיך איר געהויבין אין דער לופטין. און זי זאגט און זאגט...

פלוצלינג האט דאס פייער אנגעהויבין צו מרעשטשין, סע איז ארויסגעשפרונגין פון דארטין יעוודאכא'ס קראקאדיל און האט זיך ארומגעוויקעלט ארום איר האלז. הינט האבין זיך גענומין ווארפין אויף איר מיט אויסגעשטשירעטע ציין און מיט ברענענדיגע אויגין און קיין האבין זי געדראפעט מיט זייערע שפיציגע נעגעל. און יעוודאכא אליין איז געשטאנין און גלאכט מיט א גלעכטער וויי דאס קראקין פון א פיקהאלץ.

און פלוצלינג האט זיך יעוודאכא אויפגעזעצט רייטענדיג אויף א בעזים אין צום עק האט זי צוגעבונדין ביילקין און איז מיט איר אוועקגעפלויגין. וואו איז זי מיט איר דין נים אויסגעווין? איבער

בערג און איבער טאָלען זענען זיי געפלויגען, אונטער די כמאַרעם און נאָך העכער זענען זיי געווען. און דערנאָך האָט יעוודאָכא אָפּגע-לאָזט בוילקען און זי איז אַראָפּגעפאָלען אינמיטען שטעטעל אויפ'ן מארק-פלאַץ.

האָט בוילקע אָנגעמאכט א געשריי, האָט זיך דאָס גאַנצע שטעטעל אויפגעכאפט און מע האָט זי געפונען א צע'הרג'טע, א פאר'חלש'טע, קוים וואָס זי האָט געוועדט. ערשט אויף מאָרגען, וועו זי איז געקומען צו זיך, האָט זי דערציילט אַלץ וואָס מיט איר האָט זיך פאַרלאָפען.

און פון יענעם טאָג אָן איז יעוודאָכא פאַרפאַלען געוואָרען און קיינער וויסט ניט וואו איר געבוין איז אהינגעקומען.

אָט אזוי דערציילט מען וועגען יעוודאָכא'ן. דאָס שטיבעלע שטייט איצט פוסט. כאָטאָכט גייט קיינער דאָרטען ניט פאַרבי, ווייל מע זאָגט אז אַלע באָטאָכט קומט יעוודאָכא צוריטען אויפ'ן בעזים און צינדט אָן די קוילען אין טאָפּ און זעצט זיך אוועק באָם פייער און שפּטשעט עפעס מיט אירע דאָרע ליפּען.

און דאָס שטיבעלע פאַלט שוין באַלד אויף, דער דאָך, אז סע קומט א ווינט, זואָקעלט זיך און די טירען סקריפּען און קלאָגען. מע זאָגט אויך אז דער קראָקאָדיל וואוינט אין שטיבעלע אין א לאָך.

ווילים א טאג

(א מעשה'לע פון 25 יאר ארום)

די מאמע האָט געשיקט דעם קליינעם ווילי'ן אין גראָסערי סטאָר איינקויפען 2 פונט צוקער, א טוץ אייער, א פלעשעל בוימעל און 3 קעסטעלאַך סאָדא-קרעקערס. ווילי איז געווען א קלוג אינגעלע, מע האָט זיך געקענט אויף אים פאַרלאָזען, קיין סך האָט מען ניט באַדאַרפט צו אים רעדען, ער האָט פאַרשטאַנען אויפ'ן וואונק וואָס מע וויל פון אים.

און אַז די מאמע האָט אים נאָכאַמאָל געווואָלט איבערזאָגען וואָס ער דאַרף אייַנקויפען אין גראָסערי, האָט ער אויסגעשריען:

— צו מיר דאַרף מען קיין סך ניט רעדען, מא, איין מאָל איז גענוג.

און ווילי איז אַנטלאָפען פרייַלאַך אין גראָסערי. ער האָט געקויפט אַלצדינג, אָבער ווען ער האָט געמוען איבערצייַלען די פעקלאַך, האָט ער געזען אַז ער האָט נאָר דריי און געדאַרפט האָט ער האָבען פיר. דאָס האָט ער גוט געדיינקט. וואו זשע איז נאָך איין פעקל? הייסט עס אַז ער האָט איין זאָך פאַרגעסען צו קויפען. אָבער וואָס ער האָט פאַרגעסען, האָט ער ניט געוואוסט. ער לייגט איבער די פעקלאַך נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל, דריַיט זיי אַהין אין דריַיט זיי אַהער און ער קען זיך ניט דערמאָנען. צוקער האָט ער, בוימעל און סאָדא-קרעקערס אויך, — וואָס זשע פעלט אים פאָרט? קלאַפט ער זיך אין שטערען: „וואָס פעלט מיר?".

און אַז ווילי האָט זיך ניט געקענט דערמאָנען, איז בא אים געבליבען אַנצופרעגען בא דער מאמען. אָבער גיין אַהיים איז א שאַד געווען אי די צייט, אי די שיך, וואָרים פון גיין טראָגט זיך אַפ די לעדער. האָט זיך ווילי באַרעכענט אַז סע איז גלייבער אַפצורופען די מאמען אין ראַדיפאָן. האָט ער אַרויסגענומען פונ'ם וועסט קעשענע א קליין צונויפגעלייגט מאשינקעלע, האָט עס געעפענט און א קווועטש געטון א קליין ווייס קנעפּעלע. אין א סעקונדע אַרום האָט עָר דערהערט דער מאמעס שטים:

— העלאָו, וועט רעדט עס?

— מא, ווילי רעדט. וואָס האָסטו מיר געהייסען קויפען אין גראָסערי? כ׳האָב אויך זאָך פאַרגעסען...

— א, איך האָב דיר געזאָגט דו וועסט פאַרגעסען...

— איך פאַרגעס קיינמאָל ניט, מא, אָבער איצט...

— גוט, ווילי, האָסט באַדאַרפט קויפען 2 פונט צוקער, א טוץ אייער...

— גענוג, מא, — האָט ווילי אויסגעשריען, — איך האָב זיך שוין דערמאָנט וואָס איך האָב פאַרגעסען. אייער, א טוץ אייער... גוד באי, מא...

— גוד באי, ווילי, קום באַלד אהיים, דאַרפסט נאָך גיין צוריק אין סקול.

ווילי האָט צונויפגעלייגט זיין ראַדיפאָן, האָט אים אַרײַנגעלייגט אין קעשענע און איז אַרײַנגעגאַנגען צוריק אין גראָסערי. ער האָט געקויפט א טוץ אייער און איז געגאַנגען אהיים.

אז ווילי איז אהיימגעקומען, האָט ער געטראָפען די מאַמען א צעטראָגענע אין א פאַרווײַנטע. האָט עס אים פאַרקלעמט באַם האַרצען.

— וואָס וויינסטו, מא, וואָס האָט געטראָפען? — האָט ער געפרעגט און סע האָט זיך געדאַכט אז ער וועט זיך באַלד אליין צעווײַנען.

— מע האָט מיר ערשט ראַדיפאָנירט אז דער זיידע דיינער, מײַן טאַטע, האָלט באַם שטאַרבען. מע דאַרף אים אָפּראַטעווען מיט דער "לעבענס מאַשין". און בא זיי איז אַזא מאַשין נישטאָ.

— וואָס זשע וויינסטו, וועלען מיר בריינגען אהין די מאַשין און אים לעבעדיג מאַכען. איך קען אַרבייטען אויף דער דאָזיגער מאַשין.

— אָבער מיר האָבען דאָך ניט קיין עראָפלאַן, דער טאַטע איז דאָך אַוועקגעפלויגען צו דער אַרבייט און ער וועט ערשט צוריק-קומען פאַרנאַכט.

— אַזוי, איך האָב מיין קידי-פלאַן, אוינם און צווי וועל איך דאַרט זיין.

— ביסט טאקע געוועכט, ווילי, אבער מאך עס גיכער, ווייל סע האלט שמאל מיט'ן זיידען. קענסט נאך אנקומען צו שפעט, ווי איז מיר.

— ווי דו קוקסט מיך אן, — האט ווילי געזאגט, — כין איך שוין פארטיג.

ווילי האט געזומען זיין קידי-פלאן, די מאמע האט געעפענט דאס פענסטער און איידער מע האט זיך ארומגעקוקט, איז שוין ווילי געזעסען אין זיין קידי-פלאן, די פליגלען האבען זיך שוין געדרייט און —

— גוד באי, מא, — האט ווילי א פאך געטון מיט'ן היטעל.

— גוד באי, ווילי, בריינג דעם זיידען צו אונז אוף מיטאג.

דער וועג צום זיידענס הויז האט ווילי'ן געזומען גאנצע 5 מינוט, וואס סע איז געווען אריבער 100 מייל. ער איז פארבייגעפלויגען עטלאכע שטעט און שטעטלאך און אז ער איז געווען נים וויים פונ'ם הויז, האט ער ארויסגענומען זיין ראדיפאנדעל און א קוועטש געטון א קליין וויים קנעפעלע.

— העלאו, באבע, עפען דאס פענסטער פונ׳ם פראנט צימער, איך פלי אויף מיין קידי- פלאן און פיר די „לעבענס מאשין".

— זייער גוט, ווילי, דער זיידע האלט נאך אפען אין אויג...

אין א סעקונדע ארום איז ווילי אריינגעפלויגען אין פראנט צימער, האט זיך ארומגעדרייט א ביסעל אין הויז אויף זיין קידי-פלאן און האט זיך אראפגעלאזט אויפ׳ן דיל. ער האט קיין איין וויל ניט פארלוירען און האט באלד זיך געזומען ארויסנעמען דאס לעבענס- מאשינדעל. גרויס איז עס געווען ווי א קעסטעל פון שוועבלאך, אבער אז מע האט עס צענומען, איז עס געווען פיל גרעסער. סע האט געהאט דריי קליינע רעדלאך און איינע א גרויסע רער. די קליינע

רעדלאך האט ווילי צוגעלייגט צום זיידענס שוין האלב פארגליווערטע אויגען און צום שטערען און די גרויסע רער האט ער צוגעלייגט צום זיידענס הארץ וואס האט שוין אויפגעהערט צו קלאפען. ער האט א קוועטש געטון א קנעפעל און דאס מאשינדעל האט אנגעהויבען צו ארבייטען. סע האט געזשומעט ווי א פליג וואלם דורכגעפלויגען.

דער זיידע האט זיך געזומען רירען, אין געזיכט איז אים גע- קומען קאליר, די אויגען האבען זיך אים געעפענט און די פארבלויטע

ליפּען זענען רויט געוואָרען. ער האָט אויפּגעהויבען די רעכטע האַנט און אַ גלעט געטון וויליִן איבער׳ן קאָפּ.

— געזונ, ווילי, נעם שוין אַראָפּ די רערלאַך, איך בין שוין לעבעדיג.

ווילי האָט אָפּגעשטעלט דאָס מאַשינדעל, האָט אַראָפּגענומען די רערלאַך פון׳ם זיידענס האַרץ, אויגען און שטערען און געזאָגט:

— טו זיך אָן, זיידע, און קום צו אונז עסען מיטאָג. די מאַמע האָט מיר אָנגעזאָגט.

— נו, און די באָבע וועט ניט פּאַרען? — האָט דער זיידע געפרעגט.

— איך קען אויף מיין קידי-פּלאַן נעמען נאָר איין מענשען.

— מיר האָבען אָן אייגענעם אַראָפּלאַן, — האָט דער זיידע געזאָגט און איז אויפּגעשטאַנען פון׳ם בעט, — צוליב׳ן מלאך המות האָב איך זיך נאָך היינט אָפּילו ניט פּאַרקעמט, זע ווי צעבאַרשטען איך בין.

דער זיידע האָט זיך פּאַרקאַמט די לאַנגע גרויע באָרד, די באָבע האָט זיך פּאַרפּוצט אין אַ פּיין זיידען קלייד און ווילי האָט דערווייל צוגעטאָן זיין קידי פּלאַן, צונויפּגעלייגט דאָס „לעבענס מאַשינדעל" און אָפּגערופען די מאַמען אויפ׳ן ראַדיפּאָן און דערציילט איר אַז דער זיידע מיט דער באָבען קומען מיט אים צוזאַמען אויף מיטאָג.

צוריק זענען זיי געפלויגען שוין פּאַמעלאָך, וואָרים זיי האָבען זיך ניט געהאַט וואָס צו איילען. ווילי איז געפלויגען פּאָרוים אויף זיין קידי-פּלאַן און דער זיידע מיט דער באָבען זענען געפלויגען הינטער אים. די גאַנצע צייט האָבען זיי צווישען זיך געדעדט אויף זייערע ראַדיפּאָנדלאָך.

— אי, זיידע, — האָט ווילי געזאָגט, — סע איז שוין צייט זאָלסט ניט זיין איינגעשפּאַרט און זיך איינשפּריצען דעם „יוגענט עליקסיר". וויפּיל איז דער שיעור צו שטאַרבען? ביסט שוין היינטיגען זומער געשטאַרבען מער ווי 8 מאָל.

— אָט דאָס טענה איך דאָך מיט אים, — האָט זיך די באָבע אַריינגעמישט, — נעם און שפּריץ זיך אַריין דעם „יוגענט עליקסיר"

און ווער פטור פונ׳ם מלאך המות אויף א פאר צענדליג יאר, און ער לאזט זיך ניט איבערעדען.

— איך וויים, — האט דער זיידע געזאגט, — איך האב עס שלין אפגעלייגט, אבער איצטער וועל איך שוין איינשפריצען. נאך היינט נאכמיטאג.

דערווייל האט ווילי געוואלט א שטיקעל שאקאלאד און געווען איז ער מיט זיין קידי־פלאן 2000 פום הויך, האט ער ארויסגעלאזט אזא שטיקעל דראט, מיט א פעני אנגעשטעקט באם עק און האט דורכ׳ן ראדיפאנדעל אנגעזאגט א מאן, וואס פארקויפט שאקאלאד, ער זאל אים צוטשעפען א שטיקעל שאקאלאד. אין א סעקונדע ארום האט שוין ווילי געגעסען שאקאלאד און האט זיך געקוויקט. דעם זיידען האט ער געזאגט:

— איך האב שטענדיג ליב צו עסען שאקאלאד פונ׳ם שטעטעל קענדיסוויל...

זיי זענען געקומען אהיים, האבען אפגעגעסען מיטאג און ווילי איז אוועקגעגאנגען אין סקול. דארטען האט ער געשפילט א בייז־באל געים אויף עלעקטריק און האט געמאכט גימנאסטישע איבונגען אויף ראדיאדראטען. דערנאך האבען זיך די קינדער פארוועט אין פליען, אין שפרינגען אויף „דינאמאקאטען" און זיי האבען זיך געשפילט אין קאמער־קאמער שטראל. די שפיל איז באשטאנען אין דעם וואס יעדער קינד האט געדארפט כאפען אין אזא מאשינדעל שטראלען פון דער זון און דאס קינד, וואס האט געכאפט מער שטראלען, דאס קינד האט געוואונען. ווילי האט געכאפט מער שטראלען פון אלע אנדערע קינדער און ער האט געוואונען.

און אז ווילי איז אהיימגעקומען, האט ער שוין געטראפען דעם זיידען א יונגען, א קרעפטיגען און דאס האט אים זייער געפרייט. סע איז גוט צו האבען א יונגען זיידען, וואס האלט ניט אלעמאל באם שטארבען.

— נו, זיידע, וואס זאגסטו? איז ניט גוט נאך דער איינשפריצונג פונ׳ם „יוגענט עליקסיר"? איך האב דיר שוין לאנג געזאגט און דו האסט ניט געהערט.

פלוצלינג האט זיך דערהערט א רוישען פון ען עראפלאן אין

ווילי האָט אזש אַנגעהויבען צו טאַנצען פאַר פרייד און צו פאַטשען אין די הענט:

— דער טאַטע איז געקומען, דער טאַטע איז שוין דאָ... ער האָט מיר עפּעס געבראַכט א שיינע זאַך... ווייז, טאַטע, וואָס האָסטו מיר געבראַכט.

— גאָרנישט, א נאַריש שפּילכעל. אז דו שטעלסט זיך אַרויף אויף דעם, שפּרינגסטו אַרויף 1000 פּוס אין דער לופטען און דערנאָך פאַלסטו צוריק. אז קיין בעסערע זאַך איז ניט געווען צו קויפען...

ווילי האָט גענומען באַם טאַטען דאָם מאַשינדעל, איז אַרויפגע-גאַנגען מיט דעם אויפ'ן דאַך און האָט זיך אַרויפגעשטעלט אויף דעם, ער איז אַרויפגעשפּרונגען העט וויט ביז אונטער די וואָלקענס און איז צוריקגעפאַלען.

— נו, ווי געפעלט דיר עפּעס, דאָם מאַשינדעל? — האָט דער טאַטע געפרעגט ווילי'ן וועו ער איז צוריק אַרײַנגעקומען אין הויז.

— אויף באַנאַכט טויג עס ניט, ווייל אונטער די וואָלקענס איז קאַלט, מע קען פאַרפרוירען ווערען. נאָר אויף באַטאָג איז עס ניט קיין שלעכט שפּילאַכעל...

ווילי האָט זיך געזעגענט מיט'ן טאַטען און מיט דער מאַמען, מיט'ן זיידען און מיט דער באָבען און האָט זיך געלאָזט אַרויסגיין פון צימער. אויף דער טיר איז ער געבליבען שטיין:

— איר וויסט נאָר וואָס, — האָט ער געזאָגט, — אזוי ווי סע איז א הייסע נאַכט, וועל איך שלאָפען ניט אין דער היים, נאָר אין אונזער ווייננאָרטען. דאָרטען איז קיל און גוט צו שלאָפען.

דער ווייננאָרטען איז געווען 160 מייל וויט און ווילי האָט זיך אויסגעטון, האָט זיך אַרײַנגעלייגט אין בעט און א קוועטש געטון א קנעפּעל. סע האָט אים גענומען טראָגען און טראָגען און אין עטליכע מינוט אַרום האָט ער זיך אַראָפּגעלאָזט אין גאָרטען, דאָרטען איז פאַר אים געווען אַנגעגרייט א בייַדעל געפלאָכטען פון בלעטער און ער האָט זיך אַוועקגעלייגט שלאָפען.

וואס אין בוך געפינט זיך:

	זייט
משה	5
שמשון הגבור	52
מנחם	91
די גאָלדענע האָר	116
אין אַ רעגענדיגען אָוועגט	124
דאָס גאָלדענע קעלבעלע	128
ביימעלע, ביימעלע	132
דאָס רויטע אינגעלע	138
סע לויפט	142
פערעלע די קליינע	145
שרעטעלע	148
די קליינע שיך פוצער	153
פוסים ערשטער אַרויספאָר איבער דער וועלט	158
די שוואַרצע קאַץ	163
אין אַ חנוכה נאַכט	166
דער פורים שפּילער	176
אַ מעשה מיט אַ סוכה-שער	179

דעם ווינטערס שטאפעטען — — — — — — — — — — — — 183
אויפ'ן גליטש — — — — — — — — — — — — — — — — 187
יאָסעלע מיט די ציגעלאך — — — — — — — — — — — — 191
ווי אזוי כעלעם האָט אָפגעברענט — — — — — — — — — 194
כעלעם מאכט פרילינג אינמיטען ווינטער — — — — — — — 198
ווי אזוי א הויז האָט אָפגעברענט — — — — — — — — — 202
כעלעמער קינדער צייִלען זיך — — — — — — — — — — 205
אָפגעשפּאָרט די זון — — — — — — — — — — — — — 205
אָפגעשטופט די שול — — — — — — — — — — — — — 206
אן אינזעל און א פיש — — — — — — — — — — — — — 207
רייזעלע, דער ריז און דאָס קליינע מענשעלע — — — — — — 208
דאָס אינגעלע מיט דער באָרד — — — — — — — — — — 212
די קעניגין-קראָקאָדיל — — — — — — — — — — — — — 216
זעלדע און גאָלדע — — — — — — — — — — — — — — 221
שמואל'ע אין פּאָס — — — — — — — — — — — — — — 226
העגדעלע מיט'ן פּענדעלע — — — — — — — — — — — — 232
פרינץ און פּעט — — — — — — — — — — — — — — — 238
די ציגיינערין — — — — — — — — — — — — — — — — 242
ווילים א טאָג — — — — — — — — — — — — — — — — 248

7577

Albert J. Latner
Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

PLEASE ADVISE CHANGE OF ADDRESS

אויערבאך, אפרים — בעל

פאר גרויס און קליין — (דערצ)

אויע

7577

#7577

ספרי חנוך ולמוד

	פריין
בית הספר, מאת מ. ב. שניידער,	.75
בית ספר הנ"ל, חלק שני	1.00
בשביל הילדים, ספר לימוד עברית בעברית, קריאה, כתיבה ודבור יחד, מאת מרדכי מנוס מנוסביץ	.50
דברי הימים לעם ישראל, מאת י. גרוזובסקי, חלק ראשון	.35
דברי הימים הנ"ל, חלק שני	.35
דברי הימים הנ"ל, חלק שלישי	.35
דברי הימים הנ"ל, חלק רביעי	.35
דברי הימים הנ"ל, עם ציורים ותמונות כל החלקים כרוכים בכרך אחד, בד טאב	1.00
דרך למתחילים, ספר להתחלת לימוד שפת עבר בשטת ההעתקה, בתכן חדש ארינגלי ומזעיר, מאת מרדכי מנוס מנוסביץ.	.50
דרך למתחילים הנ"ל, מדרגה שניה	.50
הלמוד העברי, ספר חדש למתחילים נמורים, מאת י. מ. רובין	.30
המכין, מאת י. ח. טביוב,	.35
הנסיון הראשון, מאת ח. מלאכובסקי	.35
הסטוריה לילדי ישראל (מנוסרת) מראשית ימי הבית השני עד הזמן הזה. מאת ב. הייל־פרין	.45
חרסטומתיה ביבלית, חסתריה עברית במנגרפיות. בשטת עברית בעברית וגם בשטת ההעתקה, עם הרבה תמונות וציורים מאת מרדכי מנוס מנוסביץ	.75
חרסטומתיה ביבלית הנ"ל, חלק שני	.75
מורה עברית השלם, והוא מעטהאדע חדשה ללמד שפת עבר כו האלפא־ביתא והקריאה עד ידיעת השפה בשלמות. מעובד ומתורגם אנגלית ויהודית, מאת יעקב מיליעם וא. הייטמאן	2.25
מורה עברית הנ"ל, מתורגם אנגלית לבד	2.25

	פריין
מורה עברית הנ"ל, מדרגה ראשונה	.75
נייע אידישע שול, פון י. לעווין, א לעהר־בוך פיר אידיש־אנגלענגער, נעבונ.	.50
נייע אידישע שול, צווייטער טייל, כרעסטאמאטיע, נעבונדענ אין קלאטה	1.25
נייע אידישע שול, דריטער טייל, כרעסטאמאטיע, נעבונדענ אין קלאטה	1.65
ספורי החומש, מעובדים לבני הנעורים בלשון המקרא, מאת הלל מלאכובסקי	.55
ספורי החומש הנ"ל עם תרגום אנגלית	.75
ספורי המקרא לבתי ספר, מאת רבניצקי, ביאליק ובן־ציון, עם הוספות ותקונים ומלון עברית־אנגלית על ידי שלמה חיים אוזליאנער, חלק ראשון	.35
ספורי המקרא הנ"ל, חלק שני	.45
ספורי המקרא, חלק ראשון (ספר בראשית), עם ציורים ושאלות לשנון, מאת ב. הייל־פרין	.35
ספורי המקרא הנ"ל, חלק שני: שמות — דברים	.35
עברית לילדים, מאת א. הייטמאן (הרל"פ)	.75
ראשון לחנוך, אלף־בית, קריאה נכונה, יסודות הלשון באופן חדש, מאת הלל מלאכובסקי	.35
ראשית דעת שפת עבר, למתחילים, עם ציורים ותפלות, עם הערות בשפת אנגלית, מאת מ. קרינסקי	.25
ראשית דעת שפת עבר הנ"ל, עם חלק שני	.35
שפה חיה. מאת פסח ליב פישמאן ומנחם מענדיל ליבערמאן	.35
שפה חיה הנ"ל, חלק שני	.50
שפת ילדים, ספר לימוד לקריאה ולכתיבה חלק ראשון	.50
שפת ילדים הנ"ל, חלק שני	.75

HEBREW PUBLISHING COMPANY, 50-52 ELDRIDGE ST., NEW YORK.